

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 696
Παρασκευή
1 Οκτωβρίου 1999
Δρχ. 700

1 2 MAR. 2000

ΔΕ ΦΤΑΝΕΙ
ΠΟΥ ΕΙΜΑΙ
ΑΣΤΕΓΟΣ...

Σεισμοί...

ΤΩΡΑ ΕΙΜΑΙ
ΚΑΙ ΑΦΡΑΓΚΟΣ...

ΚΙΧΟΦΟΤΡΕΣ

...και στο χρηματιστήριο

- Δ. Ζ. Παπανικολάου
- Νίκος Ράπτης
Περί σεισμών,
καταποντισμών
και εντιμότητας
- Κ. Τσαλόγλου
Η φούσκα
του Χρηματιστηρίου
- Δ. Χαρίτος
22° Φεστιβάλ
Ταινιών Μικρού
Μήκους Δράμας
- Φ. Ζαφειρίδης
Οι Θεραπευτικές
Κοινότητες
στην Ελλάδα

ΕΜΦΥΛΙΟΣ: 50 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Γράφουν οι:

- ✓ Στ. Κασιμάτης
- ✓ Ν. Κέντρος
- ✓ Ν. Κοκοβλής
- ✓ Β. Νεφελούδης
- ✓ Σοφ. Χρυσοστομίδης

Η σύγχρονη ελληνική
τραγωδία μέσα από έναν
ερευνητικό άθλο
που πραγματοποίησαν
οι παλαίμαχοι
αγωνιστές και συγγραφείς
Βαρδής Β. Βαρδινογιάννης
και
Παναγιώτης Γ. Αρώνης.

Η πρώτη ολοκληρωμένη
καταγραφή των διωγμών
του προοδευτικού κινήματος,
μέσα από δεκάδες ζωντανές
μαρτυρίες. Ο λόγος στους
ίδιους εκείνους ανθρώπους
που έγραψαν με το αίμα τους
τη δραματικότερη σελίδα
της νεοελληνικής ιστορίας.

Βαρδή Β. Βαρδινογιάννη - Παναγιώτη Γ. Αρώνη

ΟΙ ΜΙΣΟΙ ΣΤΑ ΣΙΔΕΡΑ

Ένα κίνημα σε διωγμό

ΑΦΗΓΗΤΕΣ

Μόσχος Αρματζάκης
Παναγιώτης Αρώνης
Δημήτριος Ανδρουκάκης
Βαρδής Βαρδινογιάννης
Ανδρέας Βενιζέλος
Θόδωρος Βασιλόπουλος
Γιάννης Βασιλόπουλος
Θόδωρος Βώκος
Νίκος Γουριώτης
Γιώργος Γιωτόπουλος
Ηρακλής Γερολυμάτος
Γιάννης Γραμματικάκης
Τούλα Δρακοπούλου
Μανόλης Διπλός
Μαρία Διπλού
Θανάσης Ελεφάντης
Στέλιος Ζαμάνος
Νίκος Ζακόπουλος
Βικτωρία Θεοδώρου
Κατερίνα Ιωαννίδου
Ρόζα Ιμβριώτη

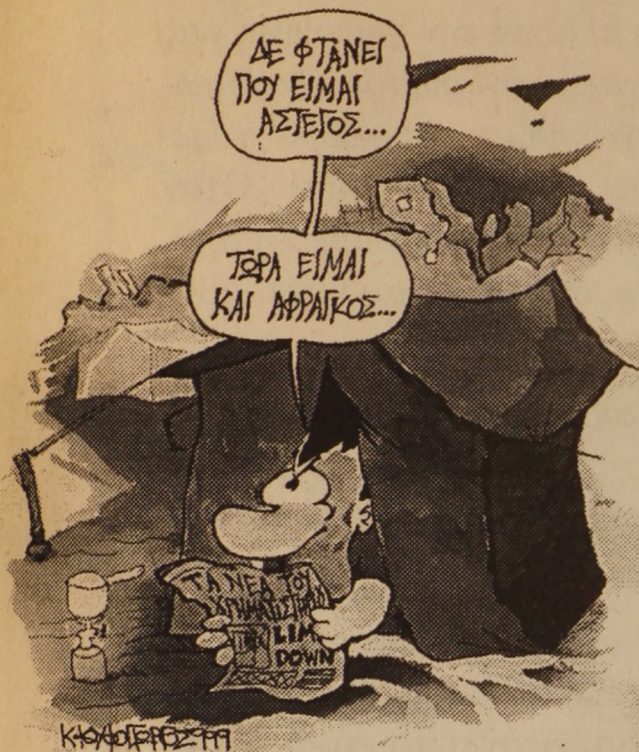
Λεωνίδας Κύρκος
Μαρία Καρρά
Αχιλλέας Καλιακάτσος
Νίκος Κυριακίδης
Παντελής Κυρίτης
Ανδρέας Κουκουλιέρος
Ελένη Κυβέλου - Καμουλάκου
Θέμος Κορνάρος
Γιώργος Λότσης
Χρήστος Λάζος
Χρυσόστομος Μαυρίδης
Αντρέας Μπαρής
Μίμης Μπουκουβάλας
Νίκος Μιχαηλίδης
Τάσος Μπουρνιάς
Ευάγγελος Μαχαίρας
Ασαντούρ Μπαχαριάν
Μαίρη Μπίκια
Ανδρέας Ξεφτίλης
Νίνα Ξανθού
Μάνος Ξανθός

Γιάννης Οικονομάκος
Δημήτρης Πέππας
Ολυμπία Παπαδούκα
Αφροδίτη Μαυροειδή - Παντελέσκου
Γιώργος Παπαδάτος
Βασίλης Παπαγιαννόπουλος
Γιάννης Παπακωνσταντίνου
Περικλής Ροδάκης
Μήτσος Ρούπας
Κώστας Στασινός
Ηλίας Στάβερης
Σταμάτης Σκούρτης
Τάσος Στέφος
Μίνος Σταυρίδης
Πάνος Τζαβέλας
Νίκος Τζένας
Γιούρας Τσαϊλακίδης
Σάσα Τσακίρη
Χρήστος Φράγκος
Τάσος Φακιολάς
Μαρία Ψωμά

φιλίστωρ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • 106 77 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ 3818457

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ • ΓΡΑΒΙΑΣ 9-13 • ΤΗΛ. 3807689

Περίοδος Β' • Έτος 26ο • Τεύχος 696
Παρασκευή 1 Οκτωβρίου 1999 • Δρχ. 700
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.otenet.gr/anti>
e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 6.500 δρχ., Ετήσια 13.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 50.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 10.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 41 δολ., Ετήσια: 82 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 48 δολ., ετήσια 96 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 700,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.400

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκστή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δύο θέματα κυριάρχησαν το τελευταίο χρονικό διάστημα: οι σεισμοί και η διαχείριση των προβλημάτων των σεισμοπαθών, καθώς και η κρίση στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

Το Αντί έμεινε πίσω από την παρακολούθηση των προβλημάτων της επικαιρότητας, καθώς το από καιρό προγραμματισμένο τεύχος για τα 50 χρόνια από τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου δέσμευσε το σύνολο των σελίδων του προηγούμενου διπλού τεύχους.

ΣΕΛ. 14 Ο Κ. Τσαλόγλου αναλύει το πρόβλημα του Χρηματιστηρίου, καταδειχνοντας τις πραγματικές ελλείψεις της πραγματικής οικονομίας.

ΣΕΛ. 16 Οι μηχανικοί Νίκος Ράπτης και Δ.Ζ. Παπανικολάου αναφέρονται στα προβλήματα των αντισεισμικών κατασκευών, αναδεικνύοντας όψεις για τις οποίες λίγοι ομιλούν. Η Ελένη Βερυκίου αναφέρεται στα ψυχολογικά προβλήματα που αποκάλυψαν οι σεισμοί.

ΣΕΛ. 22 Η επέτειος της ίδρυσης του ΕΑΜ έδωσε την ευκαιρία για να φωτίσουμε μια άλλη όψη της υπό κατοχήν Ελλάδας.

ΣΕΛ. 24 Στον φάκελο για τον Εμφύλιο καταθέτουν μαρτυρίες και απόψεις οι: Σοφιανός Χρυσοστομίδης, Σταύρος Κασσιμάτης, Βασίλης Νεφελούδης, Νίκος Κέντρος και Νίκος Κοκοβλής. Επίσης, ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ (σελ. 52) είναι αφιερωμένος στο θέμα του Εμφυλίου

ΣΕΛ. 48 Ο Φοίβος Ζαφειρίδης αντιπαρατίθεται σε απόψεις για τις Θεραπευτικές Κοινότητες.

ΣΕΛ. 58 Ο Δημήτρης Χαρίτος γράφει για το 22^ο Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους της Δράμας.

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Μετά το σεισμό, σελ. 4

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

E-MAIL

Απόστολος Διαμαντής, σελ. 13

Η ΑΝΤΙΠΑΛΗ ΕΣΤΙΑ

Αθλητικά, σελ. 44

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 52

ΒΙΒΛΙΟ

Κριτική, σελ. 64

Σκίτσο Εξωφύλλου
ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΦΟΓΙΩΡΓΟΣ

ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΕΙΣΜΟ (II)

ΓΡΑΦΑΜΕ στο τχ. 693 της 27.8 για τους σεισμούς που έπληξαν την γειτονική μας Τουρκία, ότι «μπροστά στο θάνατο... μπροστά στη δυστυχία, οι άνθρωποι «εξανθρωπίζονται» και ξανάρχεται στις καρδιές η συμπόνια και το αίσθημα της αλληλεγγύης που είναι ένα από τα πιο ευγενή ανθρώπινα αισθήματα». Καλά όλα αυτά. Όταν όμως ζήσεις ο ίδιος την εμπειρία ενός σεισμού, τα λόγια ηχούν κάπως διαφορετικά. Πολύ περισσότερο τώρα, καθώς περνούν οι μέρες, δεύτερες σκέψεις και νέα αισθήματα ανασύρονται...

ΜΟΙΑΖΕΙ με τραγική ειρωνεία η αιφνίδια αφύπνιση της κυβέρνησης και των άλλων πολιτειακών φορέων, η φροντίδα και η μέριμνά τους για τους σεισμοπαθείς. Πολύ περισσότερο εάν όλα αυτά συσχετισθούν με τα όσα συμβαίνουν στο/και περί το Χρηματιστήριο Αθηνών.

ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ δεν θα επιμείνουμε εδώ. Θα σημειώσουμε απλώς την πρωτοβουλία της Τράπεζας της Ελλάδος να δανειοδοτήσει τους τζογαδόρους, γιατί αυτή η πρωτοβουλία αναδεικνύει με ενάργεια τον τρόπο που ασκείται η πολιτική και το ύφος της «διαπαιδαγώγησης» που η πολιτεία προσφέρει στους πολίτες της.

ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ αποδεικνύονται, ίσως, η μικρότερη συμφορά. Γιατί η ζωή μας προχωρεί, δεκαετίες τώρα, άναρχα, χωρίς κανόνες, χωρίς κατοχυρωμένους θεσμούς. Η ιδεολογία που επικράτησε και κυριαχεί είναι εκείνη του «άρπα κόλλα». Οι πόλεις, έχουν χτιστεί αυθαίρετα ή με ελλιπείς κανονισμούς. Το κυκλοφοριακό χάος έχει κάνει τις πόλεις αβίωτες. Η περίφημη «ποιότητα ζωής», για την οποία φλυαρούν κάθε τόσο οι κυβερνώντες, είναι το χειρότερο υπόδειγμα ζωής. Η παιδεία, μήπως;

ΣΚΟΤΕΙΝΗ η προοπτική. Οι σεισμοί δεν είναι βεβαίως το μικρότερο κακό, αλλά αποτελεί έσχατη υποκρισία να ολοφυρόμαστε εξ αιτίας και μόνον αυτών. Η καθημερινή ζωή σε όλη την χώρα — και όχι μόνον στην ταλαιπωρούμενη τον τελευταίο καιρό πρωτεύουσα — είναι, εάν την θεωρήσουμε συνολικά, απεχθής και χωρίς ελπίδα μιας ριζικής, επί τα βελτίω, αλλαγής.

ΑΥΤΑ θα έπρεπε να τα κατανοήσουμε και να αποστρέψουμε το πρόσωπο απ' όσους ασκούν την πολιτική εξουσία αλλά και απ' όσους υπόσχονται τα ανάλογα για το μέλλον. Αυτά θα έπρεπε οι πολίτες του τόπου να σκέπτονται και να μην σύρονται στις απατηλές υποσχέσεις και στο κυνήγι του χρηματιστηριακού Ελντοράντο.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ αφύπνιση και ενεργοποίηση των πολιτών θα μπορούσε να ανατρέψει αυτή τη ζοφερή προοπτική ζωής που «χτίστηκε» ανεπαισθήτως εδώ και δεκαετίες. Η μόνη «οδός σωτηρίας» είναι η ενεργοποίηση των πολιτών, το ξεπέραςμα της αδιαφορίας, η συμμετοχή στο πολιτικό γίγνεσθαι. Η πολιτική τάξη επιδιώκει να μας αποκοιμίσει μέχρι την ημέρα των εκλογών — τότε που θα οργανώνει τα σώου του εντυπωσιασμού.

αντί

ΣΑΣ ΕΦΕΡΑ ΑΥΤΑ ΤΑ
ΥΠΕΡΟΧΑ ΛΟΥΚΟΥΜΑΚΙΑ
ΓΙΑ ΝΑ ΓΛΥΚΑΝΕΤΕ
ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΣΑΣ...

ANALYSIS 99

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Κακός ο Εγκέλαδος καλή η πολιτική διλημμάτων ...

ΚΑΙ Η ΠΡΟΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΑ, η χρησμο-
λογία, η αστρολογία περί «επερχομένου
σεισμού» συνεχίζεται... Κάποιοι νηφάλιοι
είπαν: «Σε σεισμογενή χώρα ζούμε, ας μά-
θουμε να συμβιώνουμε με τους σεισμούς».
[Το «μήνυμα», στην προκειμένη περίπτω-
ση ήταν ότι έτσι θα μάθουμε να χτίζουμε
καλύτερα και ασφαλέστερα τα σπίτια
μας]. Άλλοι, όμως, εραστές της λεκανομα-
ντείας, το παίζουν διαφορετικά: «Υπάρ-
χουν -δηλώνουν- ηλεκτρικά σήματα που
προαναγγέλλουν ένα νέο μεγάλο (το πιθα-
νότερο) σεισμό...» Καθώς, μάλιστα, η δρα-
στηριότητα των σημάτων αλλάζει πολικό-
τητα, «ενδέχεται να έχουμε δύο διαφορετι-
κά επίκεντρα σεισμών, από διαφορετικές
περιοχές».

ΠΑΝΤΩΣ, για πρώτη φορά, οι περί την
ομάδα BAN μίλησαν για μέγεθος, χρόνο
και τόπο του «νέου σεισμού». Θα συμβεί
-είπαν- μέσα σε τέσσερις εβδομάδες, από
τις 2 Σεπτεμβρίου... Αν δεν θα είναι «μεγά-
λος» (γύρω στα 6,5 ρίχτερ), τότε θα είναι
«μικρότερος» (κοντά στα 5-5,5 ρίχτερ) και
θα βρίσκεται κάπου ενδιάμεσα του «τρι-
γώνου Κόρινθος-Λαμία-Ωρωπός... Και αν
δεν συμβεί ούτε μεγάλος ούτε μικρότερος
σεισμός; Ε, τότε -δηλώνει ο εκπρόσωπος

της ομάδας BAN, Κ. Ευταξίας, «θα έχουμε
απλώς πέσει έξω»! Οι τέσσερις εβδομάδες,
όμως, (με αφετηρία τις 2 Σεπτεμβρίου),
εκπνέουν την ερχόμενη Δευτέρα. Οπότε,
για μία ακόμα φορά, θα επιβεβαιωθεί ότι
οι «προγνώσεις» τροφοδοτούν μόνο τη
σύγχυση, τον πανικό, την τρομολαγνεία. Η
επιστήμη, παρά τα τεράστια άλματά της,
δεν μπορεί (επί του παρόντος, τουλάχισ-
τον) να «μαντέψει» (να προβλέψει) τον
χρόνο, τον τόπο ή το μέγεθος ενός νέου
σεισμού.

Χ.Α.Α.: ΟΠΟΥ ΤΗΝ ΑΚΑΘΕΚΤΗ ΑΝΟΔΟ ΔΙΑΔΕΧΕΤΑΙ Η ΑΠΟΤΟΜΗ ΚΑΘΟΔΟΣ...

ΣΕΙΣΜΟ, όμως, μέγαν, είχαμε και στο
Χρηματιστήριο Αθηνών, με τους μικροε-
πενδυτές ν' ανακαλύπτουν, τώρα μόλις, ότι
η αγορά μιας μετοχής μπορεί να λέγεται
«επένδυση», αλλά αυτό καθόλου δεν εξα-
σφαλίζει δικαιώματα κερδών! Το τι επα-
κολούθησε, η «βουτιά», η δίνη πανικού, η
πολιτική αντιπαράθεση, είναι πράγματα
γνωστά. Κάποιοι είπαν: «Μια αγορά έντο-
να ανοδική, είναι μοιραίο να παρουσιάσει,
κάποτε, καθοδικές διακυμάνσεις!» Άλλοι,
από πλευράς, κυρίως, της Νέας Δημοκρα-
τίας, απέδωσαν την απότομη κάθοδο του

Χρηματιστηρίου στην προσπάθεια της κυ-
βέρνησης να «χειραγωγήσει τη χρηματι-
στηριακή αγορά». Από την πλευρά της, η
κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι δεν ξέρει τί-
ποτε για τον «φόνο», αφού «ούτε προέτρε-
ψε το αποταμιευτικό κοινό να στραφεί
προς το Χρηματιστήριο, ούτε μπορεί να
προσδιορίσει τον δείκτη». Πάντως, ο υφυ-
πουργός Οικονομικών Γ. Δρυσ επέμενε ότι
«το Χρηματιστήριο αντικατοπτρίζει τη δυ-
ναμική πορεία της ελληνικής οικονομίας» -
πορεία που (παρά τη στασιμότητα, λ.χ., της
βιομηχανικής παραγωγής ή την πτώση των
εξαγωγών ή τη διαρθρωτική κρίση του
αγροτικού τομέα ή την αύξηση της ανερ-
γίας) θα συνεχισθεί, δυναμικά πάντοτε.

ΩΡΑΙΕΣ οι διακηρύξεις, αλλά η κυβέρ-
νηση έκρινε πως χρειαζόνταν και κάποιες
θεσμικές παρεμβάσεις (που πήραν τη μορ-
φή μέτρων της Τράπεζας της Ελλάδος),
προκειμένου να εξασφαλισθεί η αύξηση
της ρευστότητας της χρηματιστηριακής
αγοράς. Υπήρξαν, όμως, και αγοραστικές
παρεμβάσεις από μεγάλα κρατικά και με-
γάλα ιδιωτικά χαρτοφυλάκια (με σημαντι-
κά συμφέροντα στη Σοφοκλέους), προκει-
μένου η αξία των νέων συναλλαγών να εί-
ναι απαλλαγμένη (στο μέτρο του δυνατού)

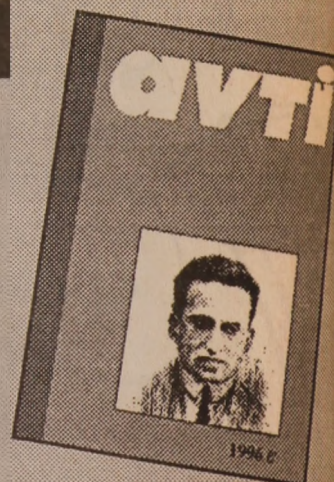
ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (1996)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού (Δημοχάρους 60,
Αθήνα) δυο ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
595 έως και 608 (ο 44ος)
και 609 έως και 624 (ο 45ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών
Στους τόμους του περιοδικού ANTI
αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

Α' εξάμηνο 1996

Β' εξάμηνο 1996

τό τον αγοραστικό «αέρα». Και ο νοών είπω! [Πάντως, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Ι. Παπαντωνίου πιστεύει ότι ο τιριθμος θα διαμορφωθεί, τον Σεπτέμβριο, στο 1,9%, από 2% που ήταν τον Αύγουστο].

ΛΟ Η «ΚΟΙΝΗ ΜΟΙΡΑ» ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, ΕΙΣΙ Ο ΕΤΖΕΒΙΤ!

ΣΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ που επισκοπούμε, πραγματοποιήθηκε και η αναμενόμενη, με ετερόκλητες προσδοκίες, συνάντηση του Μπουλέντ Ετζεβίτ με τον Μπιλ Κλίντον, στο «οβάλ γραφείο» του Λευκού Οίκου... Προβλήματα δεν υπήρξαν όταν η συζήτηση περιστράφη στο «νέο θετικό κλίμα» που δημιουργήσαν οι σεισμοί στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. «Πάντοτε πίστευα στην ελληνοτουρκική συνεργασία, και κοινή μοίρα, γεωγραφική, πολιτιστική, ενώνει τους δύο λαούς μας» – φέρεται να είπε ο Μπ. Ετζεβίτ στον Κλίντον, όταν ο πρόεδρος των ΗΠΑ του ζήτησε «να συμβάλει, ώστε να διατηρηθεί αυτή η θετική κινητικότητα»...

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ άλλαξαν όταν η συζήτηση ήλθε στο Κυπριακό. Για τον Ετζεβίτ υπάρχουν, σήμερα, στην Κύπρο, «δύο ανεξάρτητες οντότητες, δύο ανεξάρτητα κυπριακά κράτη». Συνεπώς, οποιοσδήποτε διάλογος για ρύθμιση εκκρεμοτήτων, λπ., νοείται στη βάση της ισότιμης αναγνώρισης των δύο αυτών κρατών. Κατά τα άλλα, οι Αμερικανοί δεν παρέλειψαν να υπογραμμίσουν, για μια ακόμα φορά, τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η Τουρκία στη γύρω περιοχή και την προθυμία τους να βοηθήσουν στην επίλυση του κυπριακού, με την έναρξη ενός ακόμα κύκλου συναντήσεων Κληρίδη-Ντενκτάς. [Η «αλήθεια» έγκειται, προφανώς, στην προπάθεια που θα καταβάλει ο νέος προεδρικός απεσταλμένος Μότζες, στη Λευκωσία, προκειμένου να «συναιενέσει» ο Ντενκτάς στην έναρξη του διαλόγου, που θα ξεκινήσει, κάποια στιγμή, στη Νέα Υόρκη, ως «εκ του σύνεγγυς διάλογος», με τον πρόεδρο Κληρίδη και τον Ραούφ Ντενκτάς σε οριστά δωμάτια και με τον Μότζες, ή κάποιον αξιωματούχο του ΟΗΕ, να μεταφέρει τις απόψεις του κύπριου προέδρου στον Ντενκτάς και τούμπαλιν!]

ΦΥΣΙΚΑ ο Μπιλ Κλίντον δεν παρέλειψε, με αφορμή την παρουσία του Ετζεβίτ, την Ουάσιγκτον, να επαναλάβει ότι οι

ΗΠΑ υποστηρίζουν την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρά τις ποικίλες ενστάσεις που διατυπώνονται. Αλλά ο Ετζεβίτ, μιλώντας, λίγο αργότερα στο Κέντρο Σπουδών Εγγύς Ανατολής, έδειξε να... «σνομπάρει» την ένταξη αυτή! «Η Τουρκία έσφαλε –είπε– κοιτάζοντας συνεχώς προς τη Δυτική Ευρώπη. Ο κόσμος είναι πολύ πιο μεγάλος και δεν αποτελείται μόνο από την Ευρωπαϊκή Ένωση»...

ΑΣΦΑΛΩΣ, τόσο η ελληνοτουρκική προσέγγιση, όσο και η επίλυση του Κυπριακού, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Κι ως μεσολάβησαν οι πολύ θερμές εκδηλώσεις φιλίας, αλληλεγγύης μυριάδων απλών ανθρώπων, Ελλήνων και Τούρκων, ύστερα από το κοινό χτύπημα του Εγκέλαδου... Πάντως, με αφορμή τα όσα λέχθηκαν ή γράφηκαν για το «νέο κλίμα προσέγγισης Αθήνας - Αγκυρας», ξεχωριστή θέση κατέχει, νομίζουμε, η πολύ συγκεκριμένη πρόταση του προέδρου του Συνασπισμού, Νίκου Κωνσταντόπουλου, για την «αμοιβαία δραστική ισόρροπη και άμεση μείωση των στρατιωτικών εξοπλισμών Ελλάδας-Τουρκίας», με δεύτερο στάδιο την «αμοιβαία αναλογική και ουσιαστική μείωση των ενόπλων δυνάμεων των δύο χωρών».

ΔΕΝ ΞΕΡΟΥΜΕ σε τι βαθμό η πρόταση αυτή του προέδρου του ΣΥΝ προβληματίσε το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών. Βέβαιο είναι ότι η πρόταση αυτή βρίσκει ευρύτερη θετική απήχηση και ότι ο ίδιος ο Συνασπισμός οργανώνει, στην Αθήνα, στις 29 Οκτωβρίου, ημερίδα, με τη συμμετοχή ελλήνων και τούρκων ομιλητών, για την προώθηση –και εκλαΐκευση– της πρότασής του.

ΦΟΥΛ ΠΡΟΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ, ΜΕ ΑΜΕΣΗ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, όλες οι ενδείξεις πείθουν ότι βαίνουμε πλησίστιοι προς εκλογές τον ερχόμενο Μάρτιο, με τον πρωθυπουργό να «μελετά» –όπως αφήνουν να διαρρεύσει οι επιτελείς του– την πρόσφατη αναστάτωση της χρηματιστηριακής αγοράς, προκειμένου να μην... επαναληφθεί (η αναστάτωση!). Οι ίδιοι επιτελείς επιμένουν ότι άμεση προτεραιότητα του Κ. Σημίτη είναι να «ξαναφέρει τα πράγματα στο προ των σεισμών επίπεδο», με έμφαση, τη φορά αυτή, στα θέματα αγροτικής πολιτικής.

ΕΠΙΣΗΜΩΣ, υπουργοί, αλλά και κεντρικά κομματικά στελέχη, φέρονται να ελεονολογούν την «ανεύθυνη αντιπολίτευση», διότι, με τη στάση της στο θέμα της εκλογής του προέδρου της Δημοκρατίας, θα καταστήσει (ή κατέστησε ήδη) αναπόδραστη την πρόωγη διενέργεια των βουλευτικών εκλογών. Όσοι γνωρίζουν, όμως, πρόσωπα και πράγματα, παραδέχονται ότι η διενέργεια εκλογών τον Μάρτιο «πάει γάντι» στην πολιτική διλημμάτων που, από παράδοση, ακολουθεί το ΠΑΣΟΚ. Η κυβέρνηση, όπως είναι γνωστό, θα καταθέσει την αίτηση για ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, στο διάστημα 5-10 Μαρτίου, ενώ η οριστική απόφαση του Συμβουλίου Κορυφής αναμένεται να ληφθεί μέχρι τις 4 Ιουλίου... Η απλή λογική, όμως, λέει ότι, με την προσφυγή στις κάλπες προς τα τέλη Μαρτίου, η κυβέρνηση Σημίτη θα εκμεταλλευθεί στο έπακρο τη συγκυρία, για να ζητήσει από το εκλογικό σώμα «ανανέωση της εντολής», προκειμένου να στηρίξει αυτή (και όχι, βέβαια, η Νέα Δημοκρατία...) το φάκελο της ελληνικής υποψηφιότητας στην ΟΝΕ. Και η πολιτική διλημμάτων καλά κρατεί. Και θα κρατεί!

ΑΝΤΗΝΩΡ

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μιαν ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας. Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί για να εξασφαλίσετε τη συνεχή –και αντικειμενική– ενημέρωσή σας.

Με τη συνδρομή σας βοηθάτε και το περιοδικό που εξοικονομεί τεύχη για τη διανομή του στα περίπτερα.

ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΥΠΟΝΙΑ;

Πριν συμβεί το χρηματιστηριακό mini κραχ, οι κουπονοφόροι αναγνώστες της Καθημερινής πληροφορήθηκαν ενεοί ότι ο κόπος τους πήγε επί ματαίω.

Ολοσέλιδες διαφημίσεις και ραδιοτηλεοπτικοί ακύρωσαν την προσφορά της εφημερίδας τους για την προμήθεια ηλεκτρονικού υπολογιστή και σύνδεσης με το Internet, αφού ίδιοι και καλύτεροι ήταν οι όροι που πρόσφερε γνωστή εταιρεία.

Οχι όποια κι όποια εταιρεία,

και τα λοιπά ας τα ερευνήσουν οι αρμόδιες αρχές. Που δεν θα το ερευνήσουν. Ψύλλοι στ' άχυρα...

Αλλά μήπως η ΕΣΗΕΑ θα 'πρεπε να πράξει τα δέοντα και επ' αυτού; 'Η, ψύλλοι στ' άχυρα και πάλι;

Μ.Δ.

ΑΒΕΛΤΗΡΙΕΣ ΑΝΟΗΤΩΝ

Οι έξυπνοι αγοράζουν! Η προτροπή-σύσταση ανήκει στην εφημερίδα *Το Βήμα*: ανεγράφη σε περίοπτη και εντός πλαισίου θέση στην πρώτη σελίδα στο φύλλο της 22.9 και αφορούσε -τι άλλο!- τους «επενδυτές» της Σοφοκλέους. Εντύπωση προκάλεσε η υπογραφή που φέρει το πόνημα-κύριο άρθρο. Η βαρύ-

ΟΙ ΕΞΥΠΝΟΙ ΑΓΟΡΑΖΟΥΝ!

γδουπη σφραγίδα *Το Βήμα* αναβαθμίζει σε θέσφατα τα αναγραφόμενα και κατά τρόπο που να μην επιδέχονται οιαδήποτε αμφισβήτηση.

Τα μετέπειτα γεγονότα, καταπώς έλεγε ο Λένιν, αποδείχθηκαν «ιδιαιτέρως ξεροκέφαλα». Ετόλμησαν τα «αθεόφοβα» να αμφισβητήσουν ακόμη και τον ΔΟΛ! Τις επόμενες ημέρες ο γενικός δείκτης υποχώρησε σε ποσοστό 20% και, κατά πολύ περισσότερο, οι μετοχές της λεγόμενης περιφέρειας, χαρτιά δηλαδή στα οποία έχει τοθετηθεί η λαϊκή αποταμίευση. Τα γεγονότα επίσης ήσαν αυτά που απέδειξαν ότι την συγκεκριμένη ημερομηνία -που δημοσιεύθηκε μεγαλογράμματη η προτροπή του *Βήματος*- οι εχέφρονες θα έπρεπε να πουλήσουν. Λάθος εκτίμηση; Πιθανόν. Αλλά το ζήτημα είναι αλλού: στη συνέχεια, μια ορισμένη αντίληψη για τη δημοσιογραφία επανήλθε στο προσκήνιο.

Μια ημέρα αργότερα (23.9), ο διευθυντής σύνταξης της Καθημερινής υπογράφει σχόλιο στην πρώτη σελίδα του ροζ οικονομικού ενθέτου υπό τον εύγλωττο τίτλο Κοίτα...

ποιοι μιλούν. Μη γίνει κάποια παρανόηση. Η Καθημερινή στηλιτεύει «νεόκοπους εκδότες που μέχρι χθες δεν μπορούσαν να αραδιάσουν δυο σωστές προτάσεις σε μια κόλλα χαρτί...». Για την ταμπакέρα δεν υπήρχε λέξη.

Το *Βήμα*, και το συγκρότημα γενικότερα, δεν είναι νεόκοποι στα πράγματα. Εννοείται μάλιστα ότι παρέμειναν στο απυρόβλητο της κριτικής που διατύπωνε η «Κ». Η Καθημερινή προσπάθησε να αναχθεί σε διαπρύσιο κήρυκα των θεσμών (εν γένει) και να προασπίσει την ουσία μιας ορισμένης πολιτικής. Προάσπισε λοιπόν... μέχρι θανάτου το δικαίωμα του διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος κ. Α. Παπαδήμου να διατυπώνει τη γνώμη του. Αβελτηρίες ανοήτων-ανοήτως διαπλεκομένων. Η «Κ» όμως είχε και έναν επιπλέον λόγο να το πράξει: Στην πρώτη σελίδα του κυριακάτικου φύλλου της φιλοξενούσε τη γνωστή γνωμάτευση του τραπεζοελλαδάρχη. Μετά τα μύρια όσα και θαυμαστά συνέβαιναν περί τη Σοφοκλέους ο κ. Α. Παπαδήμος θυμήθηκε να κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου. Ο καθεὶς εφ' ὧ ἐτάχθη... Και δεν μας πέφτει κάποιος ιδιαίτερος λόγος πέραν των απαράβατων -κατά τα λοιπά- δικαιωμάτων μας στην κριτική και στην πληροφόρηση. Θα ήταν, άραγε, πολύ για την ΕΣΗΕΑ να ζητήσει πληρέστερη ενημέρωση;

Μ.Δ.

ΑΙΧΜΕΣ
Κοίτα...
ποιοι μιλούν

ΡΕΝΑ ΛΑΜΨΑ

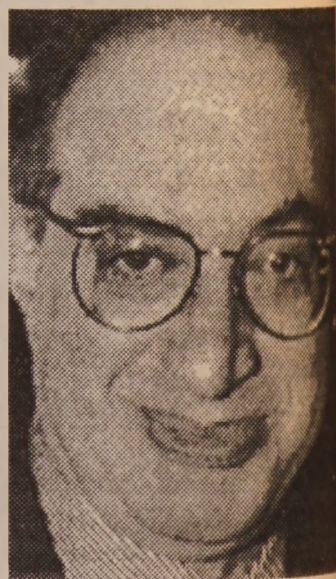
Μια ξεχωριστή φυσιογνωμία του γυναικείου κινήματος έφυγε πριν από ένα μήνα: η Ρένα Λάμψα. Δραστήριο στέλεχος που δούλεψε δημιουργικά και με φαντασία, χωρίς προκαταλήψεις, φανατισμούς, ιδιοτέλεια. Η προσωπικότητά της, λαμπερή και γεμάτη νέες ιδέες, καθόρισε και τη ζωή της. Το Αντί εκφράζει τα θερμά συλλυπητήριά του στους οικείους της, που έχασαν την πολύτιμη παρουσία της.

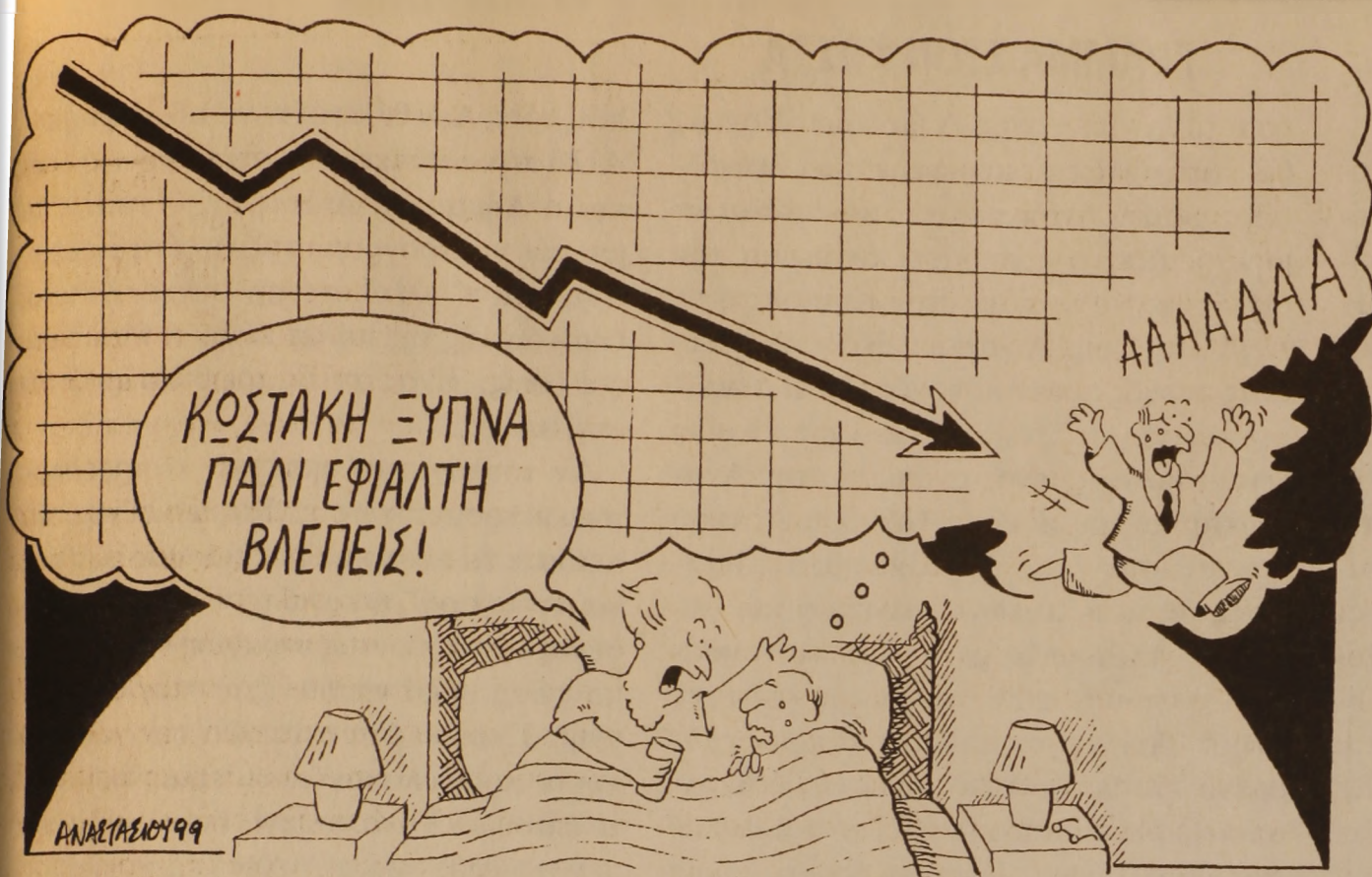
ΓΙΑΝΝΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Η απώλεια του Γιάννου Κρανιδιώτη σημάδεψε όλους μας. Το περιοδικό, του οποίου ήταν φίλος και συνεργάτης από παλιά, αισθάνεται βαθιά οδύνη και συμπάσχει με την οικογένεια και τους οικείους του, που μαζί με τον Γιάννο έχασαν τον νεαρό γιο του, Νικόλα. Ο Γιάννος, γιος του διπλωμάτη και ποιητή Νίκου Κρανιδιώτη, ανδρώθηκε σε ένα περιβάλλον που έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην υπόθεση του κυπριακού λαού.

Υπηρετώντας στο υπουργείο Εξωτερικών και σε ερευνητικά κέντρα, ο Γιάννος Κρανιδιώτης έβαλε τη σφραγίδα του σε κρίσιμες αποφάσεις της ελληνικής και κυπριακής εξωτερικής πολιτικής. Όλα αυτά έχουν ειπωθεί κατά κόρον αυτές τις ημέρες, αλλά και έχουν καταγραφεί στη συνείδηση των ανθρώπων που υπηρετούν την κυπριακή υπόθεση.

Για μας θα μένει πάντα η ανάμνηση της ευγενικής φυσιογνωμίας του, η ειλικρίνειά του και ο ήπιος χαρακτήρας του. Σπάνια χαρίσματα στις ημέρες μας.

ΜΕΛΕΤΕΣ ΑΕΡΟΔΥΝΑΜΙΚΗΣ

Στους πολέμους εναντίον της δραχμής οι κερδοσκόποι εθεωρούντο άγνωστοι, κρυπτόμενοι πίσω από διεθνείς τράπεζες. Στο εθνικό σπορ των χρηματιστηριακών πράξεων, ευτυχώς, τα πράγματα είναι ασφαλέστερα. Με την «εξαύλωση» των μετοχών και με την καταλογογράφηση όλων των επενδυτών/παικτών (ονοματεπώνυμο, επάγγελμα, διεύθυνση, ΑΦΜ, ταυτότητα), η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, στο βαθμό που έχει ευχέρεια πρόσβασης και επεξεργασίας των στοι-

χείων, μπορεί πολύ εύκολα και ονομαστικά να παρακολουθεί τις καθημερινές κινήσεις.

Θα είχε πολύ ενδιαφέρον να μελετηθούν οι αγοραπωλησίες των τελευταίων ημερών έως την Παρασκευή 17.9, πριν από την Μαύρη Εβδομάδα. Δεν αποκλείεται να αναδειχθούν εκεί οι πονηροί κερδοσκόποι, όσοι είχαν μυριστεί ότι επίκεινται οι καταλυτικές δηλώσεις Παπαδήμου, οι οποίοι πούλησαν μετοχές κατά μυριάδες, για να τις ξαναγοράσουν αργότερα. Ίσως μάλιστα δεν χρει-

άζεται ούτε καν η ελάχιστη ηλεκτρονική επεξεργασία, δεδομένου ότι σημαντικές αλλαγές μεγάλων πακέτων κοινοποιούνται υποχρεωτικά.

Μπορεί να μην είναι παράνομες, ακόμα, οι «επενδύσεις» βάσει προνομιικών πληροφοριών, αλλά ας δημιουργηθεί τουλάχιστον ένα Μητρώο Αποσταθεροποιητικών Πράξεων, έστω και απόρρητο προς το παρόν, στα πρότυπα του ήδη υπάρχοντος μη απορρήτου αντιστρόφου του. Έτσι διά της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, συμβολικά θα παρακολουθούμε και εμείς οι ανύποπτοι τα χοντρά παιχνίδια.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΕΣ

Ο παλιός πρωθυπουργός, ο μακαριστός έκανε ανασχηματισμούς κάθε τρίμηνο και για να μην πλήττει και από τσαμπουκά. Ο νυν, ο αναβλητικός και έμφοβος, ανασχηματίζει την κυβέρνησή του με τον αυτόματο πιλότο. -Τι είπα τώρα!-, δηλαδή όποτε ξεσπάσει πολιτικό σκάνδαλο. Δηλαδή, χοντρικά κάθε τρεις μήνες! Καταπληκτικό. Μετρήστε περιπτώσεις: Ρωμαίος, Γείτονας, Πάγκαλος, Πετσάλνικος, Παπαδόπουλος, Μαντέλης -όσον ούπω- κ.λπ.... Φρονώ ότι η δεύτερα, η σημίτειος μέθοδος, είναι και πιο σύγχρονη και πιο εκσυγχρονιστική, διότι φέρνει λίγο και στην αυτόματη τιμαριθμική προσαρμογή και δεν επιτρέπει μεγάλους εσωτερικούς κλυδωνισμούς. Αφήστε που εξωτερικώς δημιουργεί την αίσθηση μιας αταλάντευτης σταθερότητας. Είπαμε. Για τους εκσυγχρονιστές το παν είναι το φαίνεσθαι.

Το «είναι» είναι κάτι που θα παίξει μάλλον προς τον Μάρτιο.

Μ.Σ.

ΟΤΑΝ ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΤΖΟΓΑΡΕΙ

Και έσται η δεύτερα πλάνη χείρων της πρώτης. Ε, αυτό δεν το περιμέναμε: Να βγαίνει ο επισημότερος κρατικός τραπεζίτης ο κ. Παπαδήμος και μετά την πρώτη του γκάφα να προσφέρει κρατικά δάνεια προς τζόγον στο Χρηματιστήριο είναι κάτι που ξεπερνά την πιο εκσυγχρονιστική φαντασία. Λαϊκισμός, ανερυθρίαστη εκμετάλλευση της συσσωρευμένης λαϊκής ευήθειας ή απλώς προεκλογικοί καιροσκοπισμοί; Το πράγμα θα δείξει. Ένα, όμως, είναι βέβαιο: ζούμε σε μια λίαν επικίνδυνη περίοδο γενικού ξεπουλήματος.

Μ.Σ.

ΓΡΑΜΜΑ ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΑ

Αγαπητέ κ. πρωθυπουργέ, Φαντάζομαι ότι θα συμφωνείτε πως το κυκλοφοριακό στην Αθήνα είναι πια ανεξέλεγκτο, στοιχίζει εκατομμύρια εργατοώρες, έχει καταστεί ψυχοφθόρα κόλαση. Η πόλη παραλύει τις πιο απροσδόκητες στιγμές, με αποτέλεσμα το πολύχρονο μπλοκάρισμα των πλέον βασικών λειτουργιών της. Έμφραγμα! Αλλά τι να κάνετε και σεις; Ένας απλός πρωθυπουργός είστε. Δεν είστε και ο Διοικητής της Τροχαίας. Αν τουλάχιστον λειτουργούσαν οι ανάποδοι λεωφορειόδρομοι, αν ελέγχονταν τα δεκάδες χιλιάδες ταξί που εισέρχονται στον δακτύλιο κι αν ενισχύονταν οι εναλλακτικοί τρόποι μετακίνησης, ίσως βλέπαμε κάποιο φως. Αλλά τι να κάνετε και σεις... Ένας πρωθυπουργός είστε. Απλώς... Και μάλιστα με το κόμμα τριχασμένο: τους εκσυγχρονιστές, τους προεδρικούς και τους... τρίχες. Αν τουλάχιστον

ήσασταν ο υπουργός Δημοσίων Έργων, θα επιταχύνετε τις περιφερειακές λεωφόρους, ώστε ν' αναπνεύσει το κέντρο και να μην χρειάζεται να περάσει κανείς απ' την Ομόνοια για να πάει στην Κηφισιά ή το Αιγάλεω. Ποιο Αιγάλεω; Ξέρω, κι εσείς ένας πτωχός πρωθυπουργός είστε. Δεν είστε και ο Άρης Σταθάκης! Επίσης και σεις ζείτε εγκλωβισμένος ανάμεσα στην Αναγνωστοπούλου και την Ηρώδου Αττικού και μάλιστα για να μετακινηθείτε, αφυπνίζεται μισή λεγεώνα φανερών και μυστικών μπάτσων. Αν τουλάχιστον ήσασταν ο υπουργός Συγκοινωνιών -πέτυχε τώρα!- θα ενεργοποιούσατε κάποιο ξεχασμένο συγκοινωνιακό σχέδιο, ώστε ν' αποσυμφορείται το κέντρο όποτε βρέχει ή έχει διαδηλώσεις. Γιατί θα βρέξει, κύριε πρωθυπουργέ. Μπορεί βέβαια εσείς να μην είστε η ΕΜΥ, αλλά τουλάχιστον αυτό πρέπει να το αναμένετε. Τι θα γίνει, λοι-

πόν, τότε; Δεν θέλω ούτε να το σκέφτομαι. Αλλά τι να κάνετε και σεις; Δεν είσατε και ο Δήμαρχος Αθηναίων; - γιατί τότε μπορεί να προγραμματίζατε ένα ελαφρύ τραμ και ν' αλλάζατε την συγκοινωνιακή εικόνα όλης της πόλης. Αλλά τι να κάνετε και εσείς; Ένας απλός πρωθυπουργός είστε, απλώς...

Αν τουλάχιστον ήσασταν ο πρόεδρος των μικρομετόχων κ. Καραγκούνης, θα πείθατε τα εκατομμύρια των οπαδών σας να μην αγοράζουν από τέσσερα Ι.Χ. ο καθένας, επενδύοντας τα κέρδη τους σε νέα μοντέλα, αλλά να ψωνίζουν και έργα τέχνης. Ποια κέρδη τους; Θα σας γελάσω, κύριε πρωθυπουργέ, και ειλικρινώς δεν το επιθυμώ. Γιατί και εγώ ένας απλός κειμενογράφος είμαι. Δεν είμαι και ο Georges Sédor! Ούτε καν ο Λουκάς Παπαδήμος...

Μάνος Στεφανίδης

ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΙΚΟ

Όσο το σκέφτομαι, και ο Νίκος Πουλαντζάς στο εκσυγχρονιστικό ΠΑΣΟΚ έπρεπε ν' ανήκει. Αλλιώς δεν εξηγείται το γιατί τόσο δεινοί εκσυγχρονιστές μιλούν από τις 29 Σεπτεμβρίου ως τις 2 Οκτωβρίου σε Συνέδριο στη μνήμη

του. Μετρήστε ονόματα: Κ. Σημίτης, Κ. Τσουκαλάς, Γ. Βέλτσος, Κ. Βεργόπουλος, Κ. Ψυχοπαίδης, Θ. Πάγκαλος, Τίτος Πατρίκιος, Ν. Μουζέλης κ.ά. Το ότι δεν θα μιλήσει ο κ. Γ. Καραγκούνης, πρόεδρος των μικρομετόχων του Χρηματιστηρίου και θεωρητικός του λαϊκού καπιταλισμού, κρίνεται ως απλή σύμπτωση. Καημένη Νίκο... Εσύ τουλάχιστον αποχώρησες νωρίς. Εμείς οι υπόλοιποι ας αρκεστούμε στην εκδοχή της πιο εξωνημένης, της πιο βάρβαρης «ευμάρειας». Είπαμε: Άλλο πράγμα διανοητικά καθυστερημένοι κι άλλο καθυστερημένα και υπολογιστικά «διανοούμενοι».

Μάνος Στεφανίδης

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Προς τους αναγνώστες και φίλους του ΠΟΛΙΤΗ, τους αριστερούς, τους εν γένει φίλους μας

Επείγει να ξαλαφρώσουμε τα πορτοφόλια μας για να συνεχιστεί η έκδοση του περιοδικού, τώρα που οι δυσκολίες του πολλαπλασιάστηκαν και φαντάζουν ανυπέρβλητες.

Το κτίριο και οι εγκαταστάσεις παραγωγής του περιοδικού δεν άντεξαν το ταρακούνημα του σεισμού της 7ης Σεπτεμβρίου. Κρίθηκαν ακατάλληλες (χρώμα κίτρινο).

Ο σεισμόπληκτος, όμως, ΠΟΛΙΤΗΣ θα αντέξει, όπως αντέχει επί είκοσι τρία συναπτά έτη, με τη βοήθεια όλων μας. Θα αντέξει επειδή το θέλουμε, επειδή ο λόγος ύπαρξης του περιοδικού δεν εξέλειπε, επειδή βαστούν τα κότσια μας.

Ας βοηθήσουμε, λοιπόν, το συντομότερο δυνατόν, με όσα χρήματα μπορεί ο καθένας, για την μετεγκατάσταση και ανανέωση του εξοπλισμού παραγωγής του περιοδικού.

Πρωτοβουλία «Φίλοι του ΠΟΛΙΤΗ»

ΥΓ.: Η επιτροπή οικονομικής ενίσχυσης του ΠΟΛΙΤΗ αποτελείται από τους:

Βασίλη Ζουναλή, τηλ. 6827247, 0944-593197,

Χαράλαμπο Γολέμη, τηλ. 6128818, 0932-645704,

Λουκία Ρίτσαρντς, τηλ. 3812211.

Χρήματα είναι δυνατόν να κατατίθενται στον τραπεζικό λογαριασμό:

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, υποκατάστημα 146

(πλατεία Μητροπόλεως),

αρ. λογ. 403988-23,

Άγγελος Ελεφάντης

(Προσοχή: παρακαλούνται όσοι καταθέτουν χρήματα να δηλώνουν το όνομά τους).

ΝΕΚΡΟΛΟΓΕΙΤΕ ΜΕΤΑ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ

Ο αδόκητος θάνατος του Γιάννου Κρανιδιώτη προκάλεσε, όπως ήταν φυσικό, μαζί με την καθολική συγκίνηση, έναν όγκο νεκρολογιών προφορικών και εντύπων.

Ασφαλώς δεν περιμέναμε νέους επιτάφιους του Περικλή, αλλά –επιτέλους– λίγη σεμνότητα και προσοχή στην αποστολή που τάσσουν στους εαυτούς τους οι επίδοξοι νεκρολόγοι θα ήταν λυτρωτική.

Δεν απαιτούσαμε από τον Πρωθυπουργό, τον Πρόεδρο της Βουλής, τους άλλους επίσημους θρηνούντες και τους λογογράφους τους καμιά ιδιαίτερη πρωτοτυπία. Άλλωστε, όταν πρόκειται για προσωπικότητες με τέτοιο βαρύ καθημερινό φορτίο και η απλή παράσταση στην τελετή είναι ισχυρότατη ένδειξη τιμής στον νεκρό. Αναγκαστικά θα μιλούσαν για το δυσαναπλήρωτο κενό, την παιδεία του, την σεμνότητα, την εμμονή και τις επιτυχίες του στην ειδική διπλωματία.

Δεχόμαστε ότι οι νεκρολογίες εκφερόμενες από πολιτικούς, έχουν μεγάλη δυσκαμψία, δεν είναι εύκολο να ξεφύγουν από τέτοιες συμβάσεις και να κοινολογήσουν κάτι σχεδόν ιδιωτικό, λ.χ., μια εξομολόγηση ή έναν εμπιστευτικό διάλογο, που θα άφηνε να φανούν αμεσότερα στοιχεία από την προσωπικότητα του νεκρού. Ωστόσο, υποθέταμε ελλόγως ότι θα αποφευχθούν αδέξιες εκφράσεις του τύπου

«άξιε συνεργάτη», έννοια που πλέον έχει χάσει την συμμετρικότητά της.

Ακόμα λιγότερο περιμέναμε από σοσιαλιστές πολιτικούς ρητορείες μεταφυσικές, όπως, π.χ., ότι ο μακαρίτης πατέρας του Γιάννου δεν θα περίμενε να υποδεχτεί στους ουρανούς γιο και εγγονό τόσο σύντομα μετά τον θάνατό του.

Επιτέλους, αυτά είναι έπεα πτερόεντα και η ισχύς τους κατ' ανάγκη περιορισμένη. Οι εφημερίδες όμως, στην προσπάθεια μέθεξης στο πένθος, κατέγραψαν αρκετές περιπτώσεις κακόγουστου παραλογισμού. Ο τίτλος π.χ. «Πρόσωπα ανέκφραστα από τη θλίψη» (Τα Νέα, 18.9.99), είναι κωμικότητας και δεν αθρώνεται ούτε καν με το ελαφρυντικό του εκδημοτικισμού της άφατης θλίψης, η οποία δεν μπορεί να εκφραστεί με λόγια.

Αλλά αν ο τίτλος ξέφυγε από τον αρχισυντάκτη, τι να πούμε για τον έγκυρο δημοσιογράφο που γράφει ένα ρεαλιστικό και συμπαθητικό «In memoriam - Γιάννος Κρανιδιώτης» (Βήμα 17.9.99), αλλά καταλήγει στην εκπληκτική κορώνα: «Δυστυχώς η μοίρα ήταν άδικη με τον Γιάννο Κρανιδιώτη. Του στέρησε τη ζωή πολύ γρήγορα, και ταυτόχρονα στέρησε τη ζωή και από το βλαστάρι του, τον εξαιρετικό Νικόλα. Πατέρας και γιος ήταν πάντα πολύ δεμένοι, αλλά είναι βέβαιο ότι ο Γιάννος δεν

ήθελε αυτό το τέλος. Ούτε οι συγγενείς, οι φίλοι και οι συνεργάτες του.»

Συγγενής είναι και η δήλωση Ροκόφυλου η οποία καλύφθηκε ευρύτατα από τον Τύπο, ότι ο Γιάννος Κρανιδιώτης «καθαγιάστηκε με το δυστύχημα που του συνέβη». Αντίθετα, η απότιση φόρου τιμής στον τάφο του Κρανιδιώτη μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, μπορεί να είχε το αρνητικό ότι καλύφθηκε από τα Μέσα πιθανώς με την πρωτοβουλία του υπουργικού γραφείου, αλλά επιτέλους ο Ροκόφυλος απέδειξε ότι δεν φοβάται αν χαρακτηριστεί κοράκι από τους κακεντρεχείς.

Τέλος, ενώ ο θάνατος συνήθως γίνεται αφορμή για αποκαλύψεις που πλέον ευχερέστερα αποδεσμεύονται, καταγράφεται μια σπάνια περίπτωση συνειδητής παρασιώπησης που δεν έχει άλλη ερμηνεία παρά να αυξήσει το κύρος του κατέχοντος το μυστικό: «Τον ρώτησα ευθέως αν σκέπτεται την επιστροφή του κάποτε στην Κύπρο και "κάποιο αξίωμα εκεί". Μου απάντησε... Ξέρω ότι και άλλοι συνάδελφοι τον είχαν ρωτήσει και κάτι γνώριζαν από τις σκέψεις του... Την απάντησή του (ποτέ δεν μου ζήτησε «οφ δη ρέκορντ») προτιμώ όμως, να την κρατήσω για μένα» (Αλφόνσος Βιτάλης, σώος μέσα στο Φάλκον, Βραδυνή 19.9.99).

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΣΕΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΦΗΤΕΙΕΣ

Κι ενώ οι πληγές απ' το σεισμό της 7.9 θα παραμένουν ακόμη ανοικτές έως ότου αποκατασταθεί ένα μεγάλο μέρος των ζημιών που προκλήθηκαν, οι σκληρές αντιπαραθέσεις –που σε ορισμένες περιπτώσεις παίρνουν το χαρακτήρα υποτιμητικών αμφισβητήσεων– επιτείνουν την ανασφάλεια και το κοινωνικό άγχος.

Με κατάπληξη πληροφορούμαστε ότι ενώ αρχικώς η ομάδα ΒΑΝ κοινοποιούσε στην κοινή γνώμη ότι επίκειτο σεισμός περί τα μέσα Οκτωβρίου, ξαφνικά τα χρονικά περιθώρια άρχιζαν να περιορίζονται ασφυκτικά. Ο νέος σεισμός θα μας επισκεφθεί πιθανόν αυτό το Σαββατοκύριακο... Πού τελειώνει ο σοβαρός επιστημονικός λόγος και από ποιο σημείο εμπλέκεται η... τέχνη της οιωνοσκοπίας; Και πόσο δικαιολογημένο είναι να υπεισέρχεται στον πολίτη το στοιχείο της καχυποψίας που μπορεί να

φτάσει έως την κατηγορηματική απαξίωση προς κάθε τι επιστημονικό; Η κριτική που έχει δεχθεί η ομάδα ΒΑΝ υπήρξε αρκετές φορές ιδιαίτερα αιχμηρή, αλλά αυτό από μόνο του δεν θα μπορούσε να διαγράψει την όποια επιστημονική κατάρτισή της.

Οι συνεχείς αλληλοκαταγγελίες μεταξύ ειδικών επιτρέπουν την συχνά αμφιλεγόμενη διαρροή στοιχείων και δεδομένων, που παίρνουν την μορφή μιας ανυπόστατης πληροφορίας μέσα απ' τον χώρο των ΜΜΕ. Επιβεβαιώνεται έτσι η υποκριτική ικανοποίηση όλων εκείνων που θεωρούν ότι οικειοποιούνται την γνησιότητα μιας είδησης βάζοντας «τάξη» στον σπαρασσόμενο επιστημονικό κόσμο... Η Ελλάδα είναι μια σειсмоγενής χώρα. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι εδώ θα σημειωθεί μια εντυπωσιακή πρόοδος πάνω στην πρόβλεψη των σεισμών.

Σ. Λέτσιος

ΑΠΟΛΑΥΣΑΤΕ ΤΟΥΣ ΣΕΙΣΜΟΥΣ!

Ενα απόσπασμα από τη Σεισμολογία (10.1.71), του καθηγητή Άγγελου Γαλανόπουλου, σοφού δασκάλου όλων των ελλήνων σεισμολόγων και γεωλόγων, μας επισημαίνει ο δρ υδρογεωλόγος Φίλιππος Ηρ. Χαρμανίδης: «Φαίνεται οξύμωρο, και όμως είναι απολύτως αληθές, ότι η ανθρωπότης θ' απηλλάσσετο από τις σεισμικές καταστροφές, εάν οι καταστρεπτικοί σεισμοί ήσαν περισσότερον συχνοί. Στην περίπτωση αυτή θα διασφαλιζετο η ορθολογιστική εφαρμογή μιας αντισεισμικής πολιτικής, η οποία θα επέτρεπε την ανάρτηση της περιφήμου πινακίδας: "έλθετε εις το Λος Άντζελες ν' απολαύσετε τους σεισμούς" (come to Los Angeles to enjoy the earthquakes), σε όλες τις σεισμοπαθείς περιοχές της Γης. Από της εποχής του Πλινίου είναι ήδη γνωστόν ότι "όπου έσεισε θα σειση". Εν τούτοις λόγω της μακράς περιοδικότητας των σεισμών, τα απλά και σοφά λόγια σπάνια λαμβάνονται υπ' όψη».

ΟΙ ΤΣΙΓΓΑΝΟΙ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ

Η ταλαιπωρία των σεισμοπαθών και η ανεπάρκεια της κρατικής μηχανής ψάχνουν να βρουν εξιλαστήρια θύματα και αποδιοπομπαίους τράγους. Πώς αλλιώς μπορεί να εξηγηθεί η διάκριση με την οποία αντιμετωπίζονται οι σεισμόπληκτοι έλληνες πολίτες, το γένος Ρομά; Η ακόμα οι μετανάστες, που λόγω έλλειψης πράσινης κάρτας δεν έχουν καμία ελπίδα να τύχουν βοήθειας από το ελληνικό κράτος;

Αλλά ας μείνουμε κατ' αρχάς στους τσιγγάνους.

Κάποιοι δήμοι αρνούνται ότι υπάρχουν χώροι φιλοξενίας για τους σεισμόπληκτους τσιγγάνους. Συγκεκριμένα, ο δήμαρχος του Ζεφυρίου, Απόστολος Ζέρβας, απαντώντας σε διαμαρτυρίες τσιγγάνων που ισχυρίζονταν ότι αγνοούνται από την πολιτεία όσον αφορά τη βοήθεια για την παροχή σκηνών και στέγης, είπε: «Μη με απασχολείτε άλλο με τους τσιγγάνους. Εξαιτίας τους δεν είναι αποτελεσματικός ο μηχανισμός που έχει κινηθεί. Έχουν κατακλύσει τον κόσμο».

Την ίδια ώρα, οι περίπου χίλιοι τσιγγάνοι των Άνω Λιοσίων είναι απομονωμένοι περισσότερο παρά ποτέ μετά τον καταστροφικό σεισμό της 7ης Σεπτεμβρίου. Κατηγορούνται ως κλέφτες. Δεν έχουν δικαίωμα να έχουν σκηνές και μένουν στα φορτηγά τους ή κάτω από πλαστικά και

νάυλον. Όταν καταφέρνουν να παίρνουν φραντζόλες ψωμί που μοιράζουν οι αρχές, οι υπόλοιποι σκηνίτες τους βρίζουν.

Μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι Γιατροί του Κόσμου, το Δίκτυο Drom για τα Κοινωνικά Δικαιώματα των Τσιγγάνων, το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι σε εκκλήση τους προς την ΚΕΔΚΕ, τα πολιτικά κόμματα και τις δημοτικές παρατάξεις του Δήμου Ζεφυρίου καταδικάζουν τις ρατσιστικές δηλώσεις του δημάρχου Ζεφυρίου. Καταγγέλλουν ότι παρόμοιες συμπεριφορές αντίκεινται στις διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις για προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη ανεξάρτητα από φύλο, θρησκεία, γλώσσα ή εθνικότητα.

Σε επιστολή τους προς τον πρωθυπουργό, οι παραπάνω οργανώσεις ζητούν την άμεση προώθηση πρότασης νόμου, που είχαν υποβάλει μαζί με τον Συνασπισμό τον περασμένο Μάρτιο για τη δημιουργία αυτοδιαχειριζόμενων οικισμών Ρομά.

Στον αντίποδα των αρνητικών αυτών ρατσιστικών συμπτωμάτων που παρατηρούνται στην Αθήνα, η μοίρα των Τσιγγάνων της Μεσσηνίας φαίνεται να έχει αίσιο τέλος. Η κατάληψη της Βιομηχανικής Ζώνης Σπερχογείας (ΒΙ.ΠΕ.) τον Δεκέμβριο του 1994 από τους ντόπιους τσιγγάνους, παρά τις αντιδράσεις των γύρω κοινοτή-

των, δεν οδήγησε στη βίαιη εκδίωξή τους. Χάρης σε σχέδιο της Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και κατά του Ρατσισμού Καλαμάτας για τη μόνιμη μεταγκατάστασή τους, κινήθηκε η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Μεσσηνίας και αποφάσισε τη δημιουργία τεσσάρων καταυλισμών για την εγκατάσταση των περίπου 2.000 Τσιγγάνων της περιοχής.

Τα ασφαλιστικά μέτρα της Αναπτυξιακής Δημοτικής Επιχείρησης Καλαμάτας για την εκδίωξη των Τσιγγάνων από τη ΒΙ.ΠΕ. απορρίφθηκαν. Σήμερα, ορισμένα τσιγγανάκια της περιοχής παρακολουθούν μαθήματα στα Δημοτικά Σχολεία και συμμετέχουν σε παρελάσεις! Στο μεταξύ, το ΥΠΕΧΩΔΕ παραχώρησε δύο λυόμενους οικισμούς για τις ανάγκες υλοποίησης εκπαιδευτικού προγράμματος της ΝΕΑΕ.

Αλλά και εδώ τα προβλήματα δεν λείπουν. Το λυόμενο του καταυλισμού στην περιοχή της Καρυδιάς Μεσσηνίας, όπου ανήλικοι και ενήλικοι Τσιγγάνοι παρακολουθούν προγράμματα αλφαριθμητισμού, δεν έχει ηλεκτροδοτηθεί, ούτε υδροδοτηθεί παρ' όλες τις υποσχέσεις των τοπικών αρχών. Μήπως ακόμα μια προσπάθεια υποσκάπτεται και καταδικάζεται από τις τοπικές αρχές;

Ε.Κ.

HABEMUS PAPAM

*Δεν έχω αμάχη της Τουρκίας, μηδέ κακό του χάρου
μον' έχω αμάχη της Φραγκιάς...*

Πολύ σωστά δεν θέλησε την εισπήδηση του Πάπα στην επικράτειά του ο μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος.

Εμείς εδώ έχουμε πάπα και μάλιστα επαρκέστατο και στα θρησκευτικά και στα πολιτικά θέματα: για να μην σου πω και στα εκπαιδευτικά, τα στρατιωτικά ή τα τηλεοπτικά. Άσε πια τα κοσμικά. Άρα τι να τον κάνουμε τον Ρωμαιοπολιώνο; Οι εποχές που ο Αθηναγόρας κατησπάζετο τον ποντίφηκα όπως η Ελισάβετ την Μαρία πέρασαν ανεπιστρεπτί. Διότι μπορεί ο Ναζωραίος να δίδαξε την Αγάπη, αλλά

στην ελλαδική εκκλησία κάνουν πόλεμο. Κρυφό στο Φανάρι και τις διεκδικήσεις του, εμφανή στην Αγία Έδρα και τα πρωτεία της. Επίσης ιδρύουν –αλλά δεν εγκαινιάζουν– καφετέριες στην Πλάκα και σχεδιάζουν Μητρόπολη στο Κολωνάκι.

— Ε, πού θέλατε να χτίσει ο μακαριώτατος, στο Ζεφύρι; Τουτέστιν στην Ελλάδα –βοηθούσης και της τηλεοπτικής ευήθειας που κάνει με το στανιό είδηση ό,τι φοράει ράσο–, έχουμε ορθόδοξη φροντιστηριακή δημοκρατία και καισαροπαπικόν κράτος. (Αλίμονο, πόσο μακριά είναι όλα αυτά από την φιλοκαλία των νιπτικών πατέρων και των ησυχαστών). Α proproς ευτυχώς που δεν απελευθέρωσαν οι εκ-

κλησιαστικοί μας άρχοντες την Κωνσταντινούπολη και τη Νικομήδεια, γιατί τώρα θα είχαν να σιτίζουν άστεγους και σεισμοπαθείς. Ενώ ως γνωστόν ο Μακαριώτατος και ο κ. Αβραμόπουλος την βγάζουν νυχθημερόν στις σκηνές του Μενιδίου και μοιράζουν διακριτικά τα 10 εκατομμύρια βοήθεια που γενναιοφρόνως πρόσφερε η εκκλησία από το υστέρημα της παρουσίας της. Πάντα τέτοια!

Μάνος Στεφανίδης

ΥΓ.: Και μια και μιλάμε για Πάπα, θα είχε ενδιαφέρον να μάθουμε τι πρόσφερε ο διακριτικός άρχων του Συγκροτήματος (και του τόπου) στους πληγέντες. Μια συναυλία του Konzertgebau ίσως;

ΕΚΔΗΛΩΘΗΚΑΝ

«Βαίνομεν προς εκλογάς». Ο κ. Ρέππας άρχισε να βρίζει τον Καραμανλή και ο κ. Σημίτης τον Κύρκο – το ΠΑΣΟΚ σε πλήρη ανάπτυξη, δηλαδή. Οι άνθρωποι αυτοί νομίζουν πως μπορούν ακόμη να ξεγελάνε και να τρομοκρατούν. Όταν ο «σοσιαλιστής» πρωθυπουργός της χώρας, αποκαλεί τον Λ. Κύρκο δεκανίκι της δεξιάς, απλώς επειδή τόλμησε να θέσει υποψηφιότητα χωρίς να τον ρωτήσει, τότε προφανώς έχουμε φτάσει στο χειρότερο σημείο.

Την ίδια στιγμή, βεβαίως, ο ίδιος προτείνει έναν κανονικό δεξιό, τον κ. Στεφανόπουλο, και όλα είναι εντάξει. Αυτά είναι τα πολιτικά μας ήθη εν ολίγοις.

Η ΟΥΡΑ ΤΟΥ ΣΚΥΛΟΥ

Η κυβέρνηση προσπαθεί να ρίξει τα βάρη στους Δήμους – αυτοί δήθεν φταίνε που οι άστεγοι δεν παίρνουν τις 200 ψωροχιλιάδες τους. Και η ίδια καυχιέται που μοιράζει τροχόσπιτα – υποχρέωσή της είναι, όπως το να έχουμε νερό ή ρεύμα. Όμως για τα λοιπά,

τα ουσιώδη, τσιμουδιά. Παιδιά χωρίς σχολεία, δρόμοι χωρίς αποχέτευση που σε δέκα μέρες θα πλημμυρίσουν, μηχανικοί που χαρακτηρίζουν και δεν χαρακτηρίζουν τα κτίρια, βρώμικα τρόφιμα σε σκηνίτες, απατεωνιές στους ελέγχους κρατικών κτιρίων – για όλα αυτά φταίει ο Δήμος Μενιδίου.

ΟΥΤΕ ΤΣΙΠΑ

Τι έγινε με το Φάλκον; Ως συνήθως, απολύτως τίποτε. Απλώς διαπιστώσαμε εκ νέου την έλλειψη ευαισθησίας ενός ακόμη υπουργού. Και επίσης την πολιτική χυδαιότητα σε όλο της το μέγεθος.

Διότι χωρίς φιλότιμο δεν αξίζεις φράγκο, εγώ αυτό ξέρω.

ΛΟΓΙΚΟΝ

Η «Μέτρον Ανάλυσις», η εταιρεία που συνεργάζεται με το ΠΑΣΟΚ, πρόκειται, λέει, να δώσει γκάλοπ με προβάδισμα μιάς μονάδας στον κ. Σημίτη. Άρα πάλι 3 μονάδες πίσω είναι, διότι τα ίδια έλεγε και πριν από τις ευρωεκλογές.

ΚΑΤΩ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Στους μαθητές δίνουν, αντί για βιβλία, φωτοτυπίες. Το υπουργείο είναι –φαίνεται– της μεθόδου Μοντεσόρι – αντιαυταρχικό.

Τότε ήμουνα 23 χρόνων. Ήταν βράδυ και ετοιμαζόμουν να ξαπλώσω, μόλις είχα πάει στο πατρικό μου, στο χωριό, για διακοπές φθινοπωρινές. Ξαφνικά στο ραδιοφωνάκι ακούω: «Αυτοκτόνησε, πέφτοντας από το παράθυρο του διαμερίσματός του στο Παρίσι, ο γνωστός συγγραφέας Νίκος Πουλαντζάς». Μετά μάθαμε και τα υπόλοιπα, για τα βιβλία που κρατούσε κ.λπ. Και όταν τον επόμενο χρόνο βρέθηκα στο Παρίσι για σπουδές, σκεφτόμουν πως κάτι πολύ άσχημο θα έρθει, γιατί έτσι γίνεται πάντα με τις αυτοκτονίες.

Να πάρουμε την Πηνελόπη Δέλτα; Τον Κορυζή; Τον Περικλή Γιαννόπουλο; Σχεδόν τον Ίωνα Δραγούμη που πήγε μόνος του στο θάνατο; Όλοι έφεραν μετά τα χειρότερα. Δεν είναι πως αυτοί ήξεραν κάτι. Είναι που τα άσχημα χρόνια παίρνουν πρώτα αυτούς που βρίσκουν μπροστά τους, αυτούς που πάνε να τα συναντήσουν. Και πολύ αργότερα φτάνουν σε μας τους υπόλοιπους.

Φτάνουν όμως. Και τότε δεν έχουν πια καμιά σημασία οι αυτοκτονίες και οι απελπισίες. Γιατί όταν έχει έρθει ήδη το κακό –όπως το είπε κάποτε και ο Χατζιδάκις– «μην ψάξεις να βρεις ποιος είναι ο δικαστής. Ψάξε ένα τρόπο να κρυφτείς». Ποιο μπορεί να είναι το κακό; Ας πούμε ο φόβος – «...και οι άνθρωποι τρελάθηκαν από το φόβο...» έγραψε από την Πάτμο ο Ιωάννης.

Παραμύθια, θα μου πείτε. Ίσως, αλλά ταιριάζουν τόσο ωραία – γάντι.

ΣΤΟ ΚΛΙΝ

Με τον υπουργό Ροκόφυλλο τα εθνικά μας θέματα θα πάνε πρώτα.

Τώρα μάλιστα που θα γίνουν και άλλοι σεισμοί, τι να τους κάνεις τους υπουργούς Εξωτερικών; Τι έχουν να μοιράσουν οι λαοί; Και οι δύο δεν είναι πλακωμένοι; Αυτό είναι το συμπέρασμα των μοντέρνων διεθνολόγων μας. Σωστόν.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ 33%

Με ρωτούν οι φίλοι γιατί αποκαλώ τον κ. Σημίτη τέως πρωθυπουργό, τη στιγμή που ενδέχεται να επανεκλεγεί. Μα εάν επανεκλεγεί, τότε φυσικά θα είναι νυν και όχι τέως. Προς το παρόν όμως εκρίθη σε γενικές εκλογές και ευρέθη λιποβαρής. Έπρεπε αμέσως, για λόγους ηθικής και πολιτικής τάξεως, να παραιτηθεί και να πάει σε εκλογές, διότι είναι ουσιαστικά μια μειοψηφική κυβέρνηση.

Αυτό θα έλυνε αυτομάτως και το πρόβλημα της παρατεταμένης προεκλογικής περιόδου και το πρόβλημα ΟΝΕ που μας κοπάνανε συνεχώς.

ΤΗΣ ΓΗΣ ΟΙ ΚΟΛΑΣΜΕΝΟΙ

Πολύ με εντυπωσίασε η δήλωση του Κ. Τσουκαλά στην Ελευθεροτυπία της 27ης Σεπτεμβρίου, ενόψει του συνεδρίου που γίνεται προς τιμήν του αειμνήστου Νίκου Πουλαντζά: «Σκοπός του συνεδρίου είναι ο επαναπροσδιορισμός των μορφών για την ανατροπή του σύγχρονου καπιταλισμού».

Λέτε να καταλάβουν εξ εφόδου το Abreuvnoir; Τρέμω.

Ο σεισμός στο χρηματιστήριο

του Κώστα Τσαλόγλου

Αν οι σεισμολόγοι δεν είναι δυνατό να αντλήσουν διδάγματα από τις εξελίξεις στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών για να προβλέπουν τις αναμενόμενες σεισμικές δονήσεις, όσοι πίστεψαν πως το ΧΑΑ είναι πηγή εύκολων κερδών για ενίσχυση της καταναλωτικής τους ικανότητας μπορούν πολλά να διδαχτούν από την πρόσφατη σεισμική καταστροφή στο λεκανοπέδιο. Η έκταση αυτής της καταστροφής δικαιολογείται από αίτια εκπληκτικής ομοιότητας με όσα προκάλεσαν την καθίζηση των τιμών των μετοχών. Για όσο χρόνο, επομένως, τα αίτια αυτά διατηρούν την δυναμική τους, οι κομιστές των «αξιών» του Χρηματιστηρίου «πρέπει να μάθουν να ζουν με τους αναπόφευκτους μεγάλους κλυδωνισμούς» – όπως οι «πραγματιστές» συμβουλεύουν τους Έλληνες να μάθουν να ζουν με τους σεισμούς!

Η μειζων –γεωγραφικά– πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, η οποία φιλοξενεί τον μισό, σχεδόν, πληθυσμό της χώρας, είναι πληθυσμιακό προϊόν της παραγωγικής εγκατάλειψης της υπόλοιπης Ελλάδας, εμπλουτισμένο με τους ξεριζωμένους του εμφυλίου πολέμου, που αναζήτησαν στην ανωνυμία του κατοίκου της μεγαλούπολης τη σωτηρία τους. Η προσπάθειά τους να στεγαστούν όπως-όπως ούτε την ποιότητα της στέγης επέτρεπε να προσέξουν, ούτε, πολύ λιγότερο, την ανθεκτικότητα του

εδάφους που επάνω τους έχτιζαν. Η εδραιωμένη, άλλωστε, σε όλους πεποίθη-ση ότι η Αττική «δεν κουνιέται» ενθάρρυνε την οικοδόμηση και στα πιο επισφαλή ακόμα εδάφη, αλλά και τον επίσημο εφησυχασμό για την ποιότητα των κατασκευών. Καθαρά οικονομικής προέλευσης, λοιπόν, οι προϋποθέσεις που οδήγησαν στις μεγάλες ανθρώπινες απώλειες και υλικές ζημιές των ευάλωτων συνοικιών της πρωτεύουσας. Ανάλογα οικονομικά αίτια διαμόρφωσαν και την ευπρόσβλητη δομή και λειτουργία του Χρηματιστηρίου Αθηνών.

ΜΙΑ ΑΠΟΣΑΘΡΩΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Καθελωμένη, εδώ και είκοσι χρόνια, στην υπανάπτυξη, η ελληνική οικονομία, με πρόσθετο και κρίσιμο αρνητικό στοιχείο των χαρακτηριστικών της το τεράστιο δημόσιο χρέος, στάθηκε ανίκανη να συνδέσει αποτελεσματικά ένα ικανοποιητικό ιδιωτικό εισόδημα με την ανταγωνιστική παραγωγική επίδοση. Ταυτόχρονα, ο αποσυντεθειμένος από το προβάδισμα των κομματικών σκοπιμοτήτων κρατικός μηχανισμός επέτρεψε την άνθηση της παραοικονομίας, στερώντας από το Δημόσιο τα απαραίτητα έσοδα για την εκπλήρωση των κοινωνικών του υποχρεώσεων, σε μακρά περίοδο μάλιστα... σοσιαλιστικών κυβερνητικών φιλοδοξιών. Σε μία αντίθετη εξέλιξη, η Ελλάδα άρχισε να ευεργετείται με σημαντικούς πόρους από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία, γεγονός που επέτρεψε την πλασματική ενίσχυση των ιδιωτικών εισοδημάτων και των αποταμιεύσεων, χωρίς, όμως, αυτές οι αποταμιεύσεις να οδηγούν σε άνοδο της πλουτοπαραγωγικής δραστηριότητας, εξαιτίας και του τοκογλυφικού χαρακτήρα του τραπεζικού μας συστήματος. Και για όσο διάστημα ο επίμονος και υψηλός πληθωρισμός υποχρέωνε σε διψήφια επιτόκια για τις καταθέσεις στις Τράπεζες και, κυρίως, για τα ομόλογα και τα έντοκα γραμμάτια του ελληνικού Δημοσίου, τα ιδιωτικά διαθέσιμα έβρισκαν «επενδυτικές» ευκαιρίες, εκτός από τη λαθραία αγορά ξένου συναλλάγματος με την προσδοκία υποτίμησης της δραχμής. Όταν, χάρη στην εξαφάνιση, σχεδόν, του πληθωρισμού στις αγορές της Κοινότητας και στην πολιτική της «σκληρής» δραχμής, οι συνεχώς διογκούμενες ποσότητες εισαγομένων υποχρέωναν σε συμπίεση και του εσωτερικού πληθωρισμού, τα μειούμενα, ταυτόχρονα, επιτόκια έπαψαν να ικανοποιούν τους αποταμιευτές και τους κερδοσκόπους. Άρχισε, έτσι, ο παροξυσμός του χρηματιστηριακού «Ελντοράντο», της μυθικής χώρας του χρυσού, που παρέσυρε εκατομμύρια «επενδυτές» και τρισεκατομμύρια αποταμιεύσεων, προς μεγάλη τέρψη των γηγενών και αλλοδαπών «θεσμικών» κερδοσκόπων. Γι' αυτούς, το ΧΑΑ μεταλλάχθηκε πράγματι σε «Ελντο-

άντο» τεράστιων εύκολων κερδών, που σήμαινε την λεηλασία αποταμιεύσεων.

ΛΕΗΛΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΝ

Η κυβέρνηση του κ. Κ. Σημίτη, όχι μόνο εν αισθάνθηκε την ανάγκη έγκαιρης ενεργώσεως του κοινού για την έκταση των ροσδοκιών κέρδους που μπορούσε να ναποθέσει στο Χρηματιστήριο, επισημαίνοντας ότι κάθε «επένδυση» έπρεπε να πιχειρηματολογείται από συγκεκριμένα τοιχεία για την αποδοτική βιωσιμότητα της επιχείρησης του εκδότη των μετοχών, αλλά αντίθετα έσπευσε να αξιοποιήσει την παρανοϊκή άνοδο των τιμών των μετοχών, υποστηρίζοντας ότι αυτή η άνοδος αντικατοπτρίζει την πρόοδο της οικονομίας. Όσοι, επομένως, αγοράζουν μετοχές, έστω και ακριβά, δεν πρέπει να ανησυχούν, αφού, έτσι, μετέχουν στην διανομή εξασφαλισμένων κερδών από τους «τυλοβάτες» της οικονομικής προόδου, τις εισηγμένες, δηλαδή, στο Χρηματιστήριο επιχειρήσεις! Η αλήθεια, όμως, δεν αφήνει ποτέ ατιμώρητους όσους την αποκαλύπτουν. Η αποκάλυψη ότι ουριοδρούσαν μετοχές χρεοκοπημένων εταιρειών, τόσο ισχυρών όσο και ο σκελετός των πυλίων που κατέρρευσαν από τον σεισμό, προκάλεσε τον πανικό στους «επενδυτές», που πουλούσαν τις μετοχές τους γιατί δεν ήξεραν αν και αυτές ανήκουν στην κατηγορία των ετοιμόρροπων εκδοτών τους. Η προπαγανδιστική σύνδεση του Χρηματιστηρίου με την οικονομία αναπτύσσεται. Η εναπόθεση ελπίδων ανετότερης διαβίωσης στο Χρηματιστήριο και στις «αξίες» του ήταν το αντίγραφο της αναζήτησης πύλης σε «ρευστοποιούμενα» εδάφη. Το έδαφος των χρηματιστηριακών συναλλαγών ήταν εξαιρετικά επισφαλές, ακριβώς γιατί τα εθνικο-οικονομικά δεδομένα, με όσα ζαχαρώδη περιτυλίγματα και αν τα παρουσιάζει ο κ. Γ. Παπαντωνίου, δεν είναι σε θέση να στηρίξουν την ομαλή και χρησιμότητα κοινωνικο-οικονομική λειτουργία Χρηματιστηρίου. Η εντύπωση ότι το Χρηματιστήριο μπορεί να προηγηθεί της ομαλά αναπτυσσόμενης οικονομίας είναι τόσο λογική όσο και η ανέγερση εκκλησιών προτού υπάρξει θρησκεία!

Κατηγορούνται διάφοροι κυβερνητικοί παράγοντες ότι ευθύνονται για την κατάρρευση μέσα σε μία εβδομάδα των τιμών των μετοχών, χωρίς να εξαιρούνται ούτε οι μετοχές των Τραπεζών, οι οποίες δεν ανήκουν, βέβαια, σε μη κερδογόνες επιχειρήσεις. Είναι αλήθεια ότι η κυβέρνηση επι-

θυμούσε κάποια «διόρθωση» στην ασυναγώνιστη, πλέον, ελκυστικότητα του Χρηματιστηρίου, γιατί συρρίκνωσε υπερβολικά την ευχέρεια του κράτους να αντλεί κεφάλαια από την αγορά χρήματος για να καλύπτει τις δραχμοβόρες υποχρεώσεις εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους. Η δημοπράτηση ομολόγων του Δημοσίου απαιτούσε υψηλότερα επιτόκια από όσο τα ήθελε η δημοσιονομική διαχείριση, ώστε να μηδενιστεί –κατά τις επιταγές του Μάαστριχτ– το έλλειμμα του τακτικού προϋπολογισμού και να υπάρξουν περιθώρια μείωσης των φορολογικών εσόδων, ώστε να συμπιεστεί ως τα επίπεδα των προδιαγραφών της ΟΝΕ ο πληθωρισμός. Με την δραματική μεσολάβηση και του σεισμού οι δαπάνες του προϋπολογισμού διογκώθηκαν επικίνδυνα, ενώ οι προοπτικές αυξημένων φορολογικών εσόδων εξασθένησαν αισθητά. Παρ' όλα αυτά, κάθε άλλο παρά εξυπηρετεί τις οποιεσδήποτε κομματικές σκοπιμότητες του κυβερνώντος κόμματος ο ισχυρός κλονισμός του Χρηματιστηρίου. Και δεν τις εξυπηρετεί επειδή, ακριβώς, το Χρηματιστήριο εκαλείτο να επιχειρηματολογήσει την ορθότητα της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής, να «προικοδοτήσει», άρα, τους λόγους επανεκλογής του ΠΑΣΟΚ κατά την προσεχή αναμέτρηση. Αν κάποιοι ευθύνονται για την κατακρήμνιση του... κωδωνοστασίου του «ναού» της οδού Σοφοκλέους, αυτοί δεν είναι όσοι καθυστερημένα καλούσαν τους «επενδυτές» να είναι προσεκτικοί, αλλά εκείνοι που ενθάρρυναν τους αποταμιευτές να «επενδύσουν» στο Χρηματιστήριο, αν και ήξεραν πόσο σαθρό ήταν το έδαφός του. Όπως άφηναν οι υπηρεσίες της πολεοδομίας να χτίζουν επάνω στις μπαζωμένες κοίτες των ξεροπόταμων της Αττικής.

ΧΑΡΤΖΙΛΙΚΙ ΣΤΟΥΣ ΑΕΡΙΤΖΗΔΕΣ

Πόσο πολιτικό, πόσο τραυματικό για την εικόνα της κυβέρνησης του κ. Σημίτη και της οικονομικής της πολιτικής ήταν το κατρακύλισμα του δείκτη τιμών του ΧΑΑ το αποδείχνουν με τον πιο πειστικό τρόπο τα μέτρα που εσπευσμένα προωθούνται από την κυβέρνηση για να αποκατασταθεί, εν μέρει, έστω, η εμπιστοσύνη των αποταμιευτών στο Χρηματιστήριο. Είναι μέτρα που δεν αναφέρονται διόλου στην οικονομία και στην ανάδειξή της ως του ισχυρού συντελεστή ευημερίας του Χρηματιστηρίου. Περιορίζονται στο να δίνουν «χαρτζιλίκι» στους ατυχήσαντες «επενδυτές» για να συνεχίσουν να «επενδύουν», και χρη-

ματοδοτούν τους χρηματιστές προκειμένου να τακτοποιήσουν τις αεριτζήδικες συναλλαγές τους. Το ΧΑΑ πρέπει να ξαναβρεί την ανοδική του πορεία με χρήματα των φορολογουμένων γιατί, διαφορετικά, η κυβέρνηση δεν θα αποφύγει τις πρόωρες εκλογές, υπολογίζοντας σε λιγότερες κοινωνικές αντιδράσεις από όσες αναπόδραστα θα εκδηλωθούν και από εκείνους που θα ψήφιζαν ΠΑΣΟΚ επειδή τους ευνόησε το Χρηματιστήριο. Η παράταση της άσκησης της εξουσίας από την ομάδα του κ. Σημίτη δεν μπορεί να επικαλεστεί, τώρα, ούτε το «επίτευγμα» της ένταξής μας στην ΟΝΕ, το οποίο μόνο αυτή η ομάδα μπορεί, δήθεν, να πραγματοποιήσει. Η ένταξη στη ζώνη του ευρώ με την συνέχιση της διακυβέρνησης της χώρας από τον κ. Σημίτη έχασε πλέον την αποδεικτική της σχέση. Το ταλανιζόμενο Χρηματιστήριο, σύμφωνα με την επίσημη άποψη, αντικατοπτρίζει μια ταλανιζόμενη οικονομία, παράγωγο της οικονομικής πολιτικής που εγκατέλειψε την ανάπτυξη προκειμένου η εξασθένησή μας να είναι το εισιτήριο εισόδου μας στην ΟΝΕ! Αποκλειστικό, δυστυχώς, συντηρητικό των όποιων ελπίδων των κυβερνώντων για επανεκλογή τους, είναι το έλλειμμα εμπιστοσύνης προς την επάρκεια της αντιπολίτευσης να αποδειχθεί, ως κυβέρνηση, λιγότερο κακή από το ΠΑΣΟΚ.

Πέρα, ωστόσο, από τις ευθέως πολιτικού περιεχομένου προεκτάσεις της κρίσης του Χρηματιστηρίου, και τις δυσδιάκριτες, προς το παρόν εξελίξεις στη λειτουργία του, κάθε προσέγγιση προς το θέμα επιβάλλει και την ανακίνηση του ερωτήματος: Το ΧΑΑ, ως πηγή κερδών από τους παίκτες και φθηνών κεφαλαίων από τις εισηγμένες επιχειρήσεις ή τους «θεσμικούς» κερδοσκόπους, ποια θετική οργανική σχέση έχει με την οικονομία και την κοινωνία; Τα κεφάλαια, που από τις συγκεντρούμενες εκεί αποταμιεύσεις αντλούνται, πόσο συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εθνικής πλουτοπαραγωγής και στην απορρόφηση της ανεργίας; Και από την αποκλειστικότητα, όπως εδώ συμβαίνει, της προσδοκίας κέρδους από το ανεβοκατέβασμα των τιμών των μετοχών, της ενθουλάκωσης, δηλαδή, χρήματος που αφαιρείται από κάποιο άλλο θυλάκιο, πόσο προάγεται η κοινωνική συνοχή και αναβαθμίζεται η σπουδαιότητα της παραγωγικής εργασίας, που μόνον αυτή υπηρετεί τα καλώς νοούμενα εθνικά συμφέροντα; Θα ευδοκήσει, άραγε, κάποιος κυβερνητικός αρμόδιος να απαντήσει στα ερωτήματα;

Περί σεισμών και εντιμότητας

του Νίκου Ράπτη

Σε προηγούμενο άρθρο μας στο Αντί (τχ. 693) είχαμε μείνει στο σημείο όπου προβαλλόταν ο ισχυρισμός ότι το πρόβλημα του σεισμού «απαιτεί λύση κατόπιν έντιμης σκέψης». Από ποιον, όμως, μπορεί κανείς να «απαιτήσει... έντιμη σκέψη;» Η απάντηση είναι: από τον απλό άνθρωπο. Όχι από τους πολιτικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς, πνευματικούς (διανοουμενίζοντες), κ.λπ. «ΗΓΕΤΕΣ». Ειδικά για τους πολιτικούς, το φαινόμενο είναι διαχρονικό και «παγκοσμιοποιημένο». Η πείρα των πολιτών όλου του κόσμου είναι άπειρη. Για παράδειγμα, όταν ήταν να εκλεγεί ο (σημερινός) Ουίλιαμ Τζέφερσον Κλίντον, οι αμερικανοί πολίτες είχαν στους προφυλακτήρες των αυτοκινήτων τους αυτοκόλλητα που έγραφαν: «throw the bums out» («πετάξτε έξω τους αληταράδες»), ένθα «αληταράδες» ήταν άνθρωποι σπουδαγμένοι στην Οξφόρδη. Οι Έλληνες, μάλλον πιο ήπιος λαός από τους Αγγλοσάξονες, έχουν το «ανθρώπινο»: «Θα σας φτιάξω και γεφύρια», «Μα δεν έχουμε ποτάμια», «Θα σας φτιάξω και ποτάμια». Όλες αυτές τις ημέρες μετά το σεισμό της Πάρνηθας, παρακολουθώντας τα λόγια, τα έργα και τις (τηλεοπτικές) «εικόνες» των πολιτικών, των σεισμολόγων, των παπάδων, των εισαγγελέων, κ.λπ., θα μπορούσε κανείς να κάνει τους παρακάτω σχολιασμούς:

«ΤΕΧΝΙΚΑ» ΘΕΜΑΤΑ

- Στο συνάδελφο (πολιτικό μηχανικό) θα μπορούσε κανείς να πει ότι τα σπίτια που είναι φτιαγμένα με πέτρα ή με τούβλα δεν αντέχουν στο σεισμό, όσο καλή και να είναι η λάσπη με την οποία χτίστηκαν και όσο γερά (ή «αντισεισμικά») να είναι τα τούβλα.

Για τους μορφωμένους οι τοίχοι από πέτρα ονομάζονται «λιθοδομές» και αυτοί από τούβλα «πλινθοδομές».

Το 1906 ο Σύλλογος Πολιτικών Μηχανικών της Αμερικής (ASCE) ανέθεσε σε μια επιτροπή να εξετάσει το θέμα της συμπεριφοράς στο σεισμό τοίχων από λιθοδομές και πλινθοδομές. Το συμπέρασμα της επιτροπής ήταν ότι «αυτός ο τύπος κατασκευής είναι "απελπιστικά ανεπαρκής"». ¹ Η ίδια πηγή που παραθέτει τα συμπεράσματα του 1906 αναφέρει ότι «κατοπινοί σεισμοί έδειξαν την ίδια αδυναμία σε κατασκευές με τοιχοποιία από μοναδιαία στοιχεία (ένθα μοναδιαία στοιχεία, units, είναι οι πέτρες και τα τούβλα)». ²

Βέβαια, οι αμερικανοί συνάδελφοι δεν απέφυγαν τον (οικονομικό) πειρασμό να

αναφέρουν ότι: «Εντούτοις, κατασκευές αυτού του τύπου μπορούν να αναπτύξουν εύλογη (reasonable) αντίσταση στους σεισμούς, εάν ληφθούν προληπτικά μέτρα στη μελέτη και την κατασκευή». (Η έμφαση δική μας.) Υπάρχει αντίφαση; Ναι, κατά τη γνώμη μας. Και να γιατί:

«Με λύπην μου αναφέρω ότι... ο πρωινός σεισμός, 3 λεπτά της ώρας διαρκέσας (σ.σ. στον πανικό επάνω οι κάτοικοι τα δευτερόλεπτα τα είδαν λεπτά, το κακό όμως είναι ότι γρήγορα ξεχάσανε και τα λεπτά και τα δευτερόλεπτα), κατέστρεψε τας οικίας Αραχώβης. Ευρέθησαν φονευμένοι 16 και τραυματίαι πολλοί, άλλοι δε εισίν τεθαμένοι υπό τα ερείπια των οικιών... Οι Δελφοί καθ' ολοκληρίαν κατεστράφησαν. Εν Διστόμω κατέρρευσαν 30-40 οικίαι... η Δαύλεια... εκρημνίσθη εκ του σεισμού μέχρι θεμελίων... Ταύτην την στιγμήν ελθόν πλοιάριον εκ Γαλαξειδίου έφερε την θλιβεράν είδησιν, ότι επισυμβάς σεισμός... κατέστρεψε την πόλιν αυτήν. Πλείστοι εισίν οι φονευθέντες και οι τραυματισθέντες. Ο σεισμός κατέστρεψεν επίσης την Ιτέαν και το Χρισσόν... Εν Ξηροπηγα-

δίων... κατεστράφησαν αι 45 οικίαι αυτού εκτός 4 ετοιμορρόπων... Ο Βασιλεύς παραθερίζων εις Κέρκυραν έλαβεν γνώσιν της συμφοράς υπό του πρωθυπουργού προς ον απέστειλεν το κάτωθι τηλεγράφημα: "... Τη αληθεία εις πολλές δοκιμασίας υπέβαλεν ο Θεός την Ελλάδα, εν βραχεί χρόνω. Είθε η ευσπλαχνία Αυτού να τρέψη εις ευλογίας τα πλεονάσαντα δεινά... ΓΕΩΡΓΙΟΣ". (Η παρένθεση με τη «σ.σ.» ανήκει στο αρχικό κείμενο.)

»Τα συμπεράσματα όμως από τον πιο πάνω περίπατο στην ιστορία είναι ότι δεν φταίει η "ευσπλαχνία" του Αυτού, αλλά οι ίδιοι οι άνθρωποι που ζουν στον συγκεκριμένο τόπο». ³ Ο σεισμός στον οποίο αναφέρεται το παραπάνω κείμενο έγινε τον Ιούλιο του 1870. Τα σπίτια στα οποία ήταν «τεθαμένοι» οι πολίτες ήταν από «μοναδιαία στοιχεία», δηλαδή πέτρες. Ξαναχτίστηκαν, και σήμερα είναι πάλι από πέτρες.

«Όλες οι μονοκατοικίες στην Αθήνα και στην επαρχία που χτίστηκαν ανάμεσα στο σεισμό του 1928 στην Κόρινθο και μέχρι το τέλος του Β' παγκόσμιου πολέμου είναι φτιαγμένες από τοίχους με πέτρα και σκεπασμένες με πλάκες μπετόν αρμέ. Μετά τον πόλεμο και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '60 οι τοίχοι χτίζονταν από τούβλα και το σπίτι σκεπαζόταν πάλι με πλάκα μπετόν αρμέ. Υπάρχουν χιλιάδες τέτοια σπίτια στις πόλεις και στα χωριά του τόπου μας και οι εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι που ζουν μέσα σ' αυτά κινδυνεύουν να είναι τα πρώτα θύματα ενός σεισμού». ⁴

- Τα σχολεία που είναι κατασκευασμένα με (τεράστια και βαριά) προκατασκευασμένα στοιχεία μήπως πρέπει να ερευνηθούν (ως ιδιαίτερες κατασκευές) υπό το φως του σεισμού της Πάρνηθας;

- Οι εκκλησίες (ιδιαίτερος οι παλιές) που είναι γεμάτες από πέτρινα τόξα (καμάρες) είναι βέβαιο ότι είναι παγίδες θανάτου για τους «πιστούς». Βλέπε και το τελευταίο επεισόδιο στην Ιταλία, όπου οι παπάδες, ενώ «ερευνούσαν» τις ζημιές στις καμάρες, καταπλακώθηκαν από ένα βουνό από πέτρες. Καλά οι παπάδες, οι απλοί άνθρωποι τι χρωστάνε;

- Κανένας δεν μιλάει για τη ρευστοποίηση. Όμως, υπάρχει η Πάτρα, ο Βόλος, η

Θεσσαλονίκη και όλες οι ελληνικές πόλεις
υ είναι κοντά στη θάλασσα.

ΘΙΚΑ» ΘΕΜΑΤΑ

Περί προβλέψεων, σεισμολόγων,
ΑΝ, κ.λπ., το θέμα είναι πράγματι «ηθι-
», αλλά για το λόγο που ήδη αναφέραμε:
λαδή όλα αυτά **αποπροσανατολίζουν**
υς πολίτες και το πρόβλημά τους, η **πο-**
κατοικία, δεν συζητιέται. Υπάρχει όμως
α «όφελος» για τους πολίτες: θα αυξη-
ουν τις... **εγκυκλοπαιδικές** τους γνώσεις
ρί τη σεισμολογία, τα ρήγματα, κ.λπ.!

Σε ένα τηλεοπτικό κανάλι ακούστηκε
ας από τους επικεφαλής εισαγγελείς να
ει ότι πάντοτε έχει μαζί του μια **σφυρί-**
τρα. Δηλαδή, ο κ. εισαγγελεύς έκανε την
κόρητη υπόθεση ότι το σπίτι που μένει
πορεί να πέσει. Φαίνεται ότι δεν έχει συ-
ιδητοποιήσει τι σημαίνει αυτή η υπόρη-
υπόθεση. Εξάλλου, εάν σε έναν πιθανό
ισμό υπάρχουν 10.000 καταπλακωμένοι
ε σφυρίχτρες), τότε χρειάζονται 100.000
λλη σωστικών συνεργείων, εάν κάθε συ-
ργείο αποτελείται από 10 μέλη, ... για να
ους σώσουν.

ΙΑ (ΑΡΧΙΚΗ) ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

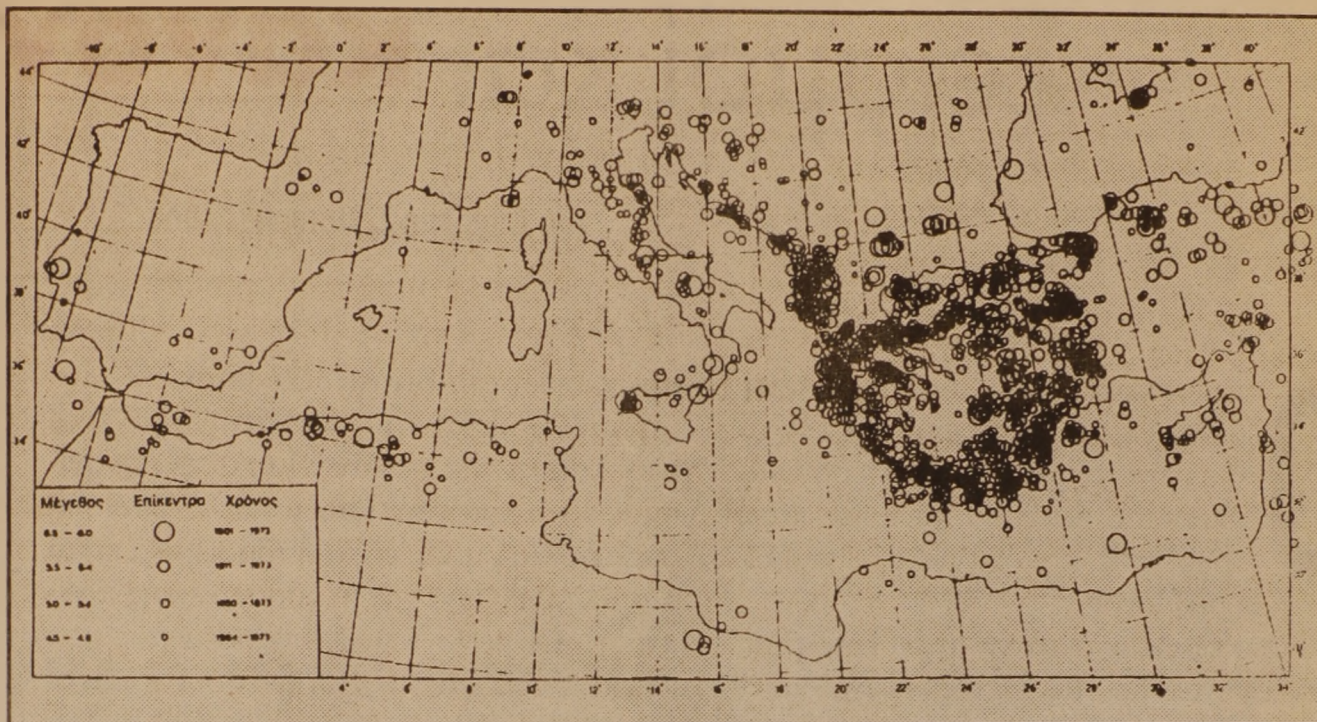
Ξεκινώντας μια διερεύνηση του προβλή-
ματος της πολυκατοικίας στο σεισμό, κά-
νουμε μια **υπόθεση** και βάζουμε ένα
τόχο.

ΥΠΟΘΕΣΗ

Υποθέτουμε ότι η πλάκα που είναι το τα-
νί ενός διαμερίσματος αρχίζει να κινεί-
ι προς τα κάτω για να συναντήσει την
λάκα του δαπέδου.

Συνεπώς, η υπόθεση αυτή μας οδηγεί στη
κέψη να βρούμε σε ποιο επίπεδο, πάνω
πό τους ανθρώπους, και πώς θα σταματή-
ουμε την κίνηση της πλάκας προς τα κά-
η.

Το ποια είναι η ταχύτητα που κατεβαίνει
πλάκα είναι δύσκολο να το εκτιμήσει κά-
είς. Πάντως, η πλάκα πρέπει να έχει κά-
οια επιβράδυνση, διότι πρέπει να συνθλί-
ει τους τούβλινους τοίχους των διαχωρι-
μάτων, τις ξύλινες κάσες των κουφωμά-
ων, τα ντουλάπια, τα ψυγεία, κ.λπ. Οι μό-
οι άνθρωποι που μπορούν να δώσουν μια
ατά προσέγγιση εκτίμηση αυτής της ταχύ-
τητας είναι η Εύη και οι άλλοι επιζήσαντες
ου σεισμού της Πάρνηθας και όλες οι
ύες της γης που έχουν περάσει αυτό το
ιαρτύριο. Πώς θα σταματήσει αυτή η πλά-
κα; Ένας τρόπος, π.χ., είναι αντί σε κάθε

Κατανομή των epicέντρων με επιφανειακούς σεισμούς στη Μεσόγειο και την περιβάλλουσα περιοχή. Χαρακτηριστικά εμφανής η συγκέντρωση των σεισμοπαθών περιοχών στον ελληνικό χώρο, την Αλβανία και τη Δυτική Τουρκία.

δωμάτιο που υπάρχει «το ξύλινο τραπέζι»
(που λέει και ο ποιητής), το τραπέζι να εί-
ναι **σιδερένιο**, για να είναι και πραγματικά
«άξιο». Μόνο που τα σιδερένια στοιχεία
αυτού του τραπεζιού πρέπει να είναι αρ-
κετά ισχυρά να δεχτούν το βάρος που τους
αντιστοιχεί. Οι μηχανικοί είναι σε θέση να
«εκτιμήσουν» το φορτίο που θα πάρει το
τραπέζι και να το σχεδιάσουν. Το ίδιο
μπορεί να ισχύσει για άλλα «έπιπλα» ή για
άλλα υλικά εκτός από το σίδηρο.

Έτσι, αν η πλάκα σταματήσει στους 90
πόντους ή στο ένα μέτρο πάνω από το δά-
πεδο, τότε στους ανθρώπους δίνεται μια
σημαντική ευκαιρία να επιζήσουν. Εάν η
αισθητική κάποιων αστών δεν δέχεται να
«συμβιώνει» με σιδηρές κατασκευές, καλό
θα είναι να λάβουν υπόψη τους και την
άποψη της Εύης. Εάν η αρχική υπόθεση
και η προσέγγιση της λύσης είναι σωστή,
τότε η φαντασία των ίδιων των πολιτών
(και των μηχανικών) μπορεί να δώσει μια
μεσοπρόθεσμη λύση στην επιβίωση την
ώρα του σεισμού.

Ο ΣΤΟΧΟΣ

Ο στόχος είναι η **κατάργηση της πολυ-**
κατοικίας, δηλαδή της τερατούπολης σε
περιοχές που είναι επιρρεπείς σε σεισμό,
π.χ. της Αθήνας των 4 εκατομμυρίων. (Οι
ισχυριζόμενοι ότι αν δεν υπάρχουν πολυ-
κατοικίες τότε οι μονοκατοικίες θα φτά-
σουν από την Αθήνα στη Θεσσαλονίκη,
ίσως δεν παίρνουν υπόψη ότι τα 3 εκατομ-
μύρια που προστέθηκαν στο αρχικό ένα
εκατομμύριο της Αθήνας του 1950 δεν έμε-
ναν σε πολυκατοικίες π.χ. στο Λιδωρίκι

από όπου ξεκίνησαν για την Αθήνα).

Ο χρόνος που θα χρειαστεί για να επιτευ-
χθεί ο στόχος θα είναι πολλές δεκαετίες,
αφού πρόκειται για ριζική αλλαγή της ελ-
ληνικής κοινωνίας. Η βάση για το ξεκίνη-
μα της αλλαγής θα είναι η λογική θεώρηση
των **αναγκών** των ανθρώπων. Όταν ένα
παιδί χρειάζεται 30.000 δραχμές για να
αγοράσει ένα ζευγάρι παπούτσια «Nike»
για να μπορέσει να γίνει αποδεκτό στην
«αγέλη», ή όταν μια μητέρα πρέπει να δώ-
σει 25.000 δραχμές για παπούτσια για το
μωρό της μερικών μηνών που έχει ένα πόδι
γύρω στους 8 πόντους και που θα έχει γίνει
10 πόντους σε λίγες βδομάδες, τότε κάτι
δεν πάει καλά σε σχέση με τις ανθρώπινες
ανάγκες.

Ο μακροπρόθεσμος στόχος έχει ως όρα-
μα «ανθρώπινες» κοινότητες (από απόψε-
ως πληθυσμού), δυνατότητες άνετης επι-
βίωσης και **κουλτούρα** προσιτή σε όλα τα
μέλη της κοινότητας.

Αυτό θα γίνει πραγματικότητα μόνο με
συλλογική προσπάθεια από όλα τα μέλη
της κοινωνίας, τους απλούς ανθρώπους,
πέρα από τους ελίτ της εξουσίας (αν υπάρ-
χουν).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Report, Transactions, ASCE, Vol. LIX, 1907, σελ. 208
2. «Lateral Forces of Earthquake and Wind», ASCE, Paper No 2514, Transactions, Vol. 1952, σελ. 720
3. Ράπτης, Νίκος, «Ας συζητήσουμε για σεισμούς, πλημμύρες και... τραμ», Αθήνα, 1981, σελ. 148
4. Στο ίδιο, σελ. 161

Σεισμοί και **κανονισμοί**

του Δημήτρη Ζ. Παπανικολάου

Οταν αποχώρησαν οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής από την Ελλάδα, μετά το τέλος του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, άφησαν πίσω τους τους κανονισμούς οπλισμένου σκυροδέματος.

Το ίδιο εξάλλου έκαναν και οι Εγγλέζοι, όταν έφυγαν απ' τις Ινδίες· ενεχείρισαν

στους Ινδούς τα British Standards.

Είναι δύσκολο να γίνει κατανοητό από τους λαούς, πως τα κανόνια και οι κανονισμοί είναι από την ίδια μάνα. Ο κανονισμός δεν μεριμνά, είναι απρόσωπος, είναι μια άλλη πλευρά της κερδοσκοπικής πρακτικής. Οι κανονισμοί σκυροδέματος που με επιμέλεια επεξεργάστηκαν οι Γερμανοί

αφορούν σε κατασκευές στη χώρα τους, όπου από αρχαιοτάτων χρόνων δεν υπήρξαν σεισμοί.

Ούτε το υλικό (σκυρόδεμα) ούτε οι τρόποι υπολογισμού είναι κατάλληλοι να αντιμετωπίσουν δυναμικές φορτίσεις στις κατασκευές.

Με οπλισμένο σκυρόδεμα, τα γερμανικά DIN (Deutsche Industrie Norm) και τους κανονισμούς χτίστηκε η Αθήνα που ζει σήμερα ο μισός πληθυσμός της Ελλάδας, ενώ στην υπόλοιπη χώρα, όμοιες κατασκευές στήθηκαν, που είχαν πρότυπό τους τις αθηναϊκές πολυκατοικίες.

Κάποια στιγμή και μετά τους σεισμούς του '81, ανακαλύψαμε με έκπληξη πως η σύνδεση μιας κολόνας μ' ένα δοκάρι, σε μια δυναμική καταπόνηση, τινάζεται στον αέρα, αποκαλύπτοντας τα τσέρκια που επέβαλε ο γερμανικός κανονισμός.

Σπουδαίοι δάσκαλοι του μπετόν διέτυπωναν την άποψη πως στην ένωση μεταξύ στύλου και δοκού είναι κρυμμένη μια βόμβα έτοιμη να εκραγεί στον πρώτο σεισμό.

Μετά παρατηρήσαμε πως οι κολόνες των ισογείων που στηρίζονται σε πέδιλα υποφέρουν περισσότερο στο σεισμό, και πως ενίοτε αυτές καταρρέουν παρασύροντας όλο το οικοδόμημα στο έδαφος.

Εκεί που οι κατασκευές υπέφεραν προσπαθήσαμε να τις ενισχύσουμε με τον ΝΕ.Α.Κ. (νέο αντισεισμικό κανονισμό) πυκνώνοντας τα τσέρκια στις κολόνες, προσθέτοντας συνδετήρια θεμέλια στα πέδιλα, δημιουργώντας πυρήνες ακαμψίας στην οικοδομή, για να ανακαλύψουμε με έκπληξη στον πρόσφατο σεισμό πως ακόμη κι αν αυτές οι ενισχύσεις προστεθούν, τα κτίρια δεν είναι και τόσο ασφαλή, γιατί, κι αυτό μας το διαβεβαιώνουν οι εδαφοτεχνικοί – μια πιθανή ρευστοποίηση του εδάφους μπορεί να σωριάσει μια κατασκευή στην άσφαλτο.

Για πρώτη φορά δημόσια αμφισβητείται πλέον η αντοχή των κτιρίων από οπλισμένο σκυρόδεμα κρίνοντας ακατάλληλο το υλικό. Το σκυρόδεμα είναι ψαθυρό, και σε μια βίαιη κρούση, όπως αυτή που δημιουργεί ο σεισμός, θρυμματίζεται, όπως ένα πιάτο από πορσελάνη που πέφτει στο έδαφος.

Ο Παρθενώνας: Αν δεν τον τινάζε στον αέρα ο Μοροζίνι, θα παρέμενε ατόφιος στη θέση του, παρ' όλα τα 2.500 χρόνια και τους σεισμούς που πέρασαν από πάνω του.

ΤΙ ΚΑΝΟΥΜΕ ΟΜΩΣ;

Τους σεισμούς δεν μπορούμε να τους προβλέψουμε. Ούτε με σαφήνεια μπορούμε να διατυπώσουμε μια άποψη για τα αίτια που τους προκαλούν.

Γνωρίζουμε όμως πως εκεί που εμείς στήνουμε θεμέλια για να στηρίξουμε το σπίτι μας κάτι μη θεάρεστο συμβαίνει, και γι' αυτό παλαιότερα σφάζαμε κοκόρια, προσφέροντας θυσίες στους θεούς, για να τους εξευμενίσουμε.

Αργότερα καταλάβαμε πως η σταθερή σύνδεση του κτιρίου με το έδαφος είναι η αιτία του κακού.

Έτσι, μηχανικοί στην Ελλάδα και το εξωτερικό πρόσθεσαν ελαστικά εφέδρανα και πρότειναν μεθόδους στήριξης των κτιρίων σε κύλιστρα. Τις μεθόδους αυτές χαρακτήρισαν ως αλεξισείσμιες, κι ένα τέτοιο κτίριο είναι στημένο στην καρδιά της Αθήνας, ο Πύργος Αθηνών.

Οι Αμερικάνοι και οι Ιάπωνες έφεραν στο προσκήνιο την έννοια της σεισμικής μόνωσης των κτιρίων.

Λαοί όμως σε παλαιότερους χρόνους, που ζούσαν με τους σεισμούς, ανέπτυξαν πιο αποτελεσματικές τεχνικές.

Οι πέρσικοι μιναρέδες είναι χτισμένοι πάνω σε ελαστικά θεμέλια, από αλληπάλληλες οριζόντιες στρώσεις με κορμούς δένδρων στον υδροφόρο ορίζοντα. Εκεί τα ξύλα δεν σαπίζουν. Στο σεισμό, ο μιναρές ταλαντώνεται, δεν δέχεται το πρώτο καταστρεπτικό κτύπημα του σεισμού. Κουνιέται. Παραμένει, όμως, στη θέση του. Στην αντισεισμική αυτή ιδιότητά του οφείλει και τ' όνομά του: κουνιστό τζαμί.

Οι Πέρσες στην Τεχεράνη, έχοντας μες στο αίμα τους την αίσθηση του σεισμού, έχτισαν σχεδόν όλα τα κτίριά τους με σιδερένιους δοκούς χρησιμοποιώντας ελάχιστα το τσιμέντο.

ΜΙΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΝΟΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΤΟΠΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ, ΔΕΝ ΕΙΣΑΓΕΤΑΙ.

Στον ελληνικό χώρο, ο Παρθενώνας άντεξε δεκάδες σεισμούς χωρίς να καταρρεύσει. Στέκεται επάνω σ' ένα ελαστικό υπόβαθρο. Η μία πέτρα με την άλλη, στη βάση του, ενώνεται με ελαστικούς συνδέσμους από σίδερο που περιβάλλεται από ένα πλάστιμο υλικό, το μολύβι. Εισήγαγαν στις κατασκευές την έννοια της σεισμικής μόνωσης, χτίζοντας το έργο τους σ' ένα έδαφος (βράχο) που δεν υπήρχε πιθανότητα καμία να ρευστοποιηθεί ποτέ.

Πολλές φορές μπορεί να αναρωτηθεί κανείς εάν η γνώση μας έκανε έστω κι ένα μικρό βήμα μέσα στα 2.500 χρόνια που πέρασαν από τότε.

Δεν υπάρχει όμως τίποτε το αρνητικό που να μην κρύβει, όμως, και την προοπτική της ελπίδας.

Ο σεισμός, ο πρόσφατος, έφερε έστω και προσωρινά τους ανθρώπους πιο κοντά, και για λίγο ο καθένας μας αισθάνθηκε να μην είναι μόνος του σαν καλαμιά στον κάμπο. Σκεφτήκαμε λοιπόν σ' αυτό το διάλειμμα πως ο σεισμός είναι μια ξαφνική δύναμη, που εκλύεται από το εσωτερικό της γης. Οι ανθρώπινες πολιτείες είναι χτισμένες πάνω σ' ένα ηφαίστειο. Το εσωτερικό της γης είναι μια πύρινη ρευστή λάβα. Η σταθερή φλούδα πάνω στην οποία στεκόμαστε είναι όσο το πάχος του κελύφους ενός αυγού, αν αναλογικά μικραίναμε την γη στην δική του κλίμακα.

Η δύναμη ως έννοια είναι δυνητική. Δεν υφίσταται εάν δεν υπάρξει αντίσταση πάνω σ' αυτή.

Η θωράκιση των κτιρίων δεν μπορεί να αντέξει την ξαφνική δυναμική καταπόνηση ενός ισχυρού σεισμού.

Τεχνικές αποσύνδεσης του κτιρίου από

το έδαφος πρέπει να γίνουν κατανοητές και να αρχίσουν να εφαρμόζονται. Τέτοια παραδείγματα κατασκευών ελλήνων ερευνητών έχουμε στους Θρακομακεδόνες και Άνω Λιόσια.

Οι τεχνικές αυτές μπορούν να βρεθούν στις χώρες που έχουν τα ίδια προβλήματα με μας (Τουρκία, Περσία, Ιαπωνία).

Οι έλληνες μηχανικοί δεν πρέπει εξάλλου να ξεχνούν πως αυτοί που τους δίδαξαν την τέχνη του σκυροδέματος είχαν έρθει από την Κωνσταντινούπολη (ο Ναχνικιάν, ο Αμπουσελάμ) και πως ο πιο γνωστός μηχανικός στις αντισεισμικές μελέτες στον κόσμο, ο Βελέτζας, είναι τούρκος υπήκοος και μαθητής πολύ σπουδαίου μηχανικού της Κωνσταντινούπολης.

Η Αθήνα είναι χτισμένη με γερμανικούς κανονισμούς. Σ' έναν ισχυρό σεισμό είναι αβέβαια η συμπεριφορά της.

Εξάλλου η Αθήνα δεν έχει μόνο το πρόβλημα του σεισμού. Οι πλημμύρες, το κυκλοφοριακό, η μόλυνση του υδροφόρου ορίζοντα, το νέφος, την υποβιβάζουν σε μια απάνθρωπη πόλη.

Νέες τεχνικές στην δόμηση, που θα ασφαλίζουν τα κτίρια σε σεισμό, δεν λύνουν τα προβλήματα των συμπολιτών μας που ήδη έχουν στήσει το σπιτικό τους.

Τι νόημα έχει να επιζηήσει κανείς σε σεισμό, όταν οι περισσότεροι θα έχουν υποστεί ζημιά;

Η πόλη είναι ένας συνολικός οργανισμός που μέρος της είναι ο καθένας μας.

Γι' αυτό πιστεύω πως θα πρέπει συνολικά, παράλληλα με τις έντεχνες αντισεισμικές κατασκευές, να σκεφτούμε με γενναιοότητα την ανασύνταξη του πολεοδομικού ιστού της πόλης μας. Σκεπτόμενος πως κανείς αρνιέται την σπουδαιότητα της ζωής εάν έχει την αυταπάτη πως η πόλη μέσα στην οποία ζει είναι ανθρώπινη.

ΛΗΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ
Ο ΑΓΓΕΛΟΣ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Χάρης Βλαβιανός
Ο ΑΓΓΕΛΟΣ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΟΙΗΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μάριος Μαρκίδης
ΒΑΠΟΡΑΚΙΑ

Μάριος Μαρκίδης
ΒΑΠΟΡΑΚΙΑ
(ΠΟΙΗΣΗ)
ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Με τη λάμψη στα μάτια

της Ελένης Βερυκίου

*Χρυσάφι κάλυμμα και
πράσινο κάλυμμα. Ό,τι είχε
επιλέξει η ζωή ή ο θάνατος
για να σκεπάσει. Απλά
διδάγματα, απλές νουθεσίες
προς τις διαστολές των
ματιών: προνόμιο
αναντικατάστατο να βλέπεις
ουρανό. Πόσο κράτησε ή
πόσο θα κρατήσει στο φως
της μέρας, η απλή αυτή
αλήθεια;*

Γι' αυτούς που έφυγαν, για πάντα. Γι' αυτούς που ήρθαν ξανά από το σκοτάδι, ίσως για πάντα. Για μας, που η κακοτυχία μπορεί να ορίζεται ακόμη με ένα μακρινό επίκεντρο, για ελάχιστο. Κακοτυχία. Πριν, στην Τουρκία, που ερημώθηκε μ' όλες τις προδιαγραφές της Βίβλου, της κλείσαμε τα σύνορα από τον τρόπο και σαν περιούσιες καρδιές δεχτήκαμε την ελπίδα να συμφωνεί απολύτως με τους όρους της Συνθήκης της Λωζάνης. Μετά η Αττική, τέως θυμάρι και νυν και αεί σαθρό. Σαθρό έδαφος, υπέδαφος, ιδιοκτήτης, πολιτεία, συνείδηση, μπετόν αρμέ.

Τσιμέντο να γίνει, λέμε τόσα χρόνια εμείς, τα πιο αντιπροσωπευτικά παιδιά ενός πολύ αμφιλεγόμενου Κτίστη. Και εγένετο τσιμέντο. Ρίχνουμε μπετά, ποτίζουμε μπετά. Να ζήσουν τα μπετά μας! Πρόποση προς το ιερό σκυρόδεμα που μας πλακώνει κατά τόπους, κατά χρόνους, κατά γιο και θυγατέρα, κατά ρήγματα. Γι' αυτά τα τελευταία, αποσπάσαμε βίαιες, αλλά καθησυχαστικές ομολογίες, από όλους τους οσίους, ίσως και αγίους, σεισμολόγους μας, με εξαίρεση τον Βαν Μόρισον των αφανισμών, την Κασσάνδρα των σίγουρων καταποντισμών. Ομολογίες, που κυρίως γύρω στις 8.30' εκτρέπουν το εκβαθέων πεπρωμένο μας ως άλλον Αχελώο. Ή παίζουμε την κολοκυθιά μαζί του. Όχι, δεν είμαστε του ρήγματος της Ανατολίας, πάντα με τη Δύση εμείς. Και τώρα ούτε με του Μενιδίου ούτε με της Αταλά-

ντης – συγγενείς δεν έχουμε εκεί.

Πόσο γρήγορα, όμως, ξεχνάμε ότι δεν είναι δυνατόν αναίτια να υπάρχει όλη αυτή η αλλοπρόσαλλη ομορφιά. Τα δαντελωτά ακρογιάλια, οι διάσπαρτοι νήσοι, ο Οδυσσέας Ελύτης. Σε πόσα υποθαλάσσια δράματα, πόσες υπόγειες πτώσεις, οφείλουνε την ύπαρξή τους! Οι πλάκες διασκεδάζουν γεωφυσικώς εκατομμύρια χρόνια κάτω από τον ύπνο μας, φέρνουν τις ηπείρους πιο κοντά, και ο γλυκός υποχθόνιος γκουρού κ. Παπαζάχος βολεύει, όπως-όπως, το άθικτο στη γειτονιά μας.

Γιατί δεν το χωράει ο νους μας. Είναι το αδιανόητο οι τέσσερις πόντοι απόσταση από τα μάτια και τη μέση, τέσσερις πόντοι να κρατούν τέσσερις ορόφους, μαζί με τις ανάσες, τις φωνές που διαπερνούσαν το τσιμέντο, τα σίδερα, την κόλαση – και ήταν και οι πιο τυχεροί. Το αδιανόητο. Ζούμε όμως με το νου, τσιμπολογάμε τη γλυκιά ματαιότητα. Χάρη σ' αυτήν, το νόημα σχηματίζεται, και χάρη σ' αυτή διαπρέπει.

Είναι εκτός νοήματος, λοιπόν, η γυναίκα που μπήκε στον τάφο για να σώσει την άλλη βουτηγμένη στο χάος γυναίκα, μαζί με τους Τούρκους και τους Γάλλους, οι άνδρες της ΕΜΑΚ με τις 250.000 δοχ. το μήνα και τη σεμνότητα των 250.000 διαμαντιών και τόσοι άλλοι αφανείς. Όλοι είχαν παιδιά για να προστρέξουν, ζωή για να ζήσουν, ουρανό για να κοιτούν. Είχαν την κάθε δικαιολογία – το δίκιο και το λόγο με το μέρος τους. Απλοί άνθρωποι μπορεί να πουν κάποιοι σύνθετοι, αλλά μήπως και ο Wittgenstein σύνθετος δεν ήταν όταν κατατάχθηκε εθελοντής στο στρατό; Άνθρωποι σύνθετοι ή απλοί που δεν τους χωράει ο νους, έκτακτοι και εξαιρετικοί μέσα στην αλληλουχία των πλαδαρών συμβάντων, μπορούν να γεμίζουν το μηδέν.

Έκτακτο και το συναίσθημα που έζησαν οι δυο χώρες. Αντάλλαξαν καλά λόγια – δύσκολα ακόμη και τα λόγια για την περίπωση – εξαίσιες πράξεις, κάποιοι έγιναν και δωρητές οργάνων. Για να μπορεί επιπλέον να γραφτεί και η περίοπτη φράση: «πριν λίγο θέλαμε να τους κόψουμε τα λαρύγγια, τώρα τους δωρίζουμε όργανα». Θαυμασμός(!!!) «Σπουδαία, πλην ανόργανος, εσύ γραφίς, έπεσες πάλι πάνω στον πόνο και τον λεηλάτηδες. Είδες τα καταπλακωμένα σώματα της Γιάλοβα, τα παι-

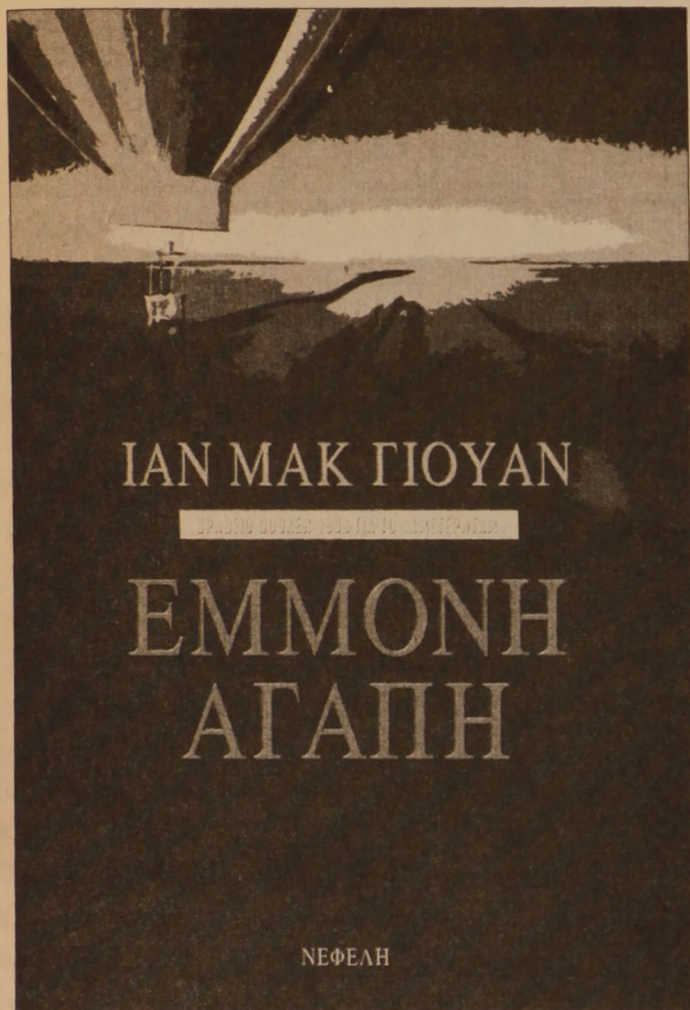
χνίδια, τα ψηλά δέντρα, κουβέρτες που σκέπαζαν όνειρα, να κολυμπούν μέσα στο θάνατο της πνιγμένης Νικομήδειας, είδες το πηγμένο σκοτάδι στα παγοδρόμιά της, αλλά εσύ εκεί, στους προμαχώνες του κυριακάτικου Τύπου να κυνηγάς τον Μωάμεθ τον Πολιορκητή. Είδες, έστω και διά μέσου του ταπεινού Ευαγγελάτου, ότι η Μοίρα (και οι εργολάβοι και η καθυστέρηση και όλα τα παλαιότερα και νεότερα συνακόλουθά της) έφερε 180 μοίρες στα μυαλά των ανθρώπων. Μια μεγάλη θετικότητα που έκανε το πατροπαράδοτο μίσος να μοιάζει με τις διενέξεις μιας μεσοτοχίας».

Έστω και για λίγο. Γιατί είναι έκτακτη, πράγματι, ακόμη κι η αλήθεια που λέει ότι είναι αναντικατάστατο προνόμιο να βλέπεις ουρανό. Όμως, όσοι από μας, πουδραρισμένοι πατρίκιοι του εφήμερου, επιμένουμε να χτίζουμε το ρεαλισμό με συμπληγάδες, είδαμε με τα ίδια μας τα μάτια, ανθρώπους υπαρκτούς ν' απεγκλωβίζουν το ήθος. Υπάρχουν και αναπαράγονται ύστερα από τόσους αιώνες που η φιlanθρωπία βαδίζει χέρι-χέρι με την αδελφή υποκρισία ή φοράει βρετανικά βασιλικά καπέλα. Υπάρχουν, ακόμη κι αν νομίζει κανείς κάθε φορά ότι δεν απόμεινε τίποτα από το σφυροκόπημα της «αρετής» μέσα στο λούσο και το στυλ των νέων εξεγεγθεμένων του λάιφ στάιλ και των άλλων συναφών στρατοπέδων. Οι οποίοι σκότωσαν, λέει, όλες τις νοσοκόμες με πλατυποδία και χοντρά γυαλιά και έμειναν, οι διάδοχοι αυτοί κλώνοι της Ναόμι Κάμπελ, μόνοι πάνω στη γη. Όσο για την Αρχιεπισκοπή, πού καιρός για εκείνον τον άμοιρο πλησίον. Αρπάζει τα μικρόφωνα σαν την Μαντόνα, πιστή στο νέο διάταγμα των Μιντιολάγνων, χτίζει μητροπολιτικούς ναούς και γκρεμίζει τον Πάπα στα ρήγματα του ένατου αιώνα.

Στα ρήγματα, όμως, αυτού του φθινοπώρου, η μικρή ζωή κατέγραψε δονήσεις και την ετοιμόρροπη αλήθεια. Πόσο θα κρατήσει η αλήθεια, πόσο θα κρατήσει η πούδρα στα μάγουλα; Αφού σκόνη θα είμαστε για πάντα – «ένας βόμβος σκόνης», που λέει και ο ποιητής. Αλλά πέρασαν από μπροστά μας οι άνθρωποι με τη λάμψη στα μάτια. Τώρα εσείς, κ. Παπαζάχο, κοιμάστε βαθιά τα βράδια; Έτσι απλά, μια κι έξω;

Ιαν Μακ Γιούαν

ΕΜΜΟΝΗ ΑΓΑΠΗ

Ένα μυθιστόρημα πλούσιο και πολυεπίπεδο, συναρπαστικό και ερεθιστικό, που συνδυάζει θριαμβευτικά φαντασία και οξύνοια, ορθολογισμό και συναισθηματική εγρήγορση.

THE SUNDAY TIMES

Αφήγηση και πλοκή τόσο ελκυστικές, που δεν μπορείς να εγκαταλείψεις το βιβλίο πριν φτάσεις στην τελευταία σελίδα. Το νυστέρι του συγγραφέα φτάνει σε μέγα ψυχολογικό βάθος, θυμίζοντας τα κλασικά αριστουργήματα.

THE GUARDIAN

Επίσης κυκλοφορεί
Ίαν Μακ Γιούαν: Άμστερνταμ
(Βραβείο Booker 1998)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ, 10680

ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093 • E-mail: nefeli-p@otenet.gr

Βιβλιοθήκη της τέχνης

Νίκη Λοϊζίδη
**ΟΙ ΜΕΤΑΜΦΙΕΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΨΕΥΔΑΙΣΘΗΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ**

Τα κείμενα του βιβλίου αυτού συνθέτουν ένα σφαιρικό απολογισμό των μεγάλων καλλιτεχνικών και ιδεολογικών κινημάτων του 20ου αιώνα. Προτείνουν ένα νέο ύφος και ήθος κριτικής και μια σύνθετη όσο και οξυδερκή προσέγγιση των καλλιτεχνικών φαινομένων που χαρακτήρισαν με μοναδικό τρόπο την πορεία του αιώνα μας. Η Νίκη Λοϊζίδη αποποιείται τα γνωστά και εξαντλημένα κλισέ για το “τέλος της τέχνης”, το “τέλος του μοντερνισμού” και το “τέλος της ιστορίας”, προτείνοντας αντ’αυτών μια ανάγνωση του μοντέρνου πολιτισμού και των συμπτωμάτων του πέρα από τους μύθους και τις ψευδο-ιδεολογικές επινοήσεις των σύγχρονων κέντρων πολιτικής και οικονομικής κυριαρχίας.

Μόλις Κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 106 80

Τηλ. 3607.744 • Fax 3623.093 • e-mail: nefeli-p@otenet.gr

Αμέσως μετά την κατάληψη της Κρήτης, οι Γερμανοί άρχισαν στα χωριά του νησιού τις εκτελέσεις ανδρών ηλικίας άνω των 18 χρόνων. Η φωτογραφία δείχνει την ομαδική εκτέλεση στο χωριό Κοντομαρί, δυτικά των Χανίων. Η φωτογράφιση έγινε από γερμανό στρατιώτη και το φιλμ ανακαλύφθηκε μετά τη λήξη του πολέμου.

Εἰς τὰς αἰτήσεις μας διὰ τὴν λήθην τοῦ παρελθόντος, ἀπαντήσας διὰ τῆς εὐρυτάτης Ἀμνηστίας ἢ ὅποια μᾶς ἐκοινοποιήθη. Ἡ ἀμέριστος συνδρομὴ τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν διὰ τῶν ἐνταῦθα Ἀντιπροσώπων της, καὶ διὰ τοῦ Κυρίου Ἀντιπροέδρου της, σπεύσαντος ἐπὶ τόπου διὰ νὰ μᾶς ἐπικουρήσῃ καὶ μᾶς παραμυθήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον. Αἱ ἀπεγνωσμένοι προσπάθειαι τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν, ὅτε ἐπὶ πολὺ εὐρέθημεν ἔρημοι καὶ ἀποχωρισμένοι τοῦ Ἐθνικοῦ μας κέντρου, καὶ αἱ ἐξ ὅλων τῶν σημείων τούτων προερχόμεναι συστάσεις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοηθῶσιν ἀπὸ κανένα. Αφοῦ ἄλλωστε ἡ παράβλεψις τούτων θὰ ἐγκλείῃ τὸν κίνδυνον παρατάσεως τῆς ἀνωμαλίας τῆς ζωῆς τῆς Νήσου μας, καὶ νέας ἀσκόπου αἱματοχυσίας.

Διὰ τοῦτο πιστεύομεν, ὅτι ἀφοῦ ἐντὸς τῆς τασσομένης προσθεσμίας τῆς 30 τρέχοντος μηνὸς παραδοθῶσι τὰ ὅπλα ἀπὸ τοὺς κατόχους των, ἡ πρώτη τοῦ ἐρχομένου Ὀκτωβρίου θὰ μᾶς εὕρῃ εἰς τραγματικὸν καὶ ἀδιάρρηκτον Συγκρητισμόν, δι' ἓν μόνον σκεπτομένους καὶ ἐργαζομένους, διὰ τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς Κρήτης μας εὐτυχοῦς καὶ ωραίας μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος τὸ ἔμβλημα.

Μὲ τὴν πεποίθησιν ταύτην σᾶς ἀποστέλλομεν ἀδελφικὸν χαιρετισμόν.

Ἐν Χανίοις τῇ 17ῃ Σ)βρίου 1941
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Ἀγαθάγγελος, Νικόλαος Ἰωάν. Σκουλᾶς Δήμαρχος, Ἀριστ. Καρακουλάκης Πρόεδρος Ἐφετῶν, Θ. Βικαῖος Εἰσαγγελεὺς Ἐφετῶν, Σπυρίδων Ἀγκυσουλᾶκης Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου Χανίων, Κυριάκος Κ. Μητσοτάκης Δικηγόρος, Ἰωάννης Παῖζης Ἰατρός, Στρατῆς Γεωργιλαδάκης Ἰατρός, Ἰωσήφ Γ. Βολουδάκης Ταμίας Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Γεώργιος Σαρρῆς Δικηγόρος, Μιχαὴλ Παπαγιαννάκης Δικηγόρος, Χαράλαμπος Πωλογεώργης Βιομήχανος, Τηλέμαχος Παγκάρας Διευθυντῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, Νικόλαος Κεσσὲς Διευθυντῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, Κων)ντῖνος Μπάκος Διευθυντῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Χαράλαμπος Παπαδάκης Δικηγόρος, Ἰωάννης Νικηφοράκης Κτηματίας, Γεώργιος Παρασκάκης Κτηματίας, Δημήτριος Ξενάκης Ἐμπορος, Πολυχρόνιος Ἰ. Πολυχρονίδης Δικηγόρος.

ΕΜΦΥΛΙΟΣ: 50 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ

Το προηγούμενο διπλό τεύχος του Αντί (694-695) είχε μεγάλη απήχηση και έλαβε θετικά σχόλια.

Επειδή πολλοί το αναζήτησαν αλλά δεν το βρήκαν, πληροφορούμε τους φίλους του περιοδικού ότι μπορούν να το αναζητούν από τα γραφεία του περιοδικού, Δημοχάρους 60, εργάσιμες ημέρες και ώρες. Οι φίλοι από την επαρχία μπορούν να το ζητήσουν και θα τους το ταχυδρομήσουμε με αντικαταβολή. Θυμίζουμε ότι το αφιέρωμα για τον εμφύλιο θα συνεχιστεί και στα επόμενα τεύχη με τη δημοσίευση και άλλων συνεργασιών, τεκμηρίων και μαρτυριών.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΙΣ:

Μερικά λάθη ξέφυγαν στο προηγούμενο τεύχος:

- Στο εξώφυλλο αναφέρονταν μεταξύ άλλων ότι υπάρχουν συνεργασίες και κείμενα των **Ν. Κοκοβλή** (που καταχωρίζεται στις επόμενες σελίδες) και των **Ν. Γουλανδρή** και **Δ. Χατζή** (που θα δημοσιευτούν σε προσεχή τεύχη).

- Στη σελ. 56, στο άρθρο του Φ. Ηλιού «Η προετοιμασία του εμφυλίου πολέμου», στον τίτλο του Πρώτου Κειμένου, αντί της ημερομηνίας 17 Ιουλίου 1947 διάβαζε **17 Απριλίου 1947**, που είναι το ορθό.

- Στη σελ. 64, στο άρθρο του Θανάση Δ. Σφήκα, στην 3η στήλη, στη φράση «Στα τέλη Φεβρουαρίου, ο Σοφοκλής Βενιζέλος, αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Δημητρίου Μεταξά...» διάβαζε το ορθό «αντιπρόεδρος της κυβέρνησης του **Δημητρίου Μαξίμου**».

- Στο ίδιο άρθρο στη σελ. 67, 1η στήλη, πρώτη σειρά: Πρέπει να διαγραφούν οι λέξεις «**και της Ελευθερίας**». Ο Δ. Λαμπράκης δεν ήταν εκδότης της *Ελευθερίας*, ήταν ο Πάνος Κόκκας.

Άλλα μικρά ορθογραφικά λάθη, ε, υπήρξαν. Αλλά «*τα κείμενα είναι βατά*», όπως συνηθίζεται να λέγεται...

Ζητούμε συγγνώμη από τους αναγνώστες και τους συνεργάτες για τις αβλεψίες.

- Την επιμέλεια των σελίδων για τον Εμφύλιο και αυτού του τεύχους είχε η ιστορικός **Ιωάννα Παπαθανασίου**.

Και εθελοντές Αιγυπτιώτες στον ΔΣΕ

του Σοφιανού Χρυσστομίδη

ποίηση 1948 - τούτη η εποχή
του εμφυλίου σπαραγμού
δεν είναι εποχή
για ποίηση
κι άλλα παρόμοια
σαν πάει κάτι
να γραφεί
είναι
ως αν
να γράφονταν
από την άλλη μεριά,
αγγελτηρίων
θανάτου...

Ν. Εγγονόπουλος

ΠΕΝΗΝΤΑ χρόνια μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου, το σημείωμα αυτό επιχειρεί να δώσει κάποια στοιχεία από την εθελοντική στράτευση 40 περίπου Ελλήνων Αιγυπτιωτών στις γραμμές του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας (ΔΣΕ). Θα επισημανθεί, ίσως, ότι η συμμετοχή ενός μικρού αριθμού Ελλήνων Αιγυπτιωτών σε έναν αβυσσαλέο εμφύλιο, με εκατόμβες θυμάτων και από τις δύο πλευρές του αιματηρού χειμάρρου, αποτελεί «ασήμαντη λεπτομέρεια». Αλλά καθώς η ιστορία του εμφυλίου δεν έχει ακόμα γραφεί, πιστεύω πως οποιαδήποτε κατάθεση ή μαρτυρία, ακόμα και αν καλύπτει μια ελάχιστη πτυχή της εθνικής αυτής τραγωδίας, είναι χρήσιμη. Άλλωστε η γνώση, η «ιστορική μνήμη», πάντα βοηθά.

Οι περισσότεροι από τους 40 αυτούς Αιγυπτιώτες (διανοούμενοι, εκπαιδευτικοί, επιστήμονες, υπάλληλοι, εργάτες) ήταν μέλη της Αντιφασιστικής Πρωτοπορίας (Α.Π.), της κομμουνιστικής οργάνωσης του αιγυπτιώτου ελληνισμού, με πλούσια προσφορά στην ανάπτυξη του παροικιακού προοδευτικού κινήματος, μια και κύρια στόχευση της Α.Π. –πέρα από την ενίσχυση του ελλαδικού κινήματος– ήταν ο εκδημοκρατισμός της ελληνικής παροικίας.

Η Α.Π., όπως και ο ΕΑΣ (Εθνικός Απελευθερωτικός Σύνδεσμος) ιδρύθηκαν στα χρόνια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Η πρώτη, ως παράνομη κομμουνιστική οργάνωση, δρούσε με ιδιαίτερη περισκεψη, μια και τα «επαναστατικά ιδεώδη» δεν ήταν αρεστά ούτε στον Τσώρτσιλ ούτε στον Φαρούκ, τον τελευταίο βασιλιά της Αιγύπτου. Ο ΕΑΣ, αντίθετα, παρά τον φιλοεαμικό προσανατολισμό του, είχε (στην αρχή τουλάχιστον) την, ως ένα βαθμό, ανοχή των βρετανικών αρχών. [Τις διακηρύξεις του είχαν ασπασθεί επιφανείς προσωπικότητες της παροικίας, αριστερής ή ευρύτερα δημοκρατικής-φιλελεύθερης προέλευσης. Ανάμεσά τους και ο Γ. Ρούσος, μετέπειτα αντιπρόεδρος στην κυβέρνηση Τσουδερού.] Πάντως, τόσο η Α.Π., όσο και ο ΕΑΣ, στήριξαν με πάθος και συνέπεια τον «πολύμορφο αγώνα του ελληνικού λαού»: «Εάν ο ελληνισμός του εξωτερικού (στην προκειμένη περίπτωση ο ελληνισμός της Αιγύπτου) –ανέφερε το πρόγραμμα του ΕΑΣ– μείνει μακριά από τον πολύμορφο αγώνα του ελληνικού λαού, αν δεν προσχωρήσει ολοκληρωτικά σ' αυτόν και δεν αφομοιώσει βαθειά το γενικό εθνι-

κό και κοινωνικό του περιεχόμενο, προετοιμάζει ένα αγεφύρωτο χάσμα με το λαό μας, χάσμα που θα φανερωθεί τραγικά στις μέρες του αγώνα και τραγικότερα μετά τη νίκη».¹

Εκτός από την Α.Π. και τον ΕΑΣ, θα πρέπει ν' αναφέρουμε και τον ρόλο που διαδραμάτισε η Αντιφασιστική Οργάνωση του Στρατού (ΑΣΟ) με γραμματέα, και «ψυχή του μεσανατολικού κινήματος», τον αξέχαστο Γιάννη Σαλλά. Την ΑΣΟ συμπλήρωσαν, λίγο αργότερα, οι Αντιφασιστικές Οργανώσεις του Ναυτικού (ΑΟΝ) και της Αεροπορίας (ΑΟΑ). Και στις τρεις αυτές αντιφασιστικές οργανώσεις είχαν προσχωρήσει πολλοί Αιγυπτιώτες, που είχαν επιστρατευθεί. Όταν, μάλιστα, οι Άγγλοι, μετά τα «γεγονότα του Απριλίου '44», ανοίγουν και στρατόπεδα συγκέντρωσης, για να τιμωρήσουν τους αντιφασίστες «στασιαστές» (insurgents), θα αποδειχθεί ότι δεν υπάρχει «κλωβός» –στο Καμπρίτ, στο Κεμπέιτ, στην Μπαρντία ή στο Ντεκαμερέ– χωρίς και Αιγυπτιώτες έγκλειστους...

Τα παραπάνω γράφονται όχι για να εξαρθεί η όποια συμβολή –μικρή ή μεγάλη– των αιγυπτιωτών αντιφασιστών, αλλά για να δοθεί εκείνο «το κλίμα φιλίας, συντροφικότητας και αγωνιστικής αλληλεγγύης» που, εκ των πραγμάτων, είχε σφυρηλατηθεί ανάμεσα στα μέλη της Α.Π. και τους «συντρόφους από την Ελλάδα».

ΤΟ «ΚΑΛΕΣΜΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ»

ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ ο πόλεμος και διαλύονται τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, η Α.Π. επικεντρώνει την προσοχή της στην ανάπτυξη του παροικιακού προοδευτικού κινήματος. Με γραμματέα της τον ποιητή Θ. Πιερίδη, και αργότερα τον Στρατή Τσίρκα, εργάζεται, μεθοδικά, για την «δημοκρατικοποίηση» (=τον εκδημοκρατισμό) της παροικίας, την προσαρμογή της στη «νέα αιγυπτιακή πραγματικότητα», την «μαζικοποίηση» των ελληνικών κοινοτήτων, κ.ά. Παράλληλα, παρακολουθεί, με οδύνη, τα συμβαίνοντα στην Ελλάδα, την επιστροφή του Γεωργίου Β', τον απηνή κατατρεγμό των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης, αλλά και «καταστάσεις μέσα στο Κόμμα, που πληγώνουν τον μέσο δημοκρατικό πάροικο»... Πώς και γιατί ο πρωτοκαπετάνιος Άρης Βελουχιώτης έγινε, ξαφνικά, «Μιζέριας»; Και βάσει ποιων στοιχείων ο γέρο-Σιάντος βαφτίζεται «ύποπτος», «πράκτορας», «χαφιάς»;

Απαντήσεις, βέβαια, υπήρχαν: «Η κομμα-

Ο Πωλ Ελυάρ είχε πάει σε ελεγχόμενες από τον ΔΣΑ περιοχές.

Στην φωτογραφία διακρίνεται να κρατά τον τηλεβόα και να απευθύνει το μήνυμά του προς τον κυβερνητικό στρατό. Φωτογραφικό Αρχείο ΑΣΚΙ.

τική ηγεσία της εαμικής περιόδου διέπραξε εγκληματικά λάθη, ενώ τα ίδια (ή άλλα) λάθη δεν πρόκειται να γίνουν, παρόντος του Ζαχαριάδη... Συνεπώς, όταν το κόμμα μάς καλεί, σήμερα, να στρατευθούμε στις γραμμές του ΔΣΕ, εμείς όλοι –δημοκράτες, αντιφασίστες, κομμουνιστές, αγωνιστές της εθνικής αντίστασης στη Μέση Ανατολή– «έχουμε χρέος ν' ανταποκριθούμε». [Στα μέλη της Α.Π. είχε κοινοποιηθεί (προφορικά) ότι η «κομματική τους ηλικία» είναι ισοτίμη με την «κομματική ηλικία» μέλους του ΚΚΕ. Δεν κατέχω αν υπάρχει σχετική (γραφτή) ανακοίνωση από πλευράς ΚΚΕ.]

Η πρώτη «νύξη» για συμμετοχή Ελλήνων Αιγυπτιωτών στο «δεύτερο αντάρτικο» γίνεται από τη Χρύσα Χατζηβασιλείου, κατά το πέρασμά της από την Αίγυπτο, τέλη του 1947, ίσως και αρχές του 1948. Ο αξέχαστος Νίκος Τσαραβόπουλος, σε μια συνομιλία μας (Αύγουστος '92, Σούνιο), μου αποκάλυψε ότι αποδέκτης της «νύξης» αυτής ήταν (και) ο ίδιος, όταν, με πλήρη τήρηση των συνωμοτικών κανόνων, συναντά την Χατζηβασιλείου στο σπίτι της ζωγράφου Δώρας Ποτήρη, στο Κάιρο.

Πάντως το θέμα της ενίσχυσης του ΔΣΕ όχι μόνο με πολεμικό υλικό, αλλά και με «Έλληνες εθελοντές από τις δυτικές χώρες» (κατ' επέκταση και από την Αίγυπτο) τέθηκε από τον Ζαχαριάδη, στον ίδιο τον Στά-

λιν, σε μια συνάντησή τους, στη Μόσχα, το καλοκαίρι του '48. Ο Ζαχαριάδης πιστεύει πως μπορούν να στρατολογηθούν 8.000 Έλληνες του εξωτερικού και ζητεί από τον Στάλιν να «διευκολύνει το πέρασμά τους στον ΔΣΕ», μέσω Πράγας-Βουδαπέστης Βελιγραδίου...² Ο Στάλιν συναινεί. Και όχι απλώς συναινεί, αλλά και υπόσχεται ουσιαστική βοήθεια σε πυροβόλα, αντιαερματικά, ακόμα και σε αεροπλάνα! Πλην, η βοήθεια αυτή ουδέποτε θα φθάσει...

«ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΔΥΟ ΤΑΓΜΑΤΑ»...

ΛΙΓΟ ΨΥΣ μήνες αργότερα (αρχές του '49) και αφού είχε προηγηθεί, κατά πάσα πιθανότητα, η περίφημη 5η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ (Ιανουάριος του '49) που έθεσε, στον ΔΣΕ, το καθήκον να κάνει το 1949 «χρόνο της αποφασιστικής καμπής», φθάνει στην Αίγυπτο ο Φίλιππος Πάγκαλος, στέλεχος του ΚΚΕ, το όνομα του οποίου –δώδεκα χρόνια αργότερα– θα συνδεθεί με έναν από τους ήρωες της Λέσχης του Στρατή Τσίρκα.

Κύρια αποστολή του Φ. Πάγκαλου: η, κατά το δυνατόν, μεγαλύτερη στράτευση Αιγυπτιωτών Ελλήνων, για ένταξη στις γραμμές του ΔΣΕ. Ο Φ. Πάγκαλος ήταν, ως ένα βαθμό, γνώστης των παροικιακών πραγμάτων και των «περιορισμένων δυνατοτήτων του χώρου». [Είχε διατελέσει γραμματέας της Αντιφασιστικής Οργάνωσης του

Ναυτικού και είχε ενεργό συμμετοχή στο δημοκρατικό-απελευθερωτικό κίνημα της Μέσης Ανατολής.] Αυτό δεν τον εμπόδιζε, όμως, σε όλες τις συνεργασίες που είχε με στελέχη της Α.Π. να τους θυμίζει, διαρκώς, ότι «στα χρόνια του πολέμου, ο αιγυπτιώτης ελληνισμός είχε επανδρώσει δυο ταξιαρχίες»... Δεχόταν, βέβαια, ότι «οι καιροί άλλαξαν», ότι «άλλο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας, για την αποτίναξη του χιτλερικού ζυγού και άλλο ο σημερινός αγώνας του ΔΣΕ», ότι «δυσκολίες ασφαλώς υπάρχουν», αλλά η κατάληξη κάθε συνεργασίας μας ήταν σχεδόν στερεότυπη: «Οι κομμουνιστές ξέρουν να ξεπερνούν κάθε εμπόδιο... Και αν δεχθώ, προς στιγμή, –έλεγε– ότι η συγκρότηση δύο ταξιαρχιών (από εθελοντές της παροικίας) σκοντάφτει, μπορούμε, τουλάχιστον, να συγκροτήσουμε δύο τάγματα». [Η «γραμμή», όπως ήδη ανέφερα, ήταν: «8.000 εθελοντές από Έλληνες του εξωτερικού».]

Τελικά, «ανέβηκαν στο βουνό» ή «ξεκίνησαν για ν' ανέβουν στο βουνό» 40 Αιγυπτιώτες Έλληνες, με βάση τα στοιχεία που συνέλεξα. Από αυτούς, μερικοί, όπως ο Τάκης Μαλαβάξης, ο Παναγιώτης Λατουσάκης, ο Σάββας Παλές, ο Δημήτρης Σπάθης, ο Μιχάλης Χαντέλης, ο Μανόλης Μαυρογιώργης, βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή του μετώπου και πολέμησαν «με γόνα και με στήθος». [Από την ομάδα αυτή, ο Τάκης Μαλαβάξης σκοτώθηκε, ενώ ο Π. Λατουσάκης τραυματίστηκε σοβαρά.]

Άλλοι εθελοντές, ενώ «ξεκίνησαν για το βουνό», δεν πρόφτασαν να προωθηθούν στην περιοχή του μετώπου, υπαιτιότητα του «μηχανισμού», ο οποίος, ανάλογα με τη συγκυρία, τότε ήταν γοργός και τότε πάθαινε «εμπλοκή». [Τον Μάρτιο του '49, λόγου χάρη, εντολή του ΚΚΣΕ προς ΚΚΕ όριζε: *Ως τέλη Μαΐου, ο ΔΣΕ πρέπει ν' αποχωρήσει από την Ελλάδα. Διαφορετικά, η Βουλγαρία και η Αλβανία θα κλείσουν τα σύνορά τους...* Λίγες εβδομάδες αργότερα, όμως, η εντολή αλλάζει: *Εν όψει της νέας συζητήσεως του ελληνικού προβλήματος στον ΟΗΕ ο αγώνας του ΔΣΕ πρέπει να συνεχισθεί και να ενταθεί!*³ Πάντως, με την κατάρρευση του μετώπου και τον τερματισμό του εμφύλιου, όλοι οι αιγυπτιώτες εθελοντές (μια και δεν μπορούσαν να επιστρέψουν στην Αίγυπτο ή να έλθουν στην Ελλάδα), παρέ-

Επιστροφή στο χωριό μαχητή του ΔΣΕ. Φωτογραφία από τα ΑΣΚΙ.

μειναν στις χώρες του «υπαρκτού» επί δέκα, είκοσι ή τριάντα χρόνια, πληρώνοντας το τίμημα του εθελοντισμού τους.

Τέλος, μια ομάδα τριών αιγυπτιακών εθελοντών, που αναχώρησε από το Κάιρο μετά τον τερματισμό των επιχειρήσεων στο Βίτσι και στο Γράμμο –προφανώς κάποιοι του «μηχανισμού» είχαν πιστέψει στο σύνθημα «Το όπλο παρά πόδα!»... – φθάνοντας στον Τάραντα της Ιταλίας, καλούνται να επιστρέψουν: «Οίκαδε» – έλεγε η εντολή.

Αυτό το «οίκαδε» το άκουσε και ο Τσίρκας, όταν, ως γραμματέας της Α.Π., φεύγει από την Αλεξάνδρεια (τέλη του '48) για να περάσει στις γραμμές του ΔΣΕ. Φθάνει στο Παρίσι, παίρνει επαφή με τον Στρατή Ζερμπίνη και ενώ είναι έτοιμος για την «επόμενη στάση» (την Πράγα), του διαμηνύουν πως «πρέπει να επιστρέψει στο πόστο του». Η ηγεσία του ΚΚΕ είχε κρίνει ότι ήταν χρησιμότερος στην Αλεξάνδρεια, παρά στο «βουνό»...

ΕΝΑΣ ΠΡΩΤΟΣ (ΕΛΛΙΠΗΣ) ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΔΙΝΩ πιο κάτω, με βάση στοιχεία που μπόρεσα να συγκεντρώσω, έναν πρώτο κατάλογο, *τεθνεώτων σήμερα*, αιγυπτιακών εθελοντών, οι οποίοι, στα χρόνια του εμφυλίου, πέρασαν ή ξεκίνησαν να περάσουν στις γραμμές του ΔΣΕ ή, από διάφορα πόστα, λειτούργησαν ως «σύνδεσμοι» της Α.Π. με ΚΚΕ και τον ΔΣΕ:

– Γιώργης Αθανασιάδης, εκπαιδευτικός, Κάιρο

– Βασίλης Βλάχος, μηχανικός, Αλεξάνδρεια

– Στρατής Ζερμπίνης, βιομήχανος, Αλεξάνδρεια

– Γιάννης Κούρτης, καθηγητής, Αλεξάνδρεια

– Γιάννης Κρητικός, συγγραφέας-μεταφραστής, Κάιρο

– Σταύρος Κεμιτζόγλου, εργάτης, Κάιρο

– Γιάννης Λυμπερίου, καλλιτέχνης, Αλεξάνδρεια

– Τάκης Μαλαβάζης, τεχνικός, Κάιρο

– Μαρίκα Μινεέμη, εκπαιδευτικός, Κάιρο

– Βασίλης Μώμος, εργάτης, Κάιρο

– Νίκος Παπαδημητρίου, δημοσιογράφος, Αλεξάνδρεια

– Θεοδόσης Πιερίδης, ποιητής, Κάιρο-Αλεξάνδρεια

– Αλεξάνδρα Πιερίδη, Κάιρο-Αλεξάνδρεια

– Παναγιώτης Ταταλιάς, ηλεκτρολόγος, Κάιρο

– Νίκος Τσαραβόπουλος, οικονομολόγος, Κάιρο

– Πόπη Τσαραβοπούλου, ράπτρια, Κάιρο

Ο κατάλογος είναι ελλιπής, αφού δεν αναφέρονται οι εν ζωή αιγυπτιώτες εθελοντές που πήραν μέρος ή ξεκίνησαν να πάρουν μέρος στο «δεύτερο αντάρτικο». [Το γιατί είναι «μια άλλη ιστορία»...] Ο κατάλογος ίσως συμπληρωθεί, με ένα άλλο μου σημείωμα.

ΤΟ ΕΠΙΜΕΤΡΟ ΜΙΑΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ (περιορισμένο) πλαίσιο, μέσα στο οποίο κινήθηκε το κείμενο αυτό, δεν αναστέλλει τη διατύπωση ενός ευρύτερου επίμετρου, κοινής, σήμερα, αποδοχής: Το επίμετρο θα μπορούσε –μεταξύ άλλων– ν' αναφέρει: ότι αυτός ο εμφύλιος προδιέγραφε, εξ υπαρχής, «αγγελτήριο θανάτου»⁴ ότι, ως εθνική τραγωδία, «υπήρξε, ίσως, βαρύτερη και από τη μικρασιατική καταστροφή και από τη χιτλεροφασιστική κατοχή»⁵ ότι συνέβαλε στην «αποσύνθεση του πιο βαθύρριζου λαϊκού κινήματος των τελευταίων εκατό χρόνων –του εαμικού και του συνολικού απελευθερωτικού»⁶ ότι μπορούσε ν' αποτραπεί και ότι τα θύματά του –εραστές ή όχι οραμάτων– ήταν «όλοι τους καλοί Έλληνες», καταπώς θα έλεγε, ξανά, ο στρατηγός Χρ. Μαντάς...

Όλα τα άλλα, οι επεμβάσεις των Αγγλοαμερικανών, τα «παιχνίδια» του Στάλιν, οι ευθύνες της Δεξιάς (που επεδίωκε τον εμφύλιο), οι ευθύνες της Αριστεράς (που δεν μπόρεσε να τον αποτρέψει...) – όλα οδηγούν στο ίδιο «ηθικό δίδαγμα»: στην αποφυγή του πολέμου ή του εμφυλίου πολέμου ως μέσου επίλυσης διαφορών. Κοντολογίς: εμμονή στο «διαλέγομαι».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Περιοδικό *Έλλην*, αρ. 13, 15.1.43, Κάιρο. Βλέπε επίσης: Γιώργη Αθανασιάδη: *Η πρώτη πράξη της ελληνικής τραγωδίας*, σελ. 72, Εκδόσεις Ελευθέρη Ελλάδα, 1971 και Βασίλη Νεφελούδη: *Η Εθνική Αντίσταση στη Μέση Ανατολή*, τόμος Α', σελ. 70-72, Θεμέλιο, 1981.
2. Γ. Γούσια: *Οι αιτίες για τις ήττες, τη διάσπαση του ΚΚΕ και της Αριστεράς*, τ. 1, σ. 501-507, εκδ. «Να υπηρετούμε το λαό» Γ. Κοτανίδης-Θ. Κακουλίδης και Λευτέρη Μαυροειδή: *Από τον σταλινισμό στην περεστρόικα*, σελ. 175, Θεμέλιο, 1988.
3. Λευτέρη Μαυροειδή, *ό.π.*, σελ. 176.
4. Κατά τον πρώην πρωθυπουργό Γ. Ράλλη: «Οι αντάρτες είχαν 36.000 νεκρούς, ενώ οι εκτελεσθέντες, ύστερα από αποφάσεις έκτακτων στρατοδικείων, είχαν φθάσει, κατά την περίοδο αυτή σε 3.000. Ανάλογες ήταν και οι απώλειες του στρατού μας: στις δύο επιχειρήσεις του Γράμμου και του Βίτσι είχαν σκοτωθεί 6.000 περίπου αξιωματικοί και οπλίτες και είχαν τραυματισθεί περισσότεροι από 24.000». *Καθημερινή*, 29 Αυγούστου 1999.
5. Πέτρος Ανταίος, *Αυγή*, 29 Αυγούστου 1999.
6. Τάκης Μπενάς: *Το Εμφύλιο*, σελ. 14, Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 1996.

Νέα έκδοση από το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο
(Ε.Λ.Ι.Α.)

ΣΤΗΝ ΤΡΟΧΙΑ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΘΕΟΥ
Απόπειρα προσέγγισης των πραγματικών
γεγονότων στις μονοθεϊστικές θρησκείες

του Γιώργου Παμπούκη

ΜΙΑ ΕΚΠΛΗΞΗ ΓΙΑ ΤΟΝ "ΠΕΡΙΕΡΓΟ"
ΚΑΙ ΦΙΛΕΡΕΥΝΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

" [...] Οι προσλαμβάνουσες παραστάσεις που έχει στην εποχή μας ο μη ειδικός αναγνώστης σχετικά με τα ευαίσθητα θέματα της θρησκείας του και της ιστορίας της, προέρχονται από πληροφορίες διάσπαρτες, ανομοιογενείς και με μεγάλες αποκλίσεις ως προς τον βαθμό αξιοπιστίας τους."

Η συναρπαστική αφήγηση φιλοδοξεί να συμπληρώσει αυτό ακριβώς το κενό:

- Μια συνοπτική εξιστόρηση των θρησκειών του αρχαίου κόσμου ως τον 6ο π.Χ. αιώνα
- Μια γοητευτική περιήγηση στον ελληνικό αποικισμό της Μεσογείου, στην γένεση του κριτικού λόγου, στην παράδοση ελληνιστική "παρακμή" ως τις απαρχές του Χριστιανισμού με κυρίαρχη την μυστηριώδη προσωπικότητα του Ιησού και το αμφιλεγόμενο ζήτημα της ιστορικότητας του προσώπου του.
- Διαγράφεται η παράλληλη πορεία των Χριστιανικών κόσμων Ανατολής και Δύσης, η εξάπλωση του Ισλάμ, οι ανακατατάξεις στους κόλπους της Δυτικής Εκκλησίας και παρακολουθείται η διαδρομή των τριών μονοθεϊστικών δογμάτων έως τις μέρες μας.
- Φιλοδοξία του βιβλίου αυτού είναι μέσα από αυτό το χαώδους έκτασης αντικείμενο, όπου επί αιώνες παρεισφρέουν σε μέγιστο βαθμό προκαταλήψεις, παραπληροφόρηση, αλλά και το προαιώνιο απορρυθμιστικό των πάντων «θείο δέος», να αποκτήσει ο αναγνώστης τα αναγκαία εφόδια ώστε, να είναι σε θέση να κρίνει τα πράγματα με νηφαλιότητα και λογική.

Το βιβλίο Στην Τροχιά του Ενός Θεού προσφέρει μια γλαφυρή ενδιαφέρουσα αφήγηση, εύληπτη, πληροφοριακή και ευχάριστη για αναγνώστες κάθε ηλικίας: μαθητές, φοιτητές, διδάσκοντες, ερευνητές, επιχειρηματίες ή τον απλά φιλέρευνο αναγνώστη

ΤΙΜΗ: 8.000 δρχ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ
Αγ. Ανδρέου 5, Αθήνα 105 56
τηλ: 32 11 149, 32 50 378, φαξ: 32 13 667
E-mail: elia@ath.forthnet.gr
www.elia.org.gr

Σκέψεις και μνήμες για τον εμφύλιο πόλεμο

του Σταύρου Κασιμάτη

Οι κυρίαρχες εκτιμήσεις για τον εμφύλιο πόλεμο 1945-1949 δεν ανταποκρίνονται στα ιστορικά δεδομένα. Η ερμηνεία των νικητών για τον εμφύλιο επιβλήθηκε στον ελληνικό λαό, σε μεγάλο τμήμα του, με μακρόχρονη χρήση βίας, αφάνταστες πιέσεις κάθε είδους. Ακόμη, με την πάροδο του χρόνου, έπεφτε πέπλο πάνω στα πραγματικά γεγονότα και η επίσημη εκδοχή κυκλοφορούσε σαν «γνήσια». Όμως, οι εξελίξεις στην Ελλάδα κλόνιζαν την αξιοπιστία του κυρίαρχου μοντέλου ερμηνείας του εμφυλίου. Το λαϊκό κίνημα παρουσίαζε απρόβλεπτη, για τους νικητές, αντοχή και ζωτικότητα.

Είναι παραδεκτό ότι η Σοβιετική Ένωση είχε αναγνωρίσει την υπευθυνότητα της Αγγλίας για στρατιωτική δράση στην Ελλάδα, που της άνοιγε τον δρόμο για την πολιτική επιβολή της.

Η Ελλάδα κατείχε θέση υπερζωτικής σημασίας για τους Αγγλοαμερικάνους. Η έξοδος στο Αιγαίο και στη Μεσόγειο, ήταν και για τη Σοβιετική Ένωση ζωτικής σημασίας, αλλά δεν μπορούσε να τη διεκδικήσει από τους συμμάχους· δεν της το επέτρεπε ο τότε συσχετισμός των δυνάμεων. Σταμάτησε τα στρατεύματά της στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας.

Τη θέση της αυτή είχε κάνει γνωστή εμμέσως στους Έλληνες κομμουνιστές (βλ. θέση της για τον Λίβανο και κυβέρνηση Εθνικής ενότητας, τα Δεκεμ-

βριανά του 1944, τα μηνύματα ότι δεν μπορούν να περιμένουν απ' αυτούς βοήθεια, τη συμβουλή να πάρουν μέρος στις εκλογές του Μαρτίου 1946).

Ήταν φανερό λοιπόν ότι οι Έλληνες κομμουνιστές δεν μπορούσαν να προσδοκούν ανοικτή πολιτική υποστήριξη και άμεση βοήθεια από τη Σοβιετική Ένωση. Και όχι μόνον δεν έπρεπε να προσδοκούν την αρχική περίοδο βοήθεια στον αγώνα τους, αλλά αντιμετώπιζαν και το πρόβλημα του να μην εξεγερθούν απότομα, διεκδικώντας άμεσα την εξουσία, γιατί αυτό θα επιβάρυνε τη θέση της Σοβιετικής Ένωσης στις σχέσεις της με τους συμμάχους και θα δημιουργούσε προβλήματα στους βόρειους γείτονες.

Οι Αγγλοαμερικάνοι έστηναν στην Ελλάδα δικό τους κα-

θεστώς – πειθήνιο, υποτακτικό και ξεκάθαρα αντικομμουνιστικό.

Η θέση-κλειδί της Ελλάδας δεν τους επέτρεπε την ανοχή ισχυρού εσωτερικού αντίπαλου, ο οποίος θα μπορούσε να αμφισβητήσει έστω και μακροπρόθεσμα την απόλυτη κυριαρχία τους. Οι συμβιβασμοί που έκαναν με το ΕΑΜ ήταν για να κατακτούν θέσεις εναντίον του, για τη διάλυση και συντριβή του. Τα ιδανικά του αντιφασιστικού αγώνα δεν είχαν καμία δέσμευση γι' αυτούς. Εφάρμοζαν αδιάστατα την πολιτική τους. (Τσώρτσιλ προς Σκόμπυ τον Δεκέμβριο του 1944: «Μην διστάζετε να συμπεριφερθείτε σαν σε κατεχόμενη χώρα»).

Ο συσχετισμός των εσωτερικών δυνάμεων ήταν συντριπτικά υπέρ του ΕΑΜ και του ΚΚΕ. Το ΚΚΕ και το ΕΑΜ, ανεπιτυχώς, προσπαθούσαν να εναντιωθούν με πολιτικά μέσα στην αγγλική επιβουλή, επιδιώκοντας ομαλή δημοκρατική εξέλιξη. Ακόμα και η αποτυχούσα ένοπλη αντίσταση τον Δεκέμβριο του 1944 είχε ουσιαστικά χαρακτήρα πολιτικής διαμαρτυρίας εναντίον των σχεδίων των Αγγλοαμερικανών.

Μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας, οι Άγγλοι και ο κρατικός μηχανισμός που συγκροτούσαν συνέχιζαν ανελέητα την εξόντωση του Εαμικού κινήματος, σαν να μην υπήρχε τέτοια συμφωνία, ενώ οι ηγεσίες του ΕΑΜ-ΚΚΕ συνέχιζαν την διστακτική και αντιφατική πολιτική τους.

Στο τρομοκρατικό όργιο διώξεων και δολοφονιών αντιπαράτιθενται οι μαζικές διαμαρτυρίες της Εαμικής παράταξης. Ακολουθεί, από την ηγεσία του ΚΚΕ, αρχές του 1946, η πολιτική απόφαση για εξελικτική ένοπλη αντιπαράθεση στον μονόπλευρο εμφύλιο πόλεμο που έχουν εξαπολύσει οι Αγγλοαμερικάνοι. Κύριος πολιτικός στόχος είναι η συμφιλίωση και

η δημοκρατική εξέλιξη.

Θα 'ταν αμετροέπεια να επιχειρηθεί σ' ένα μικρό σημείωμα κριτική της πολιτικής που ακολουθήθηκε από τις ηγεσίες του ΚΚΕ και του ΕΑΜ την περίοδο της κατοχής και του επακολουθήσαντος εμφυλίου πολέμου και μάλιστα έχοντας απόσταση 55 χρόνων, όταν τόσα πράγματα έχουν ξεδιαλυθεί. Οι ηγεσίες του ΕΑΜ και του ΚΚΕ έκαναν τις εκτιμήσεις τους και έπαιρναν τις αποφάσεις τους με τα στοιχεία που διέθεταν τότε. Οι προβλέψεις που έκαναν για τους μελλοντικούς συσχετισμούς, για τους νέους παράγοντες που θα έμπαιναν στον διεθνή στίβο, είχαν το στοιχείο της απροσδιοριστίας. Εμείς σήμερα είμαστε γνώστες όλης της κατάστασης, έχουμε υπόψη μας τα τετελεσμένα ιστορικά γεγονότα, που με τίποτα δεν μπορούν να ανατραπούν. Βέβαια, οι εξελίξεις έχουν επιβάλει ορισμένα συμπεράσματα.

Θα δοκιμάσω να θέσω ερωτήματα, που ίσως οδηγούν τη σκέψη προς κάποιες κατευθύνσεις, και να αναφέρω γεγονότα που έζησα και συναισθήματα που μου γεννήθηκαν εκείνη την εποχή.

Σχηματικά, δύο κατά τη γνώμη μου μπορούσαν να ήταν οι καθαρές πολιτικές του ΚΚΕ και του ΕΑΜ την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης και στη συνέχεια, μετά την απελευθέρωση:

α) Εθνική Αντίσταση: Αγώνας για την απελευθέρωση της πατρίδας και συγχρόνως επιδίωξη κατάκτησης και επιβολής της λαϊκής εξουσίας. (Παρόμοια γραμμή εφάρμοσε η ηγεσία του Κ.Κ. Γιουγκοσλαβίας. Ωστόσο, τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η ηγεσία του ΚΚΕ ήταν πολύ πιο σύνθετα, δυσκολότερα, από αυτά που είχε το Κ.Κ. Γιουγκοσλαβίας) ή

β) Απελευθέρωση της πατρίδας, και μετά αντιμετώπιση του προβλήματος της εξου-

σίας. Η ηγεσία του ΕΑΜ δεν ακολούθησε ούτε τη μία ούτε την άλλη κατεύθυνση.

Κατά την τωρινή ταπεινή μου γνώμη, μόνον αν επιδιώκονταν αποφασιστικά, συγχρόνως με τον απελευθερωτικό αγώνα, η κατάληψη της εξουσίας, υπήρχε πιθανότητα επιτυχούς αντιμετώπισης των Άγγλων (νίκη), ή, το πιθανότερο, η επίτευξη ενός ανεκτού για το λαό, δημοκρατικού συμβιβασμού (μερικτή νίκη).

Στην περίοδο του εμφυλίου πολέμου (1945-1949), ο νέος ηγέτης του ΚΚΕ κληρονομεί τις συνέπειες της επαμφοτερίζουσας γραμμής της κατοχικής και βαρκιζιανής περιόδου. Εγκρίνει τη γραμμή της κατοχής, του Δεκέμβρη και της Βάρκιζας, ενώ από τότε ήταν φανερό πως ήταν λαθεμένη. Η έγκριση αυτή δημιουργούσε συγχύσεις στο λαό. Γιατί πήρε τέτοια θέση; Μήπως γιατί τη γραμμή αυτή είχαν εγκρίνει οι Σοβιετικοί;

Πάλι τίθενται, εναλλακτικά, η γραμμή του συμβιβασμού και, μετά την παραβίαση της συμφωνίας της Βάρκιζας από τους Άγγλους, η δυναμική ένοπλη αντιπαράθεση. Η πρώτη, της πολιτικής δράσης για επίτευξη ανεκτού δημοκρατικού συμβιβασμού, μπορούσε να είχε πιθανότητα επιτυχίας;

Έρχονται στη θύμησή μου ορισμένες παραστάσεις και γεγονότα: Αμέσως μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας και τον αφοπλισμό του ΕΑΜ, άρχισαν οι διώξεις και οι δολοφονικές επιθέσεις των μαχητών του ΕΛΑΣ και των μελών του ΕΑΜ. Στην Ελευσίνα, μια ομάδα άοπλων ΕΛΑΣιτών που γύριζαν στα σπίτια τους ξυλοκοπήθηκε μέχρι θανάτου. Η είδηση έπεσε τότε σαν βόμβα στις ψυχές μας. Γυρίζοντας στην Αθήνα μετά την απελευθέρωση, πήγα να συναντήσω τον αρχίατρο της θεσσαλικής 1ης Μεραρχίας του ΕΛΑΣ. Τον είχαν δολοφονήσει μόλις

Ομόνοια (οδός Αγ. Κωνσταντίνου), 1950.
Από το βιβλίο του Ν. Ε. Τόλη *Εικόνες της Ελλάδος 1944-1958*.

γύρισε στον τόπο του. Τέτοια περιστατικά επεκτείνονταν σαν τις φωτιές σ' όλη την επικράτεια. Φούντωνε η δράση των παρακρατικών όπως και των κρατικών με συλλήψεις, φυλακίσεις, δολοφονίες.

Και στις φυλακές γίνονταν δολοφονικές επιθέσεις με δεκάδες θύματα. Οι συλληφθέντες αντιμετώπιζαν κατηγορίες στερεότυπες και άσχετες με την πραγματικότητα. Ληλασίες, ανατινάξεις, δολοφονίες. Ακόμα και στις Φυλακές Χατζηκώστα κυριαρχούσε ένα απαράδεκτο καθεστώς. Για 1.200 κρατούμενους υπήρχαν 6 μόνο αποχωρητήρια. Έβγαζαν τους κρατούμενους (πριν εξεγερθούν) στο προαύλιο μισή ώρα το πρωί και μισή το απόγευμα. Σε κάθε θάλαμο (90 m² με 80 περίπου κρατούμενους) υπήρχαν 2 φιλιστρίνια 20x20 cm για τον αερισμό τους. Το βραδινό φαί τις περισσότερες μέρες ήταν σκέτο παστό ψάρι, χωρίς νερό (το πολύ

αλάτι σπάει τα νεύρα).

Εκατοντάδες ήταν οι φυλακισμένοι για λεηλασίες. Έτσι κατηγορήσαν και μένα ότι είχα λεηλατήσει και ανατινάξει το εργοστάσιο ελαστικών Ελβιέλα, χωρίς να ξέρω ούτε πού πέφτει.

Στην ίδια φυλακή εφαρμόζαν και την εξής μέθοδο: Στο γραφείο του διευθυντή καλούσαν μόνο για «αναγνώριση» τον κρατούμενο που ήθελαν να του φορτώσουν την διάπραξη φόνου, και εκεί τον αναγνώριζε αμέσως μια μαυροφορεμένη γυναίκα.

Στην Αθήνα, πολλοί δολοφονήθηκαν με το εξής τέχνασμα: οι παρακρατικοί, με κάλυψη της αστυνομίας, χτυπούσαν αργά το βράδυ τις πόρτες αγωνιστών και όταν βεβαιώνονταν ότι βρίσκονταν πίσω απ' αυτήν, τους γάζωναν.

Στους κυνηγημένους αγωνιστές, μέσα στα μπουντρούμια, φούντωνε πικρία και αγανάκτηση εναντίον των διωκτών

τους. Οι αγωνιστές, οι νέοι, ο λαός δεν ανέχονταν την ταπείνωση, τον συμβιβασμό που θα οδηγούσε στην υποδούλωση.

Ουσιαστικό ερώτημα –έστω και τωρινό– είναι αν μια πολιτική συμβιβασμού μπορούσε, με τον υπάρχοντα συσχετισμό δυνάμεων και τις επιδιώξεις του αντιπάλου, να οδηγήσει στην εγκαθίδρυση ενός ανεκτού –έστω και ανάπηρου– δημοκρατικού καθεστώτος.

Αν η γραμμή αυτή μπορούσε να αποφύγει την αιματηρή αναμέτρηση, τις μεγάλες λαϊκές απώλειες και θυσίες –και από τις δύο αντίπαλες πλευρές– ενός εμφυλίου πολέμου. Μήπως μια τέτοια συμβιβαστική πολιτική οδηγούσε στην εδραίωση της κυριαρχίας των Αμερικανών και στην εγκαθίδρυση ανελεύθερου καθεστώτος χωρίς συγχρόνως να αποφύγει απώλειες πολλών χιλιάδων νεκρών και κάθε είδους διώξεις οπαδών του ΚΚΕ και του ΕΑΜ; Πώς μπορούσε η

καθοδήγηση του ΚΚΕ να μην επιχειρήσει να αντικρούσει τους εξοντωτικούς διωγμούς, τις χιλιάδες δολοφονίες, την υποδούλωση της χώρας, χωρίς να χρησιμοποιήσει κάθε μέσο που μπορούσε να διαθέσει; Θα πειθαρχούσε ο λαός, οι αγωνιστές του ΕΑΜ σε μια πολιτική παραδοχής της κυριαρχίας των ξένων με όλες τις συνέπειες που αυτή θα συνεπαγόταν; Η άλλη εναλλακτική λύση της ένοπλης αντίστασης και αντιπαράθεσης μπορούσε να οδηγήσει σε δημοκρατική διεξοδό;

Η ηγεσία του ΚΚΕ άρχισε την ένοπλη αντιπαράθεση εναντίον των αντιπάλων της, ξένων και ντόπιων, με την απόφαση της 2ης ολομέλειας Κ.Ε. του Φεβρουαρίου του 1946.

Πήρα μέρος στην οργανωτική σύσκεψη που έγινε αμέσως μετά την ολομέλεια. Συζητήθηκε η πιο αποτελεσματική οργάνωση της λαϊκής αυτοάμυνας που περιλάμβανε και τη χρησιμοποίηση των όπλων. Θυμάμαι ότι προβλήθηκε η πετυχημένη αντιτρομοκρατική δράση της Κομματικής Οργάνωσης Άρτας.

Στο βαθμό που εντείνονταν το τρομοκρατικό όργιο και οι διώξεις, αναπτυσσόταν και η ένοπλη αντίσταση, επεκτείνονταν οι αντιπαράθεσεις και η ανάπτυξη του ένοπλου αγώνα. Η πολιτική και ένοπλη πίεση που ασκούσε το ΚΚΕ για συμφιλίωση και δημοκρατικό συμβιβασμό (υπόμνημα του ΕΑΜ στον ΟΗΕ, αλληπάλληλες εκκλήσεις για ειρήνη, συμφιλίωση, συμβιβασμό, Πορφυρογένης-Ζαχαριάδης στο Συνέδριο του Κ.Κ. Γαλλίας στο Στρασβούργο κ.λπ.) δεν έφερε αποτέλεσμα. Οι αντίπαλοί του συνέχιζαν άτεγκτοι τη δράση για τη συντριβή του.

Η ανάπτυξη του ένοπλου αγώνα από το ΚΚΕ αντιμετώπιζε μεγάλα προβλήματα και ουσιαστικούς περιορισμούς. Ας αναφερθώ, όμως, πρώτα σε ορισμένα γεγονότα που έχουν

σχέση με τα παραπάνω: ένοπλος αγώνας γίνεται, κυρίως, με νέους μαχητές, με τη νεολαία. Πώς εμείς, το Κεντρικό Συμβούλιο της ΕΠΟΝ, στην πρώτη περίοδο της ανάπτυξης του ένοπλου αγώνα, καταπιεστήκαμε με τη στρατολόγηση μαχητών; Αφήσαμε ακαθοδήγητα το καθήκον αυτό στις τοπικές μας οργανώσεις.

Η κυβέρνηση καλούσε εφείδρους για τον δικό της στρατό, ανάμεσά τους και στελέχη της ΕΠΟΝ. Μας ρωτούσαν αν έπρεπε να παρουσιαστούν. Η γραμμή της οργάνωσης, στην πρώτη περίοδο, ήταν: «κάνε ό,τι νομίζεις εσύ σωστό». Έτσι πέσανε στα χέρια του εχθρού εκατοντάδες στελέχη μας, όπως ο Αντ. Μπριλάκης, γραμματέας της ΕΠΟΝ Κρήτης, ο Πότης Παρασκευόπουλος, γραμματέας της ΕΠΟΝ Πελοποννήσου, ο Π. Κατερίνης 2ος γραμματέας της ίδιας περιοχής, ο Ν. Νικηφορίδης, στέλεχος της ΕΠΟΝ Αθήνας, και τόσοι άλλοι, που πέρασαν τα βασανιστήρια της Μακρονήσου καταντώντας, οι περισσότεροι, τρελοί δεσμώτες. (Η καθοδήγηση του ΚΚΕ έδωσε εντολή στους πρώην αξιωματικούς του ΕΛΑΣ να παρουσιαστούν, όταν τους κάλεσε το Φρουραρχείο). Δεν θα έπρεπε να παραλείψω την προσπάθεια που κάναμε για να ξεσκεπαστεί το τρομερό κολαστήριο του Μακρονησιού και την οργάνωση της αντίστασης των κρατουμένων.

Ιδού πώς μου ανακοίνωσε ο Γραμματέας του Κεντρικού Συμβουλίου της ΕΠΟΝ Φ. Βέττας την έξοδό του στο βουνό: «Ορέστη, θα πάω ένα ταξιδάκι για 5-6 μήνες στο βουνό». Γιατί με τέτοιους τρόπους επιχειρούσαμε να προστατεύσουμε το εγχείρημα;

Η απόπειρα απόκρυψης της οργανωμένης προσπάθειας για ανάπτυξη του ένοπλου αγώνα δεν πετύχαινε με τέτοια τακτική. Καλλιεργούσε όμως τον

αποπροσανατολισμό και την ταλάντευση στις γραμμές μας. Η ηγεσία του ΚΚΕ απέφυγε να συγκρουσθεί με τα τμήματα του αγγλικού στρατού στην Ελλάδα, να προκαλέσει εξεγέρσεις σε μονάδες του κυβερνητικού στρατού.

Γιατί αποκρύβονταν οι κινήσεις μας; Γιατί δεν οργανώθηκε έγκαιρα η οργάνωση των δυνάμεών μας και η ανάπτυξη της ένοπλης πάλης, όταν ακόμα οι κυβερνητικές δυνάμεις ήταν αδύναμες και όχι καλά οργανωμένες;

Η ηγεσία του ΚΚΕ θεώρησε σκόπιμο να μην ξεκινήσει απότομα και ξεκάθαρα την εξέγερση για την κατάληψη της εξουσίας. Δεν πρόβαλε από την αρχή αυτόν τον ξεκάθαρο στόχο. Προχωρούσε με διαδοχικές κινήσεις που έπαιρναν υπ' όψιν τη διεθνή συγκυρία, ελπίζοντας σε ευνοϊκότερους συσχετισμούς. Θεωρούσε πως δεν έπρεπε να προκαλέσει και να προσφέρει επιχειρήματα στους Αγγλοαμερικάνους προκειμένου να κατηγορήσουν τη Σοβιετική Ένωση και τους βόρειους γείτονες ότι εξαπολύουν και ενισχύουν τους έλληνες κομμουνιστές να καταλάβουν την εξουσία και να αλλάξουν το status quo στην περιοχή. Οι αποφάσεις του ΚΚΕ, οι εξελίξεις της πολιτικής του δράσης στην αντιπαράθεσή με τους Αγγλοαμερικάνους, πολλές φορές καθορίζονταν και από τις λεπτές κάθε φορά ισορροπίες στις διεθνείς σχέσεις, την ισχύ και τις δυνατότητες της Σοβιετικής Ένωσης.

Η πολιτική της άμεσης επιδίωξης της εξουσίας στην Ελλάδα, εντείνεται χωρίς καθυστερήσεις και αναβολές μετά την διακήρυξη του Δόγματος Τρούμαν (Μάρτιος 1947). Το Δόγμα Τρούμαν έδειξε πως οι ΗΠΑ μπαίνουν άμεσα και απροκάλυπτα στον αγώνα για να κρατήσουν την Ελλάδα. Αυτή η ωμή παρέμβαση επέτρεψε ίσως κάποιες αντιδράσεις από

τη μεριά του σοσιαλιστικού στρατοπέδου προς όφελος του ΚΚΕ. Βέβαια, ο χρόνος που είχε περάσει είχε δουλέψει σε βάρος του, γιατί δεν μπόρεσε—λόγω, κυρίως, των διεθνών δεδομένων—να εκμεταλλευτεί τον αρχικά ευνοϊκό γι' αυτό, συσχετισμό δυνάμεων.

Με την 3η ολομέλεια της Κ.Ε., που συνήλθε στο βουνό το φθινόπωρο του 1947, η καθοδήγηση του ΚΚΕ προβάλλει την επιδίωξη κατάληψης της εξουσίας με ένοπλο τρόπο και καθορίζει ως κύριο στόχο την κατάληψη της βόρειας Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένης και της Θεσσαλονίκης. Διέγραψε συγκεκριμένα μέτρα για την πραγματοποίησή του. Το παράνομο κλιμάκιο της Κ.Ε. του ΚΚΕ στην Αθήνα ενέκρινε την απόφαση και επεξεργάστηκε τα δικά του καθήκοντα.

Εμείς οι κομμουνιστές στο κλιμάκιο της ΕΠΟΝ στην Αθήνα, δεν κατατοπισθήκαμε πλήρως από την κομματική μας καθοδήγηση (Στ. Αναστασιάδης) γύρω από τις αποφάσεις αυτές. Προσανατολιζόμασταν γενικά πάνω στις εξελίξεις. Άλλωστε ο αγώνας των ΕΠΟΝίτικων δυνάμεων ήταν συνυφασμένος με τους αγώνες όλων των άλλων δυνάμεων που δρούσαν μαζί μας, και κυρίως του ΚΚΕ.

Τότε δεν είχα άμεση προσωπική αντίληψη των αποφάσεων και της δράσης του κλιμακίου της Κ.Ε. του ΚΚΕ στην Αθήνα. Δεν θα αναφερθώ εδώ σ' αυτές.

Στα τέλη του 1948, το Π.Γ. από το βουνό καθαίρεσε ως αποτυχήσα την κομματική επιτροπή της Αθήνας (γραμματέας Αχ. Μπλάνας) και διόρισε νέα (γραμματέας Γ. Σπανός, με βοηθό του τον Τζάκο). Στη γραμματεία του γραφείου της νέας κομματικής επιτροπής μπήκα και εγώ, και μαζί με τη δουλειά της ΕΠΟΝ ανέλαβα τομείς δράσης (συνδικαλιστικό, τομείς των συνοικιών). Οι οργανώσεις του ΚΚΕ στην

Αθήνα και στον Πειραιά ήταν συρρικνωμένες, διαλυμένες οι περισσότερες και σε μεγάλο βαθμό διαβρωμένες.

Η νέα Επιτροπή Πόλης του ΚΚΕ, με άμεσο καθοδηγητή της τον Ν. Πλουμπίδη, δεν μπόρεσε να ανατρέψει τη φθίνουσα πορεία. Όσπου ήρθε, στις αρχές του 1949, το συντριπτικό κύπημα της Ασφάλειας στο παράνομο κλιμάκιο της Κ.Ε. του ΚΚΕ στην Αθήνα.

Έπειτα από το γεγονός αυτό, εμείς οι ΕΠΟΝίτες ξεχωρίσαμε τις οργανώσεις και τη δράση μας από τα εναπομείναντα υπολείμματα των οργανώσεων του ΚΚΕ. Οι συνθήκες ήταν εξαιρετικά δύσκολες, αντέχαμε και προσπαθούσαμε με πάθος, η δουλειά μας ήταν πολύ περιορισμένη. Όλες οι παράνομες δυνάμεις του ΚΚΕ και των εναπομεινάντων συμμάχων του δεν είχαν πια τη δύναμη να συνεισφέρουν, υπολογίσιμα, στην τελευταία περίοδο του δραματικού αγώνα του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας.

Θα 'θελα, όμως, να ξαναγυρίσω στις πρώτες φάσεις του ένοπλου αγώνα και στη δράση των ΕΠΟΝίτικων δυνάμεων.

Από το προεδρείο του Κ.Σ. της ΕΠΟΝ είχαν μείνει μαζί με άλλα αξιόλογα στελέχη στο ΕΠΟΝίτικο κέντρο της νότιας Ελλάδας, οι Φώφη Λαζάρου, Κώστας Φιλίνης, Πέτρος Διβέρης και ο γράφων. Οι οργανωμένες δυνάμεις μας είχαν συρρικνωθεί σημαντικά από τις συλλήψεις, τις εκτελέσεις, την εντεινόμενη πρωτόφαντη τρομοκρατία. Είχαμε σημαντικές διαρροές. Τώρα πια όχι μόνον κάθε οργανωμένος αντιμετώπιζε βασανιστήρια, ακόμα και το θάνατο, αλλά και κάθε συμπαθών που του έδινε βοήθεια.

Στην αρχική φάση, με εντολή από το Προεδρείο του Κ.Σ. της ΕΠΟΝ βγήκαν στο βουνό μέσω Θεσσαλονίκης οι Σταύρος Γιαννακόπουλος και Νίκος Ακριτίδης. Στη συνέχεια, βγή-

κε και ο Φ. Βέττας. Αργότερα, ο Θόδωρος Λιακόπουλος, μέσω Βόλου, με το μηχανισμό της ΕΠΟΝ. Στην αρχική, ευνοϊκότερη για το κίνημα, περίοδο γένεσης του ένοπλου αγώνα, δεν είχαμε εξουσιοδοτηθεί να οργανώσουμε την έξοδο μαχητών. Ο μηχανισμός της ΕΠΟΝ για την αποστολή μαχητών ήταν στημένος με πενιχρά μέσα. Στηριζόταν σε εθελοντική προσφορά από ανθρώπους, συνήθως γνωστούς, που ήταν όμως ευάλωτοι. Δεν διέθεταν επαγγελματική και κοινωνική κατάλληλη υποδομή. Η ΕΠΟΝ δεν είχε στη διάθεσή της και τα οικονομικά μέσα, όπως εξάλλου, αναλογικά, και το ΚΚΕ, που θα ήταν συμπληρωματικώς απαραίτητα, για το στήσιμο ενός τέτοιου μηχανισμού. Έτσι, ο μηχανισμός της ήταν ευάλωτος, περιστασιακός και δεν άντεξε στις αντιξοότητες του αγώνα. Τους μαχητές, στην περίοδο έντασης του αγώνα, τους στέλναμε μέσω του κομματικού μηχανισμού, που και αυτός ξηλώθηκε αργότερα.

Κυρίως, προτρέπαμε τους μαχητές να χρησιμοποιήσουν δικά τους μέσα, ριψοκινδυνεύοντας. Έτσι, όταν καθυστερημένα πήραμε εντολή, δεν καταφέραμε μέσω των οργανώσεών μας από τις πόλεις, να στείλουμε στο βουνό σημαντικό αριθμό μαχητών. Στην προσπάθειά μας αυτή, είχαμε και ένα φυσιολογικό αριθμό απωλειών, συλλήψεων.

Από το 1946 είχαμε προσπαθήσει να χτίσουμε και ένα κρυφό μηχανισμό, κυρίως εκδοτικό, και κεντρικά και στις περιφέρειες. Οι μηχανισμοί αυτοί χτυπήθηκαν προς τα τέλη του εμφυλίου. Δεν είχαμε μεριμνήσει για εφεδρικά στελέχη στις δύσκολες στιγμές. Όλα σχεδόν τα στελέχη μας ήταν γνωστά από την κατοχή και την απελευθέρωση.

Ο Φ. Βέττας από το βουνό είχε στείλει στην Αθήνα έναν κατάλογο στελεχών για να τους

Στο περίπτερο, 1947.
Από το βιβλίο του Ν. Ε. Τόλη *Εικόνες της Ελλάδος 1944-1958*.

στείλουμε έξω. Από αυτούς, κατάφεραν να βγουν, μέσω του κομματικού μηχανισμού, οι Γρηγόρης Φαράκος, Λεωνίδας Τζεφρώνης και άλλοι που δεν τους θυμάμαι. Ο Κώστας Φιλίνης περίμενε τη σειρά του αρκετούς μήνες και, τελικά, μπήκε ξανά στη δουλειά των παράνομων οργανώσεων. Στις πόλεις, Αθήνα, Πειραιά και σε άλλες, δρούσαν μονάδες του Δημοκρατικού Στρατού. Στην ΕΠΟΝ, δεν επετράπηκε, παρά τις επανειλημμένες προτάσεις μας, να δημιουργήσει δικές της ομάδες. Έδινε όμως για τον Δημοκρατικό Στρατό μαχητές και στελέχη. Από την ΕΠΟΝ είχε περάσει στον Δ.Σ. Αθήνας σε καθοδηγητική θέση ο Π. Διβέρης.

Η ΕΠΟΝ στην Αθήνα δημι-

ουργούσε μαχητικές ομάδες που καταπιάνονταν με επικίνδυνες, εντυπωσιακές πράξεις, κυρίως, προπαγανδιστικού χαρακτήρα. Από τα τότε νταμάρια του Γαλατσίου, οι ομάδες αυτές αφαίρεσαν αρκετές ποσότητες δυναμίτιδας που τις χρησιμοποίησαν σε ανατινάξεις τηλεφωνικών υποσταθμών, οι οποίοι ήταν τοποθετημένοι στους εξωτερικούς τοίχους κτιρίων. Οι βραδινές εκρήξεις είχαν μεγάλη ψυχολογική επίδραση στον πληθυσμό. Οι μαχητικές αυτές ομάδες άναβαν στους λόφους φωτεινά προπαγανδιστικά συνθήματα, ξετύλιγαν σε κέντρα, δρόμους, τεράστια πανώ, μοίραζαν, σκορπούσαν προκηρύξεις κ.λπ. Επικεφαλής των ομάδων αυτών ήταν δύο κοπέ-

λες που ζουν μέχρι σήμερα.

Παράλληλα με τη στρατολόγηση στον Δημοκρατικό Στρατό και τις μαχητικές εκδηλώσεις προπαγανδιστικού χαρακτήρα, οι παράνομες οργανώσεις της ΕΠΟΝ προσπαθούσαν να δράσουν στον μαζικό διεκδικητικό τομέα. Είχαμε οργανώσεις σε εργοστάσια, στις συνοικίες, στα Πανεπιστή-

μια και στα σχολεία. Οι παράνομοι, όσοι είχαν γλιτώσει από τις συλλήψεις, προσπαθούσαν με τις νόμιμες δυνάμεις να πετύχουν κινητοποιήσεις ακόμα και για τα επιμέρους προβλήματα. Οι συνθήκες ήταν εξαιρετικά δύσκολες και τα αποτελέσματα αυτών των προσπαθειών μας πενιχρά. Έτσι οδηγούμασταν, αντικειμενικά, σε

παράνομες προπαγανδιστικού χαρακτήρα δραστηριότητες.

Πρέπει να αναφέρω τη λεβέντικη αξιοπρεπή στάση της μεγάλης πλειονότητας των ΕΠΟΝιτών που πιάνονταν, βασανίζονταν, περνούσαν δίκες, στρατόπεδα, φυλακές, εκτελεστικά αποσπάσματα. Όχι μόνον γνωστών στελεχών αλλά και αξιόλογων υπερήφανων

νέων μαχητών. Στο ηθικό μας, στα μετόπισθεν, σημαντικό αντίκτυπο είχαν τα κατορθώματα των αγωνιστών του Δημοκρατικού Στρατού. Υπήρχαν για μας τότε θρυλικά ονόματα. Βέβαια, δεν μαθαίναμε όλα τα κατορθώματά τους και όλες τις πτυχές του αγώνα. Ας επαναφέρω στη μνήμη μου, όσο μπορώ, μερικά ονόματα: Διαμαντής, Υψηλάντης, Λασάνης, Γιώτης.

Ο αγώνας του ΚΚΕ συνεχιζόταν χωρίς ουσιαστική βοήθεια απ' έξω. Εμείς στα μετόπισθεν, στην καρδιά του αντιπάλου, ζούσαμε έντονα τις εξελίξεις, παίρναμε μηνύματα. Ο αντίπαλος, όλο και πιο δυναμωμένος, εφάρμοζε την πολιτική της καμένης γης. Όταν εξοντώθηκε το αντάρτικό μας τότε στην Πελοπόννησο, και η καταστροφή περνούσε στη Ρούμελη, αρχίσαμε να αισθανόμαστε και να καταλαβαίνουμε πολλά. Είχε αρχίσει να διαφαίνεται η προοπτική της στρατιωτικής ήττας.

Όταν αποσπάσθηκε ο Τίτο από τη Σοβιετική Ένωση, φωτίστηκε το αδιέξοδο του αγώνα του Δημοκρατικού Στρατού. Ήταν μια ουσιαστική αλλαγή στρατηγικής σημασίας. Το αντάρτικο δεν είχε μετόπισθεν στα βόρεια σύνορά του, παρά στις δύο άκρες της παράταξης (Βουλγαρία, Αλβανία), ανίσχυρες ουσιαστικά και ενάλωτες. Ο αγώνας συνεχιζόταν αλλά η εξέλιξη του ήταν προδιαγεγραμμένη, αν δεν μεσολαβούσαν σημαντικά γεγονότα που θα μπορούσαν ν' αλλάξουν τους συσχετισμούς των δυνάμεων. Δεν υπήρξαν καινούργιες σημαντικές εξελίξεις και ηττηθήκαμε.

Νέα στοιχεία και έρευνες θα φωτίσουν πιο έντονα, θα προσθέσουν, θα απορρίψουν, θα διαμορφώσουν πιο σωστά τις εικόνες και το χαρακτήρα των γεγονότων.

Η ιστορία θα γραφτεί με τους κανόνες της ιστορικής επιστήμης.

20 ΧΡΟΝΙΑ
1980-2000

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Έν συνεργασία με
τὴν ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,
τὸ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ,
τὸ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ καὶ
τὸ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Μέλη: τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης Ἰνστιτούτων Ὁμαδικῆς Ἀνάλυσης (Ε.Γ.Α.Τ.Ι.Ν.),
τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐταιρείας Ψυχοθεραπείας (Ε.Α.Ρ.) καὶ
τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ὁμοσπονδίας Ψυχαναλυτικῆς Ψυχοθεραπείας (Ε.Ε.Ρ.Ρ.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ὁμαδική Ψυχοθεραπεία
- Ψυχολογική Ἀξιολόγηση
- Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
- Δυναμική τῆς Οἰκογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
- ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες-Εγγραφές

Αθήνα: Γραμματεία τοῦ Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.

Ιωάννινα: κ. Γεωργία Μοιροπούλου 0651 75487, κ. Τζένη Τόλη 0651 27034,

Θεσσαλονίκη: κ. Φραντζέσκα Μπασιάλα 031/450.850, Δευτέρα 10.00 - 12.00 π.μ.

κ. Ασπασία Παπαδοπούλου 031 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη 6.00-8.00 μ.μ.

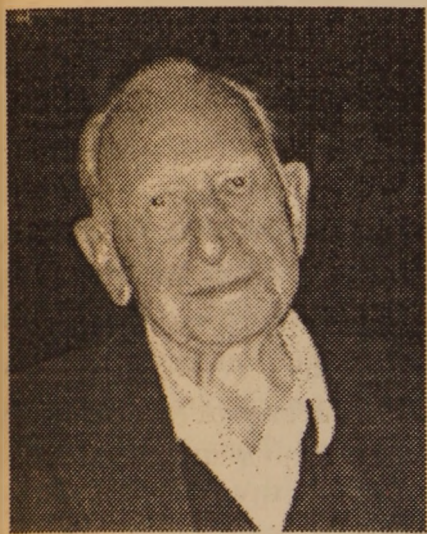
κ. Λάμπη Σιδηρόπουλο 0351/38465, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr

Ο εμφύλιος πόλεμος (1945-1949)

Α Ν Α Μ Ν Η Σ Ε Ι Σ

του Βασίλη Νεφελούδη

Β. Νεφελούδης, Μουδανιά 1906. Συνολικά είκοσι χρόνια φυλακή, εξορία και παρανομία. Θεωρούσε καταστροφικό, για τη χώρα και το λαό, τον Εμφύλιο.

Η Ελλάδα μας βρίσκεται –γεωγραφικά– σε νευραλγικό σημείο της Μεσογείου. Όχι μια φορά μόνο, είχε γίνει ο στόχος ορισμένων από τις λεγόμενες «μεγάλες δυνάμεις». Η Ιταλία, του Μπενίτο Μουσολίνι, την εποφθαλμιούσε. Επιδίωκε την κατάκτησή της όχι μόνο για πραγμάτωση της γεωγραφικής της εξάπλωσης, αλλά και για την κυριαρχία της στη Μεσόγειο. Τον στόχο τους αυτόν τον είχαν κάνει και τραγούδι οι Ιταλοί: «σμπαρακρέμο αλ Περέο, κονκουίστερέμο τούτο λ' ετζέο» (θα αποβιβάσουμε στον Πειραιά και θα κατακτήσουμε όλο το Αιγαίο).

Όπως είναι γνωστό, η παλλαϊκή αντίσταση των Ελλήνων μετέτρεψε τους «ευσεβείς πόθους» του ιταλικού φασισμού σε «όνειρα θερινής νυκτός»: Στην απόπειρά τους να περάσουν από την Αλβανία στην Ελλάδα, έσπασαν τα μούτρα τους.

Αυτά, τον Οκτώβριο του

1940. Ακολούθησε η γερμανοχιτλερική εισβολή στη χώρα μας και –με τις γερμανικές πλάτες– οι ιταλοί φασίστες κατέλαβαν τα επτά νησιά του Ιονίου και εγκαθίδρυσαν σ' αυτά το «Ιόνιον Κράτος» τους. Και οι Βούλγαροι φασίστες του Τσαγκώφ κατέλαβαν ελληνικά εδάφη στη Μακεδονία και τη Θράκη.

Στις συνθήκες της κατοχής οργανώθηκε και ανδρώθηκε το ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ.

Οργανωμένη στις πόλεις και στα χωριά η Εθνική Αντίσταση, με κύριο όπλο της τον ΕΛΑΣ του βουνού με στρατιωτικό διοικητή τον στρατηγό **Στέφανο Σαράφη** και καπετάνιο τον **Άρη Βελουχιώτη** και με τον εφεδρικό ΕΛΑΣ στις πόλεις, κατόρθωσε να απελευθερώσει μεγάλα τμήματα της χώρας, κυρίως στην ορεινή Ελλάδα.

Ο ρόλος του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας (ΚΚΕ) και του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ) στην Εθνική Αντίσταση ήταν πρωτοποριακός.

Τον Οκτώβριο του 1944 οι στρατιές του **Ρόμελ** είχαν ηττηθεί στην Αφρική και ο ρώσος στρατηγός **Τολμπούκιν**, επικεφαλής της στρατιάς του, προχωρούσε ολοταχώς στα βόρεια Βαλκάνια. Μπροστά στον κίνδυνο να αποκοπούν και να αιχμαλωτισθούν, οι γερμανικές δυνάμεις κατοχής άρχισαν να αποχωρούν από την Ελλάδα.

Τον Οκτώβριο του 1945 συνήλθε στην Αθήνα το 7ο Συνέδριο του ΚΚΕ. Στην εισήγησή του και στον τελικό λόγο του ο **Ζαχαριάδης** μίλησε με θέρμη υπέρ της ειρηνικής, δημοκρατι-

κής εξέλιξης των πολιτικών πραγμάτων στη χώρα. Μ' αυτό το πνεύμα ήταν διαποτισμένη και η απόφαση του Συνεδρίου. Ωστόσο, αντίθετα μ' αυτό, λίγους μήνες αργότερα, στις 2 Φεβρουαρίου 1946, στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής, ο **Ζαχαριάδης** χαράζει τη γραμμή της ένοπλης αντιπαράθεσης και οδηγεί τη χώρα στον καταστροφικό εμφύλιο πόλεμο.

Πριν από τον **Ζαχαριάδη**, τη γραμμή του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα την είχε χαράξει και ο πρωθυπουργός της Αγγλίας, ο **Ουίνστον Τσώρτσιλ**. Αυτό προκύπτει σαφώς από τα δημοσιευμένα αρχεία του υπουργείου των Εξωτερικών της Αγγλίας, όταν ο Τσώρτσιλ, με επιστολή του προς τον τότε υπουργό των Εξωτερικών της Αγγλίας, τον **Ήντεν**, γράφει: «Πιστεύω ότι θα χρειασθεί να συγκρουσθούμε με το ΕΑΜ και τη σύγκρουση αυτή δεν πρέπει να την αποφύγουμε».

Από πρώτη όψη, φαίνεται περίεργο ότι προς την ένοπλη αντιπαράθεση προσανατολίζονται και ο **Ζαχαριάδης** και ο Τσώρτσιλ.

Μια ρεαλιστική εκτίμηση των δυνάμεων και των δυνατοτήτων των δύο πλευρών έπρεπε να οδηγήσει το ΚΚΕ στην επιλογή και στην πράξη της ομαλής δημοκρατικής ειρηνικής πορείας.

Την επιλογή της ένοπλης ρήξης, πολλά χρόνια αργότερα, ο **Ζαχαριάδης** την εξηγεί, ως «εκπλήρωση διεθνιστικού χρέους του ΚΚΕ».

Χωρίς αμφιβολία, ακόμα και σαν παραμύθι, η εξήγηση αυτή είναι απολύτως απαράδεκτη.

Ο εμφύλιος πόλεμος κράτησε περίπου τέσσερα χρόνια: από το 1945 ως το 1949, με συνέπειες καταστροφικές, για μεγάλη μερίδα του λαού – κυρίως της ορεινής Ελλάδας.

Μεγάλη μερίδα του λαού, από τις ορεινές περιοχές της χώρας, υποχρεώθηκε να εκπατρισθεί. Στο σύνολό τους, οι

κάτοικοι πολλών συνοριακών χωριών υποχρεώθηκαν να περάσουν στην Αλβανία και στη Γιουγκοσλαβία, σε μικρότερη κλίμακα και στη Βουλγαρία. Εκατοντάδες χωριά ισοπεδώθηκαν από τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς. Ανυπολόγιστος εθνικός πλούτος καταστράφηκε.

Όπως ήταν από την αρχή προβλέψιμο και αναπόφευκτο, ο στρατός του **Ζαχαριάδη** (ο ΔΣΕ) οδηγήθηκε στην τελική ήττα.

Όσοι επέζησαν, μετά τις φονικές μάχες και πέρασαν τα σύνορα, εγκαταστάθηκαν, σαν πολιτικοί πρόσφυγες, κυρίως στη Σοβιετική Ένωση. Σε ένα μεγάλο ποσοστό, στην πρωτεύουσα του Ουζμπεκιστάν, στην Τασκένδη. Εκεί, ο **Ζαχαριάδης**, εκμεταλλευόμενος και τη ρήξη ανάμεσα στους **Στάλιν-Τίτο**, επιχειρεί να φορτώσει στον Τίτο την ευθύνη για την ήττα του ΔΣΕ. Στις συνθήκες της προσφυγιάς, πολλοί μαχητές του ΔΣΕ, σε συζητήσεις τους τολμούν να εκφράσουν αμφιβολίες ως προς την ορθότητα της πολιτικής του **Ζαχαριάδη**. Εναντίον τους ασκούνται άγριοι διωγμοί, που σε μερικές περιπτώσεις φθάνουν ως τη φυσική τους εξόντωση. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η φυσική εξόντωση των 35 στελεχών του ΚΚΕ, στο νησί εξοντωτήριο, με το όνομα **Μπέλεμε**, στις εκβολές του Δούναβη. Με απροσμέτρητο κυνισμό, ο **Ζαχαριάδης** αρνείται την ήττα. Ισχυρίζεται ψευδώς ότι τμήματα του ΔΣΕ συνεχίζουν να μάχονται και ρίχνει το σύνθημα: «το όπλο παρά πόδα». Την τυχοδιωκτική αυτή αλαζονεία του **Ζαχαριάδη**, εκατοντάδες φυλακισμένοι και εξόριστοι αγωνιστές της Αριστεράς την πλήρωσαν με τη ζωή τους. Οδηγήθηκαν στο εκτελεστικό απόσπασμα, γιατί θεώρησαν κομματικό χρέος τους να μη διαχωρίσουν τη θέση τους από την εγκληματική προσταγή του **Ζαχαριάδη** «τα όπλα παρά πόδα».

Η μάχη της Φλώρινας

του Νίκου Κέντρου

Στα 1948 και στις αρχές του 1949, ο ΔΣΕ αντιμετώπιζε οξύτατο πρόβλημα μάχιμων δυνάμεων, δηλαδή πρόβλημα εφεδρειών. Η ηγεσία του ΚΚΕ και του ΔΣΕ πίστευε ότι με τα χτυπήματα των τμημάτων του ΔΣΕ στις πόλεις –ειδικά της Δυτικής Μακεδονίας– θα έλυνε ως ένα βαθμό το παραπάνω πρόβλημα. Και ταυτόχρονα θα δημιουργούσε στον αντίπαλο σύγχυση και αποδιοργάνωση. Έτσι, στα τέλη του 1948 χτυπήθηκαν οι πόλεις Νάουσα και Έδεσσα. Στις αρχές του 1949 επιλέχθηκε η πόλη της Φλώρινας. Η ηγεσία του ΚΚΕ και του ΔΣΕ, αυτή τη φορά, ετοιμαζόταν να δώσει μια καλά οργανωμένη, εντυπωσιακή απάντηση με βάση και τις αποφάσεις της 5ης ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ (Γενάρης 1949), της οποίας η κύρια πολιτική εκτίμηση ήταν ότι «το 1949 θά 'ταν χρόνος στροφής, χρόνος της Νίκης».

Στρατιωτικοί στόχοι-σκοποί του χτυπήματος της Φλώρινας ήταν η εξόντωση και όσο το δυνατόν αιχμαλώτιση των δυνάμεων της φρουράς της πόλης και η ματαίωση και αναβολή για μεγάλο χρονικό διάστημα της προετοιμαζόμενης από τον κυβερνητικό στρατό, γενικής επιχειρησιακής επίθεσης ενά-

ντια στις δυνάμεις του ΔΣΕ που κατείχαν το χώρο του Βίτσι. Ταυτόχρονα, το χτύπημα της Φλώρινας είχε και ως σκοπό τη μαζική επιστράτευση. Γι' αυτό στην περιοχή της Πρέσπας, στο χωριό Λευκώνα, οργανώνονταν έμπεδα για κάμποσες χιλιάδες.

Για την επίτευξη όλων των παραπάνω στόχων έπρεπε το χτύπημα αυτό να προετοιμαστεί πολύ καλά. Έτσι, από τις αρχές του Φλεβάρη και νωρίτερα ακόμα, άρχισαν να οργανώνονται και να προετοιμάζονται –στο χώρο της Πρέσπας– διάφορες επιχειρησιακές ασκήσεις τεσσάρων και πλέον Ταξιαρχιών του ΔΣΕ, σε πνεύμα μάχης για κατάληψη πόλεων, οδομαχιών, κ.λπ.

Θυμάμαι, πως όλη η Πρέσπα βούιζε ότι τα τμήματα του ΔΣΕ προετοιμάζονται να χτυπήσουν τη Φλώρινα. Από παντού άκουγες «εμπιστευτικά» από μαχητές, από απλούς χωρικούς, ότι «σύντομα θα πάρουμε τη Φλώρινα». Και ας ήταν η κεντρική ιδέα της επιχείρησης ο «αιφνιδιασμός». Οι δε κυβερνητικές δυνάμεις της Φλώρινας ήταν πλήρως ενημερωμένες και μας περίμεναν –όπως λέμε– με το δάχτυλο στη σκανδάλη.

Η επιχείρηση της Φλώρινας

ήταν μία από τις μεγαλύτερες επιθετικές επιχειρήσεις του ΔΣΕ, και ας χαρακτηρίζονταν την επομένη των επιχειρήσεων, από το ανακοινωθέν του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ, απλώς «κρούσεις» κατά της πόλης της Φλώρινας.

Ήταν μεγάλη επιχείρηση γιατί, πρώτα-πρώτα, ο αντίπαλος διέθετε πολλές αξιόλογες δυνάμεις –πάνω από Μεραρχία– στη Φλώρινα. Ολόκληρη η 2η Μεραρχία, με επικεφαλής τον υποστράτηγο **Ν. Παπαδόπουλο** («Παππού»), αποτελούνταν από τις 3η, 21η και 22η ταξιαρχίες, από το 48ο τάγμα εθνοφρουράς, από τη διεύθυνση Πυροβολικού Μεραρχίας με επικεφαλής τον συνταγματάρχη **Πέτρο Τοπάρδο**, από το 104 Σύνταγμα Πεδινής Πυροβολαρχίας –με 8 πεδινά πυροβόλα και 4 μεσαία πυροβόλα– έναν ουλαμό τεθωρακισμένων, από έναν λόχο ΛΟΚ και από έναν λόχο βαθμοφόρων. Να σημειωθεί πως το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ γνώριζε με λεπτομέρεια για τις παραπάνω δυνάμεις του κυβερνητικού στρατού στην πόλη, γιατί τα τμήματα του Π.Ε. (Πολιτικού Επιτρόπου) Φλώρινας –που έτυχε να είμαι επικεφαλής των– από πολύ νωρίτερα είχαν πληροφορήσει το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ για τις παραπάνω κυβερνητικές δυνάμεις, καθώς και για τις θέσεις των πολυβολείων της πόλης και της γενικότερης διάταξης των δυνάμεων του αντιπάλου.

Η πόλη της Φλώρινας ήταν πολύ καλά οχυρωμένη με πολλά πολυβολεία, καθώς και οχυρωμένα σπίτια. Γύρω απ' αυτήν υπήρχαν συρματοπλέγματα και ένα ευρύ ναρκοπαγιδευμένο έδαφος. Γι' αυτό και οι δυνάμεις του ΔΣΕ που διατέθηκαν σε αυτήν την επιχείρηση ανέρχονταν γύρω στις 4.500 άνδρες. Ήταν σχεδόν όλες οι δυνάμεις της Χ και ΧΙ Μεραρχίας του ΔΣΕ, δηλαδή η 14η Ταξιαρχία, η 103η Ταξιαρ-

χία, η 107η Ταξιαρχία, η 18η Ταξιαρχία και η σχολή Αξιωματικών, καθώς και δυνάμεις δύο (2) Διλοχιών της 108 Ταξιαρχίας, της ΙΧ Μεραρχίας, ορειβατικό Πυροβολικό, κ.λπ.

Στις 4 Φλεβάρη βρισκόμουν στο χωριό Πισοδέρι. Ένα επείγον τηλεφώνημα με ειδοποιούσε να παρουσιαστώ στο Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ. Με τη βοήθεια ενός «τζιπ» που πήγαινε από το χωριό Αντάρτικο στο Αρχηγείο, κατάφερα στα γρήγορα να φτάσω. Με δέχτηκαν ο Βλαντάς κι ο Γούσιας, οι οποίοι μου μίλησαν για την προετοιμαζόμενη επιχείρηση κατά της Φλώρινας και μου ανέθεσαν την παρακάτω αποστολή:

1. Όλα τα τμήματα του Π.Ε. Φλώρινας σε 3-4 μέρες να διασταυρώσουν οποιεσδήποτε πληροφορίες υπάρχουν για κινήσεις κυβερνητικών δυνάμεων στους τομείς της Φλώρινας.

2. Να πληροφορηθούμε οτιδήποτε καινούργιο υπάρχει για την οχύρωση της πόλης, την πολυβολοδιάταξη, κ.λπ.

3. Να ετοιμάσουμε κατάσταση χαφiedων, μπράβων κ.λπ. για συλλήψεις, και ότι στις 7 Φλεβάρη θα με ξαναειδοποιήσουν για να τους αναφέρω για ό,τι καινούργιο υπάρχει.

4. Ύστερα από τις εντολές αυτές, όλα τα τμήματά μας πήραν ανάλογες αποστολές, πέρασαν τη διάταξη του αντιπάλου και συγκέντρωσαν νεότερες πληροφορίες. Υπήρχε μεγάλη κινητικότητα στρατού στην πόλη και ιδίως προς το χωριό Σκοπιά και προς τα υψώματα Κουλκουθούρια, καθώς και από Αμύνταιο προς Φλώρινα. Μέσα στην πόλη, στο βορειοδυτικό μέρος –Γεωργική Σχολή και Φυτώριο–, είχε εγκατασταθεί ένας νέος λόχος καταδρομών (ΛΟΚ), καθώς και μέσα στην πόλη είχε συγκεντρωθεί ένας αξιόλογος αριθμός ΜΑΥδων και πολλοί απ' αυτούς ήταν ταμπουρωμένοι σε οχυρωμένα σπίτια.

Στις 7 Φλεβάρη με κάλεσαν στο χωριό Αντάρτικο. Είχαν έλθει εκεί και όλες οι Διοικήσεις των Μεραρχιών και των Ταξιαρχιών. Ύστερα από λίγο ήρθαν και οι Ζαχαριάδης, Βλαντάς και Γούσιας, οι οποίοι μας ανέλυσαν το σχέδιο της επιχείρησης:

1. Οι ταξιαρχίες 107 θα καταλάμβαναν το ύψωμα Σολίτσιτο και το ύψωμα 1033, που δέσποζαν στο βόρειο μέρος της πόλης, και μαζί με την 18η Ταξιαρχία, από την πλευρά βορειοανατολικά των Στρατώνων, θα έμπαιναν στην πόλη.

2. Η 14η Ταξιαρχία θα χτυπούσε την πόλη από δυτικά, από το δρόμο Πισοδερίου-Αλώνια, ανοίγοντας ρήγμα, διεισδύοντας μέσα στην πόλη, η 103η Ταξιαρχία θα καταλάμβανε τα νότια υψώματα της πόλης - 1215, 1115, Λίπα και Γιούπκα.

3. Δύο διλοχίες της 105ης Ταξιαρχίας αντιπερισπαστικά θα ενεργούσαν προς το χωριό Σκοπιά - νοτίως της πόλης.

Μου ανακοίνωσαν και τη δικιά μου αποστολή, που ήταν:

1. Δίπλα στις δυνάμεις του Π.Ε. Φλώρινας θα ενταχθούν όλες οι δυνάμεις της Λαϊκής Πολιτοφυλακής - το ειδικό αυτό τμήμα, που Διοικητής ανέλαβα εγώ, εντασσόταν κάτω από τις διαταγές της 18ης Ταξιαρχίας με Διοικητή τον **Βελισσάρη - Παπαγεωργίου Μήτσο**, δάσκαλο από τα Γρεβενά - που ο επιχειρησιακός του τομέας, όπως αναφέρθηκα, ήταν η ανατολική πλευρά της πόλης, από το υψ. 1033, στρατώνες, σιδηροδρομικός σταθμός.

2. Με την κατάληψη της πόλης, χρεωνόμουν να συγκροτήσω ειδικό τμήμα στρατοπεδίας και στρατονομίας, και με ειδική αποστολή τη σύλληψη όλων των υπόπτων αντιδραστικών, χαφιέδων, μπράβων κ.λπ.

Κάποια στιγμή με παίρνουν κατά μέρος οι τρεις τους - οι Ν. Ζαχαριάδης, Βλαντάς και Γού-

σιας -, και ο Ζαχαριάδης με ρωτάει: «Ετοιμάστηκε η κατάσταση των υπόπτων προσώπων;» - την έβγαλα και τους την έδωσα. Συμπεριλάμβανε γύρω στα 150 άτομα. Τότε, ο Ζαχαριάδης μου λέει: «Τσέκαρε ποιοι απ' αυτούς είναι πολιτικοί παράγοντες, βουλευτές, πολιτευτές, κ.λπ. με προσωπική ευθύνη ότι αυτοί δεν πρέπει να πάθουν τίποτε. Τους χρειαζόμαστε για ομήρους». Τότε παρεμβαίνει ο Βλαντάς και μου λέει: «Όποιοι σας φέρουν αντίσταση, μη διστάσετε, εκτελέστε τους». Η φράση αυτή του Βλαντά μου έκανε σοβαρή εντύπωση. Μέσα μου είπα: «Για δεσ τι εμπιστοσύνη μάς έχει το κόμμα, εν λευκώ να χειριζόμαστε ακόμα και τις ζωές των ανθρώπων αυτών!». Έτσι νιώθαμε «περηφάνια» και καταλαβαίνει κανείς στο πολιτικό κλίμα της εποχής, που ερμηνευόταν «πας μη κομμουνιστής, μη αριστερός είναι "εχθρός", "προδότης" και τανάπαλιν στους αντιπάλους μας "πας μη εθνικόφρων", "εχθρός της πατρίδας", "προδότης", "εαμοβούλγαρος"», τι θα μπορούσε να συμβεί. Η σκέψη και μόνο σου προξενεί φρίκη.

Η ηγεσία του ΔΣΕ πίστευε ότι με το χτύπημα της Φλώρινας θα είχε τη δυνατότητα να την κρατήσει, κι αυτό θα σήμαινε γι' αυτήν την αρχή της αποφασιστικής στροφής.

Η αρχική απόφαση του Γενικού Αρχηγείου ήταν η επίθεση να ξεκινήσει τη νύχτα της 11ης Φλεβάρη. Με βάση αυτή τη διαταγή ξεκίνησαν όλα τα τμήματα για τον επιχειρησιακό τομέα τους. Είχαν ειδοποιηθεί και τα τμήματα του Καϊμακτσαλάν και το ιππικό να περάσουν τον τομέα του Κλειδιού, για να εμποδίσουν τυχόν κίνηση του στρατού από Κοζάνη-Αμύνταιο.

Τα τμήματα της 107ης και 18ης Ταξιαρχίας το βράδυ της 11ης Φλεβάρη -μαζί και εμείς, το ειδικό τμήμα- βρισκόμα-

Μετά την ήττα, Φλώρινα 15.2.1949. Φωτογραφία από το βιβλίο *Εικόνες της Ελλάδας*, Εκδ. Εξάντας.

σαν στην οροσειρά «Μπέλα Βόντα». Η βραδιά ήταν πάρα πολύ ψυχρή, το χιόνι έφτανε σε πολλά μέρη το ένα μέτρο.

Τα μεσάνυχτα μας ανακοινώνουν διαταγή πως η επίθεση αναβάλλεται για μια μέρα - για τις 12 Φλεβάρη. Ο λόγος της αναβολής ήταν πως δεν είχε κατορθωθεί -λόγω του χιονιού και των πάγων- να ανοίξει ο δρόμος προς το Μπούφι και προς τη Φλώρινα, απ' όπου θα περνούσε όλο το ορειβατικό πυροβολικό. Για μια απόσταση 3 ωρών καθυστέρησαν 12 ώρες!

Η αναβολή της επιχείρησης είχε φοβερά άσχημες συνέπειες. Όλη την άλλη μέρα, τα τμήματα καθηλώθηκαν πάνω στα χιόνια της Μπέλα Βόντα. Το απόγευμα, ήδη καθυστερημέ-

να, φθάσανε τα μουλάρια με τους όλμους, τα πολυβόλα και τα πυροβόλα. Το βράδυ, όλα τα τμήματα έφθασαν στον προορισμό τους. Στον τομέα τον δικό μας φθάσαμε πολύ νωρίτερα. Η επίθεση ήταν ν' αρχίσει στις 12 και 30' τα μεσάνυχτα. Πριν ακόμα μπούμε στην επίθεση, στις θέσεις μας δεχτήκαμε ένα φοβερό μπαράζ βλημάτων από όλμους, το οποίο συνεχιζόταν μέχρι τη στιγμή της επίθεσής μας. Ήδη κιόλας είχαμε τις πρώτες απώλειες. Σε ένα σημείο που ήμασταν περί τα 10 άτομα, πέφτει κοντά μας ένα βλήμα όλμου, με αποτέλεσμα νά'χουμε έναν νεκρό και 3 τραυματίες. Δημιουργήθηκε κάποιος εκνευρισμός και σύγχυση.

Ύστερα από λίγα λεπτά της

Μετά τη μάχη στη Φλώρινα οι νεκροί του Εθνικού Στρατού ενταφιάστηκαν σε νεκροταφείο (αριστερά) ενώ του Δημοκρατικού Στρατού παραχώθηκαν σε ένα χωράφι (δεξιά). Καθημερινή της Κυριακής 29.8.1999.

ώρας αρχίσαμε την επίθεση. Η διαταγή προέβλεπε να καταληφθούν όλα τα φυλάκια του ανατολικού τομέα και να πραγματοποιηθεί η διείσδυση προς την πόλη. Το τάγμα που θα χτυπούσε το ύψωμα 1033 με την κατάληψή του, έπρεπε να κατευθύνει έναν λόχο προς εμάς, προς τους στρατώνες. Δυστυχώς αυτό δεν έγινε κατορθωτό. Το ύψωμα 1033 κατελήφθη για λίγο από το τάγμα Τζαβέλα, το ξανακατέλαβε όμως ο κυβερνητικός στρατός. Και αντί να κατέβει προς τους στρατώνες το τμήμα του ΔΣΕ για ενίσχυση, κατέβηκε τμήμα του στρατού και μας χτύπησε από τα μετόπισθεν.

Το τάγμα του Πέτσο –Πέτρος Ράμος από το χωριό Κέλλη Φλώρινας– χτυπώντας τα εξωτερικά φυλάκια, είχε κάποια επιτυχία προχωρώντας, όμως, προς μοναστηριακό συνοικισμό και στρατώνες, έπεσαν σε άλλη οχυρωμένη ζώνη. Ο κυβερνητικός στρατός μάς χτυπούσε απ’

όλα τα σημεία. Δεν ήμασταν σε θέση να ελέγξουμε τα τμήματά μας. Έτσι δεχόμασταν πυρά και από το στρατό και από τους ΜΑΥ του χωριού Πρώτη κ.λπ., οι οποίοι ήλεγχαν όλον το χώρο προς τη Φλώρινα. Τα τμήματά μας δέχτηκαν επιθέσεις απ’ όλες τις πλευρές μέχρι τα χαράματα. Διεξάγονταν σκληρές μάχες. Είχαμε πολλούς τραυματίες και νεκρούς. Τότε τραυματίστηκα κι εγώ. Όταν έφεξε για καλά, αρχίσαμε να περισυλλέγουμε τους τραυματίες, που ξεπερνούσαν τους 100.

Όταν ξεκινήσαμε να πάρουμε την ανηφόρα προς την τοποθεσία του Αγ. Μάρκου και προς Μπούφι, δεχθήκαμε επανειλημμένες επιθέσεις του στρατού και των ΜΑΥ. Παρά το ότι ήμασταν όλοι τραυματίες, αποκρούσαμε τις επιθέσεις και σώσαμε ένα μεγάλο μέρος των βαριά τραυματισμένων. Όταν απαλλαχθήκαμε από τα πυρά του στρατού, άρχισε να μας χτυ-

πά το πυροβολικό. Ξάφνου, εμφανίστηκαν και 3 αεροπλάνα «ΣΠΙΤ ΦΑΪΡ» κι άρχισαν να μας μυδραλιοβολούν. Πήραμε όμως τα απαραίτητα μέτρα και έτσι δεν είχαμε άλλες απώλειες. Αργότερα μάθαμε πως η δεύτερη αποστολή τραυματιών, προς Μπούφι, δέχτηκε σφοδρή επίθεση αεροπλάνων και πυροβολικού και είχε αρκετές απώλειες σε νεκρούς και δευτεροτραυματίες. Τα υπόλοιπα τμήματα του τομέα αυτού είχαν συμπτυχθεί σε οροσειρές πάνω από τη Φλώρινα.

Ο Σταθμός Διεύθυνσης της επιχείρησης της Φλώρινας ήταν στην τοποθεσία «Γσούκατα», κοντά προς το δρόμο μας για Μπούφι. Πετάχθηκα για λίγο και πήγα. Ήταν εκεί ο Βλαντάς, σε λίγο ήρθε κι ο Γούσιας. Εκεί έμαθα πως είχε καταληφθεί από τα τμήματά μας το Σολίτσιτο και το 1033, το οποίο δυστυχώς δεν μπόρεσαν να το κρατήσουν οι δικοί μας.

Μάθαμε επίσης πως η Ταξιαρχία 108 του Ζάρα είχε πολλές επιτυχίες στον τομέα της Σκοπιάς. Τους ανέφερα για την κατάσταση στον ανατολικό τομέα. Ο Βλαντάς, υπεραισιόδοξος, μου λέει: «Απόψε θα δεις τι θα γίνει, θα ρίξουμε τη σχολή των αξιωματικών και θα τους τσακίσουμε». (Τελικά, μακελεύτηκε και η ταξιαρχία αυτή.)

Φεύγοντας από το Σταθμό Διεύθυνσης, ύστερα από αρκετή ώρα, φθάσαμε στο χωριό Μπούφι. Εκεί ανταμώσαμε και άλλους τραυματίες. Ετοίμαζαν τη μεταφορά των βαριά τραυματιών με ζώα. Εμείς τακτοποιηθήκαμε προσωρινά σε σπίτια. Μας ανακοίνωσαν πως προτεραιότητα για να φύγουν προς το Γενικό Νοσοκομείο έχουν οι βαριά τραυματίες. Οι υπόλοιποι θα μεταφερόντουσαν το βραδάκι. Εν τω μεταξύ όλο και φτάναν τραυματίες στο χωριό. Περίπου 15 τραυματίες μάς πήγαν σε ένα διώροφο πέ-

τρινο σπίτι και μας βάλαν όλους σε ένα δωμάτιο του 2ου ορόφου. Πολύ συγκινητική ήταν η συμπαράσταση των κατόικων. Μας έφεραν γάλα, τυρί, αυγά για να φάμε. Δεν προλάβαμε όμως, γιατί εμφανίστηκαν τα αεροπλάνα και άρχισαν να μυδραλιοβολούν μέσα στο χωριό. Κάποια στιγμή το σπίτι που μέναμε δέχτηκε επίθεση από ρουκέτες αεροπλάνων. Μια ρουκέτα χτύπησε το απέναντι από μας δωμάτιο και το γκρέμισε. Ευτυχώς δεν έπαθε κανείς μας τίποτε. Λόγω των συχνών επιδρομών των αεροπλάνων, αποφασίστηκε να εγκαταλείψουν όλοι οι τραυματίες το χωριό. Έτσι, κατά «καραβάνια», άρχισε η μεταφορά των τραυματιών. Φθάσαμε το βράδυ στο Νοσοκομείο. Ο χώρος του, καθώς και ο αυλόγυρος, ήταν γεμάτος από τραυματίες. Στο θάλαμο ήμασταν περί τα 20 άτομα. Ένα μέρος των βαριά τραυματιών στάλθηκε στην Αλβανία, σε Νοσοκομεία της Κορυτσάς.

Από τις συζητήσεις ανάμεσα στους τραυματίες, μάθαμε για τις σοβαρές ζημιές που είχε πάθει η 14η Ταξιαρχία, που κυριολεκτικά είχε διαλυθεί, είχε εγκλωβιστεί από τις κυβερνητικές δυνάμεις στο δυτικό μέρος της πόλης, που και ο ίδιος ο Διοικητής της Ταξιαρχίας, ο Λευτεριάς, ένας αγαπητός και αξιόλογος αγωνιστής, είχε σκοτωθεί. Είχε γίνει πραγματικό μακελειό. Παρά την μεγάλη αποφασιστικότητα και αυτοθυσία των μαχητών και αξιωματικών του ΔΣΕ, λόγω των σοβαρών λαθών και ενεργειών της Διεύθυνσης της Επιχείρησης αυτής, η μάχη της Φλώρινας έγινε το «Βατερλώ», του ΔΣΕ.

Στις δύσκολες εκείνες μέρες που το αίμα έτρεχε ασταμάτητο, οι αρχές της πόλης είχαν επιστρατεύσει όλον τον κοσμάκη, που κατά χιλιάδες βρίσκονταν ξεσπιτωμένοι από τα χωριά τους σαν «ανταρτόπλη-

κτοι» όπως τότε τους αποκαλούσαν-, τους χρησιμοποιούσαν για να κουβαλάνε τους νεκρούς μαχητές του ΔΣΕ που κατά δεκάδες τους φόρτωναν με τρόπο κανιβαλικό, και τους ρίχναν σε μεγάλους ομαδικούς τάφους σε έναν αγρό του Γιώργου Λοντράκη στο δρόμο προς Σκοπιά, πέρα από την εκκλησία του Άη Γιώργη. Με αυτόν τον τρόπο θάφτηκαν γύρω στους 700 έλληνες πατριώτες μαχητές του ΔΣΕ. Μάλιστα παρατηρήθηκαν και φαινόμενα τέτοιας μορφής μισαλλοδοξίας που αρκετοί τραυματίες, αιχμάλωτοι μαχητές του ΔΣΕ, να εκτελούνται εν ψυχρώ και να μεταφέρονται στους τάφους αυτούς.

Σήμερα, ύστερα από μισό αιώνα, τα κουφάρια αυτών των ελλήνων αγωνιστών βρίσκονται ακόμα εκεί θαμμένα. Παρά τα επανειλημμένα διαβήματα και τις διαμαρτυρίες πολιτικών κομμάτων και διαφόρων αντιστασιακών οργανώσεων, δυστυχώς κανείς δεν εδέησε από την Πολιτεία -Διοικητική, Δημοτική, Εκκλησιαστική- να ενδιαφερθεί, τουλάχιστον να στηθεί ένα κενοτάφειο. Έλληνες χριστιανοί πατριώτες ήταν κι αυτοί, γιατί τόση ασπλαχνία και αδιαφορία; Η κυβέρνηση η ίδια πρέπει να παρέμβει για να λυθεί το πρόβλημα, έτσι ώστε κι αυτοί οι ανώνυμοι Έλληνες νεκροί να τιμηθούν, όπως τιμούνται όλοι οι νεκροί. Θά 'ναι ντροπή και αίσχος για την ίδια τη χώρα μας αν αυτή η υπόθεση συνεχισθεί.

Η μαρτυρία του Νίκου Κέντρου για τη «μάχη της Φλώρινας» όπως και τη θητεία του στον ΔΣΕ, πλαισιωμένη με τεκμήρια (όπως στοιχεία για τους 250 νεκρούς μαχητές του ΔΣΕ κ.ά.) που απόκεινται στις συλλογές των ΑΣΚΙ, θα κυκλοφορήσει σύντομα σε βιβλίο από τις εκδόσεις «Φιλίστωρ» με τίτλο Εμφύλιος Πόλεμος και Δημοκρατικός Στρατός. Φλώρινα - Βίτσι - Γράμμος.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Η ΤΡΙΧΡΟΝΗ

ΕΠΟΠΟΙΙΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ

ΣΤΡΑΤΟΥ

ΕΛΛΑΔΑΣ

1946-1949

αφιερώνεται στα 80χρονα του ΚΚΕ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Η ΤΡΙΧΡΟΝΗ ΕΠΟΠΟΙΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ (1946-1949)

Τα άγνωστα για πολλούς γεγονότα,
ντοκουμέντα και μαρτυρίες
που περιέχονται
σ' αυτό το ιστορικό βιβλίο,
το κατατάσσουν ανεπιφύλακτα
στα βιβλία-ντοκουμέντα
της σύγχρονης ιστορίας
του λαϊκού κινήματος
και της Ελλάδας.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 3820835, Fax: 3813354
http://www.sep.gr — e-mail: info@sep.gr
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: Μαυροκορδάτου 3, Αθήνα, Τηλ.: 3829835
Μπακατσέλου 3 & Εγνατία, Θεσσαλονίκη, Τηλ.: 283810
28ης Οκτωβρίου 19, Γιάννενα, Τηλ.: 38090
Σκαρλάτου Σούτσου 7, Λάρισα, Τηλ.: 041 531818
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροκορδάτου 3, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: (01) 3829835, 3808132, Fax: 3829814

Στιγμές από τον Εμφύλιο στην Κρήτη

του Νίκου Κοκοβλή

Ο Νίκος Κοκοβλής με τη γυναίκα του Αργυρώ Πολυχρονάκη-Κοκοβλή, το καλοκαίρι του 1999 στα Χανιά, όπου «στάλαξαν» ύστερα από περιπέτειες δεκαετιών.

Ο συντάκτης του άρθρου, Νίκος Κοκοβλής, έφτασε στα Χανιά, προσφυγόπουλο δύο χρόνων, από τα Βουρλά της Μικράς Ασίας το 1922. Προσχώρησε στην Αντίσταση σε φοιτητικούς πυρήνες της ΑΣΟΕ. Κατέβηκε στα Χανιά τον Ιούνιο του 1941, υπηρέτησε την Αντίσταση από τις θέσεις του Οργανωτικού Γραμματέα της Επιτροπής Πόλης του ΕΑΜ και του Γραμ. της Αχτιδικής Επιτρ. Χανίων του ΚΚΕ.

Οι μεταπολεμικοί διωγμοί τον βρίσκουν στη θέση του Γραμ. του Εργ. Κέντρου Χανίων. Το 1947 ανέβηκε στις μαδάρες μαζί με άλλους διωκόμενους. Παρέμεινε στα βουνά και την παρανομία μέχρι το 1962 δουλεύοντας στην Κομματική Οργάνωση Χανίων του ΚΚΕ. Το 1962 μαζί με την Αργυρώ και άλλους τέσσερις συντρόφους τους διέφυγαν από τα Χανιά και μετά από περιπετειώδη περιπλάνηση μέσω Πειραιά, Ιταλίας, Ελβετίας, Αυστρίας και Ουγγαρίας κατέληξε στην Τασκένδη. Επέστρεψε στην Ελλάδα το 1976. Την ιστορία της περιπλάνησης, της ζωής και των εμπειριών τους, ο Νίκος και η Αργυρώ Κοκοβλή, περιγράφουν με συναρπαστικό τρόπο στο βιβλίο *ΕΣΣΔ*

προσδοκίες και πραγματικότητες (1986).

Μεγάλη συμφορά αποτελεί ο εμφύλιος πόλεμος για ένα έθνος. Στον πατριωτικό πόλεμο μάχεται εναντίον του εχθρού που ήρθε να σε σκλαβώσει, να σε κάνει δούλο. Στον εμφύλιο ποιος είναι ο εχθρός; Ο αδελφός!...

Ρωτήσανε μια Μωραϊτίσση μάνα: «Ποιος θέλεις να νικήσει, το αντάρτικο ή ο στρατός;». Κι εκείνη απάντησε: «Όποιος και να νικήσει εγώ θα κλαίω. Ο ένας μου γιος στο αντάρτικο κι ο άλλος στο στρατό...» (Π. Αρώνης: *Ο Εμφύλιος*, σελ. 7).

Αλλά για να μπορεί να χτυπά ο φίλος το φίλο, ο αδελφός τον αδελφό, πρέπει να κυριαρχήσει το μίσος. Γι' αυτό το ζήτημα έχουν φροντίσει εκείνοι, που για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους επιδιώκουν τον αδελφοσκοτωμό – και αυτοί κατά κανόνα είναι οι ξένοι. Πάγια πολιτική τους άλλωστε είναι το «διαίρει και βασιλεύει». Καλλιεργούν μεθοδικά και μ' όλα τα μέσα τη διάδοση του μίσους γι' αυτό και οι εμφύλιοι χαρακτηρίζονται από μεγάλη σκληρότητα – όπως και αυτός του '46-'49. «Βάφτισαν» προδότες, άθεους, απάτριδες, εαμβούλγαρους, ληστοσυμμορίτες τους κομμουνιστές, τους Εαμίτες-Ελασίτες-Επονίτες, αυτούς που πολέμησαν με αυτοθυσία και ηρωισμό το 1940-45 τους καταχτητές: τους γερμανούς, τους ιταλούς, τους βούλγαρους φασίστες. Μόνο έτσι θα μπορούσαν να τους χτυπούν αλύπητα και να ανατρέψουν την επιρροή του ΕΑΜ που ανέρχονταν στο 80%, αλλιώς αυτό θα γινόταν εξουσία*. Να σκεφτεί κανείς ότι την ψυχή της Αντίστασης κατά των Γερμανών στην Πελοπόν-

*«Στα Χανιά το ΕΑΜ πρέπει να ήλεγχε το 90% εκείνη την εποχή», αναφέρει ο Κ. Μητσotάκης. Βλ. Δ. Δημητράκος, Κ. Μητσotάκης, Πολιτική Βιογραφία, εκδόσεις Παπαζήση, σ. 210.

νησο, τον ηρωικό σμήναρχο Μίχο, τον έκλεισαν το '46 στη φυλακή κατηγορώντας τον για προδοσία, για συνεργασία με τους Γερμανούς!...

Στην Κρήτη καθυστέρησε η έναρξη του εμφύλιου γιατί οι Λαϊκοί που κέρδισαν τις εκλογές της 31/3/46 διέθεταν πολύ μικρή λαϊκή επιρροή στο νησί και δεν μπορούσαν να προωθήσουν την ανωμαλία, την οποία απεχθανόταν ο κρητικός λαός που από τη φύση του είναι δημοκρατικός. Η κατάσταση άλλαξε όταν από το Γενάρη του '47 μπήκε στην κυβέρνηση και το κόμμα των Βενιζελικών Φιλελευθέρων. Η λαϊκή του βάση σπρώχτηκε στο δρόμο του διχασμού, προσχώρησε στην πολιτική της ανωμαλίας. Τότε άναψε και στο νησί ο σκληρός αδελφοσκοτωμός.

Οι αρχαίοι Έλληνες συνολογούσαν με τον αντίπαλο την «εκεχειρία». Σταματούσαν τη μάχη ορισμένες μέρες για να τιμήσουν τους νεκρούς: να τους θάψουν. Στον εμφύλιο του '46-'49 οι νεκροί αντάρτες διαπομπεύονταν κατά τον πιο βάρβαρο τρόπο.

Τέλη Ιούνη του '47 σκοτώνεται ο αρχηγός του αντάρτικου της Ανατολικής Κρήτης, ο θρυλικός από την περίοδο της Αντίστασης κατά των Γερμανών Γιάννης Ποδιάς. Οι αντίπαλοι έκοψαν το κεφάλι του και το ανάπηρο χέρι του –που είχε μείνει ανάπηρο από τη δολοφονική απόπειρα που του έκαναν την άλλη μέρα από την απελευθέρωση του Ηρακλείου (13/10/44)– και τα κυκλοφορούσαν στους δρόμους με ιαχές και φτυσίματα. Το κεφάλι το κρατούσαν καρφωμένο σ' ένα κοντάρι. Το βράδυ το έκλειναν σε ψυγείο και την άλλη μέρα ξανάρχιζε η περιφορά που κράτησε μια βδομάδα στην πόλη του Ηρακλείου και στα χωριά.

Η βέβηλη πράξη της περιφοράς κεφαλών «άνθισε» ιδιαί-

τερα στα Χανιά. Άρχισε το καλοκαίρι του '47 και τελείωσε τον Οκτώβρη του 1953!... Υπήρχαν βλέψεις και οι κατάλληλοι άνθρωποι που πρωτοστατούσαν στην αγριότητα. Ήταν το τάγμα «Άνευ θητείας χωροφυλάκων» -ή Γυπαραιών όπως τους ονόμαζε ο κόσμος- που αποτελούνταν από κακοποιά στοιχεία, πολλά από τα οποία η κυβέρνηση έβγαλε από τη φυλακή για να καταταγούν σ' αυτό και τα έχρισε «Φρουρούς της Τάξης».

Αυτοί λοιπόν έκοψαν πολλά κεφάλια, τα περιέφεραν στην πόλη και τα χωριά και μετά τα εξέθεταν σε «κοινή θέα» στη γέφυρα του Κλαδισού καρφωμένα σε πασσάλους. Στο ίδιο σημείο εξέθεταν -κατά περίπτωση- και ολόκληρο το πτώμα σκοτωμένων ανταρτών. Έφτυναν, χλεύαζαν, χτυπούσαν τα άψυχα κεφάλια ή τα πτώματα, αλλά ο πολύς κόσμος που έφτανε ως εκεί απείχε από τέτοιες βάνδαλες πράξεις. Οι πολλοί έρχονταν για να δουν μήπως ο σκοτωμένος είναι γνωστός τους ή συγγενής τους και παρακολουθούσαν με βουρκωμένη την ψυχή και δάκρυα στα μάτια. Την ηθική λειτουργία και ευθύνη φέρουν όλες οι τότε κυβερνήσεις που όχι μόνο ανέχονταν τον χρυσόσκυλο αλλά έσπρωχναν προς τα εκεί με τις διενεργούμενες επικηρύξεις των ανταρτών. Προσκομίζοντας κανείς μια κεφαλή αντάρτη γινόταν πλούσιος. Και το πιο εγκληματικό: Πιέζονταν οι διευθυντές σχολείων να οδηγούν τα παιδιά στον Κλαδισό «προς παραδειγματισμό».

Πολλά παιδιά έπαθαν σοκ μπρος στο αποτρόπαιο θέαμα των κομμένων κεφαλιών. Ορισμένα λιποθύμησαν. Ένα απ' αυτά ήταν ο Σταμάτης Αποστολάκης, καταξιωμένος σήμερα λογογράφος και δάσκαλος, που πρόσφατα διηγήθηκε το περιστατικό. Άλλα, έπαθαν ψυχολογικά τραύματα. Ο γνωστός

Η Κομματική Οργάνωση Χανίων του ΚΚΕ εξέδιδε παράνομο Τύπο μέχρι την διάλυσή της. Πάνω η *Λαϊκή Ενότητα*, όργανο της ΚΟΧ, αρ. φύλλου 36, Ιούλης 1959 και δεξιά η *Λεβεντιά* με το σήμα της ΕΠΟΝ, αρ. φύλλου 18, Αύγουστος 1955.

ψυχίατρος Μανώλης Μυλωνάκης μας διηγήθηκε -μετά το 1976 που επιστρέψαμε από το εξωτερικό- ότι παιδί κι αυτός πήγε στον Κλαδισό με ένα φίλο του, που κυριαρχήθηκε από ένα αίσθημα φόβου. Όταν γύρισαν σίτι έτρεχε να κρυφτεί στις ντουλάπες ή στα κρεβάτια από κάτω. «Τι φοβάσαι;» τον ρώτησε ο Μανώλης. «Φοβάμαι το... κεφάλι...» ήταν η απάντησή του φίλου του.

Μα και ορισμένοι από μας τους αντάρτες έτυχε να έχουμε μια άμεση εμπειρία από την επίδραση των κομμένων κεφαλιών στους ανθρώπους. Τέλη Οκτώβρη '48 συναντήσαμε έξω από το χωριό Κάμποι τον Γαλατιανογιώργη που είχε δει λίγες μέρες πριν τα κεφάλια των καπετανέων Τσιτήλου και Μακρινδάκη.

«Φρίκη!... είναι τρομερό!...» έλεγε και ξανάλεγε μόλις μας είδε. «Με κυνηγούν στον ύπνο και τον ξύπνιο μου... Καλύτερα να μην τους γνώριζα... Καλύτερα να μη σας γνώριζα και σας...»

Είχε πάθει νευρικό σοκ ο άνθρωπος. Έβλεπε και τα δικά μας κεφάλια υποψήφια της ίδιας τύχης οπότε θα περνούσε πάλι την ίδια δοκιμασία. Γι'

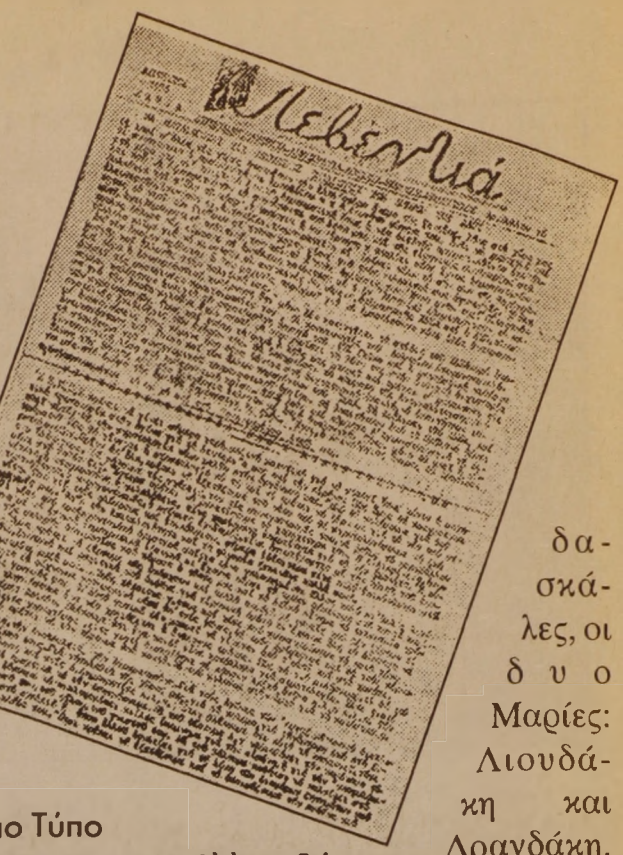
αυτό και ευχόταν να μη μας γνώριζε...

Μαζί με τα δεκάδες κεφάλια που έφεραν στον Κλαδισό προς «κοινή θέα» ήταν και το κεφάλι της καπετάνισσας Βαγγέλας Κλάδου και το πτώμα της νεαρότερης αντάρτισσας Μαρίας Μποράκη. Και τέσσερα χρόνια μετά τη λήξη του εμφύλιου, το φθινόπωρο του 1953 έφεραν το πτώμα του Αγγελή Ηλιάκη που είχε μείνει διωκόμενος μαζί με άλλους δέκα.

Μια μέρα του Νοέμβρη του '47 ο Μπαντουβάς με τον «ιδιωτικό στρατό» του εκστράτευε κατά της Γεράπετρας Λασιθίου. Οι «άνδρες» του μαζεύουν το δημοκρατικό κόσμο της πόλης στα Δικαστήρια.

Σύμφωνα με τον Μπαντουβά οι αριστεροί είναι προδότες αφού ανήκουν σε ένα κόμμα που προδίδει την Ελλάδα στους Βούλγαρους. Μόνος τρόπος για να σωθούν είναι να αποκηρύξουν την ιδεολογία τους. Και όσοι δεν συμφωνούν να αποκηρύξουν, να περάσουν να σταθούν στον απέναντι τοίχο...

Μαζί με δυο-τρεις άλλους προχωρούν αγέρωχες προς τον «απέναντι τοίχο» και οι δυο

δα-σκά-λες, οι δυο Μαρίες: Λιουδάκη και Δρανδάκη. Από κει οδηγήθηκαν στον τόπο του

Γολγοθά των αριστερών πολιτών: Στους Σταύλους του Μπαντουβά, έξω από το Ηράκλειο. Κι ύστερα από δυο-τρεις μέρες βρέθηκαν εκεί κοντά σε μια χαράδρα δυο γυναικεία πτώματα - τρόπος του λέγειν πτώματα. Βρέθηκαν δυο κεφάλια, τέσσερα χέρια, τέσσερα πόδια και τα σώματα κομματιασμένα. Πήγε ο αδελφός της Δρανδάκη ο Μάρκος και ο γαμπρός της ο Βασίλης Φραγκιαδάκης για αναγνώριση. Ο ένας έπεσε λιπόθυμος και ο άλλος έπαθε νευρικό κλονισμό.

Σε μια σύγκρουση στο Επανοχώρι του Σελίνου μια σφαίρα βρήκε στην καρδιά τον Επαμεινώνδα Αθανασάκη, ένα λεβεντόκορμο αντάρτη από το Σάσαλο, που τον λέγαμε «Μπαρούτα». Οι αντάρτες που ήταν δίπλα του παίρνουν τον νεκρό και υποχωρούν. Στη συνέχεια υποχωρούν όλοι προς το οροπέδιο του Ομαλού. Οι περισσότεροι αντάρτες έμαθαν πως κάποιος σκοτώθηκε, μα δεν ήξεραν ποιος. Μέσα σ' αυτούς ήταν και η νεαρή αντάρτισσα Ξενούλα, η αδελφή του νεκρού. Όταν πήγαν να τον θάψουν μαζεύτηκαν όλοι εκεί. Τότε είδε η Ξενούλα πως ο σκοτωμένος ήταν ο αδελφός

Από αριστερά Δημ. Αντ. Τσαγκαράκης. Σκοτώθηκε σε μάχη στις 6.12.49 μαζί με την Βαγγελιώ Κλάδου. Τα κεφάλια τους μετά τη μάχη, περιφέρονταν στα χωριά και μετά εξετέθησαν σε κοινή δέα, στον Κλαδισό, δυτικά της πόλης. Δεξιά η λαογράφος Μαρία Λιουδάκι που κατακρεουργήθηκε στους στάβλους του Μπαντουβά, έξω από το Ηράκλειο.

της. Λύθηκε σε γοερά κλάματα κι έπεσε πάνω του. Ο ομαδάρχης Νίκος Ξερογιάννης –Βαρδαλιάς ήταν το ψευδώνυμό του– ομοχώριος της Ξενούλας, την πιάνει ελαφρά από τον ώμο: «Δείξε πως είσαι αντάρτισσα...» της λέει.

Η Ξενούλα προσπάθησε να κάνει την καρδιά της πέτρα. Έθαψαν τον νεκρό. Σε καμιά εικοσαριά μέρες έρχεται στον Ομαλό η μητέρα της με δυο-τρεις συγγενείς ακόμη. Ξεθάβει το πτώμα, το τοποθετεί σ' ένα κασόνι, το φορτώνει σ' ένα γαϊδουράκι και το πάει στο Σάσαλο. Παρακαλεί τον παπά να το διαβάσει και να το θάψει. Εκείνος αρνείται – ο φόβος φυλάει τα έρημα, που λένε. Και το πτώμα να μυρίζει και να μένει κρυμμένο επί δεκαεπτά μέρες σ' ένα ντουλάπι του σπιτιού. Και η μάνα δίπλα. Από τη στενοχώρια της αρρώστησε από έρπη. Ύστερα άρχισε να παραμιλά. Κοντεύει να χάσει τα λογικά της. Όσπου το πήρε ένας κουμπάρος τους και το έθαψε ο παπάς του διπλανού χωριού...

Το καλοκαίρι του '48 οι διωκτικές δυνάμεις διεξάγουν μεγάλες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην επαρχία Κισάμου. Μια εννεαμελής ομάδα ανταρτών κρύβεται σε μια άγνωστη για τους πολλούς σπηλιά, όχι μακριά από τη Μονή της Χρυσοσκαλίτισσας, στο

πιο δυτικό άκρο της Κρήτης. Είχαν τρεις μέρες να πιουν νερό. Και η ζέστη κάνει τη δίψα πιο βασανιστική.

«Θα πάω να φέρω νερό...» είπε ο Παναγιώτης Λιμπινάκης.

Κατάγεται απ' αυτή την περιοχή και ξέρει μια στέρνα 500 μέτρα από κει που κρύβονται.

κάπου, όχι μακριά. «Λέγε! Που είναι οι άλλοι;».

Ο Παναγιώτης κρατάει κλειδωμένο το στόμα του. Χύνονται κατά πάνω του. Τον χτυπούν με τα κοντάκια των όπλων και με ξύλα ώσπου σωριάζεται κάτω αιμόφυρτος. Τον αφήνουν λίγο να συνέλθει

NEA

ΑΠΟ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ

Ο άρχηγος της Έθνικής Αντιστάσεως κ. Έμμ. Μπαντουβάς ειδοποιεί δι' έπειδή θεωρεί προδοτικόν τὸ ΚΚΕ θὰ θεωρήσῃ καὶ ἐχθρὸς τῆς Πατρίδος ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀναγινώσκουν ἢ κυκλοφοροῦν τὸ ἐπίσημόν του ὄργανον τὴν «Ριζοσπάστην» καὶ θὰ τοὺς συμπεριφερθῇ ἀναλόγως.

«Εἰδοποίηση»
προς ἀναγνώστες
του **Ριζοσπάστη**
ἀπευδύνει ο
καπετάν-
Μπαντουβάς. Βλ.
Παρατηρητής
Χανίων, 18
Αυγούστου 1947.

Μαζεύει τα παγούρια, αφήνει το όπλο για να μη δίνει υποψίες και βγαίνει προσεκτικά. Λίγα μέτρα πιο πέρα κάθισε μέσα σε θάμνους πάνω από μια ώρα για να παρατηρήσει. Αφού διαπίστωσε πως απλωνόταν ησυχία τριγύρω προχώρησε. Έφθασε στη στέρνα με το βρόχινο νερό. Δένει το πρώτο παγούρι μ' ένα σπάγγο και το κατεβάζει για να το γεμίσει. Τότες ακούει ένα φοβερό «Αλτ!», από πολλές φωνές. «Μην κινηθείς!...».

Οι διώκτες είχαν στήσει ενέδρα γύρω από τη στέρνα κρυμμένοι καλά. Είδαν τα παγούρια και κατάλαβαν πως και άλλοι αντάρτες βρίσκονται εκεί

και τον ξαναρχίζουν. «Λέγε! Λέγε!». Με μαχαίρια του χαράζουν τα μπράτσα και τα πόδια, ώσπου αγγίζουν το κόκαλο. Τα καρφώνουν σε όλο του το σώμα.

Το παλικάρι δεν μίλησε, δεν πρόδωσε. Άφησε τη στερνή του πνοή πάνω στα τρομερά βασανιστήρια – οι σύντροφοί του σώθηκαν.

Οι διώκτες κρέμασαν το άψυχο σώμα του σε μια αχλάδα. Το έσχισαν, έβγαλαν τα σπλάχνα του και τα κρέμασαν δίπλα...

(Τον Αύγουστο του 1995 η κοινότητα Βάθης του έστησε προτομή στο σημείο που τον σκότωσαν. Τα αποκαλυπτήρια

της προτομής έκανε ο Μητροπολίτης Κισάμου και Σελίνου Ειρηναίος. Ο Παναγιώτης –τόνισε στην εμπνευσμένη ομιλία του ο πρόεδρος της Κοινότητας Βάθης– έδωσε τη δική του ζωή για τη ζωή. Για τον άνθρωπο. Και ζωή σημαίνει ειρήνη. Σημαίνει, ποτέ πια πόλεμος. Ποτέ πια εμφύλιος πόλεμος...).

Μα μέσα στη ζοφερή κατάσταση του Εμφυλίου, παράλληλα με τις συγκλονιστικές στιγμές βαρβαρότητας –που πρέπει κάποτε-κάποτε να υπενθυμίζονται για να μην ξαναγίνουν– υπήρξαν και συγκλονιστικές στιγμές ανθρωπιάς και ήθους.

Στο χωριό Δρακώνα Κεραμειών οι αντάρτες σκότωσαν το Μανώλη Σφιγκάκη σαν συμπράπτοντα με τους αντίπαλους. Την άλλη μέρα κατέφθασαν οι «άνευ θητείας» και άλλες διωκτικές δυνάμεις και άρχισαν να καίνε τα σπίτια των αριστερών. Τότε πετάχτηκε στη μέση η γυναίκα του νεκρού, η Χριστινιά:

«Σταματήστε!» φωνάζει «Μα εμένα ο άντρας μου δε γυρίζει πίσω... σταματήστε λοιπόν... δεν θέλω να καταστραφεί το χωριό!...».

Ο Μανώλης Γ. Μανούσακας από το Μελιδόνι Αποκορώνου –τραυματίας του Αλβανικού Μετώπου και μαχητής κατά τη «Μάχη της Κρήτης»– την περίοδο της γερμανικής κατοχής εντάχθηκε κατ' αρχήν στην αντιστασιακή οργάνωση ΑΕΑΚ και κατόπιν στην ΕΟΚ (Εθνική Οργάνωση Κρήτης) της οποίας υπήρξε στέλεχος (επικεφαλής εικοσαμελούς ομάδας στην αρχή, που εξελίχθηκε σε λόχο) και για τις υπηρεσίες του παρασημοφορήθηκε από τον άγγλο στρατηγό Αλεξάντερ.

Όταν το 1947 καταβάλλονταν προσπάθειες για να επιβληθεί ο εμφύλιος και στην Κρήτη, τον επισκέφθηκε ο Παύλος Γύπαρης, που συγκροτούσε τότε το

περιβόητο τάγμα των «Άνευ θητείας χωροφυλάκων» και τα ΜΑΥ (Μονάδες Ασφαλείας Υπαίθρου) και του ζήτησε να συμβάλει κι αυτός στον πόλεμο κατά των κομμουνιστών από τη θέση του υπαρχηγού.

Προς μεγάλη έκπληξη μα και λύπη του Π. Γύπαρη ο Μανώλης Μανούσακας απάντησε: «Εγώ πολέμησα τους γερμανούς και ιταλούς κατακτητές... Έλληνες δεν σκοτώνω!...».

Ο αντάρτης Γιώργης Κόρακας αρρώστησε. Εδώ και πολλές μέρες τον λυώνει ο πυρετός. Δεν μπορεί να ακολουθεί την ομάδα στις συνεχείς ξεθεωτικές πορείες, πράγμα που συνεπάγεται κινδύνους και γι' αυτόν και για ολόκληρη την ομάδα.

Θα 'πρεπε να βρεθεί καμιά στεγνή γωνιά, με ζεστασιά, ηρεμία, φάρμακα και φαί. Δύσκολο όμως για τους αντάρτες να τα βρουν αυτά. «Τι να κάνουμε το Γιώργη;» κουβέντιαζαν ένα βράδυ.

«Θα πάω στο γιατρό, το γερο-Γιωργιλά, στο χωριό Μάλεμε» είπε εκείνος.

«— Μα αυτός Γιώργη είναι δεξιός, είναι παράγοντας του Λαϊκού Κόμματος και κάποτε χρημάτισε και Γερουσιαστής!...».

«— Δε θα μου κάνει κακό.» είπε με πεποίθηση ο Γιώργης «Παλιά, νέο παιδί, ήμουν στη δούλεψή του...».

Το βράδυ συνοδεύσαμε το Γιώργη μέχρι έξω από το σπίτι του γιατρού και μπήκε. Τον χαιρέτησε και του θύμισε ποιος είμαι. Εκείνος σηκώθηκε τον αγκάλιασε και τον φίλησε. «Δε νυμμερίζομαι Γιώργη τις ιδέες σας, αλλά σας βλέπω σαν ανθρώπους και σας θαυμάζω για την ψυχική σας αντοχή, την πίστη στα ιδανικά σας και την παρκαριά σας...».

Ακροάστηκε τον άρρωστο, φερε φάρμακα και του υπέδειξε πως θα τα χρησιμοποιήσει.

Ο Γιώργης σηκώθηκε να φύγει. «Όχι, δε θα φύγεις!» είπε ο γε-

ρο-γιατρός «Που θα πας με τέτοια χάλια; Θα μείνεις εδώ μέχρι να αναρρώσεις...».

Ύστερα φώναξε το γιο του: «Συνόδεψε το Γιώργη ως την αποθήκη και βοήθησέ τον να δημιουργήσει κατάλληλες συνθήκες και κανένα κρυψώνα...».

Πήγαν στην «αποθήκη». Ήταν ένα σπίτι στην άκρη του χωριού. Σε λίγες μέρες ο Γιώργης άρχισε να αναρρώνει. Ένα βραδάκι ήθελε να αναπνεύσει λίγο πιο ελεύθερα. Βγήκε από την αποθήκη και κάθισε μέσα σε μια συστάδα θάμνων δέκα μέτρα πέρα από την πόρτα. Κάποιο μάτι όμως τον αντιλήφθηκε και περνώντας τον για κλέφτη το ανέφερε αμέσως στο σταθμό χωροφυλακής. Και κει που καθόταν βλέπει τους χωροφύλακες που βάδιζαν σκυφτοί για να κυκλώσουν την αποθήκη. Ευτυχώς που από τους θάμνους ξεκινούσε ένα χαντάκι που πήγαινε πέρα μακριά. Αυτό τον βοήθησε να απομακρυνθεί και να φύγει χωρίς να τον δουν. Βρήκαν όμως μέσα τον κρυψώνα. Συνέλαβαν το γιατρό και τον οδήγησαν στη Διοίκηση Χωροφυλακής. Εκεί μαζεύτηκαν όλοι οι υψηλά ιστάμενοι:

«Πως εσύ, ο εθνικόφρων γιατρός και πολιτικός διέπραξες τέτοιο φοβερό αδίκημα, να υποθάλεις συμμορίτες; Αυτό συνεπάγεται ακόμα και την ποινή του θανάτου!...».

Ο γερο-γιατρός, ευθυτενής και αδύνατος καθώς ήταν, με το ασκητικό του πρόσωπο σοβαρό, όρθωσε το ανάστημά του και τέντωσε το δείχτη του χειριού του λέγοντας: «Σαν επιστήμονας και σαν άνθρωπος έπραξα το καθήκον μου... Κι αν χρειαστεί θα το ξανακάνω!...».

Περίττο να πούμε πως οι αρμόδιοι έμειναν με το στόμα ανοιχτό. Έμοιαζαν σαν κεραυνόπληκτοι. Τον 88χρονο γιατρό δεν τόλμησαν να τον πειράξουν. Το γιο του όμως τον Αρτέμη τον έστειλαν κάμποσα χρόνια φυλακή.

Η ιστορία μιας φωτογραφίας

Η φωτογραφία αναδημοσιεύεται από το βιβλίο του Γιώργου Βουνελάκη-Θαλασσινού, *Οδοιπορικό. Μνήμες και απόψεις* (εκδ. Β. Γιαννίκος, Αθήνα 1997).

Επτά κεφάλια μαχητών της 3ης Μεραρχίας του ΔΣΕ Πελοποννήσου περιβάλλουν τον ολόσωμο νεκρό καπετάνιο του αρχηγείου Πάρνωνα, ταγματάρχη της 3ης Μεραρχίας Πελοποννήσου του ΔΣΕ Γιώργη Αντζακλή από το Βρονταμά της Σπάρτης.

Τα κομμένα κεφάλια των στρατιωτών ανήκουν στους (από αριστερά): Δημήτρη Αλεβίζο, Γιάννη Δημαρά,

Νίκο Κοτρωνάκη, Γιάννη Λασογιάννη, Βασίλη Μανδηλαρά και Δημήτρη Ψιλάκο.

Ένας τσαγκάρης από το Βρονταμά, δεξιός και σφοδρός αντικομμουνιστής, φωτογράφησε και εν συνεχεία κρέμασε στο μαγαζί του τη φωτογραφία. Ο παραγιός του, όταν αποφάσισε να φύγει για την Αυστραλία, έκλεψε τη φωτογραφία και την πήρε μαζί του. Επιστρέφοντας στο χωριό του μετά από είκοσι χρόνια περίπου βρήκε τον φίλο του Αργύρη Κοντοβασίλη, που είχε βγει στο αντάρτικο από 16 χρόνων και του την έδωσε.

«Θα είναι επίπονος ο δρόμος της ειρήνης»,
δηλώνει ο Εχούντ Μπάρακ, ενώ ο Γιασέρ
Αραφάτ προσέρχεται σκεπτικός στις
συνομιλίες.

Μοναδική ευκαιρία για την ειρήνη

του Σωτήρη Ντάλη

Η 4η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΙΣΡΑΗΛΙΝΩΝ - ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Με δεδομένες αυτές τις κρίσιμες εξελίξεις, η 4η «Διάσκεψη των Αθηνών μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων», που πραγματοποιήθηκε από 2-5 Σεπτεμβρίου 1999 με πρωτοβουλία του αείμνηστου Γιάννου Κρανιδιώτη, είχε ξεχωριστό ενδιαφέρον. Η διάσκεψη αυτή τείνει να γίνει θεσμός, αφού διοργανώνεται και φιλοξενείται από την Ελλάδα για τέταρτη συνεχή χρονιά (οι τρεις προηγούμενες ήταν, τον Ιούλιο του 1997, τον Δεκέμβριο του 1997 και τον Ιούλιο του 1998) κι έχει συμμετοχές όλο και πιο υψηλού επιπέδου. Οι συναντήσεις αυτές γίνονται στο πλαίσιο των επαφών people to people, όπως προβλέπεται τόσο από τις συμφωνίες του Όσλο όσο και του Wye River, και στοχεύουν στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών των δύο Κοινοβουλίων.

Στις τρεις προηγούμενες διασκέψεις τόσο οι εκπρόσωποι του Ισραήλ όσο και αυτοί της Παλαιστίνης είχαν εκφράσει την ικανοποίησή τους για τα αποτελέσματα των συναντήσεων, υπογραμμίζοντας σε όλες τους τις παρεμβάσεις ότι αντιμετωπίζουν πάντοτε με εμπιστοσύνη τις πρωτοβουλίες της Ελλάδας.

Η Ελλάδα, με την πρωτοβουλία αυτή, υπογράμμισε τον ουσιαστικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η χώρα μας στην ανοικοδόμηση ενός αρμονικού μέλλοντος στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου.

Εξάλλου, ένας από τους βασικούς άξονες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής είναι η εξασφάλιση της ειρήνης και της συνεργασίας στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Τέλος, ας μη λησμονούμε ότι μία από τις βασικές πολιτικές της Ε.Ε. στοχεύει στην επιτυχή ολοκλήρωση της ειρηνευτικής διαδικασίας, προκειμένου να ξεπεραστεί ο κίνδυνος μιας ευρύτερης σύγκρουσης στη Μέση Ανατολή, που θα αποσταθεροποιούσε όχι μόνο την περιοχή της Ν.Α. Μεσογείου, αλλά θα είχε σοβαρές συνέπειες και για την ίδια την Ε.Ε.

«Ονειρεύομαι μια Μέση Ανατολή χωρίς πολέμους, χωρίς σύνορα, χωρίς εχθρούς, χωρίς βαλλιστικούς πυραύλους και πυρηνικές κεφαλές. Μια Μέση Ανατολή άμιλλας και όχι κυριαρχίας. Μια Μέση Ανατολή όπου οι λαοί θα είναι σύμμαχοι του γείτονά τους, όχι όμηροί του. Μια Μέση Ανατολή η οποία δεν θα είναι πεδίο μάχης, αλλά ένα πεδίο δημιουργίας και ανάπτυξης», έγραφε πολύ εύστοχα μία από τις κορυφαίες προσωπικότητες της πολιτικής ζωής του Ισραήλ, ο Σιμόν Πέρες, στο βιβλίο του *Μαχόμενος για την Ειρήνη* (εκδ. Νέα Σύνορα).

Σήμερα, το Μεσανατολικό ζήτημα φαίνεται να μπαίνει σε μια νέα φάση που ίσως αποδειχθεί καθοριστική. Οι πρόσφατες κοινοβουλευτικές εκλογές έδειξαν ότι ο λαός του Ισραήλ θέλει έναν νέο τρόπο διακυβέρνησης, θέλει αλλαγή, ενότητα και ελπίδα. Αυτά, η πλειονότητα των ισραηλινών πολιτών, τα είδε στο πρόσωπο του νικητή των εκλογών του Μαΐου, του **Εχούντ Μπάρακ**, ο οποίος υποσχέθηκε να ολοκληρώσει την αποστολή που κληροδότησε ο **Γιτσάκ Ράμπιν** και αποσκοπεί στην ειρήνευση με τους άραβες γείτονες του Ισραήλ. Ο

ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Εχούντ Μπάρακ θα πρέπει να αναζητήσει τη φόρμουλα που θα του επιτρέψει να συνεχίσει το έργο του Γιτσάκ Ράμπιν, αυτού που, πριν πέσει από τις σφαίρες ενός φανατικού Εβραίου, είχε αράξει το δρόμο: «Φτάνει πια το αίμα και φτάνουν πια τα δάκρυα. Φτάνει!»

Σύμφωνα με τους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς, ο Εχούντ Μπάρακ είναι τοίμος να αναγνωρίσει ένα Παλαιστινιακό Κράτος και να γίνει ο πρώτος ισραηλινός ηγέτης που λαμβάνει ποτέ τέτοια απόφαση· όμως, σε αντάλλαγμα, επιδιώκει την αναβολή της εξέτασης των ζητημάτων των προσφύγων και του καθεστώτος της Ιερουσαλήμ – κάτι που θα μπορούσε να αποδειχθεί πολύ επικίνδυνο.

Τις τελευταίες εβδομάδες οι διαπραγματεύσεις Ισραηλινών και Παλαιστινίων με αντικείμενο την αποχώρηση των Ισραηλινών από τα παλαιστινιακά εδάφη έφτασαν και πάλι σε κρίσιμο σταυροδρόμι, για να καταλήξουν στη συμφωνία που υπέγραψαν στις 5 Σεπτεμβρίου 1999 στο Σαρμ Ελ Σεϊχ της Ερυθράς Θάλασσας, ο Γιασέρ Αραφάτ και ο Εχούντ Μπάρακ, παρουσία της Μαντλίν Ομπράιτ και του αιγύπτιου προέδρου Μουμπάρακ.

Η Συμφωνία του Σαρμ ελ Σεϊχ, την οποία ο Αραφάτ χαρακτήρισε «ειρήνη των γενναίων», προβλέπει ότι οι Ισραηλινοί και οι Παλαιστίνιοι θα «επανέλθουν» στη διαδικασία της ειρήνης και «θα εγκαταλείψουν συνομιλίες για την τελική και οριστική αποκατάσταση της ειρήνης» στην περιοχή τους. Η συμφωνία του Σεπτεμβρίου επιλύει δύο σημαντικά προβλήματα: των κρατουμένων Παλαιστινίων και της μεταβίβασης μέρους του ισραηλινού εδάφους στην Παλαιστινιακή Αρχή.

Αναλυτικότερα, η νέα συμφωνία προβλέπει τα εξής:

- Την παράδοση του 11% των εδαφών της Δυτικής Όχθης από τους Ισραηλινούς στους Παλαιστίνιους εντός πέντε μηνών.
- Την απελευθέρωση από το Ισραήλ 350 φυλακισμένων: των 200 άμεσων και των υπολοίπων 150 τον Οκτώβριο.
- Τη συναίνεση, ως τις 15 Φεβρουαρίου του 2000, των δύο πλευρών σε ένα «σχέδιο εργασίας για τις τελικές ειρηνευτικές συνομιλίες», με στόχο την υπογραφή τελικής συμφωνίας ως τον Σεπτέμβριο του 2000.
- Την έναρξη κατασκευής λιμανιού στη Γάζα από τους Παλαιστίνιους.
- Την εγγύηση από το Ισραήλ ασφαλών διαδρόμων διέλευσης των Παλαιστινίων μεταξύ Γάζας και Δυτικής Όχθης.
- Τέλος, την εφαρμογή από τους Παλαιστίνιους μέτρων ενίσχυσης της ασφάλειας του ισραηλινού κράτους.

«Μοναδική ευκαιρία» για την ειρήνη στη Μέση Ανατολή θεωρεί τις τρέχουσες διαπραγματεύσεις, ο ισραηλινός πρωθυπουργός Εχούντ Μπάρακ. Αυτό υποστηρίζει σε πρόσφατη συνέντευξή του στη γαλλική εφημερίδα *Le Monde* της 22ας Σεπτεμβρίου 1999.

«Δεν είμαι αισιόδοξος, είμαι ρεαλιστής. Έπειτα από τόσα χρόνια πολέμου, μετά την πολιτική των Ράμπιν και Πέρες και τις Συμφωνίες του Όσλο, είμαι βέβαιος ότι δεν υπάρχει άλλη οδός από αυτή της ειρήνης... Θέλω να οδηγήσω το Ισραήλ σε έναν συμβιβασμό, προκειμένου να καταστήσω ισχυρότερη τη θέση του. Πιστεύω ότι μπορούμε να ενισχύσουμε τη χώρα μας εάν χωριστούμε από τους Παλαιστίνιους. Δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική», τονίζει ο Εχούντ Μπάρακ κι επισημαίνει ότι «ο μόνος δρόμος για την ειρήνη θα είναι επίπονος».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

Μισός αιώνας από τη λήξη του εμφύλιου πολέμου

Η γραφίδα των αγωνιστών, καταγράφει
–σε πείσμα των καιρών– όσα δεν χώρεσαν
στις σελίδες της «επίσημης Ιστορίας»,
πλέκοντας τα γεγονότα με το λογοτεχνικό μύθο.

ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΓΟΥΝΗ
Ο ΘΑΜΠΟΣ ΔΙΣΚΟΣ
ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

ΝΙΚΟΥ ΚΥΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΣΒΗΣΤΗ
ΕΛΠΙΔΑ

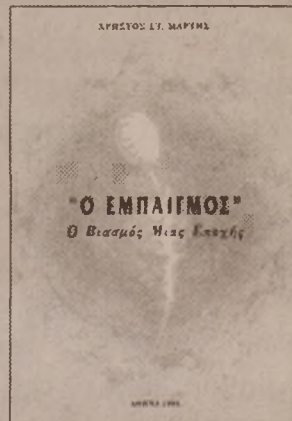

ΜΙΧΑΛΗ ΛΙΑΡΟΥΤΣΟΥ
ΔΡΟΜΟΙ ΠΑΛΙΟΙ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
(ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΑ)

ΒΑΣΙΛΗ ΦΥΤΣΙΛΗ
ΚΟΥΒΕΝΤΙΑΖΟΝΤΑΣ
ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ
ΤΟ ΠΙΚΡΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ
ΕΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΑΡΤΗ
Ο ΕΜΠΑΙΓΜΟΣ
Ο ΒΙΑΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Σε όλα
τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

Τηλ.: 76.48.900, Fax: 76.48.901,

Internet: www.defacto.gr • e-mail: entos@defacto.gr

Ο Ντ' Αλέμα με δικά του λόγια

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Δύο βιβλία έκαναν την εμφάνισή τους στις προθήκες των ιταλικών βιβλιοπωλείων προκαλώντας ποικίλα σχόλια. Πρόκειται για μια συνέντευξη του ιταλού πρωθυπουργού και μια βιογραφία του. Και τα δύο θεωρήθηκαν από πολλούς ως τα πρώτα προεκλογικά πυροτεχνήματα που εκτόξευσε η αιμορραγούσα κεντροαριστερά στην προσπάθειά της να περισώσει την κοινωνική εικόνα της. Αλλά όλοι γνωρίζουν: δύο βιβλία δεν αρκούν για να φέρουν την άνοιξη.

Στο βιβλίο *Μάσιμο Ντ' Αλέμα: Κόσσο-βο, οι Ιταλοί και ο πόλεμος*, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Mondadori (ιδιοκτησίας του Σίλβιο Μπερλουσκόνι), ο ιταλός πρωθυπουργός παραχωρεί μια εκτεταμένη συνέντευξη στον δημοσιογράφο τής (προσκείμενης στην κεντροαριστερά) εφημερίδας *La Repubblica* **Φερντερίκο Ραμπίνι**. Για συμβολικούς λόγους το βιβλίο έφτασε στα βιβλιοπωλεία στις 7.9, την ημέρα που ο **Ντ' Αλέμα** περιόδευε στο Κοσσυφοπέδιο...

Όποιος ψάχνει την αλήθεια για το Γιουγκοσλαβικό δράμα και το πρόσφατο –εν εξελίξει– επεισόδιό του στο Κοσσυφοπέδιο δεν πρόκειται να τη βρει σ' αυτό το βιβλίο. Δεν θα τη βρει, γιατί ο ιταλός πρωθυπουργός αποπειράται μόνο να ξεπλύνει τα βρώμικα χέρια του, ν' αφήσει να εννοηθεί ότι οι «παράπλευρες ζημιές» δεν τον άφηναν να κοιμηθεί ήσυχος. Δεν βρίσκει το κουράγιο να αρθρώσει ούτε μία λέξη για τις ευθύνες της πολιτισμένης Δύσης στην εξέλιξη του Γιουγκοσλαβικού σφαγείου (στη Βοσνία, στο Κοσσυφοπέδιο...). Ο Ντ' Αλέμα προτιμάει να φλυαρήσει γνωρίζοντας ότι η κυβέρνηση της οποίας αυτός ηγείται –ο πρώτος πρώην κομμουνιστής που ανέβηκε στην κορυφή του υπουργικού συμβουλίου– θα μείνει στη μνήμη του ιταλικού λαού ως αυτή που συμμετείχε στον 78ήμερο βομβαρδισμό της Γιουγκοσλαβίας. Ως η κυβέρνηση που αντιμετώπισε τον πόλεμο –αυτό το νέο είδος πολέμου– σαν αναγκαίο κακό. «Τέτοια υπακοή, τέ-

τοια πίστη στο ΝΑΤΟ ούτε η Χριστιανοδημοκρατία εν καιρώ ψυχρού πολέμου δεν είχε επιδείξει» ψιθύριζαν πολλά αριστερά στόματα τις ημέρες των νατοϊκών βομβαρδισμών...

Όμως ο Ντ' Αλέμα, όπως όλοι οι κεντροαριστεροί τιμονιέρηδες, είναι ρεαλιστής: Κοιτάει μπροστά και βλέπει μια εκσυγχρονισμένη Ιταλία, μια ισχυρή οικονομικά χώρα, ένα βασικό παράγοντα της Ε.Ε., ένα σημαντικό μέλος του «καινούργιου» ΝΑΤΟ. Κοιτάει και βλέπει μια ιταλική κοινωνία που συμμορφώθηκε με τις αποφάσεις της κυβέρνησής της, που ενίσχυσε την «ανθρωπιστική βοήθεια», που έσπευσε να δει από κοντά τα σιδερένια πουλιά του ΝΑΤΟ. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο δεν υπάρχει χώρος για το αντιπολεμικό κίνημα που αναπτύχθηκε στην ιταλική χερσόνησο στις 78 ημέρες των νατοϊκών βομβαρδισμών. Για τις χιλιάδες των ανθρώπων –νέων ή γέρων– που αρνήθηκαν τα διλήμματα «Με τον Μιλόσεβιτς ή το ΝΑΤΟ», «Με την εθνοκάθαρση ή με τους βομβαρδισμούς» ο Ντ' Αλέμα δεν βρίσκει ούτε λέξη. Ο Ντ' Αλέμα είναι πολύ μακριά απ' αυτούς τους ανθρώπους. Και αυτοί από τον Ντ' Αλέμα...

Η ΧΡΥΣΗ ΜΕΤΡΙΟΤΗΤΑ

Ο δημοσιογράφος **Τζιοβάνι Φασανέλα** υπογράφει μια βιογραφία του ιταλού πρωθυπουργού υπό τον τίτλο *Ντ' Αλέμα: ο πρώην κομμουνιστής, ο αγαπημένος του Λευκού Οίκου*. Στις 310 σελίδες του βιβλίου

ο συγγραφέας καταγράφει την πολιτική σταδιοδρομία του Ντ' Αλέμα: από τα κομματικά κλιμάκια του ΚΚΙ (PCI) σ' αυτά του Δημοκρατικού Κόμματος της Αριστεράς (PDS) και των Δημοκρατών της Αριστεράς (DS) μέχρι την καρέκλα της πρωθυπουργίας. Μια πορεία που εξελίχτηκε παράλληλα με την κρίση της ιταλικής και όχι μόνο Αριστεράς. Χωρίς να το θέλει ο Φασανέλα παρουσιάζει τον κεντροαριστερό ηγέτη σαν τη χρυσή μετριοτήτα που ξέρει καλά την πολιτική και τα παιχνίδια της, που ξέρει καλά ν' αλλάζει μαζί με τους καιρούς, που ζυγίζει τις περιστάσεις και ανάλογα πράττει.

Ο Ντ' Αλέμα δεν είναι πια εκείνο το πειθήνιο κομματικό στέλεχος που τόσο συμπαθούσε ο Μπερλινγκουέρ. Είναι ένας πολιτικός διαχειριστής που μπορεί να συζητάει με την ίδια άνεση τόσο με την *Confindustria* (ο ιταλικός ΣΕΒ) όσο και με τα συνδικάτα. Είναι ένας τιμονιέρης στην εποχή του χρηματιστηριακού πυρετού, του διάχυτου καπιταλισμού, της ελαστικής εργασίας, του πολιτικού μάρκετινγκ. Είναι ο αγαπημένος του Λευκού Οίκου...

Ο συγγραφέας παίρνει συνεντεύξεις από τη μητέρα, τη σύζυγο, τους φίλους και τους συντρόφους του πρωθυπουργού σκαλίζοντας το παρελθόν. Όμως ο Ντ' Αλέμα είναι ρεαλιστής και κοιτάει μπροστά. Όλα τ' άλλα (ο ευρωκομμουνισμός, ο ιστορικός συμβιβασμός, ο τρίτος δρόμος...) είναι αναμνήσεις ενός μακρινού παρελθόντος...

Ο ΓΟΛΓΟΘΑΣ ΤΩΝ ΤΙΜΟΡΕΖΩΝ

Η μεγάλη καθυστέρηση για την απόφαση επέμβασης των ειρηνευτικών δυνάμεων στο Ανατολικό Τιμόρ επιβεβαιώνει ακόμα μια φορά την ύπουλη πολιτική των διεθνών οργανισμών και των μελών τους. Η «διαχείριση των κρίσεων» στην διεθνή σκακιέρα προϋποθέτει, τελικά, εκατόμβες νεκρών. Πάντα εκ των υστέρων, η «σωτήρια» επέμβαση των ισχυρών κομίζει πολυεθνικές δυνάμεις, την Ύπατη Αρμοστεία των Προσφύγων, για να εξασφαλίσει τροφή και ασφάλεια στους χιλιάδες πρόσφυγες, και, τέλος, τη σύσταση επιτροπής για εξέταση παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το παραπάνω σενάριο επαναλαμβάνεται στο Ανατολικό Τιμόρ τον τελευταίο μήνα μετά το δημοψήφισμα της 30ής Αυγούστου. Η μεγάλη πλειοψηφία εκφράστηκε υπέρ της ανεξαρτησίας του μικρού κρατιδίου και επομένως της οριστικής αποχώρησης των ινδονήσιων στρατιωτικών που είχαν εγκατασταθεί στο νησί. Αντ' αυτού, η Ινδονησία προέβη σε σφαγές Τιμορέζων σε όλη τη διάρκεια του Σεπτεμβρίου μέχρι τελικά οι ΗΠΑ να πείσουν την Τζακάρτα να υποχωρήσει. Ο ακριβής αριθμός των νεκρών μετά το πογκρόμ εναντίον των Τιμορέζων δεν έχει επίσημα ανακοινωθεί. Οι πρόσφυγες που εγκατέλειψαν τη χώρα υπό την απειλή και την τρομοκρατία των Ινδονησίων ανέρχονται ήδη στους 800.000. Όσοι

από αυτούς εγκαταστάθηκαν στο δυτικό Τιμόρ αντιμετωπίζουν την κακομεταχείριση των ινδονήσιων στρατιωτών, οι οποίοι δεν διστάζουν να κλέβουν ακόμα και τους τόνους το ρύζι που στέλνουν οι διεθνείς οργανισμοί. Με τις ευλογίες της Δύσης και των ΗΠΑ, τα τελευταία 21 χρόνια περίπου 200.000 Τιμορέζοι σκοτώθηκαν αντιστεόμενοι στην ινδονησιακή κατοχή.

ΤΟ ΙΣΛΑΜ, Η ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ

Για πρώτη φορά μετά το τέλος του διετούς πολέμου στην Τσετσενία (1994-1996), η πρωτεύουσά της, το Γκρόζνι, βομβαρδίζεται από ρωσικούς πυραύλους, ενώ χιλιάδες κάτοικοι εγκαταλείπουν τα σπίτια τους. Τα ρωσικά αντίποινα αφορούν τους ισλαμιστές της γειτονικής δημοκρατίας του Νταγκεστάν. Για τον ρώσο πρόεδρο, Μπορίς Γέλτσιν, οι ισλαμιστές ευθύνονται για τους 292 νεκρούς από τις τρομοκρατικές επιθέσεις που εξαπέλυσαν σε κτίρια της Μόσχας τις τελευταίες εβδομάδες. Στόχοι των ρωσικών πυραύλων είναι πετρελαϊκές και τηλεπικοινωνιακές εγκαταστάσεις της Τσετσενίας. Είναι γνωστό ότι η θέση τόσο αυτής της Δημοκρατίας όσο και του γειτονικού Νταγκεστάν είναι στρατηγικές για τα γεωπολιτικά συμφέροντα στην περιοχή. Μπορεί ο ρώσος πρωθυπουργός Βλαντιμίρ Πούτιν, να ισχυρίζεται ότι η Ρωσία είναι «θύμα της διεθνούς τρομοκρατίας», όμως ο στόχος των ρωσικών

στρατευμάτων δεν είναι τόσο ο «ισλαμικός κίνδυνος», όσο η διαφύλαξη των διόδων στην περιοχή. Οι ΗΠΑ σχεδιάζουν την κατασκευή πετρελαϊκού αγωγού σε συνεργασία με το Τουρκμενιστάν και το Αζερμπαϊτζάν. Τα πετρέλαια της Κασπίας και οι πόροι της Ρωσίας απειλούνται από τα αμερικανικά σχέδια και η Ρωσία αντιστέκεται. Για πόσο;

Η ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΕΠΙΜΕΝΕΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΙΝΟΣΕΤ

Η ανώτατη δικαστική αρχή της Ισπανίας επιμένει στην κράτηση του Αουγκούστο Πινοσέτ, 83 ετών, και στη μη έκδοσή του. Οι προσφυγές του ισπανού εισαγγελέα εναντίον της κράτησης του πρώην χιλιανού δικτάτορα για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων

που είχε διαπράξει στη διάρκεια της δικτατορίας του στη Χιλή (1973-1990) απορρίφθηκαν από το ισπανικό δικαστήριο. Ήδη από το 1998, η ισπανική δικαιοσύνη είχε αποφασίσει ότι είναι αρμόδια για την εκδίκαση των εγκλημάτων που διαπράχθηκαν από τη χιλιανή και την αργεντινική χούντα. Το επιχείρημα του ισπανού εισαγγελέα, ότι ο Πινοσέτ ως ισόβιος γερουσιαστής έχει ασυλία, δεν έγινε δεκτό από το ανώτατο ισπανικό δικαστήριο. Η ποινική διαδικασία πρέπει να συνεχιστεί και η ενδεχόμενη άρση κράτησης του Πινοσέτ κινδυνεύει να την τινάξει στον αέρα. Αυτή την εβδομάδα, οι βρετανοί δικαστές θα αποφανθούν για την έκδοση που έχει ζητήσει η Ισπανία.

Ανεξάρτητο Κοσσυφοπέδιο υπόσχονται τώρα οι ΗΠΑ στους Αλβανούς. Αυτό υποστηρίζει η εφημερίδα *Ουάσινγκτον Ποστ* σε πρόσφατο άρθρο της, επικαλούμενη αξιόπιστες πηγές του Πενταγώνου. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, οι αμερικανοί αξιωματούχοι θεωρούν πως η απόσχιση του Κοσσυφοπεδίου από τη Γιουγκοσλαβία είναι αναπόφευκτη, ωστόσο αρνούνται πως η αμερικανική κυβέρνηση ενισχύει αυτό το σενάριο.

ΣΕΙΣΜΟΣ. «Σεισμός, σεισμός του ΠΑΟΚ ο λαός.» Κάτι οι διακοπές του Αυγούστου, κάτι ο σεισμός του Σεπτεμβρίου, και η αθλητική σαιζόν έχει ξεκινήσει προτού καλά καλά το πάρουμε χαμπάρι.

ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΣΑΣ ΣΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ. Όταν μιλάμε για ποδόσφαιρο. Ο περσινός πρωταθλητής και κυπελλούχος Ολυμπιακός είναι και φέτος το αδιαφιλονίκητο φαβορί για να κερδίσει το ελληνικό πρωτάθλημα. Όσο και αν οι αντίπαλοί του χάρηκαν που τον είδαν να χάνει με κατεβασμένα τα χέρια από την Πόρτο στην Πορτογαλία, και νωρίτερα με κατεβασμένα και τα σώβρακα στην Ρώμη σε φιλικό με την Ρόμα, η ομάδα του **Ντούσαν Μπάγεβιτς** στους μέχρι στιγμής αγώνες πρωταθλήματος και στους εντός έδρας αγώνες για το Champions League παρουσιάστηκε ένα επίπεδο πιο ψηλά από τους εγχώριους ανταγωνιστές.

ΤΑ ΛΕΦΤΑ ΣΑΣ ΣΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ. Όταν μιλάμε για μπάσκετ, η ομάδα που ξεχωρίζει είναι ο Παναθηναϊκός. Ο περσινός πρωταθλητής έχει την πιο ακριβοπληρωμένη συλλογή από παίκτες και στον πάγκο τον προπονητή που κάνει συλλογή από ευρωπαϊκούς τίτλους, τον **Ζέλικο Ομπράντοβιτς**.

ΒΡΕΙΤΕ ΤΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥΣ. Στο ποδόσφαιρο, για την δεύτερη θέση θα παλέψουν ο Παναθηναϊκός, ο ΠΑΟΚ και η ΑΕΚ. Ο Παναθηναϊκός πήρε προβάδισμα στα προγνωστικά, αφού κέρδισε έπειτα από 4 χρόνια σε ντέρμπυ την ΑΕΚ και εμφανίζεται σοβαρός και προσγειωμένος. Ο ΠΑΟΚ πετάει στα σύννεφα και πάσχει, όπως πάντα, από το κόμπλεξ του «κυνηγμένου Θεσσαλονικιού», αλλά αν συνεχίσει να βάζει 4 γκολ σε κάθε αγώνα κανείς δεν ξέρει πού μπορεί να φτάσει. Η ΑΕΚ προσπαθεί να φτιάξει μία σύγχρονη ομάδα μέσα και έξω από τα γήπεδα, όμως μέχρι στιγμής τρώει το ένα χαστούκι μετά το άλλο. Πρώτα αποκλείστηκε από το Champions League, και μετά το γήπεδό της (που σημειωτέον ήταν πέρσι η πιο δυνατή έδρα στην Ευρώπη – η ΑΕΚ σε 17 αγώνες είχε μόνο μία ισοπαλία) καταστράφηκε από τους σεισμούς.

Από τον βραζιλιάνο άσσο του Ολυμπιακού περιμένουμε να βάλει γκολ πάλι στη Ρεάλ (στον κανονικό τερματοφύλακα αυτή τη φορά) και όχι μόνο στον Πανιώνιο και στη Μόλντε.

ΒΡΕΙΤΕ ΤΟΥΣ ΤΡΙΤΟΥΣ

Στο μπάσκετ και ο τρίτος βγαίνει στην Ευρωλίγκα. Παρέα στον Παναθηναϊκό αναμένεται να κάνουν ο Ολυμπιακός, ο ΠΑΟΚ, η ΑΕΚ και ο Ηρακλής. Εδώ τα πράγματα είναι πιο μπερδεμένα. Ο Ολυμπιακός, που έχει ξανά τον **Γιάννη Ιωαννίδη** προπονητή, ξεκίνησε τις αγωνιστικές του υποχρεώσεις με ήττα εντός έδρας και αποκλεισμό από το Κύπελλο από την ΑΕΚ του περσινού του προπονητή **Ντούσαν Ίβκοβιτς**. Ο Ιωαννίδης δήλωσε στις αρχές του καλοκαιριού ότι θα «ελληνοποιήσει» την ομάδα του, και κατόπιν απέκτησε οκτώ ξένους. Μπορεί να φτιάξει ομάδα αμερικανικών προδιαγραφών, αλλά μπορεί και να χαντακωθεί. Η ΑΕΚ, πάλι, εμφανίζεται πολύ καλύτερη από ό,τι την περίμεναν. Τα χάλια του έχει και ο ΠΑΟΚ, όχι όμως όσο ο πάλαι ποτέ αυτοκράτορας Άρης, που αναμένεται να περάσει πολύ δύσκολη χρονιά. Ο Ηρακλής έχει και αυτός κάνει εξαιρετική αρχή και, αν δεν χτυπηθεί από τραυματισμούς, μπορεί να κάνει μεγάλες εκπλήξεις.

ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

Βέβαια τα προγνωστικά στον αθλητισμό σε γενικές γραμμές είναι εξίσου αβέβαια όσο και αυτά των σεισμών, που μας ταλαιπωρούν στην Αθήνα από το άγριο ταρακούνημα της 7ης Σεπτεμβρίου και εξής. Άλλωστε, αν ήμασταν τόσο σίγουροι για την έκβαση των αγώνων, δεν θα είχαν πλέον κανένα ενδιαφέρον.

Πιο δύσκολα είναι τα παρααθλητικά προγνωστικά. Θα δώσει χρήματα το κράτος στην ΑΕΚ να φτιάξει το γήπεδό της που έπαθε ζημιές από τον σεισμό; Και εάν δώσει

στην ΑΕΚ, θα δώσει και στον Ολυμπιακό, που τα θέλει μεν, αλλά παριστάνει προς το παρόν ότι θα φτιάξει το γήπεδό του μόνος του; Θα είναι έτοιμο το γήπεδο του ΠΑΟΚ στο μπάσκετ – που το πληρώνει το κράτος και όχι ο ΠΑΟΚ – ώστε να φιλοξενήσει την τελική φάση της Ευρωλίγκα; Και ακόμα και εάν έτοιμο το γήπεδο, θα καταφέρει να φτάσει στην τελική φάση ο ΠΑΟΚ για να το εκμεταλλευτεί; Πάντως, στον πρώτο του εντός έδρας αγώνα στην διοργάνωση, έκοψε μόλις 200 εισιτήρια.

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΕΘΕΑ

Ιδρυτική φιλοσοφία και μετεξέλιξη

του Φοίβου Ζαφειρίδη

Στο τχ. 676 της 18.12.1998 δημοσιεύτηκε άρθρο μου με τίτλο «Οι θεραπευτικές κοινότητες στην Ελλάδα». Ως απάντηση στο άρθρο μου, το Αντί δημοσίευσε άρθρο του σημερινού διευθυντή ΚΕΘΕΑ κ. Χαρ. Πουλόπουλου, με τίτλο «Ιστορία και... αγιογραφία των θεραπευτικών κοινοτήτων». Θεωρώντας ότι η σιωπή αποτελεί από μόνη της μια στάση, απέφυγα τότε να σχολιάσω το κείμενό του. Το άρθρο μου, όμως, αναδημοσιεύτηκε από το περιοδικό *Ιατρικά Θέματα*, επίσημο όργανο του Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης. Ο κ. Πουλόπουλος έσπευσε να ζητήσει από τα *Ιατρικά Θέματα* την αναδημοσίευση και του δικού του άρθρου. Το γεγονός αυτό μου δίνει την αφορμή να σχολιάσω το κείμενό του, παρά το γεγονός ότι σε ολόκληρο το κείμενο δεν υπάρχει ούτε μία αναφορά στο όνομά μου, αλλά ούτε και συγκεκριμένη προσπάθεια αντιπαράθεσης στις απόψεις μου. Είναι προφανές ότι ο συντάκτης του κειμένου αγνοεί την δεοντολογία που διέπει τον επιστημονικό διάλογο. Στην καλύτερη περίπτωση η «απάντησή του αποτελεί συρραφή, ενδιαφερουσών κατά τα άλλα, βιβλιογραφικών αναφορών, που κατά το μεγαλύτερο μέρος τους υπήρχαν στην βιβλιοθήκη του ΚΕΘΕΑ. Εάν εκεί εξαντλείται το ενδιαφέρον του, τον πληροφορώ ότι υπάρχει και νεότερη βιβλιογραφία!

ΤΟ ΨΕΥΔΟ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΥΦΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: ΣΚΟΠΙΜΕΣ ΣΥΓΧΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΔΗΤΕΣ ΠΑΡΑΛΕΙΨΕΙΣ

Θα όφειλε, όμως, να γνωρίζει ο κ. Πουλόπουλος ότι η απλή παράθεση βιβλιογραφίας χωρίς την τεκμηριωμένη σύνδεσή της με τα στοιχεία της πραγματικότητας, εν προκειμένω του ΚΕΘΕΑ, δεν αποτελεί από μόνη της, επιστημονική προσέγγιση. Αντίθετα, η επιστημονική προσέγγιση επιβάλλει την αντικειμενική παράθεση γεγονότων και στοιχείων, την κατάθεση των προσωπικών αναλύσεων, σκέψεων, ερευνητικών υποθέσεων και, τέλος, την υποστήριξή τους από ερευνητικά και άλλα βιβλιογραφικά δεδομένα. Αποφεύγοντας λοιπόν συγκεκριμένες αναφορές σε γεγονότα και αντικειμενικά στοιχεία του ΚΕΘΕΑ, αυθαιρετεί και διολισθαίνει από τον επιστημονικό στον επιστημονικοφανή - λαϊκίζοντα λόγο.

Τυπικό παράδειγμα αποτελούν οι εκτενείς αναφορές του στο SYNANON, στον ιδρυτή του Dederich και σε ιδρυτές διαφόρων κοινοτήτων λατρείας. Σε κανένα σημείο δεν αναφέρεται το γεγονός ότι: α) το ΚΕΘΕΑ ιδρύθηκε με νόμο, β) τελεί υπό την αιγίδα του υπουργείου Υγείας, από το οποίο και χρηματοδοτείται, γ) διοικείται με βάση υπουργική απόφαση, δ) στο ΚΕΘΕΑ ο ιδρυτής κατείχε την θέση του διευθυντή και συνεπώς ήταν υπό την εξουσία ενός Δ.Σ., που εκτός των άλλων αρμοδιοτήτων του απολύει και προσλαμβάνει τον διευθυντή. Ότι μέλη του Δ.Σ., όλα αυτά τα χρόνια, διετέλεσαν ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί και εξέχουσες φυσιογνωμίες του επιστημονικού και καλλιτεχνικού χώρου, όπως ο δημοσιογράφος-συγγραφέας Μάριος Πλωρίτης, ο ηθοποιός Γιώργος Μιχαλακόπουλος, ο Νίκος Κωνσταντόπουλος, ο αρεοπαγίτης Β. Κρουσταλάκης, ο σύμβουλος επικρατείας Χ. Φατούρος, ο συγγραφέας Χρόνης Μίσσιος, οι καθηγητές πανεπιστημίου Χρήστος Γιανναράς, Γ. Μανωλεδάκης, Στέφανος Παντελάκης,

Γιάννης Μυλωνάς, Δήμητρα Παπαδοπούλου, Μίκα Χαρίτου, ο δημοσιογράφος Γιάννης Μαρίνος, ο σκηνοθέτης Νίκος Κούνδουρος, ο Κώστας Γεωργουσόπουλος και τόσο άλλοι εξίσου σημαντικοί άνθρωποι της επιστήμης και του πνεύματος. Ότι το στοιχείο που παρακίνησε όλες αυτές τις προσωπικότητες σε συμμετοχή και συστράτευση ήταν ακριβώς η ιδρυτική φιλοσοφία. Ότι το Δ.Σ. προτείνεται από συμβούλιο στελεχών (ΣΠΟΚ) και εκλέγεται από γενική συνέλευση στην οποία συμμετέχουν οι εργαζόμενοι στη «θεραπεία», οι εκπρόσωποι των γονέων αλλά και τα επίτιμα μέλη, όσοι δηλαδή έχουν διατελέσει μέλη των Δ.Σ. του ΚΕΘΕΑ. Απλή αναφορά στα παραπάνω στοιχεία θα απέτρεπε κάθε υγιώς σκεπτόμενο άνθρωπο από συσχετισμούς και συγκρίσεις με ιδιωτικές οργανώσεις τύπου SYNANON και πολύ περισσότερο με κοινότητες λατρείας, όταν μάλιστα είναι γνωστό ότι τέτοιου είδους ιδιωτικές οργανώσεις διαθέτουν έναν αρχηγό ισόβιο και ανεξέλεγκτο.

Εδώ αναδεικνύεται ο δόλος και η συνειδητή προσπάθεια εξαπάτησης των αναγνωστών, που οδηγούνται συνειρμικά, χάρις στις αυθαιρεσίες, ακροβασίες και συνειδητές παραλείψεις των αντικειμενικών δεδομένων, στο συμπέρασμα ότι: τι τσαρλατάνοι ιδρυτές θρησκειών, τι ισόβιος-απολυταρχικός αρχηγός τύπου Dederich, τι ιδρυτής ΚΕΘΕΑ - είναι ένα και το αυτό.

Αλλά η σύγχυση που ενσπείρεται από την απουσία χρονολογικών και άλλων στοιχείων υπηρετεί και έναν άλλο στόχο. Επιτρέπει στον κ. Πουλόπουλο να επαίρεται για την διεθνή επιστημονική αναγνώριση του ΚΕΘΕΑ κατηλενόμενος επιτεύγματα που έλαβαν χώρα πολύ πριν ο ίδιος αναλάβει να μετεξελίξει τους στόχους και να ανατρέψει την ιδρυτική φιλοσοφία. Έτσι λοιπόν παραλείπει σκοπίμως να αναφέρει, ή αναφέρει χωρίς ημερομηνίες,

γεγονότα που αποδεικνύουν την διεθνή αναγνώριση του θεραπευτικού έργου και του καινοτόμου χαρακτήρα του ΚΕΘΕΑ, όπως, π.χ., τις αποφάσεις της «Παγκόσμιας Συνομοσπονδίας Θεραπευτικών Κοινοτήτων»: α) να συνδιοργανώσει με το ΚΕΘΕΑ στην Αθήνα το 1990 το παγκόσμιο συνέδριό της, β) να εκλέξει τον ιδρυτή ΚΕΘΕΑ μέλος του Δ.Σ. της και πρόεδρο του επιστημονικού της συμβουλίου και της επιτροπής δεοντολογίας το 1992, γ) να απονείμει τον τίτλο του προτύπου οργανισμού στο ΚΕΘΕΑ το 1993.

Θα μπορούσα να αναφερθώ και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα τα ευμενή σχόλια που απέσπασε διεθνώς η θεωρητική σύλληψη στην οποία βασίσθηκε η δημιουργία το 1989 της «Εναλλακτικής κοινότητας Παρέμβαση» και να θυμίσω στον επιστολογράφο σας ότι η κοινότητα αυτή υπήρξε, για όσο τουλάχιστον διάστημα λειτούργησε σωστά, το ολοκληρωμένο υπόδειγμα της θεραπείας μέσω Κοινωνικών Παρεμβάσεων. Άρα υπήρξε η ολοκληρωμένη έκφραση της ιδρυτικής φιλοσοφίας. Θα ήθελα, επίσης, να του θυμίσω με πόση χαρά απεδέχθη ο ίδιος την απόφασή μου να είναι ο πρώτος υπεύθυνος της «Παρέμβασης» και, τέλος, πόσο συνδεδεμένη υπήρξε η ελληνική και διεθνής επιστημονική αναγνώριση με την αρχική φυσιογνωμία και την ιδρυτική φιλοσοφία του ΚΕΘΕΑ.

Η ΕΥΓΛΩΤΤΗ ΣΙΩΠΗ ΚΑΙ Η ΑΚΑΤΑΝΟΗΤΗ... ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Αλλά οφείλω να ομολογήσω ότι τα πράγματα θα είχαν εξελιχθεί εντελώς διαφορετικά αν οι διεθνείς οργανισμοί και οι προσωπικότητες του επιστημονικού και ευρύτερου κοινωνικού χώρου γνώριζαν τις επιφυλάξεις, τις αμφισβητήσεις και τις «επιστημονικά» θεμελιωμένες αντιρρήσεις του κ. Πουλόπουλου, όσον αφορά την Ιδρυτική Φιλοσοφία και το πρόσωπο του διευθυντή ΚΕΘΕΑ! Ούτε εγώ, που υπήρξα περισσότερο από δέκα χρόνια δάσκαλος, προϊστάμενος και προσωπικός του φίλος, γνώριζα τίποτα για τις αμφισβητήσεις του, αλλά ούτε και σε κάποιο από τα όργανα του ΚΕΘΕΑ τις εμπιστεύτηκε. Τις κράτησε σαν επτασφράγιστο μυστικό, με αποτέλεσμα όλα αυτά τα χρόνια να κινούμαστε όλοι στο σκοτάδι, να κάνουμε λάθος εκτιμήσεις και μάλιστα να επιβραβεύονται οι λαθεμένες κατά τον κ. Πουλόπουλο κατευθύνσεις του ΚΕΘΕΑ! Και όλα αυτά έως τον Οκτώβριο του '94, οπότε –επιτέλους– αποφασίζει να ομιλήσει.

Έχει, όμως, μεγάλη σημασία να γίνει αναφορά στο πώς και πότε ομιλεί. Το πράττει αμέσως μετά την επιστροφή του από ετήσια εκπαιδευτική άδεια, διακόπτοντας επιτέλους την κατάσταση... ύπνωσης στην οποία ο «γκουρού» του ΚΕΘΕΑ τον έχει για δέκα χρόνια υποβάλλει. Το πράττει στο πλαίσιο της διεκδίκησης της εξουσίας του ΚΕΘΕΑ και της προσπάθειας ανατροπής υιοθετημένων από τα όργανα του φορέα πολιτικών (που ο ίδιος είχε συνυπογράψει), που όμως απειλούσαν άμεσα τις ανελικτικές του φιλοδοξίες και τα επαγγελματικά του συμφέροντα. Συνομιλεί με μέλη του Δ.Σ. και στελέχη, παρακάμπτοντας τις θεσμοθετημένες διαδικασίες. Συνεγείρει απλά μέλη του προσωπικού παραπληροφορώντας και εξηγώντας ότι, αν οι πολιτικές του Ζαφειρίδη εφαρμοστούν, το επαγγελματικό τους μέλλον τίθεται σε κίνδυνο. Και όταν όλα αυτά δεν είναι αρκετά για να πείσουν, τότε δεν διστάζει να επιστρατεύσει την συκοφαντία. Εν τέλει, τον Οκτώβριο του 1994, απέστειλε επιστολή προς το Δ.Σ. που αποτελεί πανομοιότυπο από πλευράς περιεχομένου και επιχειρημάτων με το άρθρο στο περιοδικό σας ως απάντηση στο άρθρο μου: «Οι Θε-

ραпевτικές Κοινότητες στη Ελλάδα».¹

Το Δ.Σ. του ΚΕΘΕΑ εξέτασε τις απόψεις και ερεύνησε τις καταγγελίες του κ. Πουλόπουλου και άλλων τεσσάρων ομαδοποιημένων στελεχών, σε συνεχείς πολύωρες συνεδριάσεις και προσωπικές ακροάσεις, για δύο περίπου εβδομάδες. Απέρριψε ως αβάσιμες τις καταγγελίες για κατάχρηση εξουσίας και απολυταρχική άσκηση της διοίκησης. Ερμήνευσε την προσωπική επίθεση και λασπολογία (που μόνο η επιστολή του περιείχε), ως μέρος τακτικής που αποσκοπούσε στην απομάκρυνση του διευθυντή ΚΕΘΕΑ και συνεπώς την ανάκληση αντισυντεχνιακών πολιτικών που είχαν ήδη υιοθετηθεί από τα όργανα του φορέα (όπως το ανώτατο χρονικό όριο παραμονής του προσωπικού στα θεραπευτικά προγράμματα). Και τέλος, αποφάσισε παμψηφεί την πλήρη ανανέωση εμπιστοσύνης προς το πρόσωπο του διευθυντή ΚΕΘΕΑ, απορρίπτοντας κατηγορηματικά κάθε σκέψη για αλλαγή της ιδρυτικής φιλοσοφίας και μετεξέλιξη του φορέα.² Μετά την γνωστοποίηση της απόφασης, ο κ. Πουλόπουλος εκνευρίζεται. Στρέφεται ευθέως κατά του Δ.Σ. συνυπογράφοντας αναιδείς επιστολές, όπου επιπλήττει και εμμέσως απειλεί το Δ.Σ. για την απόφασή του, αναγορεύοντας τον εαυτό του σε ανώτατο θεσμό του ΚΕΘΕΑ.³ Αυτό αποτελεί μικρό μόνο δείγμα για να καταλάβουμε πώς ο κ. Πουλόπουλος εννοεί τον σεβασμό στους θεσμούς για τους οποίους στο κείμενό του κόπτεται.

Παρά την απόρριψη των απόψεών του, ο κ. Πουλόπουλος παραμένει στο φορέα! Ζητεί δημόσια συγγνώμη για τα σημεία εκείνα της επιστολής του που θίγουν την προσωπικότητά μου και ενώπιον του Δ.Σ. δηλώνει: «Δεν έχω καμία αμφιβολία για το ήθος και την ανιδιοτέλεια του Φ. Ζαφειρίδη, του ανθρώπου που υπήρξε περισσότερο από δέκα χρόνια δάσκαλος και εμπνευστής μου». Για οποιοδήποτε καλόπιστο άνθρωπο η ενέργεια αυτή σημαίνει συνειδητοποίηση του λαθεμένου των απόψεών και συμπεριφορών του και αποδοχή των εγκεκριμένων από το Δ.Σ. πολιτικών επιλογών που προανέφερα. Αυτά άλλωστε είχα υπόψη μου όταν, παρά την προσωπική επίθεση, τον πρότεινα ως διάδοχό μου στην διεύθυνση του ΚΕΘΕΑ.

Αλλά και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της εκλογής του στη θέση του διευθυντή ΚΕΘΕΑ, τον Φεβρουάριο του '95, ο κ. Πουλόπουλος ερωτήθηκε από τον κ. Χ. Γιανναρά και άλλα μέλη του Δ.Σ. εάν συμφωνεί με τη ιδρυτική φιλοσοφία του ΚΕΘΕΑ. Απάντησε ότι ήταν απολύτως σύμφωνος και ότι διαφωνούσε σε θέματα τακτικής! Σήμερα στο κείμενό του εμφανίζεται ως υπέρμαχος της μετεξέλιξης του ΚΕΘΕΑ σε έναν «εξειδικευμένο», «σύγχρονο» φορέα παροχής υπηρεσιών, θεωρεί ευτύχημα την ανατροπή της ιδρυτικής φιλοσοφίας και επανέρχεται στις απορριφθείσες, από το Δ.Σ. τον Οκτώβριο του '94, απόψεις του!

Αν οι παλινωδίες, οι συκοφαντίες και οι μισές αλήθειες απηχούν το ήθος του σημερινού διευθυντή, τότε το ΚΕΘΕΑ έχει πρόβλημα ηγεσίας.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΘΕΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΥΤΟΑΝΑΙΡΟΥΜΕΝΟΙ ΣΦΕΤΕΡΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΧΑΡΑΚΤΕΣ ΤΗΣ

Ο κ. Πουλόπουλος εξελέγη διευθυντής του ΚΕΘΕΑ στις 16 Φεβρουαρίου του 1995. Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση που διέπει την λειτουργία του ΚΕΘΕΑ, ο διευθυντής έχει την επιστημονική, θεραπευτική και διοικητική ευθύνη του φορέα. Η πλειοψηφία του Δ.Σ. έκρινε όμως, ότι ο κ. Πουλόπουλος δεν διαθέτει τα απαραίτητα εφόδια για να αναλάβει και την επιστημονική ευθύνη. Έτσι, στην ίδια συνεδρία θεσπίζει θέση επιστημονικού συμβούλου

με σημαντικές επιστημονικές αρμοδιότητες, την οποία παρά τις αντιρρήσεις μου, όφειλα να αναλάβω προκειμένου να καταστεί δυνατή η εκλογή του κ. Πουλόπουλου.⁴ Ο ίδιος καλείται κατά την διάρκεια της διαδικασίας εκλογής, του ανακοινώνονται οι προϋποθέσεις υπό

τις οποίες εξελέγη και ερωτάται από τον κ. Στέφανο Παντελάκη αν συμφωνεί. Βεβαίως συμφωνεί σε όλα.

Θα περάσει ελάχιστος χρόνος για να αποδειχθεί ότι δεν συμφωνούσε σε τίποτε απολύτως. Αρνήθηκε οιαδήποτε ουσιαστική συνεργασία μαζί μου, ενώ έδειχνε σφόδρα ενοχλημένος από το γεγονός ότι το Δ.Σ. ζητούσε την γνώμη μου σε μείζονα προβλήματα. Η στάση του αυτή με οδήγησε σε παραίτηση από την θέση του επιστημονικού συμβούλου του ΚΕΘΕΑ, λίγους μήνες αργότερα, με την ευχή η θέση να καλυφθεί από ειδικό επιστήμονα με τον οποίο ο διευθυντής θα μπορούσε να συνεργασθεί.⁵ Εντελώς τυχαία η θέση επιστημονικού συμβούλου δεν καλύφθηκε ποτέ, με αποτέλεσμα ο ίδιος να αναλάβει ατύπως όλες τις αρμοδιότητες, που η απόφαση του Δ.Σ. της 16ης Φεβρουαρίου του '95, εκχωρούσε στην θέση.

Ολόκληρο το κείμενο του κ. Πουλόπουλου διατρέχει μία έμμονη ιδέα: Να πείσει, αφενός πόσο άσχημα πήγαιναν τα πράγματα πριν ο ίδιος τον Φεβρουάριο του '95 αναλάβει διευθυντής, αφετέρου πόσο αναγκαία ήταν αυτή η πράξη για την σωτηρία του ΚΕΘΕΑ, και συνεπώς να του συγχωρεθούν οι οποιεσδήποτε ατασθαλίες διέπραξε στην προσπάθειά του να σώσει την Ελλάδα... - συγγνώμη το ΚΕΘΕΑ ήθελα να πω. Είναι το κλασικό σύνδρομο των σφετεριστών που τον ωθεί σε ακρότητες, υπερβολές και παραχαράξεις της ιστορίας του ΚΕΘΕΑ.

Αν όμως προς στιγμήν πιστέψουμε τους ισχυρισμούς του, ότι δηλαδή το ΚΕΘΕΑ παρέπαιε μεταξύ λατρευτικής οργάνωσης και παράνοιας (ανάλογης με αυτή των τελευταίων χρόνων του SYNANON όταν ο ιδρυτής του είχε ήδη τρελαθεί), αυτό θα είχε ως φυσικό επακόλουθο ανύπαρκτη ή ελάχιστη αποτελεσματικότητα. Έτσι, στο τέλος του κειμένου θα περίμενε κανείς την τεκμηρίωση των ισχυρισμών του με την παράθεση συγκριτικών στοιχείων αναδρομικών ερευνών τού τότε και του τώρα. Αντί αυτών, ο κ. Πουλόπουλος μας επιφυλάσσει μια έκπληξη όταν, με απόλυτη βεβαιότητα, δηλώνει ότι: «το ΚΕΘΕΑ συνεχίζει να προσφέρει υπηρεσίες με αποτελεσματικό τρόπο», πλήρως αυτοαναιρούμενος. Το ότι το ΚΕΘΕΑ διέθετε υψηλή αποτελεσματικότητα το γνωρίζει ολόκληρη η ελληνική κοινωνία, οι χρήστες και οι οικογένειές τους. Το επιβεβαιώνει και η αναδρομική έρευνα του πανεπιστημίου Αθηνών, στην οποία αναφέρθηκα στο άρθρο μου. Δεν χρειαζόταν συνεπώς η δική του επιβεβαίωση. Το ότι όμως «συνεχίζει να προσφέρει...» με την ίδια αποτελεσματικότητα δεν είναι καθόλου βέβαιο. Το μόνο βέβαιο συμπέρασμα είναι η μοναδική του ικανότητα για αυτοαναίρεση: Απορρίπτει την Ιδρυτική Φιλοσοφία,

απορρίπτει τις αρχές και τις αξίες στις οποίες βασίστηκε η προσπάθειά μας επί 14 συναπτά έτη, χλευάζει και διακωμωδεί τον ιεραποστολισμό και την ολόψυχη στράτευση χάρις στα οποία η ελληνική κοινωνία είδε για πρώτη φορά θεραπευμένους χρήστες, ανατρέπει σφυρηλατημέ-

νες από τους κοινούς αγώνες φιλίες και στο τέλος, βέβαια, δεν του απομένει τίποτε άλλο από το να αυτοανατραπεί, πράγμα το οποίο διαπράττει, στο τέλος του κειμένου του!

Και όλα αυτά χωρίς να αισθάνεται την ανάγκη να διαθέσει έστω μια μικρή παράγραφο για να μας εξηγήσει πώς αυτός ανέχθηκε όλα αυτά τα χρόνια την κατάσταση που περιγράφει. Πώς ο ίδιος εξελίχθηκε από νέος, ακόμη αστράτευτος και ανειδίκευτος κοινωνικός λειτουργός το 1983, όταν ζήτησε δουλειά στην ΙΘΑΚΗ, σε υπεύθυνο προγράμματος σε ηλικία μόλις 28 ετών και το 1992 σε ηλικία 32 ετών σε υπεύθυνο (διευθυντική θέση) του τομέα ανάπτυξης (κιόλα αυτά πολύ πριν ξεκινήσει με υποτροφία του ΚΕΘΕΑ την διδακτορική του διατριβή). Να υποθέσουμε ότι όλα τα οφείλει στην επιφοίτηση του Αγίου... που υπαινίσσεται στον τίτλο του κειμένου του; Γιατί εκεί μας οδηγεί η περιγραφή της ατμόσφαιρας του ΚΕΘΕΑ και οι συλλογισμοί που διατυπώνονται στο κείμενό του.

Πιστεύω πως όχι. Ο κ. Πουλόπουλος ανελίχθη πράγματι ταχύτατα αφενός χάρις στην εργατικότητα του, την εμπυχωτική του ικανότητα και την αφοσίωσή του στις ιδέες του ΚΕΘΕΑ και αφετέρου χάρις στην ιδρυτική φιλοσοφία που έδινε έμφαση ακριβώς στα προσόντα αυτά και όχι στο επιστημονικό υπόβαθρο, το οποίο άλλωστε δεν διαθέτει. Θα όφειλε συνεπώς να αναλογισθεί ποια θα ήταν η δική του θέση, ως ανειδίκευτου στην κλινική ψυχολογία και ψυχιατρική κοινωνικού λειτουργού, σε έναν εξειδικευμένο θεραπευτικό οργανισμό παροχής υπηρεσιών σαν αυτόν που υπερασπίζεται στο κείμενό του.

Λίγο μέτρο δεν θα έβλαπτε. Θα προφύλασσε τον ίδιο από την ολισθηρότητα των ατραπών που επίμονα ακολουθεί τα τελευταία χρόνια και θα εφυσύχαζε τον έλληνα φορολογούμενο καθώς και την ηγεσία του υπουργείου Υγείας που καλούνται να πληρώσουν τα μετεξελικτικά πειράματα του κ. Πουλόπουλου, αφού το κόστος λειτουργίας του ΚΕΘΕΑ υπερδιπλασιάστηκε τα τελευταία 5 χρόνια χωρίς αντίστοιχη αύξηση των πραγματικών θέσεων αποθεραπείας!

ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ Ή ΠΩΣ Ο ΜΑΝΩΛΙΟΣ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΑ ΡΟΥΧΑ ΤΟΥ...

Μια άλλη εσωτερική αντινομία που εμφανίζει το κείμενο αφορά στην επιλογή της σημερινής ηγεσίας για μετεξέλιξη σε «σύγχρονο» μεγάλο θεραπευτικό οργανισμό παροχής υπηρεσιών. Ένας τέτοιος οργανισμός, αυτό που απαιτεί πρώτα από όλα είναι οι άνθρωποι που βρίσκονται στις ανώτατες και ανώτερες θέσεις του να διαθέτουν την αναγκαία εξειδικευμένη επιστημονική και ψυχοθε-

ραπευτική εκπαίδευση ώστε να διοικούν και κυρίως να ασκούν εποπτεία στο επιστημονικό-ψυχοθεραπευτικό έργο του οργανισμού. Είναι προφανές ότι ένας οργανισμός που έχει στελεχωθεί με βάση την φιλοσοφία της κοινωνικής παρέμβασης – με μη εξειδικευμένους κλινικούς επιστήμονες –, όταν αποκηρύσσει αυτή τη φιλοσοφία και επικεντρώνει τη θεραπεία της εξάρτησης στο σύμπτωμα, ακολουθώντας το ιατροκεντρικό μοντέλο, θα πρέπει να έχει την εντιμότητα να στελεχωθεί, στα ανώτερα και ανώτατα τουλάχιστον κλιμάκια, από άτομα με αντίστοιχη επιστημονική ψυχοθεραπευτική κατάρτιση και εμπειρία, δηλαδή ψυχιάτρους, κλινικούς ψυχολόγους και εξειδικευμένους στην ψυχοθεραπεία κοινωνικούς λειτουργούς. Η διοίκηση και εποπτεία από ανθρώπους με ελλιπή κατάρτιση και εμπειρία ενός εξειδικευμένου θεραπευτικού οργανισμού αποτελεί ανασταλτικό τουλάχιστον παράγοντα για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία αυτού του οργανισμού. Όταν αυτό συμβαίνει, όπως στην περίπτωση του ΚΕΘΕΑ, τίθεται υπό αμφισβήτηση η δυνατότητά του να αντιμετωπίσει ακόμη και το σύμπτωμα της εξάρτησης.

Η απόφαση για δημιουργία θέσεων επιστημονικών υπευθύνων, στα προγράμματα του ΚΕΘΕΑ, είχε ληφθεί από το 1992. Αν λοιπόν από το 1992 είχε κριθεί απαραίτητη η ανάθεση της επιστημονικής ευθύνης σε εξειδικευμένους στην ανθρωπιστική ψυχοθεραπεία κλινικούς ψυχολόγους και ψυχιάτρους στο πλαίσιο της τότε ισχύουσας φυσιογνωμίας του φορέα, πώς εξηγείται το γεγονός ότι ο εξειδικευμένος φορέας που ευαγγελίζεται ο κ. Πουλόπουλος αρνείται πεισματικά την κάλυψη αυτών των θέσεων, παρόλο που οι επιστημονικοί υπεύθυνοι θα έδιναν σε κάθε θεραπευτικό πρόγραμμα το κύρος και την αξιοπιστία που χρειάζεται ένας σύγχρονος μεγάλος οργανισμός παροχής υπηρεσιών; Ή μήπως η αποδοχή των προτάσεων αυτών θα έθετε επί τάπητος το ανοικτό θέμα των επιστημονικών προσόντων της θέσης του διευθυντή ΚΕΘΕΑ ως φυσικού τους επόπτη;

Οι επαγγελίες για έναν σύγχρονο και εξειδικευμένο φορέα και η ταυτόχρονη διοίκησή του από μη ειδικούς φανερώνει το μέγεθος της αντίφασης με την οποία πορεύεται σήμερα το ΚΕΘΕΑ. Αντίφαση η οποία αναγορεύει την μετεξέλιξη σε φτηνό ιδεολόγημα, εφελτήριο κατάλληλο για κάθε χρήση.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΚΕΘΕΑ

Στο κείμενό μου αναφέρθηκα στο γεγονός ότι η ανεξαρτησία του ΚΕΘΕΑ στηρίχτηκε στην παραδοχή του ιδιαίτερου χαρακτήρα της προσπάθειας. Μόνο όταν η ηγεσία του υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας έπειτα από τέσσερα χρόνια πειραματικής λειτουργίας της Ιθάκης επείσθη: α) για τον μη συμβατικό χαρακτήρα του εγχειρήματος, β) για την αποτελεσματικότητα της θεραπευτικής πρότασης, γ) για την αδυναμία του να εποπτεύσει τέτοιου είδους οργανισμούς, απεδέχθη να μην υπαγάγει το ΚΕΘΕΑ υπό την εποπτεία του. Το ερώτημα είναι σε ποια επιχειρήματα βασίζει η σημερινή ηγεσία του ΚΕΘΕΑ τη διατήρηση αυτού του καθεστώτος, όταν η ίδια ομολογεί ότι πρόκειται για έναν φορέα παροχής υπηρεσιών που στοχεύει στην αντιμετώπιση του συμπτώματος της εξάρτησης, άρα κινείται εντός του υγειονομικού συστήματος της χώρας, στις αντίστοιχες διαχειριστικές γραμμές του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΣΤΟ ΚΕΘΕΑ

Στο κείμενό του ο κ. Πουλόπουλος επιχαιρεί για το γεγονός ότι «η περίοδος της κρίσης ήταν εξαιρετικά σύντομη». Είναι προφα-

νές ότι συγχέει την κρίση, που άρχισε να γίνεται ορατή το '92, με την διαμάχη της εξουσίας που ξέσπασε επισήμως πολύ αργότερα, στα τέλη του '94.

Η κρίση του ΚΕΘΕΑ αφορούσε τις θεραπευτικές αξίες, τις αρχές λειτουργίας και τις παραδόσεις που αποτέλεσαν τα θεμέλια των θεραπευτικών κοινοτήτων στην Ελλάδα. Τις αξίες αυτές, όπως συντροφικότητα, αυταπάρνηση, αλληλεγγύη, αμεσότητα, αγάπη, στάση ζωής του προσωπικού αντίστοιχη με αυτήν που διδασκόταν στις Θεραπευτικές Κοινότητες, εθελοντισμός και απουσία συντεχνιακών διεκδικήσεων, καλλιεργούσε πρώτη η ηγετική ομάδα με θρησκευτική ευλάβεια. Αποτελούν οι αξίες αυτές ακρογωνιαίο λίθο όχι μόνο για τη θεραπευτική πρόταση της «παρεμπιπτόντως θεραπείας», αλλά και για οποιαδήποτε θεραπευτική πρόταση. Σε αυτές τις ιδρυτικές αρχές και παραδόσεις οφείλεται, κατά την γνώμη μου, το πραγματικά εκπληκτικό ποσοστό επιτυχίας του 70% που έδωσε η αναδρομική έρευνα της ψυχιατρικής κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών σε δείγμα του 1988. Και αυτό όταν τα αντίστοιχα ποσοστά επιτυχίας που δίνουν σοβαρές έρευνες του εξωτερικού κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα!⁶

Το 1992 ήταν εμφανής η κρίση αξιών και αρχών. Ήταν επίσης εμφανές το γεγονός ότι επηρέαζε νεότερους συνεργάτες και –το σπουδαιότερο– επηρέαζε άμεσα το θεραπευτικό αποτέλεσμα. Έπειτα από εννέα περίπου χρόνια υπερ-προσπάθειας «οι ήρωες κουράστηκαν». Ήταν φυσικό. Το να υπηρετεί κανείς την ιδρυτική φιλοσοφία του ΚΕΘΕΑ εκείνη την εποχή σήμαινε, επίπονη προσπάθεια και συνεχή επαγρύπνηση, αφού το προσωπικό όφειλε να αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση για μια ζωή που απέφευγε όχι μόνο τις φαρμακευτικές αλλά και τις άλλες αλλοτριωτικές εξαρτήσεις.

Αυτοί άλλωστε ήταν οι λόγοι που με ώθησαν στην εισήγηση «σκληρών» πολιτικών, όπως η θεσμοθέτηση ανωτάτου χρονικού διαστήματος εργασίας –8-10 χρόνια στα θεραπευτικά προγράμματα– και η ανεξαρτησία των ολοκληρωμένων πολυφασικών προγραμμάτων τύπου «ΙΘΑΚΗ», «ΣΤΡΟΦΗ», «ΕΞΟΔΟΣ» κ.τ.λ. Η πρώτη θα απέτρεπε την εμφάνιση του συνδρόμου της εξάντλησης (burn out) που ήταν ήδη εμφανές και διαπιστωμένο στο προσωπικό της πρώτης γενεάς.⁷ Η δεύτερη, διασπώντας τον μεγάλο οργανισμό σε μικρά ανθρωποκεντρικά μεγέθη συνδεδεμένα με τις τοπικές κοινωνίες, θα διασφάλιζε την συνέχιση της καλλιέργειας των ιδρυτικών αξιών και παραδόσεων, ενώ ταυτόχρονα θα εξαφάνιζε τα φαινόμενα ιδρυματισμού και γραφειοκρατικοποίησης που είχαν ήδη κάνει την εμφάνισή τους, ως συνοδά συμπτώματα του μεγάλου απρόσωπου οργανισμού.

Αμέσως όμως μετά την εξαγγελία τους δημιούργησαν κλίμα δυσaréσκειας ανάμεσα στα μέλη του προσωπικού. Πολλοί είναι εκείνοι που θεώρησαν ότι φεύγοντας από το ΚΕΘΕΑ, μετά μία περίπου δεκαετία σκληρής δουλειάς, θα ήταν αδύνατο λόγω χαμηλών τυπικών προσόντων, να βρουν θέση εργασίας με τις ίδιες μισθολογικές και άλλες απολαβές. Σε αυτό συνέβαλαν και οι αυξήσεις που δόθηκαν το '92, αυξήσεις που σε πολλές περιπτώσεις έφταναν το 90%, κάνοντας τις θέσεις εργασίας του ΚΕΘΕΑ άκρως προνομιακές, σε σχέση με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Αξίζει όμως να αναφερθεί ότι αρκετά ήταν εκείνα τα στελέχη που, διαβλέποντας ότι η μετεξέλιξη αναιρεί την μέχρι τώρα προσφορά τους και τους μετατρέπει σε απλούς διαχειριστές των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων, μηδενίζοντας τις προοπτικές συνέχισης της δημιουργικής τους προσφοράς, τάχθηκαν υπέρ της διατήρησης της ιδρυτικής φιλοσοφίας.

Όλα αυτά τα θέματα και προβλήματα συζητήθηκαν επανειλημμένα μεταξύ 1990-1994 σε συσκέψεις στελεχών χωρίς ο κ. Πουλόπουλος να διατυπώσει τις αντιρρήσεις του. Υιοθετήθηκαν από συνεχόμενα Δ.Σ. του ΚΕΘΕΑ και αποτέλεσαν επί σειρά ετών βάση για επεξεργασία επιμέρους πολιτικών.

Η διαμάχη της εξουσίας υπήρξε αποτέλεσμα της οργανωμένης παρασκηνιακής αντίδρασης του κ. Πουλόπουλου και άλλων στελεχών, σε πολιτικές που ανέφερα στο άρθρο μου, και που η εφαρμογή τους στρεφόταν ευθέως εναντίον των προσωπικών μας συντεχνιακών συμφερόντων και κεκτημένων. Μέχρι ενός βαθμού η αντίδραση ήταν εύλογη και αναμενόμενη. Στελέχη που είχαν πραγματικά επί μία δεκαετία αφιερώσει τη ζωή τους με ιεραποστολικό ζήλο στη θεραπευτική πρόταση του ΚΕΘΕΑ, έπρεπε τώρα να αποχωρήσουν ή να αναλάβουν εκπαιδευτικούς και συμβουλευτικούς ρόλους, όπως άλλωστε προέβλεπε η απόφαση του Συμβουλίου Πολιτικής του Ιουνίου του 1992, διασώζοντας με αυτό τον τρόπο την ιδρυτική φιλοσοφία. Είναι προφανές ότι η ηγετική ομάδα διέθετε μόνο δύο λύσεις: Ή να αποχωρήσει ή να προχωρήσει στη μετεξέλιξη, δηλαδή στην προσαρμογή του φορέα στις προσωπικές της ανάγκες και τα νέα ήθη. Η δεύτερη λύση που σπύτως υιοθέτησαν κάποια από τα στελέχη με επικεφαλής τον κ. Πουλόπουλο δεν λάμβανε υπόψη, πιθανόν από άγνοια, την προβληματική που αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια, από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας και πρωτοπόρους ερευνητές, όσον αφορά την αναποτελεσματικότητα των σύγχρονων συστημάτων περίθαλψης. Άλλωστε, και από όσα στο άρθρο του αναγράφει, φαίνεται ότι ο κ. Πουλόπουλος συνεχίζει να αγνοεί ότι η αναποτελεσματικότητα των ποικίλων υπηρεσιών υγείας σε παγκόσμιο επίπεδο συνδέθηκε με το μέγεθος των οργανισμών, την ανάπτυξη κακώς εννοούμενης επαγγελματικής συνείδησης, υπαλληλικής νοοτροπίας και απρόσωπης γραφειοκρατικής διοίκησης. Όπως επίσης φαίνεται να αδιαφορεί για το γεγονός ότι, πολύ πριν ο ίδιος μετεξελίξει το ΚΕΘΕΑ σε έναν φορέα παροχής ποικίλων υπηρεσιών, άλλοι παρόμοιοι οργανισμοί της Αμερικής και της Ευρώπης, είχαν προσπαθήσει να απεξαρτήσουν τους χρήστες χωρίς μεγάλη επιτυχία.⁸

Η μάχη για την εξουσία ακολούθησε την κρίση των αξιών με νομοτελειακή συνέπεια, αφού στο ΚΕΘΕΑ είχαν διαμορφωθεί δύο αντιλήψεις για την ακολουθητέα πορεία: Η μία που ήθελε την διατήρηση της ιδρυτικής φιλοσοφίας και του κινηματικού-εθελοντικού χαρακτήρα του εγχειρήματος πάση θυσία, ακόμη και αν θυσίαζε «ιδρυτές» και «ιδρυτικές ομάδες», γεγονός που σήμαινε συνεχή εναλλαγή του προσωπικού, και η άλλη που επεδίωκε την προσαρμογή του ΚΕΘΕΑ στις τρέχουσες «δοκιμασμένες» πραγματικότητες και ίσως δυνατότητες του προσωπικού. Η πρώτη αντίληψη είχε την δύναμη, αν ήθελε, να επιβάλει τις πολιτικές της επιλογές, γιατί στηριζόταν από τα Δ.Σ., την διεύθυνση και νέα κυρίως στελέχη. Έκρινε, όμως, ότι ιδέες και οράματα δεν επιβάλλονται με διοικητικά μέτρα, αλλά κερδίζονται ή χάνονται στις ψυχές των ανθρώπων.

Η ρήξη εκδηλώθηκε επισήμως με την επιστολή Πουλόπουλου και τεσσάρων ακόμη στελεχών των κεντρικών υπηρεσιών προς το Δ.Σ., τον Οκτώβριο του '94. Η μάχη τελείωσε πράγματι σύντομα. Μετά την δική μου παραίτηση τον Φεβρουάριο του '95, η πλειοψηφία των μελών του Δ.Σ., που εξελέγη μόλις τον Ιανουάριο του '95, βρέθηκε στο στόχαστρο των καλά οργανωμένων πλέον συμφερόντων, με αποτέλεσμα να οδηγηθεί σε παραίτηση τον Οκτώβριο του '95.⁹

Ήταν το τελευταίο Δ.Σ. του ΚΕΘΕΑ που πίστευε στην ιδρυτική φιλοσοφία. Ο εξαναγκασμός του σε παραίτηση αποδεικνύει ότι το πραγματικό πρόβλημα δεν ήταν η προσωπικότητα του ιδρυτή και διευθυντή (αφού αυτός είχε ήδη παραιτηθεί), όπως ο κ. Πουλόπουλος στις επιστολές του προς το Δ.Σ. τον Οκτώβριο του '94 και στο άρθρο του υποκριτικά ισχυρίζεται, αλλά ότι στόχο της καλά οργανωμένης συνωμοσίας αποτελούσε η ίδια η ιδρυτική φιλοσοφία. Φιλοσοφία που με την ανθρωπιστική της υπόσταση αποτελούσε εμπόδιο σε ακόρεστες φιλοδοξίες και επαγγελματικές αποκαταστάσεις, σε όσους, δηλαδή, έχουν εκ των πραγμάτων αναχθεί σε χρήστες του προβλήματος των ναρκωτικών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιλογή της μετεξέλιξης του ΚΕΘΕΑ σε ένα σύγχρονο τεράστιο σούπερ-μάρκετ παροχής υπηρεσιών την οποία ο σημερινός διευθυντής ΚΕΘΕΑ υπερασπίζεται στο κείμενό του και επέβαλε με πραξικοπηματικό τρόπο, συνεπικουρούμενος από τον σημερινό πρόεδρο του ΚΕΘΕΑ και ευκαιριακές συσπειρώσεις συντεχνιακών συμφερόντων, δεν απεμπόλησε απλώς τον κοινωνικό και ιδεολογικό χαρακτήρα της προσπάθειας, δεν στέρησε απλώς το ΚΕΘΕΑ από τον καινοτόμο χαρακτήρα του, αλλά –το σημαντικότερο: επέδρασε αρνητικά στην αποτελεσματικότητα.

Η μετεξέλιξη του ΚΕΘΕΑ από κοινωνικό εγχείρημα, ανατρεπτικό του υπάρχοντος παραδείγματος στο χώρο της Υγείας, σε φορέα διαχείρισης του προβλήματος των ναρκωτικών είναι βέβαιο ότι συνάδει με τα βιοποριστικά συμφέροντα των εργαζομένων και ότι αποτελεί άριστο όχημα για τις ανελικτικές φιλοδοξίες ορισμένων, αλλά είναι αμφισβητήσιμο εάν και κατά πόσον οδηγεί στην αποθεραπεία των χρηστών.

Εύχομαι ολόψυχα στις εκτιμήσεις μου αυτές να κάνω λάθος, γιατί αυτό που διακυβεύεται δεν είναι το οφίκιο του προέδρου ή του διευθυντή ΚΕΘΕΑ, αλλά η ίδια η ανθρώπινη Ζωή.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Επιστολή του κ. Πουλόπουλου προς το Δ.Σ. με θέμα: Απόψεις και προτάσεις για την κατάσταση του ΚΕΘΕΑ, 12.10.94
2. Βλ. Πρακτικά Δ.Σ. 14.10.94
3. βλ. Επιστολές της 17.10.94 και 31.10.94 προς το Δ.Σ.
4. βλ. Πρακτικά Δ.Σ. της 15 και 16.2.95
5. βλ. Πρακτικά Δ.Σ. της 4.8.95 και επιστολή μου από 2.10.95
6. Αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμη και σήμερα η ηγεσία του ΚΕΘΕΑ, προκειμένου να τεκμηριώσει την αποτελεσματικότητα του έργου της, αναφέρεται στην συγκεκριμένη έρευνα, παραλείποντας βεβαίως να εξηγήσει ότι αυτά συνέβαιναν προ της «μετεξέλιξης»
7. βλ. Πρακτικά ΣΠΟΚ: 25.9.89, 6η και 7η συνεδρίαση 1990, 2η συν. 1992.
8. α) Los Sistemas de Salud. Conceptos, metodos, experiencias, publication, No 5-19, Washington, 1990
β) Μπαϊρακτάρης, Κ., *Ψυχική Υγεία και Κοινωνική Παρέμβαση*, Εναλλακτικές Εκδόσεις Αθήνα, 1994
γ) Singer, M., and Baer H., *Critical Medical Anthropology*, Baywood Publishing Co. Inc., New York, 1995
δ) Waitzkin, H., *The Second Sickness*, Collier MacMillan, London 1993
9. Τοποθετήσεις Γ. Μιχαλακόπουλου, Σ. Παντελάκη, Β. Λαοκράτη Δ.Σ. Ιανουαρίου-Οκτωβρίου '95, επιστολές παραίτησης μελών Δ.Σ. Χ. Γιανναρά, Σ. Μπακούρα, Δ. Παπαδοπούλου

δια λογος αναγνωστων

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ

Η ύλη του προηγούμενου τεύχους προκάλεσε, όπως αναμενόταν, το ενδιαφέρον και ποικίλα σχόλια των αναγνωστών μας.

Δημοσιεύουμε τις επιστολές του Α. Μαργαρίτη, του αντιστρατήγου ε.α. Ιωάννη Ν. Αντωνακέα και του δικηγόρου Αντώνη Βενέτη.

Από τον Α.Ε. Μαργαρίτη:

Φίλε κύριε Διευθυντά,

Συγχαρητήρια για τό τελευταίο τεύχος (694-695)! Ίδιαίτερα ενδιαφέρουσα ή αναλυτικά ορθολογιστική άποψη της κυρίας Ι. Παπαθανασίου για τά πραγματικά αίτια του έμφυλίου πολέμου, μέ την παράλληλη τοποθέτησή του στό πλαίσιο του ψυχρού πολέμου, καθώς και τό ήμερολόγιό της. Νά μου έπιτρέψετε μιά μόνο παρατήρηση. Στην σελ. 19, στην ήμερομηνία 27 Ιουνίου 1946, πρέπει νά προστεθή «κατόπιν έπιμονής του Μολότωφ». Ή άρχική «κατεύθυνση» της Άγγλίας ήταν νά «μοιρασθεί» τά Δωδεκάνησα μέ την Τουρκία. Καί οί πίο «δεξιοί» Έλληνες διπλωμάτες ύποστηρίζουν ότι «τά Δωδεκάνησα τά οφείλουμε στόν Μολότωφ», όχι βέβαια από φιλελληνισμό, αλλά για νά μή ένισχυθεί ή θέση της Άγγλίας στην Άνατολική Μεσόγειο. Για τόν ίδιο λόγο ή Σοβιετική Ένωση ευνόουσε πάντοτε την έλληνική άποψη στό πρόβλημα της Κύπρου.

Άντιθέτως, για τόν ίδιο λόγο, αλλά εις βάρος της χώρας μας, ύποστήριξε τον Κεμάλ κατά την Μικρασιατική έκστρατεία (1921-1922), πού

έξυπηρετούσε πετρελαϊκά συμφέροντα των Άγγλων στην Μοσούλη (κοντά στον Κεμάλ καί οί «σύμμαχοί» μας Γάλλοι καί Ίταλοί).

Άνάλογο διπλωματικό «παράδοξο» συνέβη μετά τούς Βαλκανικούς πολέμους (1912-1913). Την Καβάλα την οφείλουμε στον Γουλιέλμο Β΄ της Γερμανίας. Οί Άγγλοι την «προόριζαν» για την Βουλγαρία, για νά την αποσπάσουν από την φιλογερμανική της τοποθέτηση. Μέ την πολιτική του ό Κάιζερ συγχρόνως ίκανοποιούσε καί τόν γαμπρό του Κωνσταντίνο, τότε βασιλέα της Ελλάδας καί άρχιστράτηγο.

Πολύ φιλικά
Α.Ε. Μαργαρίτης

Από τον αντιστράτηγο ε.α.
Ιωάννη Αντωνακέα:

Κύριε Διευθυντά

Δέν χρειάζεται νά έχει κανείς ειδικά άσχοληθή μέ τό θέμα των γεγονότων της έποχής 1946-49, διά νά αντιληφθή ότι τό περιεχόμενο του τεύχους 17ης Σεπτεμβρίου, του ύμετέρου περιοδικού, δέν είναι άπλως μονόπλευρον, αλλά άπολύτως μακράν της αληθείας.

Όπωςδήποτε όμως, τό γεγονός της απομακρύνσεως έκ της αληθείας, προκαλεί έκπληξιν καί τουτο διότι ναί μέν είναι γνωστή ή ιδεολογική θέσις του περιοδικού, έν τούτοις όμως έχει, κατά τό παρελθόν, δώσει δείγματα διαθέσεως δι' αντικειμενικήν θεώρησιν των πραγμάτων. Ένώ, εις την ύπ' όψιν έκδοσιν είναι έμφανές τό τελείως αντίθετον, πλήν του άναγραφόμενου εις την σελ. 3, ότι «... Καί φυσικά θά φιλοξενη-

θει ό διάλογος πάνω σέ θέματα της κρίσιμης εκείνης έποχής».

Βασιζόμενος, εις την ειλικρίνειαν της προθέσεώς σας νά «φιλοξενηθεί ό διάλογος», έκθέτω την δικήν άποψιν επί ενός μόνον σημείου, διότι άλλως θά έπρεπε νά γράψω ένα πολύ μακροσκελές σχόλιον. Περιορίζομαι, λοιπόν, προς τό παρόν, μόνον εις τό ότι ό διεξαχθείς άγών της περιόδου 1946-49, χαρακτηρίζεται ως «έμφύλιος πόλεμος». Έν τούτοις, τά λαβόντα χώραν γεγονότα αποδεικνύουν κατά τρόπον μή δυνάμενον νά άμφισβητηθή ότι ό άγών της περιόδου 1946-49, ήτο άγών έθνικός έναντίον ξένης επιβουλής. Ήτο άγών της συντριπτικής πλειονοψηφίας του Έλληνικού λαού έναντίον μιās έντέχνως παγιδευμένης έξωθεν μειονοψηφίας, ή όποία ενεργούσε εις βάρος των έθνικων συμφερόντων. Διά νά είναι «έμφύλιος» ένας άγών, πρέπει ούτος νά διεξαχθή άπολύτως έντός των πλαισίων της αύτης φυλής, κατ' επέκτασιν δέ έντός των πλαισίων του αύτου κράτους. Τά στοιχεία δέ ενός διεξαγομένου άγώνος, δέν είναι μόνον ή φυλετική ταυτότης των αντιμαχομένων, αλλά κυρίως αί συνθήκαι διεξαγωγής καί άκόμη περισσότερον, αί επιδιώξεις αυτών. Ό έμφύλιος πόλεμος στρέφεται κατά της κρατούσης άρχής, κατά της κρατούσης κυβερνήσεως, χωρίς νά αποβλέπη εις μεταβολήν της έθνικής κυριαρχίας. Διάφο-

Τις πιο όμορφες μέρες μας
δεν τις έχουμε ζήσει ακόμα...
Τα πιο όμορφα παιδιά
δεν έχουν μεγαλώσει ακόμα...

ρος, όμως, ύπήρξεν ή φύσις του διεξαχθέντος κατά την περίοδον 1946-49 άγώνος. Τό πλαίσιο του άγώνος δέν περιορίζετο έντός των όρίων της Έλληνικής Έπικρατείας, αλλά έπεξετείνετο καί εις γειτονικάς χώρας, όπου αί συμμορίες εύρισκον άσυλον, δι' όργάνωσιν, έξοπλισμόν καί εκπαίδευσιν. Έτύγχανον δηλαδή, εκεί, όλων των διευκολύνσεων αί όποiai έξισφάλιζον την άνασυγκρότησιν διά την έξαπόλυσιν νέων επιδρομών. Άλλά καί εις μεταβολήν της έθνικής κυριαρχίας απέβλεπε ή έξαπολυθεΐσα επίθεσις. Χαρακτηριστικά είναι τά λεχθέντα υπό του Γεωργίου Παπανδρέου την 19ην Νοεμβρίου 1946, όστις άγορεύων έν τη Βουλή, λέγει: «Ό τελικός αντικειμενικός σκοπός του Κομμουνιστικού Κόμματος είναι ή κατάλυσις της έδαφικής μας άκεραιότητος, ή κατάλυσις της πολιτικής μας έλευθερίας καί ή κατάλυσις της έννοίας της Ελλάδος». Είναι άλλωστε άπολύτως γνωστόν, ότι ύπήρχε ή δέσμευσις έκ μέρους των έπιτεθέντων, διά την άπόσπασιν έθνικων έδαφων καί πρόσδεσιν αυτών εις ξένας χώρας.

Πρέπει επίσης νά σημειωθή ότι «άντισυμμοριακός» έχαρακτηρίσθη ό άγών εκείνος εις Έκθεσιν Έπιτροπής Έρεύνης του Συμβουλίου

Ασφαλείας του ΟΗΕ (23 Ιαίου 1947), ό δέ άναμφιβιητήτως δημοκρατικών αρχών Θεμ. Σοφούλης, είπεν χαρακτηριστικώς: «ό σημεριός έχθρός έξυπηρετεί τάς ατακτητικάς βλέψεις γειτόνων». Είναι δυνατόν νά παταθεοϋν πολλά άκόμη στοιχεία, καταρρίπτοντα τόν γχυρισμόν περί «εμφυλίου πολέμου». Νομίζω όμως ότι αϊ αυτά είναι άρκετά διά νά δηγήσουν εις τήν αλήθειαν.

Μετά τιμής

Ιωάννης Ν. Άντωνακίας
Άντιστράτηγος έ.ά.

κυριεύει την περιοχή της Μουργκάνας. Ασκεΐται πίεση να παραδώσουν οι γυναίκες τα παιδιά για να μεταφερθούν στις σοσιαλιστικές χώρες. Η αντίθετη γνώμη θεωρείται έγκλημα. Πολλά παιδιά μεταφέρονται στην γειτονική Αλβανία. Μεταξύ αυτών ήταν και ο μικρός Χρήστος Σιόπλος, τον είχε δαγκώσει λυσσασμένος σκύλος και οι αντάρτες τον μετέφεραν στην Αλβανία για να γίνει καλά. Πέθανε ξεσκίζοντας τις σάρκες του σ' ένα κλειστό δωμάτιο στο Δυρράχιο όπου τον είχαν απομονώσει. Αν πήγαινε στους Φιλιάτες θα είχε σωθεί...

Πριν από την πτώση της Μουργκάνας (14.9.1948) ολόκληρος ο πληθυσμός του Λειά, από παιδιά 40 ημερών μέχρι 90 χρόνων, μεταφέρεται βία και παρά την θέλησή του στην γειτονική Αλβανία. Γριές πέθαιναν στον δρόμο. Τελικά καταλήξαμε στη Σκόδρα. Με την πτώση του Γράμμου, Αύγουστος 1949, στοιβαγμένοι σε φορτηγά πλοία, μετά από ταξίδι 12 μερόνυχτων, καταλήξαμε στο Γκτανσκ (Νιάντσιχ) της Πολωνίας, και από το Γκτανσκ, σ' ένα χωριό, έξω από τη Βουδαπέστη, το γνωστό «Μπελογιάννη». Θυμάμαι τα τραγούδια: «Αχ Μόσχα εσύ, για σένα χτυπά με χαρά του Λαού η Καρδιά...», «Επάνω σε ψηλό βουνό θα φτιάξουμε ένα αλώνι, να βάλουμε το Βασιλιά σ' αμάρι να μπαλώνει...» και τους πετροπολέμους μεταξύ Ελληνόπουλων και Σλαβομακεδόνων. Ο πατέρας μου -όπως και οι άλλοι άντρες του χωριού- για δύο χρόνια δεν ήξερε πού βρισκόμασταν και αν ζούσαμε.

Ύστερα από έντονες παραστάσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης, επανήλθαμε στην Ελλάδα τον Φεβρουάριο του 1954. Πριν φύγουμε από την Ουγγαρία, θυμάμαι τον δάσκαλο που μας έλεγε ότι -στην Ελλάδα- θα μας κλείσουν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και «να δαγκώσουμε το χέρι του χωροφύ-

λακα...»

Δεν γνωρίζω αν υπάρχει στα αρχεία της κ. Παπαθανασίου η παραπάνω μαρτυρία - και είναι μαρτυρία μιας σημαντικής μερίδας του ελληνικού λαού, που βρέθηκαν μπλεγμένοι στα γρανάζια του εμφυλίου πολέμου χωρίς να το επιδιώξουν και χωρίς ν' ανήκουν σε οποιαδήποτε παράταξη...

Αντώνης Βενέτης

Δικηγόρος

Η κ. Ιωάννα Παπαθανασίου,
υπ' όψιν της οποίας θέσαμε την
επιστολή, σημειώνει:

Σας ευχαριστούμε για το γράμμα σας και όλες οι καταθέσεις είναι αποδεκτές... Όμως, ανεξάρτητα από βιώματα, προσωπικές εμπειρίες, η ιστορία καλό θα 'ταν να μην υπακούει σε προκατασκευασμένα σχήματα και ιδεολογικές κατασκευές. Η ελληνική

κοινωνία τραυματίστηκε αρκετά. Μην ξεχνάτε ότι δίπλα στην Ελένη του Νίκου Γκατζογιάννη που έτυχε να 'ναι συγχωριανή σας, υπήρξαν κι άλλες η Ελένη που κάτω από την άκομψη επικήττα της «ανταρτόπληκτης» ακολούθησε το δρόμο των 700.000 αμάχων, που ξεσπιτώθηκαν και μετακινήθηκαν από τον κυβερνητικό στρατό η Ελένη των φυλακών και των «στρατοπέδων αναμόρφωσης» η Ελένη των «παιδοπόλεων», όπως και η Ελένη της πολιτικής προσφυγιάς που περιγράφετε. Αυτή είναι η αγριότητα του εμφυλίου πολέμου. Και μια ακόμη σημείωση: τα αρχεία δεν ανήκουν σε καμία κυρία Παπαθανασίου. Τα αρχεία, όπως όλα τα ιστορικά τεκμήρια, ανήκουν στην ιστορική έρευνα και στην κοινωνία που δικαιούται να γνωρίζει την ιστορία της...

Από τον δικηγόρο

Αντώνη Βενέτη:

Κύριε Διευθυντά,

Σχετικά με το αφιέρωμα του περιοδικού σας στον Εμφύλιο Ιόλεμο, θα ήθελα να καταθέσω και την δική μου μαρτυρία. Το χωριό μου -Λειά Φιλιατών- είναι στην παραμεθόριο με την Αλβανία. Στην πλειοψηφία τους οι κάτοικοί του ήταν αριστεροί. Ωστόσο οι άντρες του χωριού, όταν πληροφορήθηκαν ότι θα έρχονταν σ' αυτό οι αντάρτες, κατέφυγαν, σχεδόν στο σύνολό τους, στους Φιλιάτες, στο κεφαλοχώρι της περιοχής, το οποίο ήλεγχε ο κυβερνητικός Στρατός. Τα γυναικόπαιδα τ' άφησαν στο χωριό. Γιατί να τα πειράξουν οι αντάρτες;

Τέλος Νοεμβρίου 1947, οι αντάρτες καταλαμβάνουν το χωριό, όπως και τα γειτονικά, Βαβούρι, Τσαμαντά και περιπασιακά Πόβλα, Κωστάνα, Γλούσια, Λίστα. Η περιοχή της Μουργκάνας αποκλείεται από τον κόσμο. Στον κόσμο επιβάλλεται σταλινική τρομοκρατία. Κορίτσια επιστρατεύονται και στέλνονται στα βουνά. Η παραμικρή έκφραση μπορεί να παρεξηγηθεί και να σε στείλει στο εκτελεστικό απόσπασμα. Σε κάθε χωριό σκοτώνουν 5-6 άτομα, κυρίως γυναίκες, για απήμαντους λόγους ή και νεαρά παιδιά. Φόβος και τρόμος

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ,
ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

Η Μ Ε Ρ Ι Δ Α

"Ψυχόγραμμα Παιδιών και Έφήβων"

* Εισηγήσεις

* Συζητήσεις Στρογγυλής Τραπέζης

* Ομάδες Έμπειρίας Ψυχοδράματος

Αθήνα, 6 Νοεμβρίου 1999

Χαράλαμπος 1 & Μαυρομιχάλη, 114 72 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 64.47.533, 64.35.980, FAX: 64.45.140
e-mail: igaa-opc@otenet.gr

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η Εθνική Πινακοθήκη συχνά επιχειρεί να καλύψει την ουσιαστική έλλειψη ενός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στην πόλη της Αθήνας. Έτσι, χάνει και η ίδια η Εθνική Πινακοθήκη τον προορισμό της και το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης εξακολουθεί να απουσιάζει.

Ωστόσο, μικρότερης κλίμακας συλλογές βρίσκουν σταδιακά έναν χρησιμότερο και περισσότερο αυτόνομο ρόλο.

• Η Συλλογή Εμφιετζόγλου, η οποία περιλαμβάνει μερικά από τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής τέχνης, άνοιξε ήδη τους εκθεσιακούς της χώρους στο κοινό (κάθε Τετάρτη από τις 4 έως τις 8 μ.μ., στο κτήμα της οικογένειας Πρόδρομου Εμφιετζόγλου –πρώην κτήμα Βορρέ– στα Ανάβρυτα). Τριακόσια έργα με τα οποία εκπροσωπούνται οι περισσότερες από τις χαρακτηριστικές αισθητικές τάσεις με τις οποίες συναντήθηκαν οι έλληνες ζωγράφοι και γλύπτες, από τον 19ο αι. έως σήμερα. Ένα πανόραμα της ελληνικής τέχνης που διασταυρώθηκε κλιμακωτά με όλα τα διεθνή καλλιτεχνικά ρεύματα, συνοψίζεται μέσα σ' ένα χώρο που, χωρίς να υποκαθιστά την έλλειψη ενός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, θεμελιώνει μια βασική ιδέα: Να είναι η τέχνη ανοιχτή, προσιτή και αποκεντρωμένη.

• Μια διαφορετική αλλά εξίσου ενδιαφέρουσα αντίληψη υπηρετείται με το Μουσείο-οικία του ζωγράφου Αλέκου Κοντόπουλου. Στο σπίτι και στο ατελιέ του ζωγράφου έχουμε την ευκαιρία να δούμε το χώρο εργασίας και να συγκροτήσουμε μια εικόνα για το έργο του που να φωτίζεται από το εργαστήρι και την καθημερινή ζωή του καλλιτέχνη. (Αλ. Κοντοπούλου 13, Αγία Παρασκευή).

• Ή η πρόταση που κάνει το «Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος» για την ανάδειξη των εικαστικών αξιών στο δημόσιο χώρο, που θα είναι σε λίγο ο χώρος του αττικού μετρό, δίνει μια διαφορετική οπτική στην προσέγγιση του κοινού με το έργο τέχνης – προοπτική αισθητικής και ιδεολογικής αντιπαράθεσης, αλλά και χώρος ανοιχτής επικοινωνίας και διαλόγου. Παραμένει ζητούμενος ο πολύ ευαίσθητος τομέας της επιλογής. Και είναι, όντως, απαράδεκτη από κάθε άποψη η απευθείας ανάθεση ή η απευθείας αγορά έτοιμου έργου από την «Αττικό Μετρό» Α.Ε. Προτάσεις ειδικά επεξεργασμένες για το μετρό και τους χώρους και αναμέτρηση αυτών των προτάσεων μέσα από τις νόμιμες διαδικασίες που έχουν θεσπισθεί από την Πολιτεία για να προασπίσουν το δημόσιο χρήμα αλλά και τη δημοκρατική ευαισθησία των πολιτών είναι απαραίτητο να διαγωνισθούν – όλες οι άλλες «λύσεις» είναι εκ του πονηρού.

Ο χώρος μέσα στον οποίο θα κινούνται οι πολίτες αυτής της πόλης, μόλις θα αρχίσει η λειτουργία του μετρό, είναι ένας δημόσιος χώρος, που μπορεί να προσφέρει πολλά στην εξοικείωση των πολιτών με την τέχνη, δεν είναι όμως ούτε γκαλερί ούτε μπορεί να υποκαταστήσει ένα μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Μπορεί να γίνει μια οδός προς την τέχνη ή ένα τέλειο αδιέξοδο που δεν οδηγεί πουθενά. Η επιλογή δική σας.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Περιπλανηθείτε:** Στο 28ο Φεστιβάλ Θιβλιού στο Πεδίον του Άρεως, αφήστε κατά μέρος τα «όπλα» σας και πάρτε ένα βιβλίο στο χέρι σας. Επικοινωνήστε με τους συνανθρώπους σας όχι μόνο πίνοντας ένα ποτήρι κρασί, αλλά βυθίζοντας τον εαυτό σας στο στοχασμό του «άλλου». Ής την Κυριακή 3 Οκτωβρίου. Η συνέχεια κατά μόνας, στο σπίτι σας...

28ο φεστιβάλ
πεδίων του Άρεως

17ο φεστιβάλ Ζωγραφίας

• **Φωτογραφίστε:** Μαζί με όλους τους φωτογράφους που συμμετέχουν στο «Μήνα Φωτογραφίας», δημιουργήστε κι εσείς τη δική σας φωτογραφική ιστορία. Στην γκαλερί ΑΔ του Ψυρρή (Παλλάδος 3) δείτε την εγκλωβισμένη στα θερμοκήπια φύση του Γιάννη Θεοδωρόπουλου. Στην γκαλερί «Νέες Μορφές» τα «Μακρινά και Κοντινά» του φωτογράφου Bernard Plassu αποτυπώνουν τη δική μας Μεσόγειο: τα μικρά νησιά γύρω απ' τη Σικελία, την έρημο κοντά στη θάλασσα της Αλγερίας, τη Νίσουρο... Ενώ, «εκεί όπου κάποτε ορθωνόταν το τείχος» φωτογραφίζει ο Χάρυ Χάμπελ και εκθέτει στο Ινστιτούτο Γκαίτε, από τις 4 Οκτωβρίου.

• **Δείτε:** Την έκθεση ζωγραφικής του Αλέξανδρου Τομπάζη στην γκαλερί Ζουμπουλάκη. «Ένας αρχιτέκτονας ζωγραφίζει», δηλαδή σχεδιάζει με μελάνι ή μαρκαδόρο και επιχρωματίζει τα καθημερινά και τετριμμένα αναδεικνύοντάς τα.

• **Παρακολουθήστε:** Στο 12ο «Πανόραμα Ευρωπαϊκού Κινηματογράφου» στον κινηματογράφο «Παλλάς» ως τις 10 Οκτωβρίου το αφιέρωμα στον ιταλό δημιουργό Francesco Rosi: Τζουλιάνο ο αρχιληστής, Χέρια πάνω από την πόλη, Ο Χριστός σταμάτησε στο Έμπολι κ.ά.

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α

πολιτιστικής

Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Τι φωνάζετε, ρε; Πού θέλατε να χτίσει ο Μακαριώτατος τη Μητρόπολη; Στο Ζεφύρι; Εκεί κάνει σεισμούς.
- Ο Πάγκαλος ασκεί εσχάτως εσωκομματική αντιπολίτευση διεκδικώντας το υπουργείο Πολιτισμού. Έχει εκμανεί μάλιστα – γιατί βλέπει την κυβέρνηση να τα θαλασσώνει και χωρίς αυτόν.
- Οτσαλάν; Ποιος Οτσαλάν;
- Κυβέρνηση; Ποια κυβέρνηση;
- Νέα, προσοδοφόρα επαγγέλματα: έμπορος σεισμών, κρατικός (τραπεζικός) τρομοκράτης, κυβερνητικός σπερμολόγος, computer designer, animal hair-stylist, κοστολόγος πολιτιστικών προϊόντων.
- Αν και για να πάει κανείς στο υπουργείο Πολιτισμού πρέπει πρώτα να έχει θητεύσει στην κουζίνα της Μιμής. Ρωτήστε σχετικά τους ΜικροΒαγγελομπενούτσικους.
- Λέγεται ότι η Συλλογή Κωστάκη πρόκειται να «κλείσει» στα 13 δισ.!
- Limit up Lotto.
- Ιδέα: Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης στο Ζεφύρι.
- Επίσης ένα δισεκατομμύριο διακόσια εκατομμύρια θα στοιχίσουν τα έργα στον πρώτο και τον δεύτερο όροφο της Εθνικής Πινακοθήκης ενόψει της έκθεσης Greco.
- Ενώ ο επιβλέπων αρχιτέκτονας κ. Πάνος Τζώνος θα εισπράξει περί τα διακόσια εκατομμύρια ως αμοιβή. Δουλειές με φούντες!
- Βέβαια αν συγκεντρωθούν τα χρήματα που έχουν δαπανηθεί τα τελευταία χρόνια για τις διάφορες εργασίες στην Πινακοθήκη –μεταφορές αποθηκών και επανατοποθέτησή τους στο ίδιο σημείο (sic)– θα είχαν χτιστεί δύο καινούργια μουσεία.
- Δεν βαριέστε! Λεφτά έχουμε. Κι αν δεν έχουμε, εκποιούμε τα οικόπεδά μας στο Λαγονήσι και

την Σαρωνίδα.

- Εξάλλου το Ίδρυμα Ευριπίδη Κουτλίδη μας έδειξε το δρόμο. Πουλάτε και μην χτίζετε! Limit down.
- Κρετίνος λοιπόν ο δήμαρχος Μενιδίου. Ήθελα να ξέρω ποιοι τον εξέλεξαν.
- Αλλά και ποιοι ανέθεσαν στην υποβαθμισμένη τοπική αυτοδιοίκηση να διεκπεραιώσει την τρομακτική γραφειοκρατία των σεισμών.
- Κράτος ηλιθίων από κάθε πλευρά.
- Τι θα γίνει, ρε αρμόδιοι, με το Ηρώδειο;
- Πότε θα δούμε την Άντζελα και τον Πανταζή; Κι εμείς φιλόμουσοι είμαστε.
- Σύμπτωση: 1.200.000.000 δρχ. –όσο οι κατασκευές του κ. Τζώνου– στοίχισε και η προεκλογική καμπάνια της Βάσως Παπανδρέου. Εκλεκτικές συγγένειες.
- Απ' την άλλη η NET, η ET1 και η ET3 σώζουν την τιμή της τηλεόρασης. Παρ' όλες τις λειτουργικές τους ανεπάρκειες.
- Αρκεί να μην αντιγράφουν κατινοειδώς τις «επιτυχίες» των ιδιωτικών καναλιών, γιατί η δική τους αποστολή είναι εντελώς διαφορετική.
- Είπαμε: όσον αφορά στη γελοιότητα, ο ιδιωτικός τομέας είναι ασυναγώνιστος.
- Επίσης, αν η κυβέρνηση είχε συνειδητοποιήσει την παιδαγωγική δύναμη της τηλεόρασης θα έβαζε τον Αρσένη υφυπουργό παρά τω ΠΑΝ-ΠΑΝ.
- Εύλογη η απουσία του κ. Αβραμόπουλου από τους σεισμούς των Αθηνών. Εκείνος ειδικεύεται στους σεισμούς της Κωνσταντινούπολης.
- Μαρμαρωμένος Δήμαρχος...
- ΧΑΑ (Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών), η; θηλυκό του ουδετέρου ΧΑΟΣ, το.

Μανωλάκης ο βομβιστής

20 χρόνια «Άγρα» - 20 χρόνια «Νεφέλη»

Τολμηρές επιλογές, εκδοτική καλαισθησία, αγάπη και φροντίδα για το βιβλίο. Δύο εκδοτικοί οίκοι με σημαντική δραστηριότητα στην παραγωγή του βιβλίου γιορτάζουν αυτές τις μέρες τα εικοσάχρονά τους.

Ήδη στις 23 Σεπτεμβρίου, στη Στοά του Βιβλίου, μέσα σε μια θερμή ατμόσφαιρα, αυτή που γεννιέται απ' τις ανάσες και τα χαμόγελα των ανθρώπων, μέσα στην «ανοιχτή» παρέα των εκδόσεων «Άγρα», οι πολυπληθείς οπαδοί και οι πιστοί φίλοι γιόρτασαν την ενηλικίωση των εκδόσεων. Ο Δημήτρης Χαντζόπουλος διαμόρφωσε για την περίπτωση ένα βιβλίο ανθολογώντας από τα αγαπημένα του βιβλία της «Άγρας» και εικονογράφώντας την πόλη της μετοικεσίας του: *Εις Άγραν Ρεθύμνου*.

Στο Αίθριο της Στοάς του Βιβλίου στις 7 Οκτωβρίου, 9 μ.μ. οι εκδόσεις «Νεφέλη» θα γιορτάσουν παρέα με τους φίλους και συνεργάτες τους τη δική τους ενηλικίωση. Μια μακρά πορεία αναζητήσεων, που οδήγησε στη σημερινή ωριμότητα και συστηματική παρουσία στο χώρο του βιβλίου.

Κ.Α.

ΑΠΟ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ ΣΤΗ ΛΑΡΙΣΑ

Δεκαπέντε δημιουργοί εμπνέονται από το Βερολίνο και εγκαθιστούν τα έργα τους –ζωγραφικά, φωτογραφικά, πλαστικά– στη Λάρισα, στο Εικαστικό Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης της πόλης. Το ξύλο, η πέτρα, το κερί, το μέταλλο, αλλά και το ρnc, υλικά που χτίζουν την πόλη-εργοτάξιο, που είναι σήμερα το Βερολίνο, επαναπροσδιορίζονται δημιουργικά, με τρόπο που να ξαναζωντανεύουν την ύλη κάτω απ' το ανθρώπινο χέρι. Η «Αλληγορία της Ύλης» είναι μια σημαντική έκθεση που αποπειράται να αποκαλύψει το πνεύμα μιας εποχής στο πλαίσιο μιας πόλης, όπως το Βερολίνο. Η έκθεση, καθώς οργανώνεται στη Λάρισα, μέσα σε διαφορετικές χωρικές συνθήκες και σ' ένα πολιτισμικό πλαίσιο εντελώς άλλο από αυτό της προέλευσής της, είναι ένα καλλιτεχνικό γεγονός για την πόλη, μια έκπληξη αλλά και μια καλλιτεχνική πρόκληση.

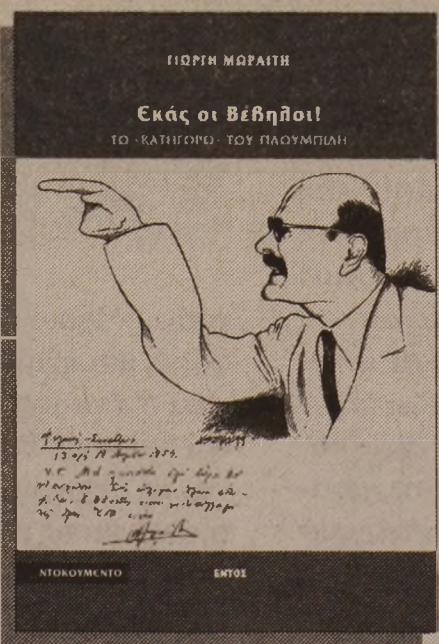
Χ.Ψ.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Γιώργης Μωραΐτης

ΕΚΑΣ ΟΙ ΒΕΒΗΛΟΙ!

ΤΟ «ΚΑΤΗΓΟΡΩ» ΤΟΥ ΠΛΟΥΜΠΙΔΗ

Ένα μοναδικό ντοκουμέντο για την «υπόθεση Πλουμπίδη».

Ο δημοσιογράφος Γιώργης Μωραΐτης, μέσα από κείμενα-ντοκουμέντα (η απόφαση-αποκατάσταση της 9ης ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ, η απολογία του Πλουμπίδη στο Στρατοδικείο και οι επιστολές του από τη φυλακή, άρθρα στο Ριζοσπάστη και την ΚΟΜΕΠ, σκόλια κ.λ.π.), ρίχνει φως στη σκοτεινή περίοδο του αντικομμουνιστικού μένους, της ξένης εξάρτησης και της υπό κηδεμονία «δημοκρατίας».

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ» Τηλ.: 76.48.900
Internet: www.defacto.gr • e-mail: entos@defacto.gr

Πριν από μερικές μέρες έγινε η παρουσίαση του νέου δίσκου του πολύφαντου David Bowie στο παγκόσμιο κοινό μέσω του Διαδικτύου: με αφορμή αυτό το γεγονός ξέσπασε μια δύελλα στον Τύπο για τούτο τον καινοφανή τρόπο προβολής και, γιατί όχι, «επαφής» με το μουσικό κοινό, που δεν πρέπει να ξεχνά κανείς ότι πρόκειται για αναγνωρίσιμο αγοραστικό κοινό. Ζώντας την εποχή των τεχνολογικών αναζητήσεων, άρα και εκζητήσεων, είναι σαφείς οι διάφορες μέθοδοι που θα ενσκήψουν στο μέλλον προς άγραν πελατών, και δη στο πλαίσιο της διακίνησης πνευματικών δημιουργημάτων.

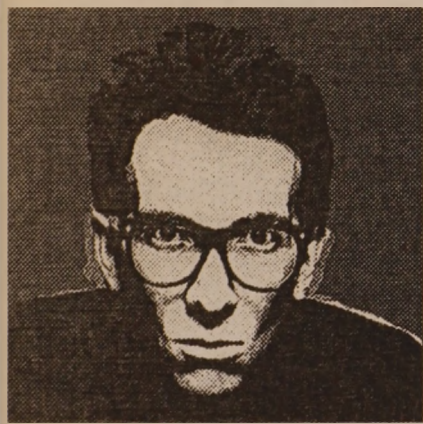
Άρα η υποψία και η φαντασία μπορούν να απαλύνουν τα έως σήμερα επιστημονικά-τεχνολογικά παράδοξα της καλλιτεχνικής πραγματικότητας στη νέα χιλιετία.

Με φθινοπωρινή διάθεση...

του Βασίλη Ρούβαλη

ELVIS COSTELLO

The Very Best Of

Θεωρείται, και είναι, στον αγγλόφωνο κόσμο μία από τις πιο ιδιόζουσες και σεβαστές προσωπικότητες στον χώρο των

show business. Ο Elvis Costello έχει δημιουργήσει πρότυπο εμπορικού καλλιτέχνη που συνδυάζει την ποιότητα των επιλογών με τον διανοουμενίστικο χαρακτήρα του. Ξεκίνησε με τους Attractions στα τέλη της δεκαετίας του '70 για να συνεχίσει αργότερα με σόλο κυκλοφορίες και πάμπολλες-ποικίλες συνεργασίες. Μια πλειάδα σπουδαίων δίσκων συναπαρτίζει την κατάθεση του βρετανού τραγουδοποιού στην ποπ μουσική κουλτούρα που -αν μη τι άλλο- έχει πολλά ξεχωριστά διαμαντάκια να αποκαλύψει. Γι' αυτό τον λόγο και η κυκλοφορία ενός ανθολόγου cd ξενίζει πιθανώς με την όποια ευκολία (εάν) έχει διαμορφωθεί. Όμως, τόσο η παράθεση χαρακτηριστικών δειγμάτων από τη δισκογραφία του όσο και ο χρονολογικός ειρμός με τον οποίο τοποθετήθηκαν δημιουργεί μια ανακουφιστική αίσθηση στον ακροατή, ότι τέλος πάντων οι καλύτερες των στιγμών της ποπ μπορούν και έχουν συνέχεια από μουσικούς με συνέπεια και σοβαρότητα στην πορεία τους. Πρώτο κομμάτι της συλλογής το νοσταλγικό «Peace, Love and

Understanding», φτάνοντας στο αναντίρρητα σπουδαίο «I wanna be loved» αλλά και στο πολυτραγουδισμένο «I Want You» (βασικό θέμα στην ομότιτλη ταινία του Michael Winterbottom πρόπερσι), έως το τελευταίο του δίσκου «She», γνωστό από την ταινία *Notting Hill*. Μια χορταστική συλλογή που αποσκοπεί σε μια αποτίμηση του αειθαλούς Elvis Costello και που δεν αφήνει κανέναν ανικανοποίητο.

TRAVIS

The Man Who

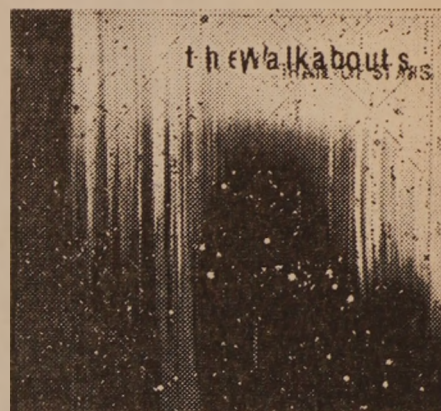

Στο γκριζοβρετανικό τοπίο, η ποπ κουλτούρα εξακολουθεί να παράγει χαρακτηριστικά δισκογραφικά δείγματα που -συν τω χρόνω- έχουν αποκτήσει μια ιδιαίτερη εκφορά, μια ηχητική διατύπωση που παραπέμπει σ' ένα τεράστιο σώμα συγκροτημάτων και τραγουδοποιών. Βέβαια, τα σπουδαία και με ξεχωριστή ταυτότητα δείγματα αυτής της τάσης μειοψηφούν (καθότι η μουσική βιομηχανία προσδοκά πολλαπλά αντίτυπα ενός μοντέλου, σε κάθε περίπτωση) και είναι αυτά που επιβιώνουν στον χρόνο και διαμορφώνουν τις συνθήκες της βρετανικής ποπ. Σ' αυτή την περίπτωση, των Travis, τα πράγματα έχουν ακριβώς να κάνουν με αυτό. Μια μπάντα με υγιείς μουσικούς προσανατολισμούς και με σοβαρή, τι-

θασειμένη εάν θέλετε, προσέγγιση της μουντής διάθεσης, του μελαγχολικού ψυχισμού, της ευαισθησίας που θέλει να εκφραστεί και να μοιραστεί. Για τούτο και οι γλυκόπικρες μελωδίες τους ντύνονται από στίχους που μιλούν για τη μοναξιά αλλά και τη χαρά της συνεύρεσης, τις επιθυμίες και τις σιωπηλές προσδοκίες. Το άλμπουμ βροίχει τέτοιων στιγμών που το φέρνουν στη λίστα με τις πιο ενδιαφέρουσες κυκλοφορίες της φετινής εσοδείας.

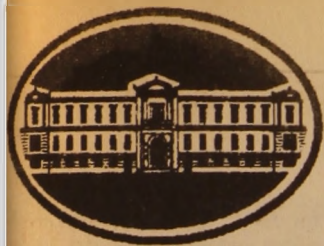
THE WALKABOUTS

Trail Of Stars

Ένα σιβαρό κεφάλαιο στη σύγχρονη αμερικανική μουσική αποτελούν οι Walkabouts. Με υπερδεκάχρονη πα-

ρουσία στα μουσικά πράγματα, η μπάντα από το Σιάτλ έχει επιδείξει συνέπεια γραφής και ποιητικό υπόβαθρο ώστε να γίνεται πια λόγος για σπουδαία μονάδα στο ιδίωμα που μεταεφορμάται από το folk-rock της προηγούμενης δεκαετίας, όμως έχει πάρει ιδιαίτερη, ξεχωριστή μορφή από τη μελωδική ευαισθησία του Chris Eckman και της Carla Torgerson. Η ιδιοφυής συνθετική ικανότητα των Walkabouts έχει αποδώσει δίσκους σαν το κορυφαίο *New West Motel* (1996) αλλά και τα *Scavenger*, *Satisfied Mind*, *Devil's Road*, πιστοποιώντας τη συνθετική τους εξέλιξη και κορύφωση. Το περσινό τους *Swinger 500* (ως σόλο έκδοση των δύο βασικών εγκεφάλων τους, Chris and Carla) αποδείχθηκε κατώτερο των προσδοκιών που πιστοποίησαν στο μεταξύ και οι ζωντανές εμφανίσεις του συγκροτήματος στην Αθήνα. Το *Trail Of Stars* καταφθάνει στις προθήκες με ανανεωμένες τις διαθέσεις της μπάντας, με οικείες μελωδικές κατευθύνσεις αλλά και μικρές εκπλήξεις. Περισσότερα τζαζιστικά στοιχεία αλλά και ηλεκτρονικές αναφορές, σκοτεινή διάθεση και ποπ φορμαλισμός στο μέτρο που οι σπουδαίοι Tindersticks σχηματοποίησαν και οι Walkabouts ενστερνίστηκαν. Στα plus του cd το περιώνυμο κομμάτι «Bonnie & Clyde» του Serge Gainsburg αλλά και η multimedia δυνατότητα χρήσης του cd με ενδιαφέρον πληροφοριακό υλικό για το συγκρότημα.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ 30ής ΙΟΥΝΙΟΥ 1999
(ποσά σε δισ. δραχμές)

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

	1999	1998
Ταμείο και διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα	2.618	2.832
Απαιτήσεις και κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	926	1.563
Απαιτήσεις κατά πελατών	4.441	3.944
Μείον: Προβλέψεις	253	246
Χρεόγραφα	4.932	4.667
Μετοχές - Συμμετοχές	423	288
Καθαρό πάγιο ενεργητικό	174	158
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	675	442
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	<u>13.936</u>	<u>13.648</u>

ΠΑΘΗΤΙΚΟ

Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα	920	1.795
Υποχρεώσεις προς πελάτες	11.615	10.703
Υποχρεώσεις από πιστωτικούς τίτλους	83	116
Λοιπά στοιχεία παθητικού	413	455
Μειωμένης εξασφάλισης στοιχεία παθητικού	51	51
Ίδια κεφάλαια (μείον: διαφορές ενοποιήσεως)	705	421
Κέρδη Α' εξαμήνου προ φόρων	149	107
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	<u>13.936</u>	<u>13.648</u>

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (ΤΑΞΕΩΣ)

14.283	<u>14.376</u>
---------------	----------------------

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ

Καθαρά έσοδα από τόκους	201	141
Καθαρά έσοδα προμηθειών	46	49
Αποτελέσματα χρηματοοικονομικών πράξεων	53	63
Λοιπά έσοδα-έξοδα εκμετάλλευσης	22	10
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	322	263
Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	107	97
Γενικά έξοδα και φόροι	31	30
Αποσβέσεις	16	11
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ	154	138
Έκτακτα αποτελέσματα	9	6
ΚΕΡΔΗ ΠΡΟ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΩΝ	<u>177</u>	<u>131</u>
Μείον: Προβλέψεις	28	24
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ (ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ)	<u>149</u>	<u>107</u>

Αθήνα, 25 Αυγούστου 1999

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΑΣ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

Ο ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΙΚ. ΠΑΝΤΑΛΑΚΗΣ

Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ
ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡ. ΜΠΙΛΑΛΗΣ

Η σημαντική αλλαγή που συνάντησε η φετινή, 22η, διοργάνωση του φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους της Δράμας ήταν αυτή της τοποθέτησης (επιτέλους!) καλλιτεχνικού διευθυντή. Ο Αντώνης Παπαδόπουλος, νέος άνθρωπος, ευπροσήγορος, μετριοπαδής και νηφάλιος, σκηνοθέτης ο ίδιος, έχει για πολλά χρόνια συνδέσει το όνομά του με το δραμινό φεστιβάλ, το οποίο υπηρέτησε στο προηγούμενο οργανωτικό του σχήμα με πολλούς και παραγωγικούς τρόπους. Η εμπειρία που απέκτησε και το θετικό πρόσωπο που έδειξε, δίκαια –πιστεύουμε– αποτέλεσαν τα κριτήρια της επιλογής του.

Υπάρχουν προβλήματα, αλλά και ταινίες

του Δημήτρη Χαρίτου

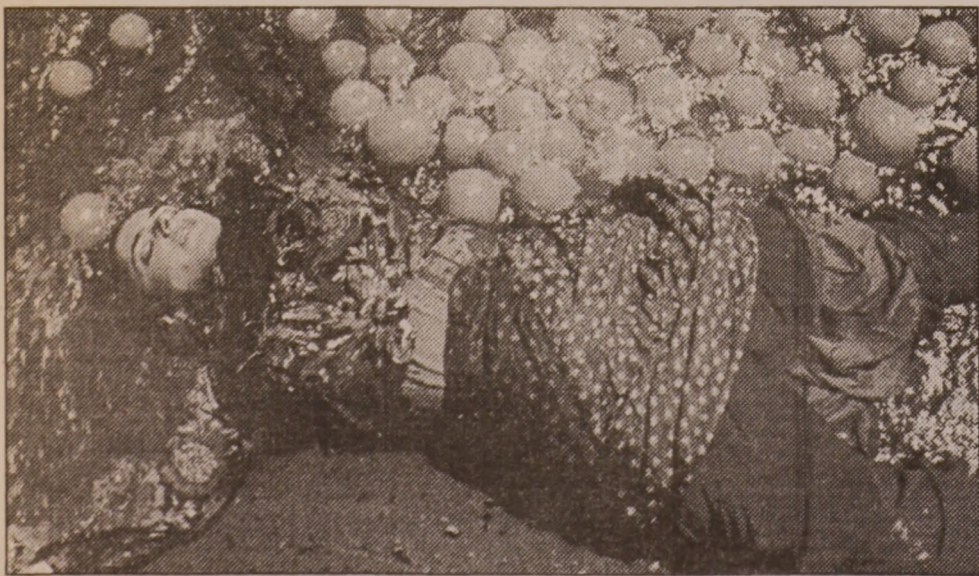
Τώρα πλέον, μπορούμε να πούμε ότι «λύνονται» τα χέρια του Φεστιβάλ σε πολλά και ζωτικά σημεία, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την καλλιτεχνική του φυσιογνωμία, την οποία εξακολουθεί να την σκιάζει αισθητή ασάφεια, π.χ. Εθνική Κινηματογραφία - Διεθνές διαγωνιστικό τμήμα: προτεραιότητες, όρια, χαρακτήρας, καλύτερη εκμετάλλευση. Υποβόσκουσες «γκρίνιες» για περισσότερη έμφαση (και παρέμβαση) στον τοπικό χαρακτήρα (αν είναι δυνατόν!) της διοργάνωσης έναντι του –αυτονόητα– εθνικού. Είναι ακόμα η ένταση και η ορθολογική πίεση που θα πρέπει να ασκήσει (και όχι μόνο στην τοπική αυτοδιοίκηση αλλά και προς την κεντρική εξουσία) για την αναζήτηση λύσεων και τον χρονικό τους ορίζοντα στα

διαχρονικά (και χρονίζοντα) προβλήματα της υλικοτεχνικής υποδομής –και ας λέει ο ενεργητικός και φιλόδοξος Δήμαρχος (και Πρόεδρος του Δ.Σ. της Δημοτικής Επιχείρησης του Φεστιβάλ) ότι τέτοια δεν υπάρχουν. Εάν, π.χ., ο ανακατασκευαζόμενος δημοτικός κινηματογράφος «Ολύμπια» είναι πραγματικά έτοιμος του χρόνου να λειτουργήσει και ο σημερινός «Αστέρια» έχει μετατραπεί, όπως φημολογείται, σε super-market, πώς θα καλυφθεί η διαφορά χωρητικότητας («Αστέρια» 540 θέσεις, «Ολύμπια» 320); Κιόλας, από την τρίτη μέρα των εκδηλώσεων –και αυτό είναι μία νίκη του φεστιβάλ– στη σημερινή αίθουσα δημιουργείται αδιαχώρητο. Και, βέβαια, δεν θα είναι το μόνο πρόβλημα που θα προκύψει από την γεωγραφική αλλαγή του χώρου.

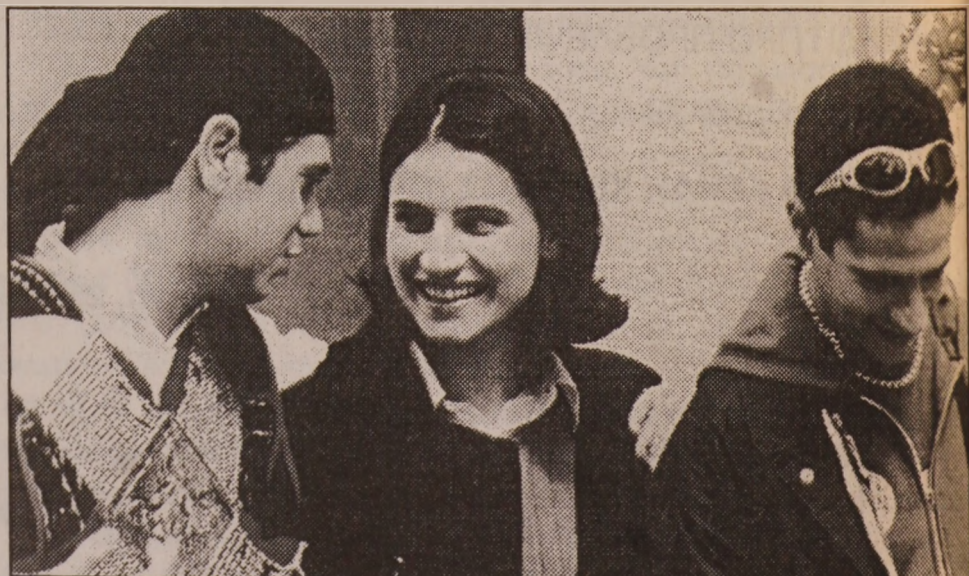
Το Φεστιβάλ της Δράμας είναι πλέον –καλώς ή κακώς– μια τελεσίδικη και εντυπωσιακή πραγματικότητα. Και ενώ όποιος το αγνοεί αυτό εθελουφλεί, εντούτοις ο εμπειρικός διαχειριστικός πραγματισμός που συντηρείται από το παρελθόν θα πρέπει να αντικατασταθεί με ένα βαθύ, χρονικά, ορίζοντα ριζοσπαστικών προτάσεων και λύσεων. Διαφορετικά, αργά ή γρήγορα, οι συμφύσεις και η μονιμοποίηση ενός «επαρχιώτικου» προφίλ, θα κουράσει...

Άλλωστε –γιατί όχι;– δικαιούται και η πόλη της Δράμας μια γενναιόδωρη, πολιτιστική παρέμβαση της Πολιτείας. Αυτά, ασφαλώς, είναι ζητήματα και προτεραιότητες της ατζέντας του νέου Καλλιτεχνικού Διευθυντή. Σε απόσταση, όμως, χεριού είναι και άλλα, αποκλειστικής αρμοδιότητάς του ζητήματα. Να τελειώσει, π.χ., με τη χρεοκοπημένη ιστορία των Προκριματικών Επιτροπών. Η επιλογή των ταινιών πρέπει να ανήκει σ' αυτόν, αποκλειστικά, που έχει και την ευθύνη (και το όραμα) του καλλιτεχνικού προφίλ της διοργάνωσης. Αφού κάθε υποψήφια ταινία μπορεί να δηλωθεί σε όποιο τμήμα θέλει ο δημιουργός της, να καταργηθεί η κατηγορία σπουδαστικές. Έτσι κι αλλιώς, οι μισές τουλάχιστον ταινίες του Διαγωνιστικού Τμήματος Ταινιών Μυθοπλασίας, σπουδαστικές ταινίες είναι. Υπάρχουν και πολλά άλλα, μα να πάμε και στις ταινίες.

Σίγουρα η φετινή περίοδος δεν ήταν –σε σύγκριση, π.χ., με την περσινή– χρονιά «λαδιάς». Ευπρόσωπος μεν γενικά ο μέσος όρος, αλλά οι εξάρσεις λίγες. Οι αριθμοί είναι λίγο-πολύ οι ίδιοι: 18 ταινίες στο διαγωνιστικό Ταινίες Μυθοπλασίας, 14 σπουδαστικές, 14 στο Πληροφοριακό Τμήμα και 31 στην Ανοιχτή Οθόνη (απορριφθείσες). Δηλαδή, 77 συνολικά ελληνικές ται-

Από την ταινία του Γιάννη Λεοντάρη
Το τραγούδι των πορτοκαλιών.

Από την ταινία του Αλέξανδρου Αριστόπουλου
Έξοδος.

ες, έναντι 72 του περασμένου χρόνου. Το Διεθνές Τμήμα τα πράγματα ήταν πιο λούσια. Διαγωνίσθηκαν 72 ταινίες από 36 ώρες, ενώ υπήρξαν και αξιόλογα προγράμματα-αφιερώματα στις γαλλικές ταινίες μικρού μήκους, ξένες παιδικές ταινίες, ταινίες του Πανεπιστημίου της Ν. Υόρκης, ρυθμικό πολλών μεγάλων ονομάτων του μερικανικού σινεμά και ταινίες που αφορούν (θεματικά) άτομα με ειδικές ανάγκες.

Για να ξανάρθουμε στο ελληνικό τμήμα, το οποίο συγκεντρώνεται και το αποκλειστικό μας ενδιαφέρον, χάρη ή εξαιτίας, της πιλόλαιης (όπως αποδείχτηκε) δουλειάς της Προκριματικής Επιτροπής, σημαντικές ταινίες που κατατάχθηκαν στο Πληροφοριακό (ακόμα και στην Ανοιχτή Οθόνη!) ξόφθαλμα και κατά γενική ομολογία θα πρεπε να έχουν τη θέση τους στα διαγωνιστικά (σπουδαστικό και μυθοπλασίας).

Γι' αυτό, το ξαναλέμε, να τελειώνουμε με αυτά τα «λαϊκά δικαστήρια» των συνοπτικών διαδικασιών – και όποιον πάρει ο χάρος.

Να ξεκινήσουμε, λοιπόν, με το κύριο διαγωνιστικό τμήμα και με τη σειρά που προλήθηκαν οι ταινίες σ' αυτό. Η **Σοφία Δάτη** παρουσίασε την πρώτη της ταινία *Ήταν ένα μικρό τραϊνάκι*, το οποίο το θέλει –όπως γράφει στον κατάλογο του Φεστιβάλ– να «διασχίζει τις κορφές (sic) του ουνού των Κενταύρων»! Αλλά το παρθεϊκό δρομολόγιο, όπως μας δηλώνεται την ταινία, του τραίνου δεν γίνεται με εμφανή –γερασμένα βαγόνια ούτε στις κουριασμένες, και την εικόνα από την μαρόχρονη αχρησία, γραμμές. Και, βέβαια, σαν «πηγαίνεις για ψώνια» στα ορεινά χωριά του Πηλίου, στην updated βαμβακερή τσάντα –αντί για ταγάρι– δεν κουβαλάς πορτοκάλια, αλλά –διάβολε– μήλα φυρίδια! Συμπέρασμα (και για όσα δεν γράφτηκαν): είναι μεγάλο λάθος να επιχειρείς, με την πρώτη σου κιόλας ταινία, να κάνεις αναπαράσταση εποχής, πολύ περισσότερο, που την αγνοείς. Το μίζερο τούτο σχόλιο αφιερώνεται στην Προκριματική Επιτροπή. Η **Σκόνη** του **Γιωργή Φωτόπουλου** μίθετε αξιοπρόσεκτη ικανότητα κινηματογράφησης. Παραβλέπουμε τη δήλωσή σου περί «αυτοδιδάκτου», όμως να του πενθυμίσουμε ότι η Ρωσική Πρωτοπορία έλειψε κάπου εκεί στα 1920, ακόμα και για τους... «αυτοδίδακτους» σκηνοθέτες. Του **Μιχάλη Γαλανάκη** *Ο ελκυστής* είχε τις προϋποθέσεις για πολύ καλύτερο αποτέλεσμα από αυτό που είδαμε, το οποίο, στα θε-

τικά του σημεία, δεν πέρασε απαρατήρητο. Θετικό το σενάριο και ζεστή η κινηματογράφηση της ταινίας του **Αλέξανδρου Αριστόπουλου** *Έξοδος*.

Μας επιβεβαιώνει και σε τούτη τη δεύτερη ταινία του, ότι γνωρίζει και βλέπει σωστά τον τόπο, τους νέους ανθρώπους και την καθημερινότητά τους. Αυτό είναι που ζητάμε από τους αυριανούς αφηγητές μας. Ωστόσο, το τέλος της ταινίας του Αριστόπουλου ήθελε

περισσότερο δούλεμα. Όταν έχεις την ευκαιρία να χρησιμοποιήσεις στην ταινία σου έναν Γιώργο Αρμένη, βάζεις όλα σου τα δυνατά να ελαχιστοποιήσεις το ποσοστό της γραφικής και γλυκερής ηθογραφίας και, αντίθετα, να πυκνώσεις τις δραματουργικές αξίες. Και το σενάριο του *Αμερικά* του **Σάββα Καρύδα** τις είχε μεν, αλλά δεν τις ανέδειξε. Αυτό το «αντίθετα» το κατάλαβε η **Μύρνα Τσάπα** στην ταινία της *Πριν σκοτεινιάσει*. Αφαίρεσε το γλυκερό, συμπύκνωσε τον κινηματογραφικό χρόνο, βγάζοντας έτσι διακριτική συγκίνηση σ' αυτό το «εντός πόλεως» road movie. Εντύπωσή μας, ότι και η δική της ταινία χρειαζόταν ένα δύο λεπτά ακόμα εκεί λίγο πριν από το τέλος. Η **Φωτεινή Παπαδόδημα** έμοιαζε να θέλει να γυρίσει στο *Γιατί άμα...* Όμως; Όμως, περισσότερο ώριμη, με πιο πλούσια εικονοπλαστική φαντασία και πονητική δυναμική στο φετινό *Τι είναι αυτός*. Όμορφο υφολογικά υπερρεαλιστικό αφήγημα με σημεία άνισα. Η αληθινά σπουδαία προσφορά στη φετινή διοργάνωση ήταν η ταινία του **Χρήστου Δήμα** *Americânos*. Η πιο αξιόλογη ταινία του διαγωνιστικού για τα επιμέρους καλλιτεχνικά της επιτεύγματα, παρά την κάποια ανισότητα των εκφραστικών της μέσων, κυρίως, όμως, μοναδική και γνήσια για την τολμηρότητά της, την ειλικρίνεια και την εντιμότητά της. Ο Δήμας δεν προέκυψε στον κινηματογράφο μας από το πουθενά. Τέταρτη ταινία του στη Δράμα και μέσα από αυτές σκιαγραφείται με συνέπεια ένας σημαντικός «αμαρτωλός» Παπαδιαμάντης του κινηματογράφου μας. Παραμένει ανέγγιχτα αθώος γι' αυτό και αληθινός δημιουργ-

Από την ταινία *Americânos* του Χρήστου Δήμα.

γός. Ο, επίσης συνεπής, μικρομηκάς **Γιάννης Λεοντάρης** μας χάρισε με το *Τραγούδι των πορτοκαλιών*, το καλύτερο κινηματογραφικό ποίημα που είδαμε τα τελευταία χρόνια στη Δράμα. Ευτυχώς, το ποίημα δεν περιγράφεται και, προκειμένου για ταινία, μόνο βλέπεται. Προσωπικά, η ταινία του **Στρατή Βουγιούκα** *Ένα βήμα ακόμα* δεν μας κέρδισε, παρά τις κινηματογραφικές αρετές «γραφής». Παραμένουν ευανάγνωστες αλλά και αναφομοίωτες οι καλές ποιότητας επιδράσεις του. Ο τρόπος που αντιλαμβάνεται και αποδίδει το κινηματογραφικό κοσμοείδωλο ο **Αχιλλέας Κυριακίδης** είναι αυτόχρονα μαγικός. Διαθέτει μια σπάνια πνευματική αριστοκρατικότητα ύφους και βλέμματος. Αυτό είναι και το διάρκειας τεσσάρων λεπτών μονοπλάνο του, βασισμένο σ' ένα διήγημα του Χούλιο Κορτάσαρ. Τίμησε το είδος ο **Γιάννης Σκοπετέας** με το έστω μόνο ντοκυμανταίρ που παίχτηκε στη Δράμα *Ο φωτογράφος, ο Άνθρωπος κι ο Τόπος του*, προσέγγιση του γνωστού ηπειρώτη φωτογράφου Κώστα Μπαλάφα. Να του πούμε όμως ότι η μεταφορά του video σε φιλμ ζημίωσε την εικόνα της δουλειάς του φωτογράφου. Τα κινούμενα σχέδια του **Σωτήρη Σωτηράκου** με τον τίτλο *Δωδεκαήμερο* διέθεταν πολύ καλή σχεδίαση, αλλά λίγο και αδύναμο χιούμορ.

Για τις υπόλοιπες ταινίες του διαγωνιστικού που δεν γίνεται αναφορά, η σιωπή είναι προτιμότερη.

Στο επόμενο τεύχος θα κλείσουμε με παρουσίαση των σπουδαστικών ταινιών και αυτών του πληροφοριακού τμήματος της διοργάνωσης.

Η πρωτοπορία είναι μια λέξη που χρησιμοποιείται αφειδώς σχεδόν καθημερινά ακόμη και για τις πιο κοινότοπες των καλλιτεχνικών περιπτώσεων. Στην περίπτωση του Βλάση Κανιάρη είναι μια από τις λίγες φορές που είναι απόλυτα δικαιολογημένη. Αλλά και αναγκαία για να περιγράψει μια από τις πιο αντισυμβατικές και συνειδητά αντι-αισθητικές δουλειές που παρήγαγε ποτέ έλληνας καλλιτέχνης.

Μέσα από τα σκουπίδια (κυριολεκτικά)

του Θανάση Μουτσόπουλου

Το μανιφέστο των νέων ρεαλιστών δημοσιεύτηκε στις 16 Απριλίου στο Μιλάνο. Ένα μήνα αργότερα ακολούθησε η έκθεση στην γκαλερί Απολινέρ. Οι καλλιτέχνες: Αρμάν, Ενς, Ιβ Κλεν, Ντιφρέν, Ζαν Τιγκελί, Ζακ ντε λα Βιλεγκλέ. Υποστήριζαν ότι «η ζωγραφική του καβαλέτου [...] ολοκλήρωσε τον κύκλο της [...], η παθιασμένη περιπέτεια του πραγματικού, το οποίο συλλαμβάνεται καθαυτό και όχι μέσα από το πρίσμα της εννοιολογικής ή φανταστικής μεταγραφής. [...] Η κοινωνιολογία έρχεται σε βοήθεια της συνείδησης και της τέχνης, είτε στο επίπεδο της επιλογής ή του σκισίματος της αφίσας, της παρουσίας ενός αντικείμενου, ενός οικιακού απορρίμματος ή ενός υπολείμματος του σαλονιού, της παραφοράς της μηχανικής συναισθηματικότητας, της διάχυσης, της ευαισθησίας πέραν των ορίων της αντίληψης». Το ζητούμενο ήταν οι καλλιτέχνες να χρησιμοποιήσουν «αληθινά» υλικά, αντικείμενα της καθημερινής ζωής, μικρές πραγματικότητες οι οποίες θα αποκαλύπτουν μεταξύ άλλων τα προβλήματα και τις κακοτυχίες της (τότε) σύγχρονης ζωής. Ένας νέος έλληνας καλλιτέχνης ζει στη Ρώμη και την ίδια χρονιά (1960) φθάνει στο Παρίσι. Έχει ήδη περάσει μια σειρά από καλλιτεχνικές φάσεις. Από το 1957 μέχρι το 1958 δουλεύει αφηρημένα έργα, γεγονός προκλητικό για τα αθηναϊκά δεδομένα και η έκθεσή του προκαλεί σάλο αντιδράσεων. «Σχέδια αποτυπώματα» πραγ-

ματικών λερωμένων επιφανειών. Το 1959 παρουσιάζει τους *Τοίχους* του, έργα ήδη έξω από τη φόρμα του ζωγραφικού τελάρου, τοίχοι από γύψο και «αληθινά» υλικά που ανασυνθέτουν τους πολύπαθους τοίχους της μετεμφυλιακής Αθήνας, διάτρητους από σφαίρες, με σοβάδες να καταρρέουν, γεμάτους πολιτικά συνθήματα και graffiti κάθε είδους, παλίμψηστα που σβήνονται και ξαναγράφονται αέναα. Η αρχή γίνεται: Η τέχνη αναπαριστά επιτέλους τη ζωή ακόμη κι όταν αυτή δεν είναι ελκυστική. Ο Βλάσης Κανιάρης γρήγορα ασπάζεται τις αρχές του νέου ρεαλισμού ακόμη κι αν τις έχει προαναγγείλει το ίδιο του το έργο. Στη συνέχεια οι «τοίχοι» του αποκτούν τρεις διαστάσεις με συρμα-

τοπλέγματα, κουρέλια, σίτες. Τα έργα πακετάρονται, δημιουργώντας μυστηριώδεις ματωμένες συσκευασίες-σχόλια πάνω στο *Αίνιγμα του Ισίδωρου Ντικας* του **Man Ray**. Η εξερεύνηση συνεχίζεται ενσωματώνοντας πάντα τα βιομηχανικά απόβλητα και τα φθαρμένα αστικά σύμβολα μέσα στα έργα του. Το 1965 φτιάχνει δύο *Κουτιά-Έκπληξη* σε διάλογο πιθανόν με το κίνημα **Fluxus** και τη δική του εμμονή με τα κουτιά/παιχνίδια/μυστήρια. Μια κονσέρβα η οποία κατά τη σύντομη ζωή της περιείχε μανιτάρια, ως άδειο σκουριασμένο κουφάρι πλέον γεμίζεται με απροσδιόριστα (;) αντικείμενα και κλείνεται με μεταλλική σίτα. Ένα νέο αντικείμενο, ανίερη νεκραναστημένο παίρνει ξανά ζωή έξω από τη χρηστική λογική των παραγόνων της καταναλωτικής βιομηχανίας. Ένα παράλογο παιχνίδι που μοιάζει να βγίχει από το νοικοκυριό των μεταπυρηνικών οικογενειών της ταινίας *Μαντ Μαξ 2*. Ένα άλλο *Κουτί-Έκπληξη* της ίδιας χρονιάς κρύ-

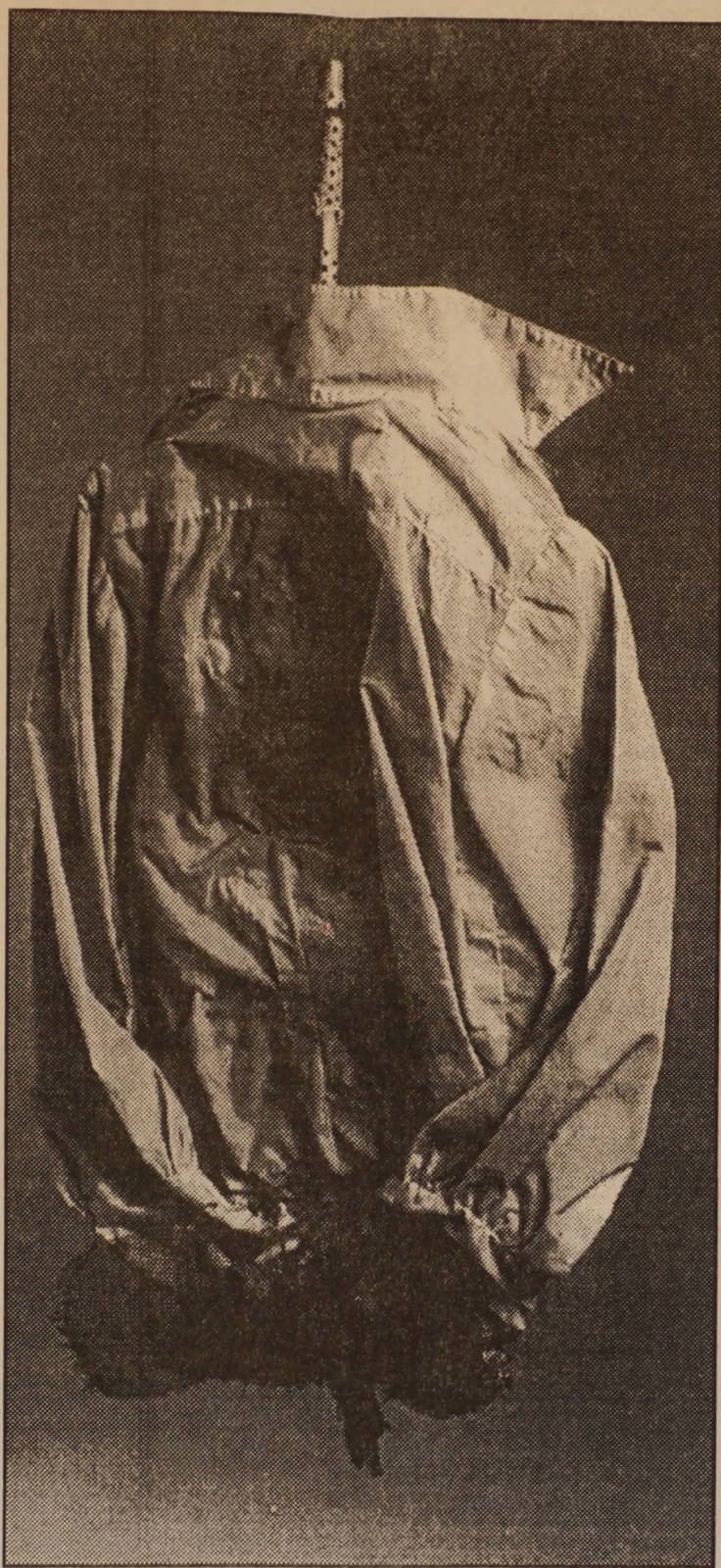
Βλάσης Κανιάρης, *HELAS-HELLAS I*, 1979, περιβάλλον.

/αποκαλύπτει μέσα σ' ένα στρογγυλό φανο πλαστικό κουτί ρολόγια, μαντα-
ια, ξυραφάκια, μια πένα γραφής, μια
ιδαριά (;). Ανεξήγητη κι εδώ η λογι-
που ένωσε αυτά τα αντικείμενα μαζί,
ως σήμερα, σχεδόν τριάντα πέντε χρό-
μετά, μας εξηγεί τόσα πολλά για τη
ροκλίμακα της εποχής όσο και τα αρ-
ολογικά ευρήματα στους κλασικούς
ορικούς.

α κουτιά του Κανιάρη ερεθίζουν με
ίδιο τρόπο την ηδονοβλεπτική, αδιά-
τη περιέργεια του καθενός όπως ίσως
έκαναν στους επισκέπτες τους, τα
υντερκάμερ, οι Βιτρίνες των Θαυμά-
ν του 17ου αιώνα. Διατηρώντας όμως
πόχρονα την αίσθηση του απροσπέ-
που που έχει ένας κάδος σκουπιδιών
τον καθωσπρέπει αστό. Αν μπορού-
με να ψάξουμε τα σκουπίδια του γεί-
να, θα ανακαλύπταμε ασφαλώς πράγ-
τα ανείπωτα, απαγορευμένα και απο-
λυπτικά της κρυφής ζωής αυτών που
ιν δίπλα μας. Όμως δεν μπορούμε να
κάνουμε. Τόσο λόγω του γεγονότος
σιχαινόμαστε, όσο και λόγω της κοι-
νικής απαγόρευσης να το κάνουμε. Οι
τεγοι και οι γάτες της πρωτεύουσας
ατηρούν αυτό το προνόμιο.

πό το 1969 μέχρι το 1971 το έργο του
νιάρη πολιτικοποιείται ανοιχτά, ενσω-
τώνοντας στους γύψους του γαρίφαλα
συρματοπλέγματα, κρυπτογραφημέ-
σύμβολα που όμως γίνονται αμέσως
πληττά. Το οπλοστάσιό του περιλαμ-
νει μπανάλ αντικείμενα, ποπ στοιχεία
ι πολιτικές μεταφορές.

ιάτω από αυτό το πρίσμα, η δουλειά του
νιάρη μοιάζει εξαιρετικά επίκαιρη· σή-
ρα, στο τέλος της δεκαετίας του '90,
ου αυτό είναι το τρέχον καλλιτεχνικό λε-
όγιο (η πολιτική, βέβαια, έχει διαφορε-
ή χροιά πια). Από το 1971 το έργο του

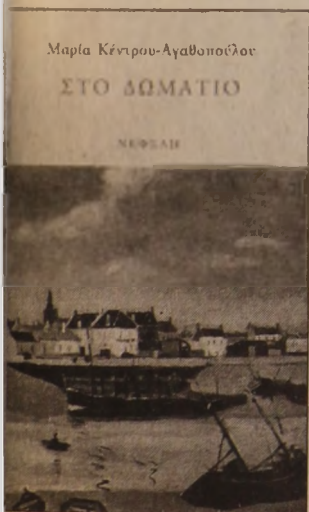
Βλάσης Κανιάρης, Άτομο 1963.

παίρνει την πιο κλασική μορφή του με τα
Περιβάλλοντα, όπου στήνει αποσπάσματα
καρτερικής ζωής σε κλίμακα 1:1, χρησι-

μοποιώντας κούκλες ντυμένες με φθαρ-
μένα, φτωχικά ρούχα, κομμάτια οικιακού
εξοπλισμού, ολόκληρους τοίχους και κα-
ταστάσεις. Τα πολύπλοκα «σκηνικά» του
Κανιάρη μοιάζουν με τρισδιάστατους
επαναπολιτικοποιημένους πίνακες του
Ντε Κίρικο με άγρια πινελιά ή με ακινη-
τοποιημένα θεατρικά. Ο γάλλος θεωρητι-
κός Πιέρ Ρεστανί βρίσκει τη δουλειά του
Κανιάρη «μεταξύ Μπρεχτ και Μπέκετ»
και πράγματι το παράλογο των καταστά-
σεων εδώ δένει άρρηκτα με μια έντονη
κοινωνική κριτική.

Σε όλη σχεδόν τη δεκαετία του '70 κυ-
ρίαρχο θέμα της δουλειάς του είναι οι
Μετανάστες και η ρευστότητα των μετα-
κινήσεων που επιβάλλει η νέα παγκο-
σμιοποίηση και οι ανισότητες που αυτή
προκαλεί. Τους παρουσιάζει (μεταξύ άλ-
λων) σε δύο ιστορικές εκθέσεις, στο πρω-
τοποριακό κέντρο ICA του Λονδίνου και
στην χωρίς προηγούμενο έκθεση στον Τε-
χνοχώρο Μπερνιέ, στο παλιό παγοποιείο
του Φιξ στα Πατήσια.

Ένα μεγάλο βιομηχανικό κτίριο γίνεται
ολόκληρο ένα έργο τέχνης ή -αν ο όρος
θεωρείται παρωχημένος- μια τεράστια
Κατάσταση, όπου ο θεατής που μπαίνει
μέσα δεν μπορεί παρά να είναι κι αυτός
μέρος της, αφού βρίσκεται στην ίδια
ακριβώς κλίμακα με τα συστατικά της. Οι
κούκλες εδώ παρακολουθούν ως ηδονο-
βλεψίες αλλά και ως καφκικοί επιτηρη-
τές. Κουρέλια, σκουπίδια, σφουγγαρό-
πανα, μεταχειρισμένα ρούχα, βιομηχανι-
κά απόβλητα, πεταμένα πλαστικά συνθέ-
τουν περιβάλλοντα όπως καπνιστήρια,
δημόσια ουρητήρια, περίπτερα περιτρι-
γυρισμένα από λαθραναγνώστες. Γιατί,
άραγε, αυτή η δυσοίωνη εικόνα της Αθή-
νας που φτιάχτηκε πριν από είκοσι πέντε
χρόνια, την περιγράφει σήμερα καλύτερα
από ποτέ;

Μαρία Κέντρου -
Αγαθοπούλου
ΣΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ
(Διηγήματα)
ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Χάρης Βρόντος
**Για τον
ΝΙΚΟ ΣΚΑΛΚΩΤΑ**
ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων του Φεστιβάλ Αθηνών, τα Μπαλέτα του Μόντε Κάρλο παρουσίασαν το έργο *Ρωμαίος και Ιουλιέττα* στην ευφάνταστη εκδοχή του Ζαν-Κριστόφ Μαγιό.

Ιδιαίτερα πρωτότυπη υπήρξε η σκηνή του θανάτου των δύο παιδιών, στιγμή κορύφωσης μιας προβληματικής χορογραφικά και κινητικά τρίτης πράξης, καθώς μοιραία μεγάλο μέρος καταλαμβάνεται από την τελετή ταφής και τον δρήνο, που προσφέρονται για μιμητικές παρά για κατ' εξοχήν κινητικές λύσεις, με αποτέλεσμα ακόμη και η πιο εμπνευσμένη χορογραφία, σ' αυτό το σημείο να «κάνει κοιλιά».

Ρωμαίος και Ιουλιέττα

της Νατάσας Χασιώτη

Στην προκείμενη όμως περίπτωση, ο χορογράφος (με τη συνδρομή του σκηνογράφου του), έσωσε τα πράγματα στο σημείο που άρχισε να γίνεται φανερό το πρόβλημα της –μάλλον– απρόσφορης για τον χορό πράξης. Έτσι, το νεκροκρέββατο της Ιουλιέττας παρουσιάζεται τριγωνικό και είναι ακριβώς μια από τις τρεις γωνίες του τριγώνου που θα χρησιμεύσει ως μαχαίρι στον Ρωμαίο, υπομνήσκοντας έτσι και το γεγονός ότι ο θάνατος (μέσω του κρεββατιού όπου βρίσκεται ξαπλωμένη η Ιουλιέττα) του νεαρού άνδρα οφείλεται στην παρανόηση που προκάλεσε ο –ψεύτικος– θάνατος της αγαπημένης του. Στη συνέχεια, η Ιουλιέττα εμφανίζεται να απαγχονίζεται με το κόκκινο μαντήλι που βγάζει από το πουκάμισο του Ρωμαίου. Εδώ ο χορογράφος για δεύτερη φορά παρουσιάζει και επικυρώνει τη διπλή συνθήκη της «ανταλλαγής» θανάτων ανάμεσα στον Ρωμαίο και την Ιουλιέττα, όπου

η πράξη του καθενός θέτει ως απαρέγκλιτο όρο την επανάληψη του ίδιου γεγονότος από τον άλλο εραστή.

Το δυνητικά καταστροφικό για την πόλη μίσος των δύο ισχυρών οικογενειών (τονί-

ζεται έμμεσα από το κήρυγμα ομόνοιας του πρίγκιπα και τις απειλές τιμώρησης των υπευθύνων για την δοκιμασία της πόλης) όπως παρουσιάζεται στο έργο του Σαίξπηρ, η διπλή αυτοκτονία, καθώς και η συνακόλουθη στέρηση των δύο οικογενειών από τους απογόνους τους (με συνέπεια την κατάργηση κάθε δυνατότητας συνέχισης των Οίκων), θυμίζουν την γνωστή τραγωδία του Σοφοκλή, *Αντιγόνη*. Έναν συνειρμό που η εκδοχή του απαγχονισμού της ηρωίδας στην χορογραφία του Ζ.Κ. Μαγιό, κάνει εντονότερο. Βεβαίως υπάρχουν και πολλές διαφορές: ο ιταλός ηγεμόνας, ο επικεφαλής της αντίστοιχης πόλης-κράτους του έργου, δεν είναι «τυφλός» όπως οι βασιλιάδες της Θήβας (Οιδίπους και Κρέων). «Τυφλοί» είναι οι άρχοντες, οι οποίοι δεν ακούν τις προειδοποιήσεις του (σοφού) πρίγκιπα, οδηγούμενοι στην καταστροφή. Η επιλογή αυτή των προσώπων δεν δείχνει μόνο την διαφορετική λειτουργία του θεάτρου στην εποχή του Σαίξπηρ, αλλά και την κοινωνική ιεραρχία και δομή. Δείχνει ακόμη το πνεύμα διπλωματίας του συγγραφέα, που εξακολουθεί να ασκεί δριμύτατη κριτική αλλά και να εκφέρει πολιτικό λόγο, δείχνοντας τους πραγματικούς συσχετισμούς δύναμης ανάμεσα στον μονάρχη και τους περί αυτόν.

Οι θάνατοι στον *Ρωμαίο και Ιουλιέττα* που δημιουργούν και τους αμεσότερους συ-

Ρωμαίος και Ιουλιέττα, χορογραφία Ζ. Κ. Μαγιό.

ειρμούς φέρνοντας κοντά την Σοφόκλεια τραγωδία στο έργο του Σαίξπηρ, είναι ο θάνατος της μητέρας του Ρωμαίου και βεβαίως οι αλυσιδωτοί θάνατοι των δύο νεαρών συζύγων (οι δύο νέοι της Βερόνα είχαν παντρευτεί κρυφά). Δύο γεγονότα όμως που «δρομολογούνται» χωρίς να υπάρχει πραγματική αιτία, παρ' όλα αυτά συμβαίνουν γιατί παρεξηγήσεις και λάθη αφαιρούν από τους ήρωες του έργου την επιθυμία να ζήσουν. Ο Ρωμαίος είναι ζωντανός τον καιρό που η μητέρα του πεθαίνει απ' τον καημό της. Η Ιουλιέττα επίσης τη στιγμή που ο αγαπημένος της αυτοκτονεί. Η «νεκροφάνεια» (μεταφορικά και κυριολεκτικά, εξορία και βαθύς ύπνος από φάρμακο αντίστοιχα) των δύο παιδιών την οποία αναγκαστικά επιλέγουν, είναι αυτή που προκαλεί τα δεινά τους. Εδώ η τραγική ειρωνεία ταυτίζεται με το «λάθος», με την «παραγνώριση» όχι των κινήτρων και των επιλογών του ίδιου του υποκειμένου, και το οποίο υποπίπτει σε ύβρι διότι δεν τα γνωρίζει, αλλά από «παραγνώριση» του άλλου. Η εικόνα, η ομοιότητα, το βλέμμα που ξεγελιέται απ' αυτό που νομίζει πως βλέπει μπορούν να οδηγήσουν στην καταστροφή. (Η Ευρυδίκη, η βασίλισσα στην *Αντιγόνη*, φέρει κι αυτή ένα όνομα που έχει σχέση με το βλέμμα: το βλέμμα του άλλου που καταστρέφει όπως του Ορφέα την αγαπημένη του, Ευρυδίκη και αυτή, στον πασίγνωστο μύθο). Η όραση ως μεταφορά της αντίληψης/γνώσης, αποκτιέται όταν χαθεί η δυνατότητα της αντίστοιχης αισθητηριακής εμπειρίας, ή όταν το υποκείμενο «πεισθεί» (βίαια συνήθως) για την σχετικότητα και μερικότητα του βλέμματος.

Όσο για το κήρυγμα κατά της εμφύλιας διαμάχης, γίνεται ιδιαίτερα αποτελεσματικό από την τελική διαπίστωση/«εικόνα» του κενού θρόνου, την αδυναμία διαδοχής. Ο θεατής έχοντας περάσει τη βία των συγκρούσεων του δράματος και την πειστική διαμεσολάβηση των συμπτώσεων του τυχαίου, του αναπότρεπτου, πείθεται και διδάσκεται. Η απατηλότητα της εικόνας γύρω από την οποία χτίστηκε η ιστορία που παρακολούθησε, δεν κλονίζει την θεατρική αληθοφάνεια στην οποία ψυχικά συμμετέχει.

Ο Μαγιά προσπάθησε να ανανεώσει το ανέβασμα του έργου, χωρίς ερμηνευτικές παρεμβάσεις. Αυτές, αποτελεσματικές και έξυπνες, έγιναν στο επίπεδο κυρίως των σκηνικών λύσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, εκτός από τη σκηνή του θανάτου που περιγράψαμε στην αρχή, ήταν και η

σκηνή της μάχης ανάμεσα στα μέλη των δύο οικογενειών και των φίλων τους. Παρουσιάστηκε σε αργή κίνηση, αποδίδοντας σε μια ζωντανή παρουσίαση, όπως η θεατρική παράσταση, το γνωστό κινηματογραφικό εφφέ, κόβοντας την ανάσα των θεατών. Μια μικρή «σεναριακή» τροποποίηση θα μπορούσε να θεωρηθεί η «εξαφάνιση» του πατέρα Καπουλέτου από τον Μαγιά, ο οποίος άφησε τη μητέρα και τον ανιψιό Τυμπάλντο μόνους, θυμίζοντας έτσι κάποια «ορφανεμένη» απ' τον «Κάπο» οικογένεια της Μαφία.

Το ζευγάρι των δύο νεαρών ερωτευμένων είχε χρησιμοποιηθεί (δεν το βλέπουμε συχνά στην ελληνική χορευτική σκηνή) την άνοιξη στην παράσταση με τίτλο *Το Δάσος των Αγγέλων* από την ομάδα «Θεατροκίνηση» του Ισίδωρου Σιδέρη. Ο Ρωμαίος και η Ιουλιέττα ήταν ένα από τα τρία τραγικά ζευγάρια ερωτευμένων με άσχημο τέλος. (Τα άλλα δύο ήταν οι δύο εραστές του *Ματωμένου Γάμου* και η Ερωφίλη με τον Πανάρετο από το έργο του Χορτάντζη). Εκεί, έμφαση δόθηκε στην «αγιοποίηση» όσων υποφέρουν από/για τον έρωτα, ιδιαίτερα εκείνων που πεθαίνουν, ιδιαίτερα όπως μαρτυρούν οι τρεις ιστορίες, εξαιτίας της ανάμειξης και της διαφωνίας του κοινωνικού περιγύρου. Πιστός στην άποψη που θέλει το χοροθέατρο ως είδος να είναι απευθείας απόγονος των αρχαίων χορικών, ο χορογράφος ανέμειξε μεγάλες ποσότητες λόγου και τραγουδιού αφήνοντας την κίνηση σε δεύτερη μοίρα. Το ελληνικό όμως χοροθέατρο, οι ιδιομορφίες του και οι εκπρόσωποί του είναι ένα ζήτημα μεγάλο που θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστής ανάλυσης.

Η εικόνα της κακοδαιμονίας στοιχειώνει τον αναγνώστη/θεατή ήδη καθώς διαβάζει/ακούει τα ονόματα κάποιων ηρώων, όπως του «Μερκούτιο», η στενή σχέση του ονόματος του οποίου με τον ψυχοπομπό Ερμή (Μέρκιουρυ) είναι προφανής. Δεν έχει το ίδιο τέλος και ο άλλος φίλος, ο «Μπενβόλιο», που παραπέμπει στην αγάπη. Ο Πάρις όμως, που φέρνει την έριδα, δεν θα γλιτώσει, σ' ένα ιστορικό «ανταποδοτικό» χτύπημα σ' αυτόν τον μυθικό άρπαγα και γητευτή. Όσο για τους δύο κεντρικούς χαρακτήρες, η Ρώμη φαίνεται να είναι σημείο αναφοράς και των δύο, καθώς το όνομα «Ιουλία» συνδέθηκε με τις πιο ισχυρές αυτοκρατορικές οικογένειες της ιστορικής πόλης απ' όπου έλκει την καταγωγή και το όνομα του νεαρού «Μοντέγου».

ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

Οι Βύρων Θεοδωρόπουλος, Παν. Ιωακειμίδης, Θεοδ. Κουλουμπής και Σωτήρης Ντάλης αναλύουν τις πρόσφατες εξελίξεις στα θέματα Ευρωπαϊκής Άμυνας και Ασφάλειας

Β. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ - Π. ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ
Θ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ - Σ. ΝΤΑΛΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΟ ΝΑΤΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΜΥΝΑ

ΕΛΙΑΜΕΠ

Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Τηλ.: 32 29 638

Fax: 32 45 052

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο στα Μετέωρα

Θόδωρος Α. Στεφανόπουλος,
Άτομα 3,
Εκδ. Καστανιώτη

Τρεις Φίλοι. Εδώ η ανδρική φιλία παίρνει μια σημασία σχεδόν μεταφυσική. Ο παρών χρόνος (αν υπάρχει κάτι τέτοιο στο μυθιστόρημα) παρουσιάζει τους πρωταγωνιστές να περνούν την κρίση των σαράντα χρόνων. Συνεχή flashbacks θρυμματίζουν τη γραμμικότητα της αφήγησης. Το μυθιστόρημα *Άτομα 3*, το πρώτο του **Θόδωρου Στεφανόπουλου**, μοιάζει να προσπαθεί να επανασυγκολλήσει τα κομμάτια μιας ζωής, γλείφοντας ταυτόχρονα τις πληγές, μπας και μπορέσουν να επουλωθούν. Σύμφωνα ή όχι με τις θεωρίες της ψυχανάλυσης, η αναβίωση των γεγονότων αυτών μπορεί άλλοτε να λειτουργήσει θεραπευτικά και παιδευτικά και άλλοτε να προκαλέσει τραυματικό σοκ. Το τέλος του μυθιστορήματος, εξάλλου, δεν αποτελεί ούτε κάθαρση αλλά ούτε και δραματική κατάληξη: «Την άλλη μέρα το απόγευμα κατέβηκαν στην παραλία. Η θάλασσα ήταν μπροστά τους αλλά δεν έπεσαν αμέσως στο νερό. Έβγαλαν μόνο τα πουκάμισά τους και ξάπλωσαν στα βότσαλα κοιτάζοντας απέναντι τα βουνά. Πρώτος βούτηξε ο Κίμωνας και πίσω του, κολλητά, ο Χρήστος. Ο Αλέκος έμεινε να μετράει τα βότσαλα.

— Πώς είναι η θάλασσα;

— Κρύα...

— Και γεμάτη νερό...

Και ήταν έτσι ακριβώς... Βλέπεις, τα λάθη του θεού έγιναν για να συμμετέχουν κι οι άνθρωποι στη δημιουργία του κόσμου». Κάπως έτσι.

Στην προουπτική αντίληψη του Στεφανόπουλου ο παρών χρόνος των ηρώων δεν δίνει λύσεις, οπότε μια ταυτόχρονη θύμιση του «ηρωικού» παρελθόντος μαζί με μια πειραματική εφαρμογή αναβίωσής του στην πράξη είναι απαραίτητη. Όχημα προς αυτό τον σκοπό, η επανασύσταση του ροκ συγκροτήματος που είχαν οι τρεις τους όταν ήταν νεότεροι. Οι ήρωες ακολουθούν μια φαινομενικά άσκοπη πορεία αυτογνωσίας στην ελληνική επαρχία, λες και βγήκαν από ταινία του Σταύρου Τσιώλη και του Χρήστου Βακαλόπουλου. Στην πορεία αποδεικνύεται ότι (οι δύο τουλάχιστον από τους ήρωες, ίσως και όλοι τους) μάλλον δεν έχουν και ιδιαίτερη όρεξη να ξαναπαίξουν μουσική. Και τελικά δεν παίζουν. Όμως κατά τη διάρκεια της διαμάχης «Παίζουμε-Δεν Παίζουμε» δίνεται η ευκαιρία να διατυπωθούν εξαιρετικές και προβοκατόρικες απόψεις θεωρίας και φιλοσοφίας της μουσικής. Και για όσους ενδιαφέρονται για κάτι τέτοιο, αυτό θα μπορούσε να είναι ένας λόγος να προσεγγίσουν το βιβλίο του Στεφανόπουλου. Εδώ, μεταξύ αστείου και σοβαρού και εμβόλιμα στην αφήγηση, διατυπώνονται μερικές από τις πιο έξυπνες παρατηρήσεις γύρω από τη σύγχρονη ελληνική λαϊκή μου-

σική (και όχι μόνον): «Όλοι οι παλιοί πιτσιρικάδες, που στις αρχές του '70 έψαχναν στα τυφλά να βρουν πού πέφτει το ντο στην κιθάρα, από ένα σημείο και μετά αυτά που είχαν μάθει παίζοντας μπλουζ άρχισαν να τα χρησιμοποιούν στα κέντρα, στη δουλειά τους, στις αρπαχτές, όχι επειδή είχαν κανένα ψώνιο για να φτιάξουν κάτι στη μουσική που αναγκάζονταν να παίζουν, αλλά περισσότερο για να μην πηξουν, να μη βαριούνται την ώρα που έπαιζαν τα δύο τέταρτα και τους κομμένους χρόνους. Έτσι βγήκε αυτό το ξεφτιλισμένο, κωμικό παράταιρο, έτσι βγήκε αυτό το ξεφτιλισμένο φάνκι τσιφτετέλι απ' τους πιτσιρικάδες, που αντί να βάψουν τη μούρη τους μαύρη και να μείνουν σ' όλη τους τη ζωή μπλουζίστες, έστω όχι της Νέας Ορλεάνης αλλά τουλάχιστον της Νέας Σμύρνης, βρε αδελφέ, κάναν το τσάμικο μπούγκι.» Όμως τελικά οι τρεις φίλοι μουσική δεν παίζουν. Ίσως και να μην υπάρχει πλέον λόγος για κάτι τέτοιο. Συνδυετικός κρίκος ανάμεσα στους τρεις άντρες η μουσική, τελικά αποδεικνύεται ότι δεν είναι αυτή η αιτία της φιλίας τους αλλά απλώς ένα υποκατάστατο θρησκείας ή ιδεολογίας, αναγκαίο μέσο στον αυξανόμενο μηδενισμό των μελών της ομάδας. Στο τέλος φαίνεται ότι μάλλον δεν την έχουν τόσο πολύ ανάγκη τη μουσική. Είναι απλώς τρεις φίλοι, και αυτό είναι μάλλον αρκετό.

Θανάσης Μουτσόπουλος

Ψάχνοντας βρίσκεις: Μια έρευνα της μορφολογίας της ελληνικής εφημερίδας. Ο **Κλήμης Μαστορίδης** στο βιβλίο του, *Casting the greek newspaper, a study of the morphology of the ephemeris from its origins until the introduction of mechanical setting* (εκδ. «ΕΛΙΑ», Θεσσαλονίκη 1999) ερευνά την τοπογραφική σχεδίαση και τα θέματα τα σχετικά με την παραγωγή του που επηρέασαν την εμφάνιση και καθόρισαν την εξέλιξη της ελληνικής εφημερίδας από το 1790 ως την πρώτη δεκαετία του αιώνα μας, ως την εισαγωγή της μηχανικής στοιχειοθεσίας. Ένα βιβλίο που ασχολείται κατ' εξοχήν με τοπογραφικά ζητήματα και βεβαιώνει για την ύπαρξη μιας ξεχωριστής σχεδιαστικής παράδοσης στην παραγωγή της ελληνικής εφημερίδας. Μια καλή αρχή που στο μέλλον θα άξιζε να επεκταθεί και στο χώρο γενικότερα των εκτυπώσεων βιβλίων και άλλων εντύπων.

Όρα μελέτης: η *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία. Το παρελθόν, το παρόν, το μέλλον* της (επιμ.: Σοφία Χατζηδημητρίου, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999): μια σοβαρή προσπάθεια που έχει τη σφραγίδα αξιοπιστίας του «Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου». Στον τόμο περιλαμβάνονται οι εισηγήσεις του ομότιτλου σεμιναρίου που πραγματεύονται ιστορικά και θεωρητικά ζητήματα σχετικά με τη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους. Παράλληλα εξετάζονται και οι προοπτικές που ανοίγονται για την ανάπτυξη της ειδικής αυτής λογοτεχνικής παραγωγής που συνδέεται άμεσα με την επιστημονική τεκμηρίωση της φύσης και του ρόλου της λογοτεχνίας στη ζωή του παιδιού. Γίνεται φανερό πως η

Μάθε, παιδί μου, γράμματα

Θάνος Μαρκόπουλος,

το σχολείο με...

ιστορία και καλαμάρι,

εκδ. Καλειδοσκόπιο,

Αθήνα 1999

Στη σειρά «Στους δρόμους του βυζαντίου» (3) κυκλοφόρησε ένα καλαίσθητο βιβλίο με προφανή στόχο την πληροφόρηση των νέων για το σχολείο στο Βυζάντιο.

Ο Θάνος Μαρκόπουλος, καθηγητής της Μεσαιωνικής Φιλολογίας, κατορθώνει μέσα σε λίγες σελίδες να αποτυπώσει με ευρίσκια τη δομή του σχολείου, τους ανθρώπους που το διαμορφώνουν –εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους–, τα υλικά στοιχεία που το προσδιορίζουν και τα αντικείμενα-μαθήματα που συνιστούν την εκπαίδευση στο βυζάντιο.

Από το βιβλίο αυτό μπορεί κανείς να αντλήσει πληροφορίες ακόμα και αυτούσια παραθέματα– για την εκπαίδευση των βυζαντινών. Σχολείο για λίγους, που μπορούν οικονομικά και επιθυμούν να αποκτήσουν αυτή τη γνώση, καθώς οι περισσότεροι από τους κατοίκους του Βυ-

ζαντίου ήταν αναλφάβητοι.

Γραφή και ανάγνωση, γραμματική και αριθμητική, ρητορική και φιλοσοφία, μουσική, γεωμετρία και αστρονομία ήταν τα μαθήματα που διδάσκονταν στους δύο κύκλους σπουδών, την προπαιδεία (το αντίστοιχο σημερινό Δημοτικό) και την εγκύκλιο παιδεία (το αντίστοιχο σημερινό Γυμνάσιο και Λύκειο).

Μέσα σε μικρούς χώρους, συχνά χωρίς παράθυρα, κοντά σε ναούς, χωρίς θρανία με λίγες ψηλές καρέκλες, τις αναβάθρες και σκαμνάκια. Και με τους περισσότερους μαθητές κατάχαμα, δίδασκαν οι διδάσκαλοι και οι παιδευτές και οι μαϊστορες ήταν κάτι σαν τους σημερινούς γυμνασιάρχες ή λυκειάρχες.

Οι μαθητές στο διάλειμμα έτρωγαν το λιτό φαγητό τους: ψωμοτύρι και συχνά παστό ψάρι και όσοι έρχονταν από τις επαρχίες –γιατί τα σχολεία βρίσκονταν στις μεγάλες πόλεις– ή διέμεναν εκεί. Έτσι, λοιπόν, μια απ' τις κλασικές τιμωρίες των άτακτων μαθητών ήταν η στέρηση του μεσημεριανού φαγητού και κάποτε κάποτε λίγο ξύλο, ένα χαστούκι ή ραβδισμοί. Δεν λείπουν και τα «πεσκέσια» προς

τους δασκάλους: φαγώσιμα ή δέρματα για την αντιγραφή κειμένων.

Γραμματιστής ονομαζόταν ο δάσκαλος που δίδασκε στους μαθητές αλφάβητο, και το πιο συνηθισμένο αναγνωστικό ήταν το ψαλτήριο. Οι μαθητές διδασκονταν στα πρώτα χρόνια του σχολείου και αριθμητική και έγραφαν πάνω σε ξύλινες πινακίδες. Τα υλικά που χρησιμοποιούσαν για τη γραφή άλλαξαν μέσα στο χρόνο, και από τον πάπυρο πέρασαν στην περγαμηνή, και μόλις τον 11ο αιώνα το χαρτί κυριάρχησε. Ωστόσο, η μορφή του σχολείου μετασχηματιζόταν με αργούς ρυθμούς και τα βιβλία ήταν πολύτιμα και δυσπρόσιτα οικονομικά για τους περισσότερους. Οι βιβλιοθήκες άνοιξαν ένα δρόμο μεγαλύτερης επικοινωνίας και ανέπτυξαν την τέχνη της αντιγραφής.

Το βιβλίο του Θάνου Μαρκόπουλου, μια πολύτιμη εισαγωγή στις συνθήκες και τους όρους ανάπτυξης του σχολείου στο Βυζάντιο, είναι συγχρόνως ένα άριστο βοήθημα και ένα ευχάριστο ανάγνωσμα, διδάσκει και τέρπει συνάμα.

Α.Φ.

Το μάτι του εθνολόγου ή ο Ωζέ στο μετρό (του κόσμου)

Marc Augé,

για μια ανθρωπολογία

των συγχρόνων κόσμων,

μτφρ.: Δ. Σαραφίδου,

εισαγωγή: Ε. Ρίκου, εκδ.

Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1999

Οπτικά και ακουστικά, το όνομα του Μαρκ Ωζέ (Marc Augé) έχει δύο, παραπλανητικές, μάλλον, ιδιότητες: απαλείφοντας το accent και, συνακόλουθα, την συ-

νειρημένη, οξύτονη εκφορά επιθέτου του (κάτι ανάλογο συνέβαινε πάντα στην περίπτωση του E. Durkheim), η λέξη μεταφέρεται γεωγραφικά από τη Γαλλία στη Γερμανία και αποκτά μια άλλη έννοια, εκείνη του ματιού. Εξ ακοής, το επίθετό του δεν λέει τίποτα στον αμύητο, εκτός του ότι συμπίπτει με το επίθετο της γνωστής, κατά τη δεκαετία του '60, γαλλίδας ηθοποιού Κλωντίν Ωζέ.

Στην πραγματικότητα, ο Μαρκ

Ωζέ είναι ανθρωπολόγος ερευνητής, διευθυντής σπουδών στην Ecole des Hautes Etudes en Science Sociales, στην οποία διετέλεσε πρόεδρος τη δεκαετία 1985-1995, με έρευνες στην Κεντρική Αφρική και τη Λατινική Αμερική, επεκτείνοντας τόσο τα ενδιαφέροντά του όσο και τα μεθοδολογικά εργαλεία του σε προσεγγίσεις γύρω από φαινόμενα, «μικρόκοσμους» και τοπία της παρισινής μητρόπολης, όπως

μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας έχει πλέον ξεφύγει από το πρωτογενές εν πολλοίς ιμπρεσιονιστικό στάδιο προσέγγισης και είναι ένα αντικείμενο που απαιτεί τη σύνθεση φιλολογικής, παιδαγωγικής, συγκριτικής και κοινωνιολογικής έρευνας.

Από τον Φιλύρα στον Σκαρίμπα. Η ποιητική του παλιάτσου, του Γεράσιμου Λυκιαρδόπουλου (εκδ. Έρασμος, 1999): ένα δοκίμιο που συνοδεύει το ανθολόγιο ποιημάτων που «υπηρετούν» την ποιητική του παλιάτσου. Δηλαδή; Ποιήματα του Φιλύρα, του Καίσαρα Εμμανουήλ, του Καρυωτάκη, του Σκαρίμπα, κ.ά. Υποδειγματικό δοκίμιο και γοητευτικό απάνθισμα διαμορφώνουν ένα άκρως ενδιαφέρον βιβλίο.

«**Β**άδιζα στο στενό μονοπάτι πλάι στη θάλασσα και συλλογίζόμουν τι είναι τούτο που με τραβάει σαν μαγνήτης. Μενέλαος Λουντέμης...»: αναθυμάται ο Μίκης Θεοδωράκης τον Γενάρη του 1949, στη Μακρόνησο, τότε που γνώρισε τον Λουντέμη και προλογίζει τώρα το βιβλίο Μενέλαος Λουντέμης. Τα ποιητικά του (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1999): «*Ηλιος, δροσιές, αρώματα - η μέθη "εν απαρτία". / Στροφές τα δέντρα, η ρόδα, η γη, στροφές. / Είχες για μάτια δυο καταστροφές. / Για χείλη μια ολοπόρφυρη αμαρτία.*»

Για το Έπιπλο. Μελέτες-εφαρμογές 1960-1989 γράφει και παρουσιάζει τη δουλειά της η Αναστασία Τζάκου (εκδ. Μπάστας, 1999). Πρόκειται για εργασίες διαρρύθμισης και διακόσμησης εσωτερικού χώρου με το σχεδιασμό των ανάλογων επίπλων ή αποκλειστικά μελέτη επίπλων για συγκεκριμένο χώρο:

Η διακόσμηση και η επίπλωση, εξήντα παραθεριστικών οικισμών στον Αστέρρα Βουλιαγμένης, αλλά και κατοικίες, επαγγελματικοί χώροι, κ.ά. Και ένα σπουδαίο μάθημα: «ένα σπιτικό επιπλώνεται σιγά σιγά, ανάλογα με τις ανάγκες που η ίδια η ζωή δημιουργεί, αποδίδοντας έτσι και τον προσωπικό χαρακτήρα του χώρου και του χρήστη».

Διάβασα με προσοχή και περιέργεια το βιβλίο Νοτιοσλάβοι Ποιητές. Μπροστά στις Βυζαντινές τοιχογραφίες (εκδ. Έλλα, Λάρισα 1999). Η μεταφράστρια Ειρήνη Σπανουδάκη μεταφράζει makedonski, μία απ' τις γλώσσες της νοτιοσλαβικής ομάδας, ενώ την ανθολόγηση και την εισαγωγή έχει κάνει ο ποιητής και δοκιμιογράφος Ευθύμιος Κλέτνικοφ. Δώδεκα ποιητές - δώδεκα ποιήματα - οι περισσότεροι ζουν και δημιουργούν ως σήμερα: Ο Μπλάζε Κόνεσκι (Νεμπρέγκοβο του Πρίλεπ 1921-Σκόπια 1995, γλωσσολόγος, συντάκτης της πρώτης γραμματικής της λόγιας μακεδονικής γλώσσας, γράφει για τον Άγγελο της Αγίας Σοφίας: «Εσύ που τόσον καιρό πέρασες / κάτω απ' τον ασβέστη του σκοτεινού τοίχου, / ελεύθερος είσαι πάλι / μέσα στο ακτινοβόλο διάστημα / -Ω άφωνε γιε της κυανής σκέψης- / το βλέμμα σου πυρπολεί πάλι τη ζωή / κι ο τοίχος λάμπει όπως ο ουρανός. / Με αυτήν την κρυμμένη εικόνα της νιότης / κάτω απ' του στέρνου μου το γύψο, / που είναι αδερφή σου στην ομορφιά / κανένα χέρι δεν θα τη σώσει / Μαζί με τη ζωή μου θα σβηστεί.»

Ο χαρτοκόπτης

τις «μικρές αγγελίες» του Nouvel Observateur (*Domain et Chateaux*, 1989), τον υπόγειο σιδηρόδρομο (*Un ethnologie dans le metro*, 1986) ή τους δημόσιους χώρους, όπου οι Παριζιάνοι απολαμβάνουν τη σχολή τους (*La traversée du Luxembourg*, 1985).

Οι διερευνήσεις του Ωζέ, του οποίου κείμενα επανειλημμένα έχουν φιλοξενηθεί στη *Monde diplomatique* (με πλέον πρόσφατο δείγμα γραφής το «Ποδόσφαιρο, [την] τηλεόραση και [την] εθνική συνοχή», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 9.8.1998), περιστρέφονται, με την ανθρωπολογική οπτική, γύρω από ευρύτερα θέματα, αλλά και ειδικότερα ζητήματα του κοινωνικά συγκροτημένου χώρου και του τόπου, στην προοπτική της αναζήτησης μιας ανθρωπολογίας της υπερ-νεωτερικότητας (*surmodernité*, *supermodernity*), που διακρίνει τους «νέους κόσμους», και χαρακτηρίζεται, σε πρώτο επίπεδο, από την πληθώρα γεγονότων, τη σωρεία εικόνων και την υπέρμετρη ατομικότητα.

Στο βιβλίο του *Για μια ανθρωπολογία των συγχρόνων κόσμων* (Παρίσι 1994, Αθήνα 1999), ο Ωζέ επιχειρεί μια σειρά αναλύσεων, που αφορούν στη διερεύνηση του χώρου και του χρόνου, όπως συστέλλονται και διαστέλλονται υπό συνθήκες παγκοσμιοποίησης, όπου μία από τις καθοριστικές συνέπειες αποτελεί η διαδικασία της «απο-οριοποίησης» (*detrterritorialization*, κατά J. Tomlison, *Globalization and culture*, Cambridge 1999: 106 κ.επ.), ένα εγχείρημα, που είχε προαναγγείλει προγραμματικά ο συγγραφέας στους *Μη-τόπους*. Εισαγωγή σε μία ανθρωπολογία της υπερ-νεωτερικότητας (*Non-Lieux. Introduction a une anthropologie de la surmodernité*, Παρίσι 1992, Λονδίνο 1995), και που θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως εισαγωγή στην *Ανθρωπολογία των συγχρόνων κόσμων*.

Στους *Μη τόπους*, ο Ωζέ, τέμνοντας τους άξονες του χρόνου, του χώρου και του υποκειμένου, του ατόμου, εστιάζει το ενδιαφέρον του στην επαναδιερεύνηση των

ανθρωπολογικών προκειμένων, με σκοπό να εντοπίσει τα δεδομένα που συγκροτούν (κατηγοριοποιημένες, αλλά και εμπειρικά προσδιορίσιμες) πραγματικότητες, όπως το «εγγύς» και το «αλλού», τον «ανθρωπολογικό τόπο», καθώς και (τη μετάβαση από) τους «τόπους» στους «μη τόπους», εκκινώντας από παρατηρήσεις που πηγάζουν από την καθημερινή, και διαρκώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα, όπως αυτή συμπυκνώνεται στη διαδικασία ενός ταξιδιού. Στην *Ανθρωπολογία*, ο Ωζέ επιχειρεί την κατάθεση ενός -εκτενούς- *μανιφέστου*, στο οποίο «η ανθρωπολογία οφείλει να ορίζεται κατ' αρχήν όχι από τη μέθοδό της, αλλά από το αντικείμενό της, που είναι στην πραγματικότητα η σχέση: η σχέση των μεν με τους δε, σχέση συμβολοποιημένη και θεσπισμένη, και, επίσης, από το εμπειρικό πεδίο στο οποίο ασκείται, που είναι οι σύγχρονοι κόσμοι», προσδιορίζοντας, παράλληλα, το περιεχόμενό τους, ως «ενότητα που μοιραζόμαστε όλοι ταυτοχρόνως».

Μπορεί ο συγγραφέας να προσδίδει ιδιαίτερο βάρος σε ζητήματα που αφορούν τον ιστορικό χώρο και τον ανθρωπολογικό χρόνο, στις εκδοχές και τις εκφάνσεις τους που προσλαμβάνουν στην περίοδο της «υπερ-νεωτερικότητας», καθώς και στην «τελετουργία του πολιτικού», μέχρι να συνειδητοποιήσει κανείς ότι δεν είναι τίποτα άλλο από μια σειρά θεσμισμένων πράξεων, από τις οποίες έχει αφαιρεθεί το νόημα (εξουσία), κυριαρχούντων των μέσων, όπως, επίσης, να κινείται με την ίδια άνεση «προς τη συγχρονικότητα», ταξινομώντας τις παραλλαγές του ανθρωπολογικού αναθεωρητισμού, δανειζόμενος στοιχεία από τον Έ.Α. Πόου και τον Ν. Ελίας ή από το ποδόσφαιρο, «πέρα από την τελευταία γραμμή άμυνας της ανθρωπολογικής νομιμότητας», όπως μπορεί να σχοινοβατεί με δεξιότητες μεταξύ εθνολογίας και εθνογραφίας, κυρίως στους *Κήπους του Λουξεμβούργου* και, στα ίχνη,

τρόπον τινά, της Ζαζί του Ραιμόν Καινώ, στο *Μετρό* - όμως, εκεί, που ο Ωζέ αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι στο τελευταίο, εκτενές, κεφάλαιο του βιβλίου, στους «Νέους κόσμους».

Εδώ ο συγγραφέας αφήνει τα βήματά του να τον οδηγήσουν στο αστεακό τοπίο, αναφερόμενος στους όρους συγκρότησης των μεταμοντέρνων (μητρο)πόλεων, αλλά και τις πολυδιάστατες δυσκολίες, που αντιμετωπίζουν οι ενασχολούμενοι με τα φαινόμενα της πόλης. Ο Ωζέ επιστρέφει στην αξία της μεθοδολογίας, προτρέποντας τους ερευνητές στη βέλτιστη χρήση και την ανανέωσή της, ενώ, παράλληλα, εξερευνώντας την «πολεοδομία του ίχνους», αναδεικνύει τις πτυχές εκείνες, που καθιστούν την ταύτιση με τη σημερινή πόλη αφηρημένη, όπως στις περιπτώσεις των κατοίκων-οπαδών του -πάλαι ποτέ τοπικού- «πολυεθνικού» ποδοσφαιρικού συλλόγου, τους «συνοικισμούς νέου τύπου» και άλλα συναφή θέματα.

«Το στοιχείο, όπου οι βιομηχανικές κοινωνίες θα μπορούσαν να αναλυθούν με τον ίδιο τρόπο, όπως συμβαίνει με τις μη-βιομηχανίες, αποτελούσε ήδη ιδέα του Ντυρκέμ», δηλώνει ο Ωζέ, αναφερόμενος στις ρίζες των γαλλικών ανθρωπολογικών σπουδών, στο κείμενο του Joachim Fritz-Vannahme, με τον τίτλο «Ο εθνολόγος ως ιθαγενής», που δημοσιεύτηκε στη γερμανική *Zeit* (23.8.1996).

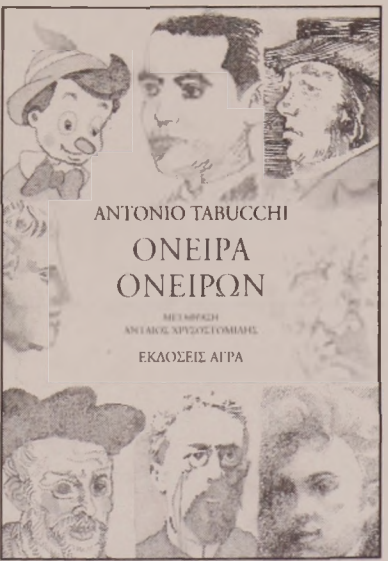
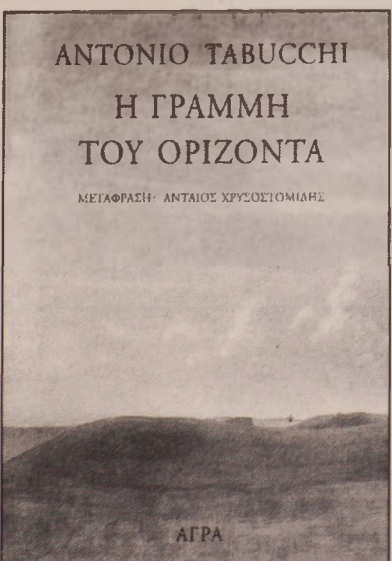
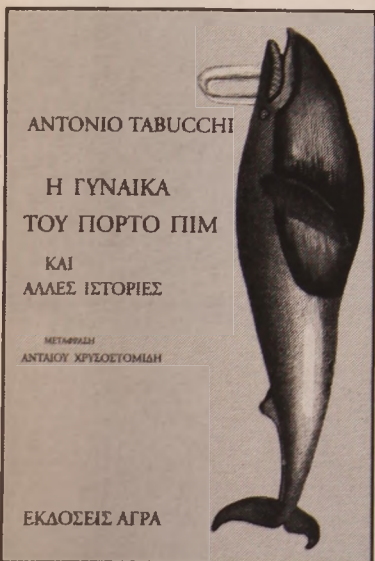
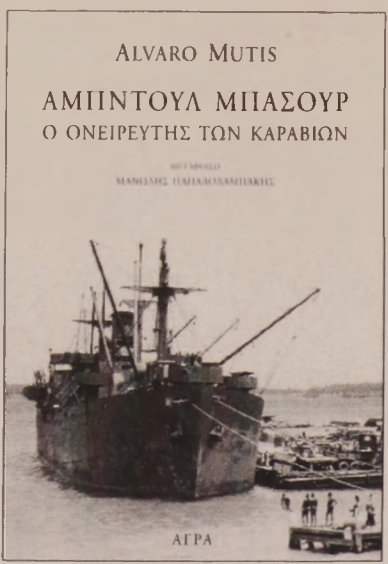
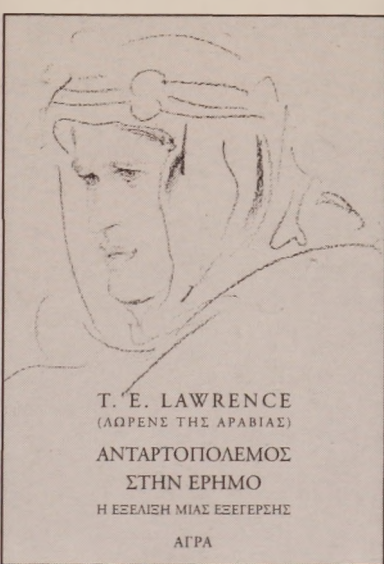
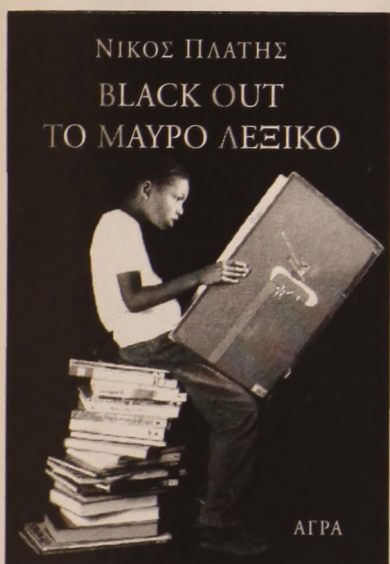
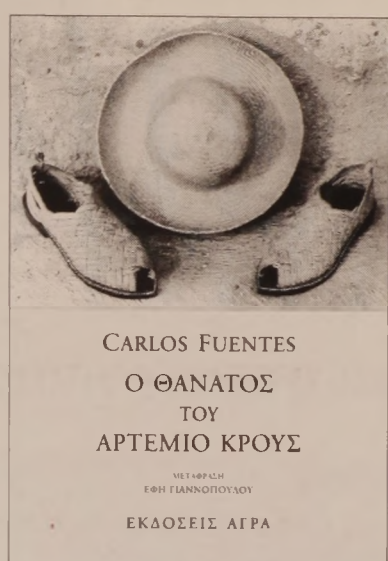
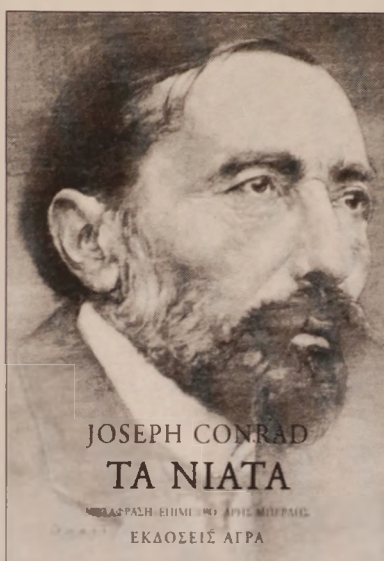
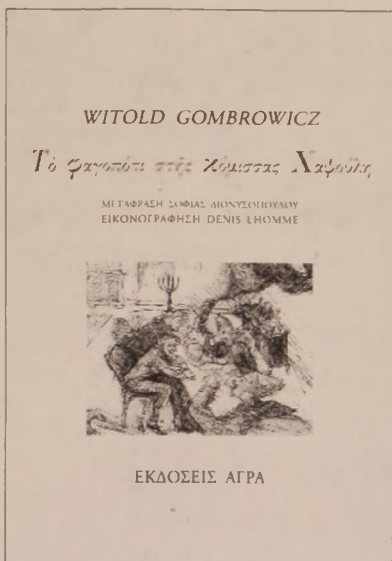
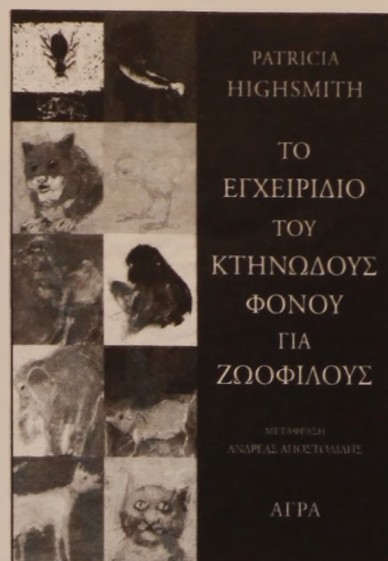
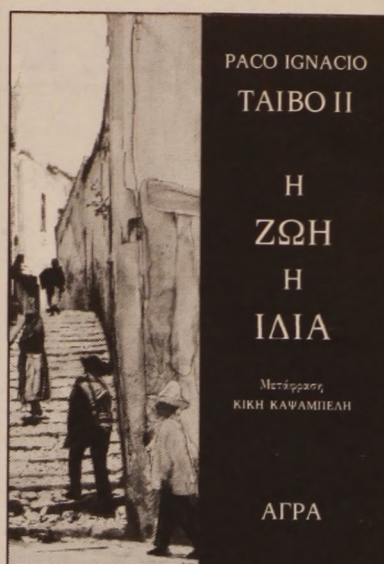
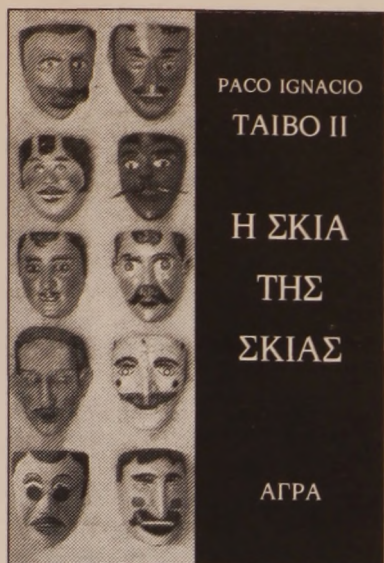
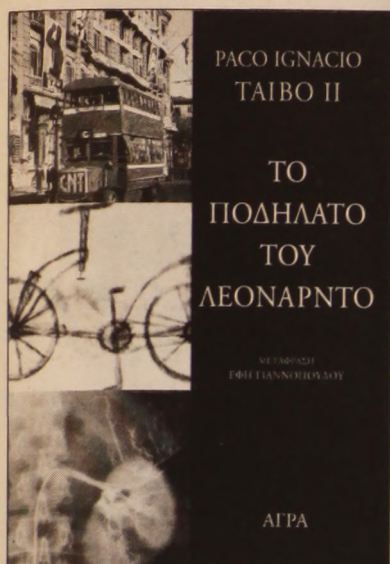
Γεγονός είναι ότι, είτε ως εθνολόγος είτε ως κοινωνικός ανθρωπολόγος είτε ως εθνογράφος, ο Ωζέ ανανεώνει δημιουργικά την προβληματική γύρω από την παγκόσμια κοινότητα, στις πραγματικές και συμβολικές διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης και της υπερνεωτερικότητας, αναδεικνύοντας, παράλληλα, την αναγκαιότητα της ανθρωπολογίας να εισχωρεί σε τόπους, μη-τόπους ή υπερ-τόπους, περνώντας «από την εξέταση του χώρου στην εξέταση του βλέμματος και της φαντασίας». Εκεί, όπου παραμονεύει το μάτι του εθνολόγου.

Κώστας Θ. Καλφόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

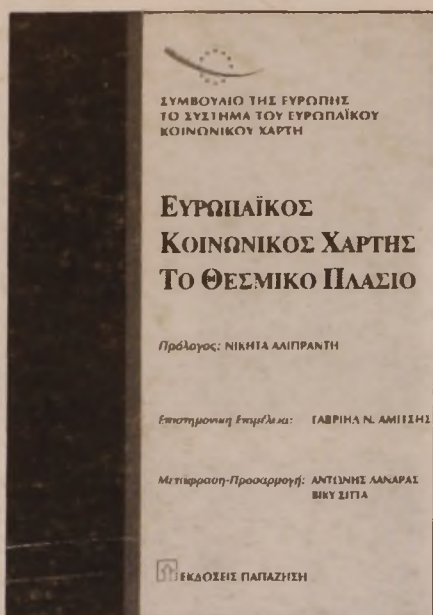
ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

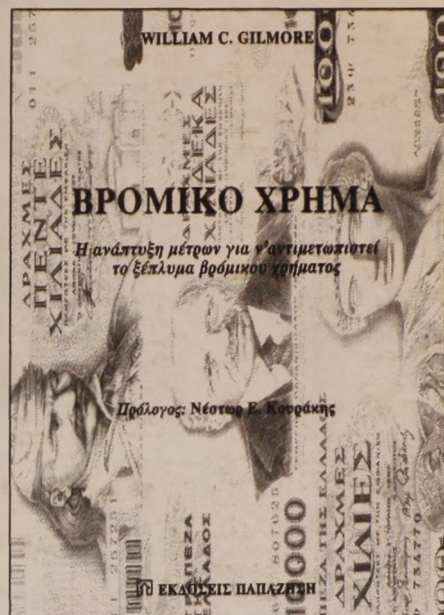
εκδόσεις παπαζηση απο το 1929

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μ Ο Λ Ι Σ Κ Υ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Η Σ Α Ν

Σχήμα: 24x17, Σελίδες: 544,
Τιμή: 9.000

Σχήμα: 24x17, Σελίδες: 352,
Τιμή: 5.000

Και η συνεργασία συνεχίζεται με:

Τη σειρά «ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ»

- ✓ Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης και οι προκλήσεις του 21ου αιώνα
- ✓ Η προστασία των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων
- ✓ Η εξασφάλιση των συνθηκών εργασίας στο σύστημα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη
- ✓ Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων οργάνωσης της συλλογικής δράσης
- ✓ Τα δικαιώματα των μεταναστών εργαζομένων και των οικογενειών τους

... και τα ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΗ

- Dying to Win
- Young People & associations in Europe
- Youth in the information society
- Law & Practice

Με το διεθνώς κατοχυρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα **International Learning System (ILS)**

ευρεσιτεχνία των Εκδόσεων Παπαζήση

θα κυκλοφορήσει ως συνέκδοση με το Συμβούλιο της Ευρώπης
η παγκόσμια εκδοτική επιτυχία (περισσότερα από 1.000.000 αντίτυπα)

“Short guide to the European Convention on Human Rights” annotated edition

ΚΕΝΤΡΙΚΟ: ΝΙΚΗΤΑΡΑ 2 - 106 78 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 38 22 496, 38 38 020 FAX: 38 09 150

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ 11 - ΣΤΟΑ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - 105 64 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 32 16 148 FAX: 33 13 074, e-mail: papazisi@otenet.gr